

Het Amen der Kerk

De Nederlandse Geloofsbelijdenis toegelicht

Door

J. van Bruggen

In leven dienaar des Woords bij de Gereformeerde Kerk te Assen

Vierde druk

Oosterbaan & Le Contre N.V. – Goes - 1971

www.christelikemedia.org

HOOFDSTUK I.....	4
DE BELIJDENISSCHRIFTEN.....	4
HOOFDSTUK II.....	9
DE NEDERLANDSE GELOOFSBELIJDENIS	9
ARTIKEL 1.....	14
DAT ER EEN ENIG GOD IS	14
ARTIKEL 2.....	18
DOOR WELKE MIDDELEN GOD VAN ONS GEKEND WORDT	18
ARTIKEL 3.....	22
VAN HET GESCHREVEN WOORD GODS.....	22
ARTIKEL 4.....	25
CANONIEKE BOEKEN DER HEILIGE SCHRIFT	25
ARTIKEL 5.....	28
WAARVAN DE HEILIGE SCHRIFT HAAR AANZIEN EN AUTORITEIT HEEFT.....	28
ARTIKEL 6.....	31
ONDERSCHIED TUSSEN DE CANONIEKE EN APOCRIEFE BOEKEN.....	31
ARTIKEL 7.....	33
VOLKOMENHEID DER HEILIGE SCHRIFT OM ALLEEN TE ZIJN EEN REGEL DES GELOOFS	33
ARTIKEL 8.....	39
DAT GOD ENIG IS IN WEZEN EN NOCHTANS IN DRIE PERSONEN ONDERSCHIEDEN	39
ARTIKEL 9.....	44
BEWIJS VAN HET VOORGAANDE ARTIKEL VAN DE DRIEHEID DER PERSONEN IN EEN GOD	44
ARTIKEL 10.....	47
DAT JEZUS CHRISTUS WAARACHTIG EN EEUWIG GOD IS	47
ARTIKEL 11.....	49
DAT DE HEILIGE GEEST WAARACHTIG EN EEUWIG GOD IS.....	49
ARTIKEL 12.....	55
VAN DE SCHEPPING ALLER DINGEN EN MET NAME DER ENGELEN	55
ARTIKEL 13.....	64
VAN DE VOORZIENIGHEID GODS EN DE REGERING ALLER DINGEN	64
ARTIKEL 14.....	67
VAN DE SCHEPPING EN VAL DES MENSEN EN ZIJN ONVERMOGEN TOT HET WARE GOED	67
ARTIKEL 15.....	73
VAN DE ERFZONDE.....	73
ARTIKEL 16.....	79
VAN DE EEUWIGE VERKIEZING GODS.....	79
ARTIKEL 17.....	85
VAN DE WEDEROPRICHTING VAN DE GEVALLEN MENS	85
ARTIKEL 18.....	88
VAN DE MENSWORDING VAN JEZUS CHRISTUS.....	88
ARTIKEL 19.....	91
VAN DE VERENIGING EN HET ONDERSCHIED DER TWEE NATUREN VAN CHRISTUS IN EEN PERSOON	91
ARTIKEL 20.....	95

GOD HEEFT ZIJN RECHTVAARDIGHEID EN BARMHARTIGHEID BEWEZEN IN CHRISTUS	95
ARTIKEL 21.....	98
VAN DE VOLDOENING VAN CHRISTUS, ONZE ENIGE HOGEPRIESTER, VOOR ONS	98
ARTIKEL 22.....	104
VAN ONZE RECHTVAARDIGMAKING DOOR HET GELOOF IN JEZUS CHRISTUS	104
ARTIKEL 23.....	110
DAT ONZE RECHTVAARDIGMAKING BESTAAT IN DE VERGEVING DER ZONDEN EN TOEREKENING DER GEHOORZAAMHEID VAN CHRISTUS ..	110
ARTIKEL 24.....	114
VAN DE HEILIGMAKING DES MENSEN EN DE GOEDE WERKEN	114
ARTIKEL 25.....	120
VAN HET AFDOEN DER CEREMONIËLE WET	120
ARTIKEL 26.....	123
VAN DE ENIGE VOORBIDDING VAN CHRISTUS	123
ARTIKEL 27.....	126
VAN DE ALGEMENE CHRISTELIJKE KERK.....	126
ARTIKEL 28.....	138
DAT IEDER SCHULDIG IS ZICH BIJ DE WARE KERK TE VOEGEN	138
ARTIKEL 29.....	140
VAN HET ONDERSCHIED EN DE MERKTEKENEN DER WARE EN VALSE KERK.....	140
ARTIKEL 30 EN 31	147
VAN DE REGERING DER KERK DOOR KERKELIJKE AMBTEN en VAN DE DIENAREN, OUDERLINGEN EN DIAKENEN	147
ARTIKEL 32.....	152
VAN DE ORDE EN DISCIPLINE OF TUCHT DER KERK.....	152
ARTIKEL 33.....	157
VAN DE SACRAMENTEN.....	157
ARTIKEL 34.....	162
VAN DE HEILIGE DOOP	162
ARTIKEL 35.....	173
VAN HET HEILIG AVONDMAAL VAN ONZE HEERE JEZUS CHRISTUS	173
ARTIKEL 36.....	183
VAN HET AMBT DER OVERHEID	183
ARTIKEL 37.....	188
VAN HET LAATSTE OORDEEL	188

Inleiding

HOOFDSTUK I

DE BELIJDENISSCHRIFTEN

§ 1. Definitie

Een belijdenisschrift is een geschrift, waarin de kerk uitspreekt, wat zij voor de waarheid houdt naar het Woord van God.

Het is dus geen particulier geschrift, maar een geschrift, dat de kerk opstelde of aanvaardde als uitdrukking van haar gemeenschappelijk geloof.

'Houden voor' zegt hier niet, dat volkomen zekerheid ontbreekt, maar heeft de betekenis van 'aanvaarden' en 'bejegenen als'. Dus zoals in het Avondsmaalsformulier: dat God ons voor waardige medegenoten van de tafel Zijns Zoons Jezus Christus wil houden.

§ 2. Recht en plicht der kerk

De kerk heet in 1 Tim. 3:15 'pijler en fundament der waarheid Zij heeft dus de taak de waarheid in de wereld bekend te maken (pijler = aanplakzuil) en staande te houden (fundament). Niet dat de waarheid als zodanig op de kerk steunt, want de waarheid rust in God; maar in de wereld vindt de waarheid in de kerk de gemeenschap, waardoor zij gedragen en gehandhaafd wordt.

Tot het vervullen dezer roeping is aan de kerk de leiding des Heiligen Geestes beloofd. Zij moet deze als 'gemeenschap der heiligen uitvoeren. En dit is zo nodig omdat God in de Schrift steeds spreekt in verband met bepaalde tijden, toestanden en mensen. Het antwoord op onze vragen ligt daar niet kant en klaar voor ons geformuleerd. Het ligt er als goud in het erts. Daarom willen de Schriften niet slechts aangehoord, maar doorzocht worden. Om zo uit het altijd concrete, aan tijd en plaats gebonden, spreken Gods, Zijn Woord voor ons en voor alle tijden te verstaan, is geen taak, die één alleen kan volbrengen. Ef. 3:18, 19 zegt immers ook: 'Geworteld en gegrond in de liefde, zult Gij dan,

samen met al de heiligen, in staat zijn te vatten, hoe groot de breedte en lengte en hoogte en diepte is, en te kennen de liefde van Christus, die de kennis te boven gaat, opdat Gij vervuld wordt tot alle volheid Gods'.

En nu moet de kerk de waarheid niet alleen uitspreken, maar ook handhaven tegenover de ongeloofsgedachten, die het Woord Gods willen verduisteren en verdringen. Want wel is de Schrift duidelijk, maar 'de onkundige en onstandvastige lieden verdraaien haar tot hun eigen verderf', 2 Petr. 3:16. Daarom kan de kerk niet volstaan, zoals het Biblicisme dat wil, met enkel naar de Schrift te verwijzen. Zij moet ook zeggen, wat zij daar leest.

Het is om al deze overwegingen noodzakelijk, dat de kerk belijdenis doet van het Woord Gods (belijden = naspreken, hetzelfde zeggen als). Dat is haar recht, wijji haar plicht.

§ 3. Gezag der confessie

De confessie staat niet boven of naast de Heilige Schrift, maar onder haar, Zij heeft een afgeleid gezag. De Schrift heeft eigen gezag. Doch waar de confessie aan de Schrift getrouw is en haar naspreekt, daar heeft zij wel degelijk gezag. En binnen de kring der broederen, waar haar gezag erkenning vond, mag men zich op haar als op beslissende autoriteit beroepen, en heeft ieder haar gezag te erkennen.

§ 4. Doel der confessie

De belijdenisschriften dienen:

1. om publiek getuigenis te geven aan de waarheid des geloofs en de leer der kerk (aanbieding van de N.G.B. aan Filips II);
2. om de waarheid te bewaren voor het nageslacht (Cat.);
3. om de waarheid tegen dwaling te handhaven (D.L.);
4. om de eenheid der gelovigen tot uitdrukking te brengen en te bewaren en te bevorderen (Formulieren van Enigheid).

§ 5. Belijdenisschriften der Gereformeerde Kerken in Nederland

A. De algemene symbol en (genoemd in art. 9 N.G.B.)

1. De Apostolische Geloofsbelijdenis, die uit de doopsbelijdenis opgroeide en omstreeks 500 in haar huidige vorm bekend was.
2. De Belijdenis van Nicea. Deze wordt ten onrechte zo ge-

noemd. Haar naam is eigenlijk: Nicaeno-Constantinopolitanum. Dit symbool geeft de samenvatting van de beslissingen der beide in zijn naam genoemde concilies omtrent de Godheid van Christus en de Drieëenheid.

3. De Belijdenis van Athanasius. Deze naam is zeker ook fout, want deze formulering is in al de geschriften van Athanasius niet te vinden. Haar naam moet zijn: 'Quicumque', naar haar eerste woord 'Aiwie (Lat. Quicumque) wil zalig worden. moet geloven . . . enz.'. Haar oorsprong ligt in het duister. Zij geeft de Augustiniaanse ontwikkeling van de leer aangaande God en Christus.

B. De bijzondere symbolen

1. De Nederlandse Geloofsbelijdenis. 37 artikelen, opgesteld door Guido de Bres In 1561 in het licht gegeven.
2. De Heidelbergse Catechismus. In 52 'zondagen' verdeeld en opgesteld door Zacharius Ursinus en Caspar Olevianus in 1563.
3. De Dordtse Leerregronden. Of: Vijf artikelen tegen de Remonstranten. Opgesteld door de Dordtse Synode-1618/'19 en handelende over:
  - I. de Goddelijke verkiezing en verwerping;
  - II. de dood van Christus en de verlossing der mensen door deze;
  - III/IV. des mensen verdorvenheid en bekering tot God, en de manier van deze;
  - V. de volharding der heiligen.

Achter elk hoofdstuk volgt telkens een 'Verwerping der dwalingen' omtrent de in dat hoofdstuk beleden leer.

Voor de kennis van de leer der kerk zijn ook de formulieren voor haar eredienstelijk handelen van betekenis. 'Formulier' komt van het Latijnse 'forma' = vaste vorm. Een formulier is een geschrift, dat vaste vorm geeft aan de enigheid der kerk, of aan haar verrichtingen bij de bediening der sacramenten, de oefening der tucht enz.

§ 6. Waardering en bestrijding

De Roomse kerk houdt haar leerbeslissingen voor onfeilbaar. Want wanneer de Paus van zijn leerstoel (ex cathedra) spreekt en zijn ambt van aller Christenen Herder en Leraar vervult, bezit hij

door de Goddelijke bijstand, hem in de H. Petrus beloofd, de onfeilbaarheid. Daarom zijn alle kathedraalbeslissingen van de Paus over geloof en zeden uit zichzelf en niet krachtens de toestemming der universele kerk onfeilbaar. Hoezeer dit vloekt tegen wat de Heilige Schrift ons leert kan uit art. 7 der N.G.B. duidelijk zijn.

Hoe wij de confessie waarden is reeds onder § 2, 3 en 4 van dit hoofdstuk uiteengezet. Maar deze waardering van de confessie als repetitie en daarom als meetsnoer is van oudsher ook in het 'protestantse' kamp bestreden.

De Dopersen, die als geestdrijvers elk van buiten tot hen komende gezag verwierpen, wilden reeds van geen gezag der Schriften weten en beschuldigden Luther, dat hij ons wel van de Roomse Paus had bevrijd, maar een papieren Paus (de Bijbel) voor hem in de plaats had gezet. Begrijpelijk, dat ook zij van geen enkel confessioneel gezag iets moesten hebben.

Ook het latere Biblicisme wilde van geen belijdenisschriften weten. Het was van oordeel, dat we aan de Heilige Schrift genoeg hebben en dat het erkennen van een confessie met de genoegzaamheid en duidelijkheid der Schrift in strijd is. Bovendien zou een confessie ook te kort doen aan de majesteit van het Woord.

De Remonstranten en alle Vrijzinnigen waren fel tegen de confessie gekant. Zij wilden haar hoogstens erkennen als een blazoen of livrei, waardoor men onze subjectieve mening kon kennen. Van enig gezag der confessie wilden ze niet horen. Dat zou in strijd zijn met de majesteit van Gods Woord, de consciëntie knechten en de verdeeldheid in de hand werken.

Vandaag wordt het gezag der confessie vooral bestreden door de dialectische theologie. Karl Barth is de vader dezer theologie. Barth gaat altijd weer uit van zijn filosofische speculatie over God als de 'gans Andere'. Tussen Hem, de Verhevene, en ons, nietige aardbewoners, is geen gemeenschap mogelijk. Hij is altijd transcendent, buiten en boven ons. Zijn volstreckte vrijheid, waarin Hij in geen enkel opzicht gebonden is, maakt het Hem wel mogelijk tot ons te spreken. Maar wij kunnen Zijn Goddelijk Woord, dat de rotsen verbreekt, niet in onze menselijke woorden vasthouden en weergeven. Als Hij tot ons spreekt is dat als wanneer de bliksem door een blad papier slaat. Er is dan wel even aanraking, maar het papier houdt de bliksem niet vast. Hoogstens

is er een schroeigaatje, een 'teken' van de inslag van de bliksem. Zo is wat wij 'Gods Woord' noemen niet meer dan een teken, dat Hij sprak. Niet Zijn echte Woord zelf. Hoogstens een voetafdruk in de sneeuw, maar dat is slechts een herinnering aan de voet, niet de voet zelf. Daarom moet volgens Barth ons spreken over God altijd dialectisch (dialogoog; woord en tegenwoord) zijn. Het moet ja en nee tegelijk wezen. Wij kunnen over Hem nooit in een enkele affirmatie (bevestigende uitspraak) spreken alsof we Hem 'hadden'. Elke affirmatie moet terstond ook negatie zijn. Nooit hebben we de waarheid over God pasklaar tot onze beschikking. Daarom toort Barth tegen Rooms en Calvinisten, die menen, dat zij over de waarheid beschikken en die in hun formules hebben vastgelegd. Een uitspraak over God is hoogstens een horizont, waarbinnen we ons bewegen, een richtingaanwijzing om tot de waarheid te komen, maar nooit de waarheid zelf.

Dit is de theologische constructie, die thans heel de geest van de Nederlandse Hervormde Kerk beheerst. Men meent, dat de vernieuwing daar de confessie uit de brandkast, waar ze eertijds veilig geborgen lag zonder enige invloed te oefenen, te voorschijn heeft gehaald. Niettemin wil men er aan geen belijdenisschrift gebonden zijn. Want men wil geen belijdenis-kerk, maar een belijdende kerk. (Valse tegenstelling: om belijdende kerk te zijn is een belijdenis nodig.) Zo zegt art. 10 van de nieuwe Hervormde kerkenordening, die in 1951 aanvaard is: 'De kerk doet belijdenis van de Zelfopenbaring van de Drieënige God in gemeenschap met het belijden der vaderen'. Dat klinkt misschien mooi. Maar vraag: wat is het belijden der vaderen? Wat houdt dat in? En wat is 'in gemeenschap met'? Zo wil men belijden, maar laat de inhoud in het midden. Natuurlijk dat men dan van een gereformeerde eerbiediging van het gezag der belijdenis als repetitie van Gods Woord niets wil horen.

In synodaal-gereformeerde kringen wordt steeds meer betoogd, dat de belijdenis slechts gezag heeft op het terrein der kerk. In wetenschap, politiek en maatschappelijke organisatie zou men tot een eigen formulering van wat het Woord Gods voor die kringen eist, moeten komen (de befaamde 'christelijke beginselen'). Onderwijs en politiek aan de belijdenis der kerk te willen binden, noemt men dan verkerkelijking van het leven en scheldt men als kerkisme en als Roomse praktijk. Doch het christenleven is onbedeeld. En

het in de kerk beleden en gepredikte geloof moet in onderwijs, politiek en overal bewaard en in praktijk gebracht worden.

Ook hoort men in deze kringen gedurig stemmen opgaan, die pleiten voor 'reductie der belijdenis'. Men wil terugvallen op de 12 artikelen der Apostolische Geloofsbelijdenis en op basis daarvan alle nu veelszins verdeelde christenen tot één vergaderen. Doch in onze Drie Formulieren van Enigheid wordt slechts beleden, wat in de Twaalf Artikelen reeds besloten ligt. En deze in latere strijd gewonnen uitvoeriger formulering van het geloof terzijde te schuiven betekent alleen, dat men de weg voor alle reeds lang veroordeelde dwalingen opnieuw zou openen.

Tegenover al deze valse profetie dienen we in de gemeenschap der heiligen met vreugde het gezag der confessie te erkennen, omdat zij ons doet verstaan, wat de kerk uit de Schriften met het hart gelooft en met de mond belijdt.

HOOFDSTUK II

DE NEDERLANDSE GELOFSBELIJDENIS

§ 1. Guido de Bres

Hij is de opsteller van onze Geloofsbelijdenis en werd in 1522 te Mons (Bergen in Henegouwen) geboren. Rooms opgevoed kwam hij door persoonlijke Bijbelstudie tot een besliste breuk met die kerk en ging tot de Reformatie over. Zeker reeds voor zijn 25ste levensjaar. Hij heeft moeten vluchten naar Engeland en moest ook later toen hij als predikant optrad weer vluchten naar Frankrijk. Toen heeft hij ook Zwitserland bezocht. Op al deze reizen ontmoette hij tal van vooraanstaande mannen der Reformatie: A Lasco, Maarten Micron, Utenhove, en andere onder wie waarschijnlijk ook Calvijn. Van 1552—'56 was hij rondreizend prediker in Rijssel en omgeving. Daarna moest hij naar Frankrijk vluchten. Teruggekeerd trad hij te Doornik op als predikant. Hij woonde daar in een armoedig huis, terwijl een klein tuinhuisje bij de stadswallen hem tot studeerkamer diende. In dit tuinhuisje heeft hij de confessie opgesteld, die in de nacht van 1 op 2

november 1561, in een verzegeld pakket over de muur van het kasteel te Doornik werd geworpen, om haar op deze wijze aan de koning van Spanje te doen toekomen. Zij was daarbij vergezeld van een brief aan Zijne Majesteit. Toen hij uit zijn tuinhuisje gevlucht was, legde de inquisitie beslag op zijn bibliotheek. Uit het proces-verbaal daarvan weten we, dat zij uit vele delen bestond en werken bevatte van Calvijn, Luther, Melanchton, Zwingli, Oecolampadius e.a. Het proces-verbaal meldt verder tal van aantekeningen, die De Bres uit de Schrift en uit de genoemde werken had gemaakt. In Valenciennes gevangen genomen, werd hij daar 31 mei 1567 aan de galg gehangen. In blijmoedig geloofsvertrouwen heeft hij zijn belijdenis met de marteldood bezegeld.

§ 2. 'Le Baston de la Foy'

In 1555 publiceerde De Bres een boekje, dat in 1562 in vermeerderde herdruk in het licht kwam. De vertaalde titel luidt: 'De stok des geloofs, geschikt om de vijanden van het geloof de mond te snoeren'. Verder meldt het titelblad: 'Hierdoor kan men ook leren kennen de oudheid van ons geloof en van de ware kerk. Verzameld uit de Heilige Schrift, boeken van oude kerkleraars, concilies en vele andere schrijvers'. In klein formaat telde het boekje 570 bladzijden. Het was een tegenschrift tegen 'Le Bouclier de la Foy' (Schild des geloofs) van Nicole Grenier, regulier kanunnik van St.-Victor, dat in 1547 te Parijs van de pers kwam. In zijn 'Baston' biedt De Bres uit de op de titelopgave genoemde werken tegengif tegen de Roomse propaganda van Grenier.

§ 3. 'La racine'

In 1565 gaf De Bres een boekje uit, dat reeds in 1570 in het Nederlands is vertaald onder de titel: 'De wortel, den oorspronck ende het fundament der Wederdooperen ofte Herdooperen van onsen tijde'. Het titelblad meldt verder: 'Met overvloedige wederlegginghe der sonderlinckste argumenten, door welcke sy ghewoon zijn de Ghemeynte onzes Heeren Jesu Christi te beroeren ende de eenvuldige te verleyden'. Het boekje is een verweerschrift tegen de doperse dwalingen over de menswording van Christus en de doop der kleine kinderen enz. De doperse geestdrijverij was een ontzaglijk gevaar voor de kerk der Reformatie. En deze dwaling werd door bekwame mannen gepropageerd.

Vanzelfsprekend zijn deze twee boeken van grote betekenis voor het verstaan van wat De Bres hier en daar in zijn confessie bedoelde. Want al behoren wij de confessie niet uit allerlei theologische geschriften maar uit de Heilige Schrift te verklaren, dat neemt niet weg, dat voor het verstaan van haar oorspronkelijke bedoeling de genoemde boeken van grote betekenis zijn. Uit deze boeken is veel te vinden in het boek van ds. C. Vonk 'De Voorzeide leer', delen III a en b.

§ 4. Kerkelijke aanvaarding

Reeds in 1561 werd de 'Confession de Foy' van Guido de Bres door de gemeente te Antwerpen en in 1563 door de provinciale synode van Armentieres aanvaard. De ambtsdragers moesten haar toen reeds ondertekenen om hun eenheid in de leer te betuigen. Ook op het Convent van Wezel-1568 en op de Synode van Embden-1571 fungeerde onze confessie 'om de eendrachtigheydt in de Leere tusschen de Nederlandtsche Kercken te bewijzen' en 'Embden-1571' besloot de 'belijdinghe des Gheloofs der Nederlandtsche Kercken te onderschrijven'. De Nationale Synode van Dordrecht-1618/'19 sprak uit, 'dat in deze Confessie gheen Lheerstuk begrepen en was, 't welck met de waarheyt in de heilige Schriftuere uitgedrukt, was strijdende, maar contrariën (integendeel) dat alles met deselvighe waarheyt ende met de Confessiën van andere Ghereformeerde Kercken wel accordeerde' (overeenstemde).

Zo werd de confessie al spoedig een geschrift der kerk.

De Dordtse Synode stelde voor de ondertekening der belijdenis door de predikanten een formulier vast, waarin deze verklaarden, van harte te gevoelen en te geloven, dat de in de belijdenisschriften vervatte leer in alles met Gods Woord overeenkomt en 'derhalve' beloofden deze leer te prediken en niet tegen te staan. Dit ondertekeningsformulier heeft gediend tot Koning Willem in 1816 zijn staatskerk in het leven riep. Toen moesten de predikanten verklaren, 'de leer, die overeenkomstig Gods Woord in de aangenomen formulieren der Nederduitse kerk is vervat, te goeder trouw te zullen aannemen...'. Hierdoor werd ruimte gemaakt voor de opvatting, dat men de leer der belijdenis niet omdat, maar voor zover zij met de Schrift overeenkomstig was moest leren. Zo kreeg de vrijzinnigheid een wettige plaats in de kerk.

§ 5. Tekst

Guido de Bres stelde de confessie in 1561 op in het Frans. Reeds in 1562 kwam er een Nederlandse vertaling. Van de gewijzigde confessie van de Synode van Antwerpen-1566 bezorgde ds. Arent Cornelissen, predikant te Delft, in 1583 een Nederlandse vertaling. In de eerste uitgaven droegen de verschillende artikelen geen opschriften. Zij werden slechts door een nummer aangegeven. Ds. Cornelissen voorzag de artikelen van opschriften. En hij nam in zijn uitgave ook de teksten op, die reeds in de eerste uitgave op de kant gedrukt waren. In 1611 bezorgde de Synode van Veere een nieuwe vertaling van de tekst van Antwerpen-1566.

De Inquisitie heeft het boekje zeer fel vervolgd en zo veel mogelijk uitgeroeid. Daardoor waren de exemplaren vaak zeldzaam. En natuurlijk waren de verwarde tijden van toen niet dienstig voor een correcte uitgave. De verschillende uitgaven toonden onderlinge verschillen door drukfouten en onnauwkeurigheden der uitgevers. Aan deze verwarde toestand heeft de Dordtse Synode een eind gemaakt. Zij gaf opdracht een Franse, Nederlandse en Latijnse tekst vast te stellen. In haar zittingen kon de Latijnse tekst echter niet meer worden vastgesteld. De Dordtse Synode heeft de opschriften boven de artikelen, waar de Remonstranten aanmerking op maakten, weggelaten. Deze komen in de huidige edities wel weer voor, maar zijn niet officieel te achten. Ook liet de Dordtse Synode de teksten bij de artikelen weg.

§ 6. Polemisch karakter

Onze confessie is uit de strijd der kerk geboren. In die strijd vielen in hoofdzaak twee fronten aan te wijzen.

1. Het Roomse front. De kerk des Heeren was in de middeleeuwen zeer verbasterd. Haar leer was haast één en al dwaling geworden. Zij leerde de vrije wil des mensen, de verdienstelijkheid der goede werken, het Heilig Avondmaal had zij tot de afgodische mis vervormd, het celibaat aan de herders, die tot priesters waren omgevormd, opgelegd; door haar biecht meende zij te kunnen vrijspreken enz. enz. Tegen al de dwalingen dezer gedeformeerde gemeenschap wordt in onze confessie slag geleverd. Denk aan 'Le Baston' van De Bres. 2. Het doperse front. De geestdrijverij der Dopersen, waarvan

reeds sprake was, was een zeer gevaarlijke bedreiging voor het geloof en De Bres schreef tegen deze dwaling zijn 'La racine'. Overal in de confessie wordt juist ook deze geestdrijverij afgewezen.

Onze confessie is zo echt een geschrift uit de strijd der geesten in de zestiende eeuw. Maar daarom is zij niet verouderd. Want de dwaling vertoont zich in de verschillende tijden wel in verschillende vormen, maar is wezenlijk steeds dezelfde. Hoe zou het ook anders kunnen daar immers de waarheid, die zij bestrijdt, altijd dezelfde is. Daardoor biedt de confessie nog steeds het wapentuig, dat wij ook thans in de strijd behoeven.

§ 7. Indeling De confessie handelt in hoofdzaak achtereenvolgens over:

1. God en de middelen, waardoor Hij gekend wordt (1—11);
2. schepping, voorzienigheid, de val en haar gevolgen (12—15);
3. de verkiezing, Christus en de heilsweldaden (16—26);
4. de kerk en haar sacramenten (27—35) en haar beschermers (36, 37).

Artikelsgewijze toelichting en verklaring van de Nederlandse Geloofsbelijdenis

ARTIKEL 1

DAT ER EEN ENIG GOD IS

§ 1. Wij geloven... met het hart en belijden met de mond

Alleen het eerste artikel begint met deze woorden, die ontleend zijn aan Rom. 10:9, 10. De volgende artikelen vangen meestal aan met 'Wij geloven'. In die twee woorden wordt dan echter heel de langere inleiding van art. 1 weer opgenomen. Deze aanvang duidt aan, dat hetgeen in de artikelen wordt gezegd geen zaak is van eigen inzicht of bedenken, maar hetgeen we leerden uit het Woord van God, door gelovige aanvaarding van dat Woord. Daarbij wordt aangewezen, dat dit niet enkel een zaak van verstandelijke aard is, maar van hartelijke en algehele aanvaarding. Wij geloven met het hart!

Nu waren er in de bange tijd der Reformatie velen, die zeiden: Juist, omdat het geloof een zaak des harten is, is het niet nodig erover te spreken (Nicodemieten). En nog anderen achtten het overbodig om voor het geloof ook uit te komen, omdat Woord en kerk en sacrament toch maar uiterlijke zaken waren en men ieder daarover kon laten zeggen wat hij wilde (Libertijnen). De Schrift bindt geloven en belijden echter nauw samen. Zie de teksten, die Guido de Bres aan zijn confessie deed voorafgaan, Matth. 10:32, 33, 1 Petr. 3:15, Rom. 10:10 en 2 Tim. 2:12. En Calvijn vraagt: Is waar vlam en hitte ontbreken soms vuur? De hier genoemde misvattingen zijn ook vandaag nog verleidingen.

§ 2. Allen

In de vermelding van de aanvang van ons artikel werd onder § 1. het woordje 'allen' overgeslagen. Het verdient immers bij

zondere aandacht. Zijn uitnemende reformatorische betekenis springt aanstonds in het oog als we het begin van ons artikel vergelijken met de Roomse belijdenis van het Vaticaans Concilie (1870): 'De heilige Catholieke Roomse Kerk gelooft en belijdt, dat er is één ware, levende God, Schepper en Heer des hemels en der aarde, almachtig, eeuwig, onmetelijk, onbegrijpelijk... enz.'. De inhoud van dit artikel schijnt aan die van ons artikel gelijk. Maar let op het begin! Onze confessie zegt: Wij geloven allen! Het Vaticanum: De ... kerk (= geestelijkheid, clerus) gelooft. En voor de leden der kerk zou het dan genoeg zijn als ze het maar met 'de kerk' eens zijn. Tegenover bij hen overgebleven heidense en afgodische praktijken is de Roomse kerk zeer toegeeflijk als slechts haar gezag wordt erkend. Maar wat voor geloof is dat, wat alleen bestaat in de hoofden der geestelijkheid en dan ook nog niet meer is dan een systeem van dorre begrippen?

§ 3. Geen 'bewijs'

Het bestaan van God valt niet te 'bewijzen'. Zou Hij wel te 'bewijzen' zijn, dan was Hij niet waarachtig God, want wat we kunnen bewijzen is aan ons inzicht en denken onderworpen. Wij kunnen God alleen geloven; Hem slechts kennen doordat en voor zover Hij Zich door Zijn Woord aan ons te kennen geeft en ons dat Woord gelovig doet aanvaarden. Hierdoor zijn we niet in mindere mate, maar op andere wijze zeker van God.

Toch heeft men telkens getracht het bestaan van God te 'bewijzen'. Wij noemen van de vele 'Gods-bewijzen' als voorbeelden: 1. het godsdienstig bewijs: Er is nergens een volk gevonden, dat geheel zonder godsdienst is. Een zo algemeen besef van het bestaan van God, kan geen inbeelding zijn;

2. het teleologisch bewijs: De ganse schepping en heel het leven is doelmatig ingericht. Dit kan niet zijn zonder dat een boven alles staande Macht dit alles zo geordend heeft;

. het zedelijk bewijs: Elk mens heeft het besef, aan wetten en normen onderworpen te zijn en tegenover Hoger Macht verantwoordelijk te wezen. Dat wijst erop, dat er inderdaad zulk een Hogere Macht is.

Al deze 'bewijzen' kunnen evenwel tegengesproken worden en zijn niet dwingend overtuigend.

§ 4. Wezen

Tegen dit woord onzer confessie rees fel verzet. Het zou het bewijs van de scholastieke opzet onzer belijdenis vormen en duidelijk doen blijken, dat zij zich ver van de oorspronkelijke reformatie verwijderde. Nu is dit woord inderdaad niet aan de Schrift ontleend. Doch de vraag is, of wat er mee uitgesproken wordt, Schriftuurlijk is. Ook kan dit woord verkeerd opgevat worden. Vooral omdat het door filosofische bespiegelingen over 'het wezen der dingen' wel zwaar belast is. Maar verkeerde opvatting is bij geen enkel woord te ontgaan. De Bres heeft stellig niet geschroomd, dit woord te gebruiken, om hiermee aan te sluiten bij de oude kerk. Deze had het niet filosofisch bedoeld en dat doet ook onze confessie niet. Er wil mee aangeduid zijn, dat God metterdaad is.

§ 5. De bedoeling der opsomming

Ons artikel somt een aantal eigenschappen (deugden of volmaaktheden) van God op. Het is daarbij niet de bedoeling volledig (!) te zijn. Daarom was het kinderachtig van de Remonstranten er aanmerking op te maken, dat het woord 'almachtig' dat Dordt-1618/'19 invoegde, er niet in stond. Het is ook allerminst de opzet hier een (vergun het woord) 'omschrijving' van God te geven. Hier wordt een lovende, een prijzende en aanbeddende aanduiding gegeven van Hem, die wij geloven en belijden. Wij moeten ons bij elk der hier genoemde woorden dan ook van elke filosofische beschouwing onthouden en hun inhoud uit de Schriften aflezen. Onze meditatie over Gods deugden moet Schrift-overdenking-zijn. Dan is zij niet dor en onvruchtbaar, maar 'een bekwame leermeesteres der Godzaligheid' (Calvijn), waardoor we leren alles te verwachten en te begeren van 'de zeer overvloedige Fontein aller goeden', en Hem voor het ontvangene leren danken.

§ 6. Enig, eenvoudig, geestelijk

'Enig' zegt: Er is één God. Geen is Hem ook maar van verre gelijk te schatten. Allen die overigens 'goden' worden geacht, zij n af- go den = niet- go den .

'Eenvoudig' is niet de tegenstelling van meervoudig, doch van samengesteld. Onder meer tegen de Remonstranten, die Gods wezen en Zijn wil van elkander scheidde. Ook tegen de verabso

luterling van Gods liefde (19de eeuw) en tegen de solidariteitstheologie van heden met zijn spreken over de 'strijdende' en 'lijdende' God. De confessie koos deze term uit harde noodzaak tegenover de ketterij. Wij kunnen in de omschrijving van deze term echter moeilijk verder komen dan de negatie: geen samenstelling, geen tegenstelling, geen spanning, geen proces.

'Geestelijk' = niet-stoffelijk. De Barthianen beweren: geestelijk staat in de Schrift tegenover vleeselijk (zondig). Volgens hen zou hier dan alleen gezegd zijn, dat God ver van de zonde is en zou over Zijn al of niet lichamelijkeheid niets beslist zijn. Doch hoe schriftuurlijk de tegenstelling vlees-geest ook is, de Schrift kent ook de onderscheiding stof-geest. Ook de engelen zijn geesten, maar niet als God. Zij zijn geschapen geesten.

§ 7. Eeuwig

De dogmatiek onderscheidt tussen aeternus en aeviternus. Aeviternus zijn engelen en mensen. Zij hebben een begin. God gaf hun dat om hen 'eeuwig' te doen bestaan. Aeternus is God alleen. Hij is zonder aanvang of einde en niet gebonden aan de successieve bestaanswijze van ons. Hij is boven de tijd.

§ 8. Geen puntkomma

Achter het woord 'almachtig' heeft Kuyper in zijn uitgave van de confessie een puntkomma geplaatst. Daarmee wilde hij in de tekst der belijdenis aanbrengen de indeling in 'onmededeelbare' eigenschappen (voor de ;) en 'mededeelbare' eigenschappen (na de ;). Met 'mededeelbare eigenschappen' bedoelt men dan die eigenschappen Gods, waarvan Hij ook aan de mens iets heeft meegedeeld. God is wijs en goed en de mens is dat ook. 'Onmededeelbare eigenschappen' zijn dan die, waarvan God niets aan de mens gegeven heeft, bijv. Zijn onzienlijkheid. Maar onze confessie kent deze onderscheiding niet en zij is onaanvaardbaar. Ons is van geen van Gods deugden 'iets' meegedeeld. Zijn wijsheid is geheel anders dan de onze.

§ 9. Controverse

Met de belijdenis van art. 1 worden afgewezen:

1. Het Atheïsme: de bewering, dat er geen God is. Het materialisme is ook atheïstisch.

2. Het Polytheïsme: de mening dat er veel goden zijn en die in het heidendom overal wordt aangetroffen.
3. Het Henotheïsme: dat meent dat elk volk één eigen God heeft.
4. Het Agnosticisme: dat zegt dat we God niet kunnen kennen en niets van Hem weten, zodat wij Zijn bestaan noch kunnen bevestigen, noch ontkennen.
5. Het Scepticisme: de filosofische richting, die meent door twijfel tot de waarheid en zo ook tot de kennis van God te kunnen komen.
6. Het Deïsme: de voorstelling dat God en wereld volstrekt van elkaar gescheiden zijn en dat God Zich met de wereld niet dan bij hoge uitzondering inlaat.
7. Het Pantheïsme: dat God en schepping laat samenvallen en Hem een eigen persoonlijk bestaan buiten de schepping ontzegt.
8. Het Barthianisme met zijn bespiegelingen over de transcendentie van God, waardoor het ons onmogelijk is, over Hem 'de gans Andere' één woord waarheid te zeggen.

ARTIKEL 2

DOOR WELKE MIDDELEN GOD VAN ONS GEKEND WORDT

§ 1. Wij kennen Hem.

Van allerlei kant wordt beweerd, dat we God niet kunnen kennen. Doch door Zijn openbaring, waardoor Hij Zichzelf te kennen geeft, mogen wij Hem kennen. Onze kennis is niet adaequaat, met Hemzelf congruent. Zij is echter wel zuiver en voor ons genoegzaam (zie het slot van ons artikel).

§ 2. Twee middelen

Het is hier van belang de Franse en Latijnse tekst in te zien. Daar is sprake van 'deux moyens' (twee manieren) en van duobus modis (modi in de ablatief, meerv. van modus = manier). Dat kan ons temeer waarschuwen 'middel' niet op te vatten als bron.

De bron onzer kennis van God is God Zelf. Uit die bron komt de kennis van Hem ons toe langs twee wegen, op twee manieren. Het Nederlandse woord ‘middel’ geeft daarbij aan, dat er geen onmiddellijke kennis van Hem is. Ingeboren ideeën, aangeboren Godskennis bestaat niet. Ook komen we niet op mystieke wijze, enkel door verzinking in onszelf, tot kennis van God.

Evenmin mogen we de schepping en de Schrift beschouwen als ‘bronnen’, waaruit wij onze kennis kunnen putten, en die we als we onze kennis er eenmaal uit geput hebben, verder kunnen missen (Rome). God geeft Zich door deze middelen aan ons te kennen en zo zijn wij steeds aan deze middelen gebonden. Door het gebruik dezer middelen behoren we naar Hem te luisteren.

§ 3. Het ‘eerste middel’

Dit is Zijn ‘schepping, onderhouding en regering der gehele wereld’. Aan dit werk van God kent men de Werker. Hij doet hierin Zijn deugden blinken, Ps. 19:2, en de gang der geschiedenis toont Zijn macht en besturing, Ps. 33:10 en 11a.

In dit alles doet God Zich zó klaar bemerken, dat ieder mens door deze werken Gods tot het besef komt, dat God er is. Omdat deze openbaring door Zijn werken tot alle mensen komt, wordt zij wel ‘algemene openbaring’ genoemd. Daar echter ons verstand verduisterd is, verstaan wij van onszelf deze openbaring verkeerd. Wij zien, om zo te zeggen, scheel en kunnen het ‘boek’ der algemene openbaring slechts lezen door de bril der bijzondere openbaring, door het Woord. Pas in het licht der openbaring door het Woord komen Gods grootheid, macht en wijsheid, Zijn goedheid en gerechtigheid door Zijn schepping, onderhouding en regering aller dingen klaar en helder voor ons te staan.

Door dit ‘eerste middel’ wordt ons niets geleerd van wat God voor ons is en wil zijn. Zijn verbond en de genade in Christus Jezus worden daaruit niet gekend. De ‘algemene openbaring’ leidt dan ook niet tot zaligheid.

§ 4. Geen ‘natuurlijke’ Godskennis

Al spoedig viel de gereformeerde theologie in de oude scholastieke dwaling, die van twee bronnen van Godskennis sprak. De Roomse kerk heeft deze dwaling gecanoniseerd in de uitspraak van het Vaticaanse Concilie (1870): ‘De heilige moederkerk houdt en

leert, dat God, beginsel en einddoel van alle dingen, door het natuurlijk licht van de menselijke rede uit het geschapene met zekerheid kan worden gekend'. Zo zou er buiten de Bijbel om een natuurlijke Godskennis zijn. De een oordeelde hierover gunstiger dan de ander, maar volgens sommigen kon men uit de 'bron der schepping' eigenlijk alles van God weten. Tenslotte leidde dit er toe, dat men de schepping voor de eigenlijke bron der Godskennis ging houden en de Schrift als Joodse speculatie verwierp (Duitse Christenen).

Men heeft wel beweerd, dat de Gereformeerde Kerken in D.L. III/IV een natuurlijke Godskennis zouden belijden, maar de daar gevonden uitdrukking 'natuurlijk licht' spreekt daar niet van. Zij wijst op de kennis en het inzicht, door verstandige waarneming en beschouwing der schepping verworven, en acht deze zeer beperkt.

Er dient ook op gelet, dat ons artikel niet zegt: Alle mensen kennen God, . . . maar wij, dat zijn de gelovigen. Door het geloof kennen we God en dan op twee manieren, langs twee wegen. In orde van bestaan moge de schepping aan het Woord voorafgaan, in orde van kennen is het Woord voor de schepping, Zonder de bril van het Woord kan niemand het boek der schepping lezen. De ongelovige kan en wil uit dit boek God niet kennen. Want al is God in Zijn werken openbaar, hij haat Gods evidentie (klaarblijkelijkheid). Hij draait het licht dat God ontstak uit en zet er zijn walmend kaarsje voor in de plaats. Zijn verdorvenheid verhindert hem, God uit Zijn werken te kennen.

De niet-Bijbelse religies, wier 'godskennis' bestaat uit onjuist verstande en verkeerd uitgelegde openbaring Gods door de werken Zijner banden, zijn dan ook geen minder volkomen ontwikkelde vormen der ware religie, maar valse religies. Tussen het heidendom en het geloof is geen verhouding van minder en meer, maar van leugen en waarheid, onwaarachtigheid en waarheid.

Barth heeft fel getoornd tegen de leer der 'natuurlijke Godskennis'. Terecht, maar hij vergiste zich toen zijn woede zich vooral ook tegen ons artikel keerde. Want dit weet in de verste verte niet van een 'natuurlijke theologie'. Barth poneerde nu, dat niemand God kent dan Christus alleen. Wij kennen Hem alleen 'in Christus', maar dat wordt nooit een kennis, die de onze is. Doch nu God Zijn Naam in onze taal heeft uitgesproken, kunnen we die naspreken en Hem kennen.

§ 5. Geen excuus

Ons artikel zegt, dat het effect van de kennis, die door de openbaring Gods door middel van Zijn werken verkregen wordt genoegzaam is om de mens elke verontschuldiging te ontnemen. Zie hierbij Rom. 1:18-31. Eens voor Gods rechterstoel gedagvaard, zal niemand kunnen zeggen, dat hij niet wist, dat God er was en Hem anders zeker zou hebben vereerd. 'Immers hoewel zij God kenden, hebben zij Hem niet als God verheerlijkt of gedankt', Rom. 1:21, en zie ook de verzen 22 en 23. Door Zijn openbaring, door de werken Zijner handen, handhaaft God de verantwoordelijkheid der mensen.

Hiermee is niet alles gezegd. De 'algemene openbaring' is ook een weerhouding van veel kwaad. En het besef, dat ieder van het bestaan van God hierdoor krijgt, biedt een weg om de nog onbekende God te prediken.

§ 6. Het 'tweede middel'

Dit is 'Zijn heilig en Goddelijk Woord'. We moeten hierbij niet aanstonds aan de Bijbel denken. Gods Woord kwam reeds tot de mensen, voor er van de Bijbel nog het allergeeringste begin was. Dit Woord, dat God in het paradijs allereerst Zelf sprak en dat Hij voorts op 'velerlei wijze', Hebr. 1:1, tot ons deed komen doorliep een lange historie (openbaringsgeschiedenis). Als een wijs en verstandig Leraar heeft God hierin een lange weg gevolgd om ons Zijn diepe verborgenheden te ontsluiten, Cat., antw. 19.

Adams kennis voor de zondeval moge zuiverder zijn geweest dan onze kennis, omdat zijn hart heilig was, onze kennis is rijker. Hij kende voor de val nog niet de diepte van Gods schuld-vergevende genade en na de val kende hij Gods liefde nog slechts uit de belofte van het vrouwenzaad, maar wij mogen die kennen uit het volbrachte werk van de gekruiste en opgestane Christus.

Toch is ook onze kennis nog onvolkomen. Gods almacht is geweldiger en Zijn wijsheid groter dan wij kunnen verstaan. Maar wij weten genoeg. Want wat we in dit leven tot Gods eer en onze zaligheid nodig hebben, wil de Heere ons door Zijn Woord leren.

De Bijbel is zeker geen handboek voor allerlei wetenschap. Toch gaan wij ook daar alleen veilig bij dit licht voor onze voet, Ps. 119:105.

ARTIKEL 3

VAN HET GESCHREVEN WOORD GODS

§ 1. Samenhang

De artikelen 3 tot en met 7 spreken alle over de Schrift:

art. 3: de inspiratie (= ingeving) der Schrift;

art. 4: de canoniciteit (= echtheid) der Schrift;

art. 5: de autoriteit (= gezag) der Schrift;

art. 6: het verschil tussen canonieke en apocriefe boeken;

art. 7: de perfectie (= volkomenheid) der Schrift.

§ 2. Indeling

Het opschrift boven ons artikel is onvolledig. Het heeft alleen betrekking op het tweede deel.

I. Over het gesproken Woord Gods.

II. Over het geschreven Woord Gods.

§ 3. Het gesproken Woord

God heeft vroeger vele malen en op velerlei wijze tot de vaderen gesproken door de profeten, Hebr. 1:1. Deze profeten spraken niet 'uit hun hart', maar werden door de Heilige Geest gedreven,

2 Petr. 1:21. Om hetgeen Hij hun bekend wilde maken in hun menselijk bewustzijn in te brengen heeft de Heilige Geest Zich

van vele middelen bediend: toespraak, Gen. 1:28; 2:16; inspraak, Num. 24:3-4 en 16; visioen, Openb. 1:10; droom, Gen. 28:12; wonder, Ex. 4:1-9; lot, 1 Sam. 14:36-41; Urim en Tummim, Ex. 28:30.

§ 4. Het geschreven Woord

Dit volgde. Ons artikel spreekt van 'daarna'. Het eerst gesprokene liet God te boek stellen om verbastering tegen te gaan en algemene verbreiding mogelijk te maken. Dit schrijven heeft God 'bevolen'. Soms rechtstreeks, Jer. 30:2, soms door de gang der gebeurtenissen, 1 Cor. 1:10, 11.

§ 5. Inspiratie

Wij mogen wel zeggen, dat het geschreven Woord de oorkonde van het gesproken Woord is, mits we maar verstaan, dat het geen

menselijk gebrekkige, maar geïnspireerde oorkonde is. 'Al de Schrift is van God ingegeven', 2 Tim. 3:16 (Statenvert., de N. Vert. is hier af te wijzen). Er staat hier 'theopneustos', dat passief moet worden verstaan. Christus aanvaardde het O.T. als het Woord van God, Matth. 5:17-18, Luc. 24:27, Joh. 5:39 enz. En de apostelen eisten voor hun woord erkenning als Gods Woord, 1 Thess. 2:13, Gal. 1:8, 9.

Het bijzondere werk van de Heilige Geest, waardoor Hij de Heilige Schrift tot stand heeft doen komen (inspiratie), moet wél onderscheiden worden van Zijn werk in alle gelovigen, waardoor Hij hun het Woord des Heeren doet verstaan (illuminatie). Over dit werk der inspiratie bestaan vele dwalingen. Wij noemen hier slechts: fundamentele opvatting (alleen hoofdzaken zijn geïnspireerd), graduele opvatting (de Bijbel deelt méér in de inspiratie dan andere boeken van gelovigen; hij zou dus het mooiste godsdienstige boek zijn); mechanische opvatting (de Heilige Geest zou de schrijvers als een typemachine gebruikt hebben, zodat er in hun schrijven geen eigen werkzaamheid was). De inspiratie doodde de zelfwerkzaamheid der schrijvers echter niet.

Zij werkten met eigen keur en naardat zij gaven ontvangen hadden. Zie Luc. 1:3. In dit verband is ook opmerkelijk het verschil van taal en stijl der verschillende boeken, dat overeenkomstig hét verschil der schrijvers is. Daarom hangen wij de organische opvatting der inspiratie aan. Zij is een groot werk Gods, waarbij wij kunnen spreken van:

1. de voorbereiding: door opvoeding, onderwijs, ervaring en zo veel meer bereidde God de Bijbelschrijvers tot zulke mensen als Hij wilde hebben;
2. de aandrijving: God zette hen tot schrijven aan (zie bij § 4);
3. de besturing: Hij leidde hen bij onderzoek feilloos tot de waarheid;
4. ingeving: Hij gaf hun die gedachten in, welke Zijn bedoeling het best vertolkten.

Deze Goddelijke inspiratie der Schrift is tot op de grote Reformatie door de kerk beleden. Zij was bij de Reformatie der zestiende eeuw geen twistpunt. Thans wordt zij algemeen ontkend. Zoals het heet 'op wetenschappelijke gronden'. Maar God heeft in de geschiedenis deze 'wijzen' reeds vele malen beschaamd doen

uitkomen! De eigen activiteit in het schrijven brengt mee, dat de Bijbelschrijvers schreven 'als kinderen van hun tijd'. Tot het goed verstaan van hun woorden moeten we daarom ook letten op de omgeving waarin zij leefden en op de tijd, de bedeling der openbaring, waarin zij verkeerden (menselijke factor). Kennis van de archeologie en oude geschiedenis kan voor goede uitleg dus vruchtbaar zijn.

§ 6. Verhouding tussen gesproken en geschreven Woord

De omvang van beide is niet gelijk, Joh. 21:25, het gezag wel. De geestdrijvers van iedere eeuw hebben het geschreven Woord echter ver achtergesteld bij het gesproken Woord. Uit het in § 5 gestelde kan reeds blijken, dat zij dit ten onrechte deden. Ook heeft men de band tussen beide losgemaakt door te zeggen, dat Gods Woord wel in de Bijbel is, maar de Bijbel niet Gods Woord is. Dit laatste zegt ook de dialectische theologie. Volgens haar geeft God Zijn Woord nooit uit handen. We zouden niet met de hand op de Bijbel kunnen zeggen: dat is Gods Woord. Want Gods Woord gaat nooit in ons vlak binnen. Het snijdt ons vlak soms, en de Bijbel is daar een teken van. En als het Hem behaagt, kan Hij door die Schrift weer tot ons spreken bij voorbeeld in de prediking. Zo zouden we ons dus nooit op de Schrift kunnen beroepen met een: 'daar staat geschreven', gelijk de Heiland toch deed, Matth. 4:4, 6, 10. Hoe volstrekt dit met onze confessie strijdt, is uit de woorden van ons artikel voor ieder duidelijk.

§ 7. Schriftkritiek

Het Goddelijk karakter der Schrift verbiedt, dat wij haar aan de kritiek van onze rede onderwerpen. De Barthianen doen dit natuurlijk frank en vrij, wat hun uitnemend te pas komt. Heel iets anders is 'tekstkritiek', dit is de wetenschappelijke arbeid om uit de veelheid der overgebleven handschriften, die onderlinge verschillen tonen, de juiste tekst vast te stellen.

§ 8. 'Door een bijzondere zorg'

Let op de dankbaarheid voor de Schrift, die uit deze uitdrukking spreekt. En waartoe zou deze bijzondere zorg ons verplichten?

ARTIKEL 4

CANONIEKE BOEKEN DER HEILIGE SCHRIFT

§ 1. Indeling

I. Dat de Heilige Schrift uit twee delen bestaat (tegen de Dopersen).

II. Dat haar boeken canoniek en 66 in getal zijn (tegen de Roomsens).

§ 2. Eénheid van Oud en Nieuw Testament

In de eerste eeuwen verwierp reeds Marcion het O.T. Hij achtte het een slecht boekwerk van de wraakzuchtige Jodengod, ver ten achter staande bij het N.T., dat een God van liefde predikt. In de tijd der Reformatie verwierpen de Dopersen het O.T. Met Israël zou God slechts een aards verbond gehad hebben en zo zou het O.T. slechts van aardse zegeningen weten. Men beriep zich daarvoor wel op 2 Cor. 3:6: want de letter doodt, maar de Geest maakt levend. Doch daar staat niet, dat de letter (wet) dood is, maar doodt. Zij is dus wel zeer levend! In de 19e eeuw werd het O.T. algemeen losgelaten en bevatten de meeste kerkboekjes alleen het N.T. en de berijmde psalmen. Harnack schreef: 'Het O.T. in de tweede eeuw te verwerpen was een fout, welke de grote kerk heeft afgewezen; het in de zestiende eeuw te behouden was een lot, waaraan de Reformatie zich niet kon onttrekken; het echter in de negentiende eeuw in het Protestantisme als een canonieke oorkonde in stand te houden is het gevolg van een kerkelijke en religieuze onmacht'. Volgens hem zou het grootste deel der bezwaren die men tegen kerk en geloof inbrengt, voortkomen uit de verkeerde handhaving van het O.T. En nog in onze eeuw werd het O.T. door de Duitse christenen als pornografie naar de mestvaalt verwezen. Hiertegenover belijdt ons artikel de eenheid van het O.T. en N.T. Zij wordt ons door de Heilige Schrift geleerd. Zie bij § 5 bij het vorige artikel, hoe Christus het O.T. waardeerde. En verklaarde Hij ook niet, dat Hij niet was gekomen om het te ontbinden, maar om het te vervullen? Over de verhouding van het Oude en Nieuwe Testament wordt bij art. 25 breder gesproken.

Kort gezegd kunnen we die zo omschrijven: Het O.T. spreekt van de komende. het N.T. van de gekomen en wederkomende Christus.

§ 3. Canoniek

Het woord canoniek komt van het Griekse woord kano(o)n, dat meetriet of richtsnoer betekent. Het wordt wel gebruikt ter aanduiding van de lijst der Bijbelboeken. En dan betekent canoniek: tot die lijst behorende. Maar het wordt ook gebruikt in de betekenis van 'maatstaf voor geloof en leven'. In deze zin komt het in ons artikel voor. Daar wordt immers gezegd, dat men deze boeken niet mag tegenspreken. Dat zij canoniek heten, geeft te kennen, dat zij volmaakt, genoegzaam en gezaghebbend zijn en ons het richtsnoer voor ons geloof en leven bieden. Hier keert de confessie zich tegen de Roomse dwaling, die de kerk tot canon stelt. Zij staat volgens Rome boven de Schrift. Daarom hebben de Roomsers het lezen der Schrift vanouds aan de leken verboden. Vandaag is men op dit punt meer toegeeflijk. Toch wordt alleen het lezen van door de kerk goedgekeurde vertalingen toegestaan. In ons land zijn dat bijvoorbeeld de uitgaven van de Canisiusvereniging. Petrus Canisius (Pieter de Hondt) is een zaligverklarde Jezuïet.

Er is in de Roomse kerk wel een 'progressieve richting', die het lezen der Heilige Schrift aanmoedigt, maar de officiële Roomse kerk beweert onveranderd, dat het lezen van de Bijbel in goedgekeurde vertaling wel nuttig kan zijn, maar allerminst noodzakelijk is.

§ 4. Geteld

Wij verwerpen de gedachte van een 'open canon', volgens welke er nog wel eens een Bijbelboek bij zou kunnen komen. Hetzij dan door voortgaande inspiratie, hetzij door het vinden van wat ons tot nu toe nog verborgen bleef. De canon is gesloten; zijn boeken zijn geteld. Wel zijn er meer geïnspireerde geschriften geweest, althans boeken, waardoor God Zijn Woord bekend deed worden. Denk aan 'Het boek van de oorlogen des Heeren', Num. 21:14; 'Het boek des Oprechten', Joz. 10:13; 'De uitleggingen van de profeet Iddo', 2 Kron. 13:22 en, om niet meer te noemen, een brief van Paulus aan Laodicea, Col. 4:16.

Aan een boom komen niet alle bloesems tot vrucht. Velen waaien af. Maar geen tuinman tracht zulk een afgewaaide bloesem weer aan de boom te hechten. Het zou kunnen zijn, dat wij uit het zand van Egypte of uit de ruïnes van het Imperium Romanum nog eens een brief van Petrus vonden. Doch dan zou hij niet aan de canon toegevoegd behoren te worden. De apocriefe boeken, die de Septuaginta (Griekse vertaling van het O.T., naar men fabelt door 70 (septuaginta) oudsten gemaakt) aan het O.T. heeft toegevoegd, en die Hiëronymus in zijn in 400 vervaardigde vertaling (Vulgata) overnam, behoren niet bij de Heilige Schrift. De Roomse kerk aanvaardt ze wel. Over de vraag hoe de kerk tot deze afgrenzing kwam, valt bij het volgende artikel te spreken.

In de opsomming der boeken is in de officiële uitgave van 1619 het boek Habakuk, stellig door een vergissing, weggevallen. Dat er sprake is van 'het eerste van Ezra' komt omdat Nehemia wel '2 Ezra' wordt genoemd. 'Hebreeën' wordt aan Paulus toegeschreven, maar wel ten onrechte. Zie Hebr. 2:3. Dit te zeggen is geen afwijken van de confessie, want het gaat deze hier niet om het auteurschap van dit boek, maar om zijn canoniciteit en deze weerspreken we niet.

De Joden hebben voor deze boeken andere namen en deelden ze ook in een andere volgorde in.

§ 5. Hebreeuws en Grieks

De boeken van het O.T. en het N.T. zijn ons in het Hebreeuws en Grieks geschonken. Wij mogen zeker vertalingen maken en gebruiken. Maar nooit om de oorspronkelijke talen te vervangen. Een vertaling is niet meer dan een altijd gebrekkig hulpmiddel. Indien we volmaakt konden vertalen, zouden we ook volmaakt kunnen preken. Vertalen is altijd tegelijk uitleggen. Wij hebben de Statenvertaling, op last van de Dordtse Synode vervaardigd en in 1637 gereed gekomen. En de 'nieuwe vertaling' van het Nederlandsch Bijbelgenootschap. Er zijn ook andere en het is goed van die ook kennis te nemen.

ARTIKEL 5

WAARVAN DE HEILIGE SCHRIFT HAAR AANZIEN EN AUTORITEIT HEEFT

§ 1. Indeling Dit artikel handelt over:

- I. het gezag der Heilige Schrift;
- II. waardoor dit gezag erkend wordt.

§ 2. Canoniek

Hier blijkt, dat de confessie het woord 'canoniek' gebruikt in de betekenis van 'maatstaf of regel voor het geloof en leven'. Want hier wordt gezegd, dat de canoniciteit der Schrift betekent, dat wij ons geloof naar haar regelen. Wat wij zullen geloven en wat niet wordt door de Schrift uitgemaakt. Alle meningen van mensen moeten aan haar getoetst worden. Zij is het einde van alle tegenspraak. Wanneer het geloof zich niet aan deze regel houdt en zich van de Schrift verwijdt, raakt het verward, verliest het zijn kracht en wordt het onvruchtbaar. Hierbij dient er ook op gelet te worden, dat onze belijdenisschriften er altijd nadruk op leggen, dat wij al wat in de Schrift vervat is, geloven, zonder keur of kritiek. Zie ook Cat., antw. 21. Al verder heet het, dat wij ons geloof op de Schrift gronden of funderen. Wij hebben voor ons geloof geen 'bewijs' dan de Schrift. Daarom moeten we nooit pogen de onkundigen en ongelovigen voor het geloof te winnen en van de juistheid van ons geloof te overtuigen door allerlei redenering en 'bewijsvoering'. Al onze zelf-bedachte bewijzen lokken alleen tegenspraak uit en kunnen ook tegengesproken worden. Wij kunnen en moeten daarom ook alleen telkens aantonen dat, wat we geloven, in de Schrift geleerd wordt. Zij is de enige grond voor ons geloof. En zij is het ook, waardoor wij ons geloof bevestigen. Hoe beter we in de Schrift thuis zijn, hoe sterker ons geloof zal wezen. Daarom moeten wij steeds bezig zijn, haar te onderzoeken en te leren verstaan, 1 Petr. 2:2.

§ 3. 'Ontvangen'

Dit woord is hier prachtig gekozen. Wij ontvangen, 1 Thess. 2:13, 1 Cor. 15:1, wij aanvaarden de Schrift als heilig en canoniek. Zij is dat niet omdat wij haar daartoe verhieven en uitmaakten en verklaarden, dat het zo is. Zij is heilig en canoniek. Dat behoeven wij haar niet te maken (wat ook nooit zou kunnen, evenmin als wij haar van haar heiligheid kunnen beroven). Wij kunnen haar alleen aanvaarden voor wat zij is en dat doen wij door het geloof. De kerk heeft de canon (het geheel der boeken) niet gemaakt, en niet vastgesteld, maar gevonden. De canon kwam vanzelf naar voren. Daar heeft God voor gezorgd. Hij heeft de boeken eerst gegeven en die toen ook doen vinden. En alles wat de kerk deed was alleen maar ontvangen, aannemen.

Men heeft wel vaak getracht door uitwendige criteria uit te maken, waarom de kerk juist déze boeken aanvaardde. Maar zulk een criterium is niet te vinden. Het gezag der Schrift laat zich niet door van buiten bijgebrachte bewijzen wiskundig zeker aantonen. Zo heeft men wel gewezen op de éénheid der Schrift in de overeenstemming der verschillende auteurs, die toch over een tijd van niet minder dan zestien eeuwen leefden. Maar ook dit is geen stringent bewijs, al is het wel een opmerkelijke zaak.

§ 4. Drie gronden?

Voor het aanvaarden van de Schrift als het Woord Gods heeft men verschillende gronden willen aanwijzen. En men heeft wel beweerd, dat ons artikel drie van deze gronden noemt. De gereformeerde (volle) belijdenis der waarheid zou dan een synthese (samenvoeging) zijn van wat Rooms en, Dopers en Vrijzinnigen beweren. Deze laatste zouden dan slechts éézijdig zijn. Bedoelde 'gronden' zijn nu:

1. de kerk. De aanvaarding door de kerk zou hier wel niet als de voornaamste grond, maar toch ook als een grond worden genoemd. Bij Rome is dit de eigenlijke grond. Zij zegt: de kerk was er eerst, voor de Schrift en omdat de kerk de Schrift als Gods Woord aannam is zij dat nu ook voor ons. Hierachter ligt de onderscheiding van clerus en leken. De leken zouden niet kunnen uitmaken, wat Gods Woord is. Dat kan alleen de 'geestelijkheid' door haar bijzondere gave des Geestes. Welnu, omdat zij de Schrift als 'Goddelijk' 'ontvangt' (Rome gebruikt

dit woord ook), daarom is zij het nu voor de leken. Doch zo krijgt het woord 'ontvangen' in werkelijkheid de zin van verklaren, aanwijzen;

2. het getuigenis van de Heilige Geest. Dit denkt men zich dan als een zelfstandig, los van de Schrift in ons werkend getuigenis. Met name de Ethischen zagen hierin de grond voor de erkenning der Schrift. Omdat wij het leven, dat de Geest in ons zou werken, ook in de Schrift vinden, zouden wij haar als Goddelijk erkennen. De ervaring der gemeente beslist;

3. de Schrift. De Remonstranten waren van oordeel, dat wij zelf wel kunnen uitmaken of iets Goddelijke Schrift is of niet. En waar we nu zagen, dat wat de Schrift zegt ook geschiedt, erkenden we haar als Goddelijk. Bij deze redenering zegt men dan wel, dat de grond voor de erkenning der Schrift in haar zelf ligt, maar feitelijk stelt men die zo in ons verstand.

§ 5. Waardoor?

Ons artikel noemt geen 'gronden' voor het gezag der Heilige Schrift, maar stelt in het licht, hoe wij tot de erkenning van dit gezag komen. Het woordje 'omdat' is hier niet redengevend, maar wijst een causaal, een oorzakelijk verband aan. Die betekenis kan het hebben. In de volgende zin heeft het de ene keer de ene en de andere keer de andere betekenis: 'De trein liep 100 km per uur omdat (causaal verband) de machinist de snelheid opvoerde; en deze deed dit omdat (redengevend) de baan veilig en het terrein vlak was'. Dus zegt ons artikel niet 'waarom', maar 'waardoor' wij het gezag der Schrift erkennen. Allereerst, hoewel niet voornamelijk, door de arbeid der kerk, die ons de Schrift onderwijst en voor haar gezag leert bukken. Hoewel in betekenis niet als eerste aan te wijzen, is de kerk in de ervaring toch meest de eerste. Doch eigenlijk is het het getuigenis van de Heilige Geest in onze harten, waardoor wij het gezag der Schrift erkennen. Dit getuigenis mag nooit los-gedacht worden van de Schrift zelf, Joh. 16:14. Ook heeft het geen eigen inhoud; het is geen fluistering: die boeken zijn echt. De Geest getuigt in de Schrift zelf, dat zij het Woord Gods is. Hoe vaak zegt de Schrift dit niet van zichzelf?, Hos. 1:1, Matth. 1:22, 5:17, 18, Luc. 24:27. En dat in de Schrift liggende getuigenis doet de Geest (door het geloof) in onze harten doorklinken. Hij opent ons oog voor de luister en waarheid

van de Schriften en doet ons voor haar gezag bukken. En dit temeer, omdat de Goddelijkheid en waarheid der Schrift zich doet bemerkten. Zoals chocolade een eigen smaak heeft, waardoor zij zich van koffie onderscheidt, zo heeft de Schrift een eigen kracht en werking, waardoor zij zich onderscheidt ook van de boeken der grootsten in het rijk der geesten. Lees Plato of Cicero. Dat kan imponeren. Maar lees de Schrift: zij is een tweesnijdend zwaard! Zelfs blinden kunnen tasten, dat de dingen, die daarin voorzegd zijn, ook geschieden. Zie Jes. 42:7. De profetieën, vaak eeuwen tevoren gesproken, werden vervuld en de gang der geschiedenis en het leven der kerk ontplooiën zich volgens de lijnen, die de Schrift daarvoor reeds eeuwen tevoren heeft getrokken. Zij draagt het kenmerk der waarheid in zichzelf. Die majesteit van de Schrift doet de Heilige Geest ons erkennen.

Deze innerlijke zekerheid, dat de Schrift metterdaad Gods Woord is, hebben we nodiger dan brood. Hoe zouden we ons anders, wanneer dat onvoordelig is en zelfverloochening kost, ja zelfs de dood er aan vast zit, aan haar Woord houden? Niets en niemand kan ons deze zekerheid geven dan de Heilige Geest. En Hij schenkt ons die door Zijn getuigenis, dat het onze wordt in de weg van gelovig en aanvaardend onderzoek der Schriften. Laat het in die weg gezocht worden om sterk te zijn!

ARTIKEL 6

ONDERSCHEID TUSSEN DE CANONIEKE EN APOCRIEFE BOEKEN

§ 1. Apocrief

Het gebruik van dit woord is zwevend. Letterlijk betekent het 'verborgen'. Het werd gebezigd ter aanduiding van verborgen = begraven boeken. De Joden hadden namelijk de gewoonte om onbruikbaar geworden heilige boeken niet te vernietigen, maar in spelonken weg te bergen of te begraven. Ook duidde men er soms mee aan, dat een bepaald boek van verborgen-duistere of

onzekere herkomst was, of ten onrechte aan de als zijn schrijver genoemde auteur werd toegekend. Bovendien werd het gebruikt ter aanwijzing van boeken, die in de gemeente bij de voorlezing verborgen moesten blijven. Wij bedoelen er thans een aantal geschriften mee, die tegen het einde der oudtestamentische tijd en de eerste eeuwen der christelijke jaartelling zijn ontstaan. Naast deze kennen we ook nog de nieuwtestamentische pseudepigraphen (pseudos = leugen; grafein = schrijven; dus: leugenachtige, valse geschriften) als het evangelie der twaalven, het evangelie van Petrus, het evangelie van Thomas, de Handelingen van Paulus, de brief van Petrus aan Jacobus, de Openbaring van Paulus e.a.

§ 2. Kerkelijk gebruik

In de vertaling der Septuaginta (plm. 200 voor Christus) werden bij het Oude Testament 10 geschriften opgenomen. De Joodse gemeente had deze nooit tot de canon gerekend en Christus en Zijn apostelen hebben er nooit uit geciteerd. Athanasius en Hiëronymus erkenden ze niet als Goddelijk. Maar omdat men geen Hebreeuws kende en voor het O.T. de LXX gebruikte, kregen de apocriefe toevoegingen hiervan een plaats in het kerkelijk verkeer. De R.-K. Kerk heeft ze in de Vulgata (geijkte vertaling) verspreid, tussen de boeken van het O.T. opgenomen en acht ze deuterocanoniek, canoniek, maar van de tweede rang. De reformatoren erkenden ze niet als Goddelijk, maar braken niet terstond geheel met het gebruik ervan. Op de Dordtse Synode kwam bij de voorbereiding van de Bijbelvertaling ook de vraag naar voren, of de apocriefen opgenomen moesten worden. De Nederlanders waren daar zeer tegen, maar omdat geen buitenlandse kerk ze nog had weggelaten en men de buitenlandse afgevaardigden niet voor het hoofd wilde stoten, werd besloten ze wel op te nemen, maar achter het N.T., opdat ieder zou zien: ze horen niet bij de Bijbel, maar werden eraan toegevoegd. Bovendien liet men ze voorafgaan door een voorrede, waarin de lezer gewaarschuwd werd in de zin van ons artikel. Ook werden de apocriefen in kleine letter gedrukt en niet van kanttekeningen voorzien.

§ 3. Karakterisering

De onbetrouwbaarheid van sommige boeken blijkt uit de historische fouten, die er in voorkomen. Zo laat het boek Judith Nebu

kadnezar koning zijn van de Assyriërs, resideren in Ninevé en na de ballingschap tegen Israël strijden. Daartegenover bieden de boeken der Makkabeeën historisch betrouwbare aanvulling van onze kennis der geschiedenis in de tijd tussen het Oude en Nieuwe Testament. Sommige apocriefen bevatten schone spreuken, maar het zijn meest gefantaseerde wonderverhalen, die ten doel hebben de uitnemendheid van Israël en zijn grote mannen (vooral Daniël) en het voordeel van het wetsgetrouwe leven te verheerlijken. Hierbij leren zij de verdienstelijkheid der goede werken. In enkele is een sterke beïnvloeding der Griekse filosofie merkbaar.

Terecht heeft reeds Hiëronymus opgemerkt, dat, omdat het Woord Gods aan Israël was toevertrouwd, Ps. 147:19, 20, dit in hun taal geschreven moet zijn, maar van geen der apocriefen bestaat een Hebreeuwse tekst. Zij zijn oorspronkelijk in het Grieks geschreven.

Bij Kok te Kampen zijn de apocriefe boeken in pocket-vorm verschenen. Een korte beschrijving van hun inhoud geeft ds. C. Vonk in 'De Voorzeide Leer', deel IIIa, pag. 190-195.

ARTIKEL 7

VOLKOMENHEID DER HEILIGE SCHRIFT OM ALLEEN TE ZIJN EEN REGEL DES GELOOFS

§ 1. Indeling

Drie delen laten zich in ons artikel onderscheiden:

I. de Schrift is genoegzaam voor ons geloof en om zalig te worden;

II. fundering dezer belijdenis;

III. uit de Schrift geargumenteerde aanwijzing van de betekenis dezer belijdenis.

§ 2. Geen 'lumen internum'

Dopersen en andere geestdrijvers hebben telkens weer het geschreven Woord Gods veracht. Dat was naar hun mening slechts

een dode letter. Het is de Geest, zeiden ze, die levend maakt. Die Geest zou ons leiden door rechtstreekse, openbaring gevende werking in ons gemoed, een 'inwendig licht' (lumen internum).

In gematigder vorm vond men deze geestdrijverij ook in allerlei conventikels (samenkomsten), waar de vromen in tijden van verval der kerk, elkander trachtten te stichten. In zulke kringen werd aan wat 'diep ingeleide' gelovigen gezegd hadden, vaak meer waarde gehecht, dan aan wat de Schrift zegt. En geschriften van zulke vromen (oude schrijvers) stonden daar in hoog aanzien.

Ons artikel wijst dit alles in het begin van zijn derde deel af als in strijd met de volkomenheid der Schrift.

§ 3. Geen 'traditie'

Traditie = overlevering. Het woord wijst op wat vroegere geslachten als mededeling van waarheid of als te onderhouden gewoonten aan ons doorgaven. Dat alles is natuurlijk ook wel van betekenis. Het resultaat van de arbeid der voorgeslachten kan ons helpen tot recht verstaan der Schrift. Maar zij kan nooit een bron zijn naast de Schrift. Zij moet zelf telkens weer aan de Schrift getoetst worden. Als zodanig hield de oude kerk ook de traditie in eer. Zij bezigde haar echter nooit tot fundering van enig dogma. Wel putte zij ook uit haar lering. In de oude kerk bestaat er tussen Schrift en traditie nog geen spanning. Het conflict over de traditie kwam pas toen de waardering der traditie in de Roomse kerk een verschrikkelijke ontwikkeling kreeg, eerst door het Concilie van Trente en later door het Vaticaans Concilie van 1870. Door deze afvallige ontwikkeling werd de traditie een tweede kenbron der openbaring, eerst naast en later zelfs boven de Heilige Schrift. Naar deze dwaling zou Gods openbaring niet alleen via de Schrift, maar vooral ook via de traditie tot ons komen.

De Roomse kerk meent dan, dat deze traditie, van wat Christus en de apostelen geleerd hebben, tot ons komt in de geschriften der eerste kerkvaders, maar ook in de inzichten en gewoonten der gelovigen, die door wat Christus en de apostelen leerden, gevormd zouden zijn; ook is de leer der kerk een bron voor de traditie en niet minder de overeenstemming der gelovigen.

De Roomse kerk voert daartoe de volgende 'argumenten' aan:

1. de kerk was er lang voordat de Schrift er was en al die tijd leefde zij van het gesproken woord dat mondeling werd over-

geleverd. Dit zal niemand kunnen ontkennen. Doch 'daarna' (zie art. 3 en § 4 daarbij) is God een andere weg ingeslagen en heeft van het eerst overgeleverde zo veel doen opschrijven als Hij voor ons nodig en nuttig oordeelde. En daar hebben wij ons nu aan te houden. Bovendien: wie kan heden nog uitmaken wat in de ijselijk verbasterde traditie waarheid is en wat niet? De Rooms en hebben het middel daarvoor gevonden in de onfeilbaarverklaring van de Paus. Een middel nog erger dan de kwaal!;

2. lang niet alles wat de profeten leerden en Christus sprak en de apostelen predikten is opgetekend. En wat opgetekend werd, werd geheel door de omstandigheden bepaald. Vaak zijn het 'onbetekenende' dingen, die geschreven werden, bijvoorbeeld het verzoek om een reismantel mee te nemen. De hoofdzaken waren gezegd, het geschrevene was slechts een toelichting daarop. Zo laat Rome de Bijbel uiteenvallen in een aantal toevallige en vaak onbetekenende mededelingen. Maar terecht spraken de Gereformeerden daartegenover van een 'gepredestineerde Bijbel'. God heeft de Schrift naar Zijn eeuwig voornemen doen ontstaan. Christus aanvaardde het O.T. ook als een beslissende éénheid en verwees er vaak naar met: de Schrift (enkelvoud!) zegt;

3. vele zaken van ons geloof zijn alleen door de traditie bekend, bijv. het vagevuur, het zelfstandig gebruik van het Avondmaal door de priesters enz. En al deze dingen staan toch voor ons vast (!); de kerk leert ze algemeen.

De dwaasheid van deze bewering is zo doorzichtig, dat zij geen weerlegging behoeft;

4. de Schrift zou zelf naar een gezaghebbende traditie verwijzen. Bijvoorbeeld in Joh. 20:30 en 21:25, waar gezegd wordt, dat Jezus meer tekenen deed dan opgeschreven zijn (daar wordt evenwel méér gezegd!) en 2 Joh. 12 en 3 Joh. 13, waar de apostel zegt niet alles door papier en inkt te willen medelen Alsof dit inhield, dat hij het eigenlijke alleen heeft gesproken En 2 Thess. 2:15: bewaart de instellingen, die u geleerd zijn mondeling en schriftelijk. Maar al deze teksten zien op de eerste tijd. 'Daarna' volgde God de weg der inscripturatie, waaraan wij gebonden zijn. Zie Deut. 12:32, Hand. 18:28 en 26:22, Openb. 22:18.

Zo zouden we volgens Rome de eigenlijke kennis van Gods wil uit de traditie verkrijgen. En zij heeft deze traditie wel nodig om haar dwalingen over de onbevleete ontvangenis van Maria, haar ten-hemel-opneming en zo veel meer te kunnen 'staven'.

§ 4. Geen 'leergezag'

De verdere ontwikkeling van de eens aanvaarde traditie heeft bij Rome geleid tot het 'leergezag' der kerk, dat zijn concentratiepunt heeft in de onfeilbaar verklaarde Paus, zie hoofdst. I, § 6. Hier zet Rome kerk en Schrift eerst naast elkaar en tenslotte de kerk boven de Schrift. De Roomse leer gaat hier uit van het 'inwendig mysterie' der kerk. Zij is de Bruid van Christus, Zijn lichaam. In haar zet Hij Zijn 'God-menselijke' leven hier op aarde voort. Zij is de uitgebreide vleeswording. Zo spreekt Christus hier op aarde nog altijd door de kerk. Daarom is de kerk niet aan het Woord gebonden, maar alleen aan Christus. De Schrift is van dit alles een nader getuigenis, een begeleidend schrijven. De kerk is niet uit het Woord geboren, maar uit Christus, die in haar woont en door haar spreekt en nooit van haar wijkt. En uit deze levensvolheid der kerk is dan de Schrift geboren, wier echtheid door de kerk wordt bewezen.

Het zal echter voor ieder duidelijk zijn, hoezeer dit alles in flagrante strijd met de Schrift is. Hier gaat de mens, met beroep op zijn geleid worden door Gods Geest, volstrekt over het Woord des Geestes heersen.

§ 5. Volkomenheid der Heilige Schrift

De Schrift leert haar eigen volkomenheid duidelijk zoals kan blijken uit de teksten, waarnaar in ons artikel wordt verwezen. Deze 'volkomenheid' wil niet zeggen, dat wij uit haar alles kunnen leren. Ook timmeren en sterrekijken. Wel heeft de Schrift voor alles wat mensen doen betekenis. Maar zij is ons gegeven tot zaligheid, opdat we God zouden kennen. Ons artikel doet dit duidelijk uitkomen.

Nu heeft men wel gezegd, dat wij aan de Schrift niet genoeg hebben, omdat ieder er maar uit leest wat hij wil. Vooral van Roomse kant wordt dit herhaaldelijk betoogd. Met haar alleen zou er geen vastheid zijn. Niemand zal ontkennen, dat iedere ketter uit de Schrift zijn letter neemt. Maar dit zegt nog niet, dat de Schrift,

wanneer we haar in haar geheel nemen en Schrift met Schrift vergelijken, ook iedere ketter in het gelijk stelt. Al verdraaien de ‘onkundige en onverstandige mensen’ haar, dat zegt nog niet, dat zij niet duidelijk spreekt en ongenoegzaam is. Zou God minder zijn dan Plato of Epicurus, die hun leerlingen heel goed wisten te zeggen, wat zij hun wilden meedelen?

Met de erkenning van de volkomenheid der Schrift wordt ook geen ernst gemaakt door het relativisme, dat ook in onze tijd de geesten weer bekoort. Dan zegt men: de Schrift is wel genoegzaam, maar wij kennen slechts ten dele. En daarom kan men nooit zeggen: zo spreekt de Heere. Wij horen altijd slechts iets van Zijn spreken; anderen horen weer wat anders, dat er ook toe behoort. Op deze manier komt men tot een ‘pluriforme’ waarheid, wat onzin is. Ook verliest men zo alle vastheid en beslistheid. Doch alleen, omdat men de duidelijkheid der Schrift, die ook tot haar volkomenheid behoort, niet werkelijk erkent.

§ 6. Eenheid en bedoeling der Schrift

Tot het recht verstaan van elk woord der Schrift moeten we het lezen in het geheel der Schriften. Door de woorden uit het geheel der Schrift los te maken kunnen we met de Bijbel alles wat we zelf willen, beweren en ‘bewijzen’.

Prachtig verklaarde Marnix van St.-Aldegonde reeds in het door hem opgestelde ‘Vertoog’, dat op de Rijksdag te Worms (1578) tegelijk met de Confessie en een Smeekschrift aan de Keizer en diens Keurvorsten werd overhandigd, ‘dat alleen zij de Schrift naar behoren snijden, die het volgende met het voorafgaande wel in verband brengen; en die het duistere door het duidelijke met nauwkeurige inachtneming van tijden en personen en omstandigheden verklaren’.

De Schrift is ons gegeven, opdat wij zouden geloven, dat Jezus is de Christus, de Zoon van God, en opdat wij, gelovende, het leven in Zijn Naam zouden hebben, Joh. 20:31; opdat wij tot alle goed werk volkomen toegerust zouden wezen, 2 Tim. 3:17. Zij leert ons de weg der zaligheid. En die weg loopt door dit leven. Daarom leert de Heilige Schrift ons hoe wij her hebben te oordelen en te doen. Zij is altijd een licht op ons pad, ook bij de beoefening der wetenschap.

§ 7. Eigenschappen

Alles wat wij aangaande de Heilige Schrift geloven, vatten we samen in de belijdenis der volgende vier eigenschappen:

1. haar Goddelijk gezag; zie hierover art. 3 en 5;
2. haar duidelijkheid. Dat zij ons op vele plaatsen duister schijnt, vindt zijn oorzaak in de verduistering van ons verstand en de verkeerdheid van onze wil, Om het licht, hoe helder het ook schijnt, te zien, is een oog nodig. En voor het licht der Schrift moet ons het oog geopend, dat is het geloof gegeven worden;
3. haar genoegzaamheid, Om God en de weg der zaligheid in Christus te kennen, behoeft aan de Schrift niets toegevoegd. Wij kennen de Heere uit de Schrift en niet uit 'de Schrift en de rede' of 'de Schrift en de ervaring' of 'de Schrift en de natuur' of, zoals bij de Christian Science, uit 'De sleutel tot de Schriften' of, gelijk bij de Mormonen, uit 'de Schrift en het boek Mormon' of, als de Jehovah-getuigen, uit 'de Schrift en de eigen publicaties';
4. haar noodzakelijkheid. Zonder haar kan niemand tot rechte kennis van God komen. De Roomse kerk weerspreekt over heel deze linie dit Sola Scriptura' (de Schrift alleen) der Reformatie. Zij stelt de kerk in gezag boven haar, meent dat alleen de 'geestelijkheid' haar kan verstaan, wil haar aanvullen uit de traditie en acht haar geenszins noodzakelijk om God te kennen, daar zij meent Hem alleen te kunnen kennen uit de leer der kerk.

Wij behoren de Schrift in heel onze levenspraktijk de eer te geven, waarop zij met haar eigenschappen recht heeft!

ARTIKEL 8

DAT GOD ENIG IS IN WEZEN EN NOCHTANS IN DRIE PERSONEN ONDERSCHIEDEN

§ 1. Samenhang

In de art. 2-7 is gesproken van de Zelfopenbaring Gods en hoe deze in de Heilige Schrift tot ons komt. Nu zal in de art. 8-11 worden beleden wat de Heere ons van Zichzelf heeft bekend gemaakt. Achtereenvolgens wordt dan gesproken:

in art. 8 over de Drieëenheid Gods;

in art. 9 over het bewijs daarvan;

in art. 10 over de Godheid van Jezus Christus;

in art. 11 over de Godheid van de Heilige Geest.

§ 2. Indeling

Ons artikel belijdt tegenover de oude dwaling der Arianen de Eenheid en tegenover die der Sabellianen de Driepersoonlijkheid van God. Wij kunnen het daarom in tweeën verdelen, maar dan wordt in beide delen zowel de Eénheid als de Driepersoonlijkheid beleden en wel zo:

I. de drie Personen moeten wel onderscheiden worden, maar zijn geen drie goden;

II. de drie Personen moeten wel onderscheiden, maar mogen niet van elkaar gescheiden worden.

§ 3. Termen

We treffen in dit en de volgende artikelen een aantal termen, die we in de Schrift niet vinden: Wezen, Persoon, onmededeelbare eigenschappen en straks in art. 9: Drievuldigheid. In de scholastiek had men met deze termen een dor begrippenspel gespeeld, dat meer op hersengymnastiek lijkt dan op geloofsbelijdenis. Daar wilden de reformatoren volstrekt niets van weten. Maar nu waren er, die zeiden dat men, om van die barbaarse scholastieke onderscheidingen, waarmee zeer oneerbiedig over God werd gesproken alsof Hij een wiskundige formule was, bevrijd te worden, al de bovengenoemde termen resoluut moest loslaten. Daar zouden de

reformatoren geen bezwaar tegen gehad hebben, indien met het loslaten dezer termen niet ook de Schriftuurlijke inhoud der belijdenis van God over boord werd gezet. Maar dit geschiedde. Want in de tijd der Reformatie herleefden ook alle oude dwalingen als zo veel listen van satan om het evangelie krachteloos te maken. Met name Socinus en Servet loochenden de Drieëenheid Gods. Servet sprak van de belijdenis van Athanasius (symbolum athanasianum) als een symbolum satanasianum en schold wie de Drieëenheid Gods beleed voor een Godlooचनाaar. Om tegenover deze herleefde dwalingen de Schriftuurlijke erfenis der kerk veilig te stellen kon men bovengenoemde termen als korte samenvatting van Schriftinhouden niet missen.

Hier komt nog bij, dat de Roomsden, die alle 'kettters' op één hoop werpen, de reformatoren voor Arianen en Anti-Trinitariërs (looचनाars van de Triniteit = Driepersoonlijkheid Gods) scholden. En om deze verdachtmaking van hun werk te weerleggen moesten zij wel de oude termen vasthouden. En al zouden wij ze graag voor betere wisselen, wij kunnen ze ook vandaag niet missen. Maar wij blijven ons bewust, dat we met deze termen slechts kunnen stamelen over wat ons verstand ver te boven gaat.

§ 4. Oude dwalingen

In artikel 9 wordt een groot aantal namen genoemd ter aanduiding van allerlei gevoelens, die door de genoemden uitgedragen, maar door de kerk afgewezen werden: Joden, Mohammedanen, Marcion, Mani, Praxeas, Sabellius, Samosatenus, Arius. We willen aan deze namen thans reeds aandacht geven. Dan zullen we te beter kunnen verstaan, waarom onze confessie in de belijdenis der Drieëenheid spreekt gelijk ze doet.

In de eerste eeuwen heeft de christelijke kerk een ontzaglijke worsteling moeten voeren om de belijdenis van Gods Zelfopenbaring tegenover allerlei dwaling te behouden. Toen het evangelie de wereld inging moest het de strijd aanbinden met het Jodendom (dat antitrinitarisch is en slechts één Goddelijk Persoon kent) en het heidendom met zijn vele goden. Later ook tegen het Mohammedanisme, dat met betrekking tot het Wezen Gods met het Jodendom op één lijn staat. In de 'beschaafde wereld' heerste in die eeuwen het Hellenisme. De Griekse filosofie beheerste met zijn vele scholen de geesten. Dit Hellenisme was sterk syncretistisch

(samenvoegend) en nam uit allerlei godsdiensten elementen in zich op om die tot een alles-omvattend geheel samen te smeden. Dit veroorzaakte het gevaar, dat het evangelie als een nieuw element in de heersende filosofie opgenomen, en zo verfilosofeerd en van zijn kracht beroofd zou worden. In het Gnosticisme werd dit een verschrikkelijke werkelijkheid. Zo werden er in de eerste tijd, toen het evangelie zijn aanloop nam, allerlei vreemde en dwaze leringen over God verkondigd. Indien de kerk dit niet onderkend en uitgebannen had, zou het evangelie reeds in zijn aanloop gestruikeld zijn en de kerk in het begin van haar geschiedenis ten onder zijn gegaan. In de tijd der Reformatie herleefden nu al deze dwalingen. Daarom heeft de kerk toen de afwijzing ervan in de eerste eeuwen krachtig moeten handhaven. En dit dienen wij vandaag nog te doen. Want de oude ketterijen leven nog in allerlei nieuwe vormen voort. En tegenover de verschraling en vervalsing van het geloof bij de Vrijzinnigen, die alleen van de Vader weten te spreken en bij de Methodisten, die slechts de Zoon prediken en bij de Mystieken, die alleen de Heilige Geest eren, moet nog steeds met kracht de volle belijdenis der Drieëenheid uitgedragen worden. (Mystieken: van het Griekse mu-em de ogen sluiten. Door de ogen te sluiten en in zichzelf af te dalen meende men de godheid, waarvan in elk mens een vonk zou liggen, te leren kennen. Wij duiden met de naam 'Mystieken' mensen aan, die de kennis van God niet met open ogen uit de Schrift willen lezen, maar in de werking des Geestes in het hart des mensen zoeken.) In de strijd der oude kerk ging het in hoofdzaak om het weerstaan van twee gronddwalingen.

1. De loochening van de Driepersoonlijkheid Gods

Sabellius beweerde, dat de namen Vader, Zoon en Heilige Geest drie namen voor een persoon waren. Zoals een en dezelfde persoon tegelijk kan zijn huisvader, arts en belastingbetaler, zo zou eenzelfde Goddelijke Persoon nu eens optreden als Vader en Schepper, dan weer als Zoon en Verlosser en dan weer als Geest en Heiligmaker. Praxeas hield de drie Personen voor modaliteiten (openbaringswijzen; modalisten) van de Vader. Volgens hem was het de Vader, die geleden heeft (Patripassianen).

Samosatenus meende, dat de drie Personen slechts drie eigenschappen van een Persoon waren. Volgens hem was Jezus niet God.

Mani, uit Perzië afkomstig, hield er zeer vreemde beschouwingen op na. Volgens hem was Christus een 'lichtwezen', door de goede God in een schijnlichaam naar de aarde gezonden om ons te bevrijden uit de macht van de kwade god. Maar de apostelen hadden hem niet begrepen. Dat was weggelegd voor Mani, de ware trooster. Dit Manicheïsme heeft enorme invloed gehad en was over Azië, Afrika en Europa verspreid. Augustinus behoorde negen jaren tot de Manicheeën.

Marcion haatte de 'god van het Oude Testament', dat hij evenals sommige delen van het Nieuwe Testament verwierp en erkende Hem niet als God.

Hiertegenover belijdt ons artikel, dat de Vader het vlees niet aangenomen heeft en dat er in het ene Wezen drie Personen zijn, in der daad en waarheid en van eeuwigheid onderscheiden.

2. De loochening van de Eenheid Gods.

Anus ontkende de Godheid van Christus. Volgens hem was Hij het eerste en voornaamste schepsel van God. Hiertegenover belijdt ons artikel, dat de Vader nooit zonder de Zoon is geweest en dat Zij alle drie van gelijke eeuwigheid in eenzelfde Wezen zijn.

Het resultaat van de strijd tegen al deze dwalingen vinden we in de oude geloofsbelijdenissen. Het Apostolicum belijdt de Drieëenheid niet als een apart artikel naast andere, maar in al haar artikelen, in heel haar trinitarische opzet. Verder spreken de belijdenissen van 'Nicea' en 'Athanasius' over haar. Zie hoofdstuk

I, 5, A.

We kunnen nu de term 'Drieëenheid' doorzien als een schild tegen de dwalingen. 'Drie' keert zich tegen Sabellius en tegen Arius.

§ 5. Drieëenheid

Deze term mag niet in de Schrift gevonden worden, hetgeen we er kort en in een Woord mee aanduiden, leert zij wel duidelijk. Heel de Schrift predikt ons, dat er een God is en dat deze God

één is. Toch spreekt zij van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest en wijst zij ons elk van deze aan als God. Want de éne en ondeelbare God is zo rijk, dat Hij in drie Personen bestaat (niet: uit drie Personen!). Niet dat het Wezen Gods gedeeld is. Alle drie Personen hebben één en hetzelfde Wezen. Wij hebben in elk van Hen niet met een deel van God, maar met God Zelf te doen. Ten aanzien van ons is de Vader dezelfde God als de Zoon of de Heilige Geest. Maar ten aanzien van elkander heeft elk van Hen in dat Wezen een eigen zelfstandigheid. Ten aanzien van de Vader is de Zoon: Zoon, en de Heilige Geest: Geest, Gezondene. In het Wezen Gods heeft elk Zijn eigen eigenschap, waardoor Hij Zich van de anderen onderscheidt. Hier is de door ons bij art. 1 afgewezen term 'onmededeelbare eigenschappen' goed.

In art. 11 wordt van de Heilige Geest gezegd, dat Hij 'in orde is de derde Persoon der Drieuldigheid'. Bij deze onderscheiding der Personen als eerste, tweede en derde Persoon valt in het minst niet aan boven- of onderschikking te denken. Hier is geen sprake van rang-orde of volg-orde. Alle drie Personen zijn gelijkelijk en van eeuwigheid God. Maar wel is er in God deze bestaans-orde, dat de Zoon uit de Vader wordt gegenereerd. Hij ontvangt het leven uit de Vader, Joh. 5:26. De Zoon is de 'afstraling van Gods heerlijkheid en de afdruk van Zijn wezen', Hebr. 1:3. Hij is het Woord, in Wie de Vader zich openbaart, Joh. 1:1 e.v. En de Heilige Geest gaat (als een adem) uit van de Vader en de Zoon.

Ook openbaart de Schrift ons in Gods werken deze orde, dat de Vader eerst scheidt, de Zoon daarna verlost en de Heilige Geest al Gods werken in heiligmaking voltooit.

Wij kunnen de heerlijkheid Gods beter aanbidden dan trachten uit te spreken. Doch om de aanbidding zuiver te houden, zien we ons wel genoodzaakt, ter afwering der ketterij, onze woorden zorgvuldig te wegen.

§ 6. Betekenis

De belijdenis der Drieëenheid is niet tégen het verstand zoals de Turken en Vrijzinnigen spotten. Wij zeggen niet, dat drie Wezens één Wezen en drie Personen één Persoon zijn, maar dat er in het ene Wezen Gods drie Personen zijn. Wel gaat deze belijdenis ons verstand te boven. Daarom spreekt men wel van het 'mysterie'

(= de verborgenheid) der Drieëenheid. Daar is geen bezwaar tegen, indien men slechts niet vergeet, dat al wat de Heilige Schrift ons over God en Zijn werken openbaart 'mysterie' is, verborgenheid, die wij slechts door openbaring kennen en die ook dan voor ons nog onpeilbare diepten houdt. Het is niet gemakkelijker om over schepping en voorzienigheid dan over Gods Drieëenheid te spreken.

Deze belijdenis is geen dor stukje theorie. Onze vaders leefden bij haar. Let slechts op de trinitarische opzet van het Doopsformulier en van al de gebeden. Indien we haar loslaten of ook maar achteruit schuiven, dan verschraalt ons geloof en dreigt het te verbasteren. Deze belijdenis opent ons oog voor de grootheid Gods. Hij is zo groot, dat Hij niets van ons behoeft. In Zijn alleenheid, voor de schepping, was Hij niet éénzaam. Hij heeft het gezelschap en het gesprek in Zichzelf, is volzalig in Zichzelf en behoeft niets en niemand buiten Zich. En tegelijk is in Hem die zo heerlijk is, dat Hij van ons niets nodig heeft, alles wat wij nodig hebben. Heel onze verlossing is uit Hem, de Vader, die in Zijn Zoon voldoening gaf en door Zijn Geest ons heiligt. Door deze belijdenis worden we ook voor Pantheïstische (alles is God Hij is m de dingen) en Deïstische (God is alleen buiten de dingen) dwalingen behoed en leren we verstaan, dat God én transcendent, boven de schepping verheven én immanent, in alle dingen inwonend is.

ARTIKEL 9

BEWIJS VAN HET VOORGAANDE ARTIKEL VAN DE DRIEHEID DER PERSONEN IN EEN GOD

§ 1. Indeling

Na een samenvattende zin ter inleiding, die niet van Guido de Bres is, maar door de Dordtse boven ons artikel geplaatst werd, zijn drie delen te onderscheiden:

I. tekstenlijst ter fundering van de belijdenis der Drieëenheid;

II. verwijzing naar wat de Schrift ons van Gods werken zegt ter fundering van de genoemde belijdenis;

III. beroep op de historie.

§ 2 . Tekstenlijst

De Catechismus zegt in antw. 25, dat we van God, de Vader, de Zoon en de Heilige Geest spreken, omdat God Zich alzo in Zijn Woord geopenbaard heeft, dat deze drie onderscheiden Personen de enige, waarachtige en eeuwige God zijn. Want metterdaad hebben we voor de belijdenis der Drieëenheid geen ander bewijs dan de Schrift. Alleen uit haar kennen we God in de heerlijkheid Zijner Drievuldigheid. Men heeft wel eens gemeend 'vestigia Trinitatis' (sporen der Drieëenheid) in de schepping te kunnen aanwijzen. Dan wees men erop, dat de ruimte drie dimensies kent: lengte, breedte en hoogte; en de tijd drie verhoudingen: verleden, heden, toekomst; en de taal drie personen: ik, jij en hij; en de levende organismen drie geledingen: wortel, stam en kroon; hoofd, romp en ledematen enz. Maar dit is gekunstelde fantasie. Ons artikel geeft zeker niet alle teksten, maar heeft -zoals het zelf zegt - sommige met beleid gekozen. De vermelding dezer teksten is duidelijk. Wij tekenen er slechts bij aan:

1. in Gen. 1:26 is 'Ons' geen pluralis majestatis (Wij, Juliana). De oosterse talen kennen deze niet;

2. Matth. 28, het doopbevel, leert zowel de Eénheid Gods (Naam en niet namen) als de Drieheid (èn des Zoons.... én des Heiligen Geestes en niet of des Zoons.... of des Heiligen Geestes, wat er had moeten staan, indien de modalisten gelijk hadden);

3. 1 Joh. 5:7 wordt door velen als later ingevoegd en niet echt beschouwd. De Statenvertaling houdt het voor echt. De Gereformeerden oordelen verschillend. Doch ook al zou deze tekst moeten vervallen, dan zou daarmee nog niet zoals de Jehova-getuigen beweren, het dogma der Drieëenheid omvergestoten zijn. Er bleef bewijs te over.

§ 3. Nader Schriftbewijs

Er is heel wat te doen geweest over de woorden uit het begin van ons artikel: 'uit hun werkingen en voornamelijk uit degene, die wij in ons gevoelen'. Men heeft beweerd, dat de confessie

hier naast de Schrift een tweede kenbron zou aanwijzen en wel in het binnenste der mensen. Zelfs heeft men wel ter verdediging van een 'lumen internum' (zie § 2 bij art. 7) naar deze woorden gewezen. Doch op deze manier zou men de confessie met zichzelf in tegenspraak brengen. Let op art. 7!

Hier bedenke men, dat deze eerste zin later als samenvattende inleiding boven ons artikel werd geplaatst. Het eerste deel van deze zin 'de getuigenissen der Heilige Schriftuur' ziet duidelijk op het eerste deel van ons artikel, de tekstenlijst. Het tweede deel 'hun werkingen en voornamelijk ... degene, die wij in ons gevoelen' ziet op het tweede deel, waar sprake is van 'de bijzondere ambten en werkingen dezer drie Personen te onswaarts'. Ja maar, zo werd tegengevoerd, er staat toch 'in ons gevoelen'? Het is zo, maar dit 'in' had oudtijds een veel ruimere betekenis evenals ook 'gevoelen', dat de betekenis van 'waarnemen' had.

In het tweede deel van ons artikel worden nu geen losse teksten opgesomd, maar wordt samenvattend gewezen op wat de Schrift ons zegt van Gods werkingen. 'Ambten' betekent hetzelfde. Het spreekt van taak of werkzaamheid. Zo spreekt de Statenvert. in 1 Kron. 6:31, 32 van het ambt des gezangs en in 1 Kron. 9:31 over iemand, die was in het ambt over de toebereiding van het gebak, dat in pannen gebakken wordt. Elk der Personen heeft eigen werkzaamheid, eigen ambt. De Vader is onze Schepper door Zijn kracht, de Zoon onze Verlosser door Zijn bloed en de Heilige Geest onze Heiligmaker door Zijn woning in onze harten. En toch is de schepping, verlossing en heiligmaking het werk van één en dezelfde God. Want de Vader schiep door het Woord en bereidde toe door de Geest, Ps. 33:6.

§ 4. Beroep op de historie

Kracht van bewijs heeft dit beroep los van de Schrift natuurlijk niet. Niettemin mag het steunen, dat de kerk deze verborgenheid altijd heeft beleden. De Bres heeft dit stuk ongetwijfeld zo uitvoerig opgenomen om aan te tonen, dat de Reformatie geen 'nieuwe leer' bracht, zoals de Rooms en scholden, maar bij de oude kerk aansloot. Met 'de Ouden' worden wel bedoeld de getrouwe synoden. De Bres had hier geschreven: de heilige synoden. 'Heilig' is dan niet omschrijvend, alsof een synode altijd heilig zou zijn, maar onderscheidend om de goede, getrouwe synoden van de

leugenachtige en ontrouwe te onderscheiden. Niet alles wat synoden, maar alleen wat de aan de Schrift gemeten goede synoden leerden, willen we houden.

ARTIKEL 10

DAT JEZUS CHRISTUS WAARACHTIG EN EEUWIG GOD IS

§ 1. Indeling

I. Dat Jezus naar Zijn Goddelijke natuur eenswezens is met de Vader.

II. Bewijs hiervan uit de Schrift.

§ 2. Arianisme

Arius (256-336), die in 313 te Alexandrië tot priester werd gewijd, ontkende, dat Jezus God is. Hij was zeker niet de eerste, die dit deed, maar door zijn populair optreden heeft deze dwaling onder het volk grote ingang gekregen. Volgens hem was Jezus het eerste en voornaamste schepsel van de Vader, geschapen met het oog op de komende schepping aller dingen. Maar er zou een tijd zijn geweest, dat Hij er niet was.

Ons artikel, dat tot in zijn woorden toe hier de erfenis der oude kerk doorgeeft, keert zich juist tegen déze beweringen van Arius. Zijn grote tegenstander was de pater orthodoxiae (de vader der rechtzinnigheid) Athanasius. Op het Concilie van Nicea-325 is de beslissing tegen Arius gevallen. Zijn ketterij leeft echter in allerlei gestalte voort. De vrijzinnigen ontkennen nog steeds de Godheid van Christus. Zij noemen Hem wel 'Zoon Gods', maar dit is dan een benoemingsnaam, die Zijn uitnemendheid aan de dag brengt. Op deze manier aanvaardden zij ook de basisformule van de 'Wereldraad van Kerken', die spreekt van 'Jezus, God en Zaligmaker'. In de negentiende eeuw begon men de 'historische Jezus' te onderscheiden van de 'opvattingen', die de Bijbel over Hem geeft. Dit zou verdogmatiseerde historie zijn. Natuurlijk pelt ieder dan juist die 'Jezus' uit de Bijbel, die hem van pas komt! En zo kregen we

een 'liberaal Jezus-beeld' en een 'sociaal Jezus-beeld' en een 'apocalyptisch Jezus-beeld'. En de tentoonstelling van 'Jezus-beelden' bevatte steeds meer schilderijen, die niemand als een tekening van Hem aangemerkt zou hebben, indien het er niet met een kaartje bij aangegeven was, dat het 'beeld' Hem voorstelde.

Hier ligt een grens. Wie loochent, dat Jezus God is, is leugenaar en hij is niet uit de waarheid. Hoe sterk legt de apostel Johannes hier in zijn brieven de nadruk op!

§ 3. Viervoudig bewijs

De Godheid van Jezus laat zich viervoudig uit de Schrift bewijzen. Zij kent Hem immers ten eerste Goddelijke namen toe, 1 Joh. 1:1, Rom. 9:5; en ten tweede Goddelijke eigenschappen als 'eeuwigheid', Joh. 8:58, en bewijst Hem ten derde Goddelijke eer: wij moeten in Zijn Naam gedoopt worden, Matth. 28:19, in Hem geloven, Joh. 14:1, en ons aanbeddend voor Hem buigen, Fil. 2:10. En tenslotte kent zij Hem ten vierde Goddelijke werken toe: alle dingen zijn door Hem gemaakt, Joh. 1:3.

§ 4. Enig-geboren en eerst-geboren Zoon van God

Johannes noemt Christus 'de eniggeborene des Vaders', 1:14, en 'Zijn eniggeboren Zoon', 3:16, 18. De Cat zegt dat Hij zo wordt genoemd, omdat Hij 'alleen de eeuwige, natuurlijke Zoon van God is'. Omdat de Vader in Hem, Zijn enige, heel de afstraling van Zijn heerlijkheid bezit (Hebr. 1:3) is er naast deze voor een tweede, een aanvullende, geen plaats. Eén Zoon te hebben is bij God geen armoede, maar alles, omdat die ene God is. Wel zijn wij in en om die ene tot kinderen 'aangenomen', Cat. zondag 13. Doopsformulier (dankgebed): dat Gij ons 'door Uw Heiligen Geest tot lidmaten van Uw eniggeboren Zoon, en alzo tot Uw kinderen aangenomen hebt', Joh. 1:12.

Ook heet Christus Gods eerstgeborene, maar dit niet in betrekking tot God, alsof Hij meer 'zonen' had, maar in betrekking tot ons. In Rom. 8:29: 'de eerstgeborene onder vele broederen' en in Col. 1:15: 'de eerstgeborene van de ganse schepping'.

De poging van Arius en van de Jehovah-getuigen, hieruit te concluderen, dat Christus wel eerder, maar overigens evenals wij Gods zoon, dat is Zijn schepsel, is, gaat niet op. Deze 'conclusie' zou ons in strijd brengen met wat de Schrift overigens

duidelijk leert. En 'eerstgeboren' wijst in de Schrift met name de réchtspositie aan. Van Israëls grote Koning zingt Ps. 89:28: 'Ik zal Hem tot een eerstgeborene stellen, tot den hoogste van de koningen der aarde'.

§ 5. 'To be or not to be'

De belijdenis der Godheid van Christus was voor Athanasius en de oude kerk geen bijkomstige zaak. En inderdaad met haar staat of valt de kerk. Indien Jezus niet God is, mag men het christelijk geloof niet langer de universele en enig ware religie noemen. Dan heeft de zending geen recht. Dan zijn we in onze kennis van God niet zeker. Want het moge zijn, dat Jezus ons over God schoner heeft gesproken dan welke godsdienstleraar, maar als Hij niet God is, wie kan dan zeker zijn, dat Hij ons de Vader goed heeft verklaard? En als Jezus niet God is, niet van de Vader is neergedaald, maar een mens, die van beneden kwam, dan komt de eer van onze dienst des Heeren ons toe en niet Hem. Daarom is de belijdenis hier uitvoerig in dit éne punt: Jezus is God! Over Zijn menselijke natuur en de éénheid van Zijn twee naturen valt straks te spreken bij art. 18 en 19. Stellig heeft De Bres door de uitvoerigheid van dit artikel ook de Roomse lastering, dat de 'nieuwe leer' niets dan Arianisme was, willen weerleggen.

ARTIKEL 11

DAT DE HEILIGE GEEST WAARACHTIG EN EEUWIG GOD IS

§ 1. Beperkt

De Catechismus is in zondag 20 in het belijden van de Heilige Geest uitvoeriger dan ons artikel. Hij zegt: 'Eerstelijk, dat Hij tezamen met de Vader en de Zoon waarachtig en eeuwig God is'. En dit is het enige wat ons artikel van de Heilige Geest uitspreekt. Maar de Cat. vervolgt na zijn 'Eerstelijk' met 'Ten andere, dat Hij ook mij gegeven is, opdat Hij mij door een waar geloof Christus

en al Zijn weldaden deelachtig make, mij trooste en bij mij eeuwiglijk blijve'.

De Heilige Geest voltooit het werk van Christus dus. Hij werkt dat in ons uit. Hij werkt onze heiligmaking. Hij ontsteekt het geloof in ons door de verkondiging van het evangelie, en geeft ons daarin deel aan Christus en al Zijn weldaden. Hij vernieuwt ons en sterkt ons in de strijd tegen de zonde. Hij 'troost' ons, doordat Hij in twijfel en aanvechting altijd weer ons oog richt op de beloften des Heeren. En Hij zal zo eeuwig bij ons blijven. Hij zal Zijn werk niet halverwege laten liggen, maar daarmee voortgaan 'todat wij eindelijk onder de gemeente der uitverkorenen, in het eeuwige leven, onbevlekt voor God gesteld zullen worden' (Doopsformulier).

èn de Apostolische Geloofsbelijdenis volgt op 'Ik geloof in den Heiligen Geest' de belijdenis van de kerk, de vergeving der zonden, de wederopstanding des vleses en het eeuwige leven. In dit alles heeft de Geest Zijn werk. Zie bijvoorbeeld Rom. 8:11.

Maar ook met de vermelding van al dit werk van de Geest is de Catechismus nog niet volledig.

Want hij spreekt niets over het grote en Goddelijke werk van de Heilige Geest in de schepping en onderhouding aller dingen, waar de Schrift toch niet van zwijgt. Zie Ps. 104:30: Zendt Gij Uw Geest uit, zij worden geschapen en Gij vernieuwt het gelaat van de aardbodem' en Gen. 1:2: 'En de Geest Gods zweefde over de wateren en Ex. 31:3, waar van Bezaleël gezegd wordt, dat hij was 'vervuld men Gods Geest, met wijsheid, inzicht en kennis, en dat voor allerlei werk, om ontwerpen te bedenken, om die uit te voeren, in goud, zilver en koper, enz.'.

§ 2. Goddelijk Persoon

Het enige punt van belijdenis is hier dus, dat de Heilige Geest eeuwig God is. Van meet af aan heeft de kerk dit praktisch erkend. In haar doop-praktijk bijvoorbeeld eerde zij de Geest als God. Maar in de theoretische bezinning op Gods openbaring stuitte zij op moeilijkheden, waardoor er bij de oudste kerkvaders op dit punt vaagheid heerst. Deze moeilijkheid ontstond doordat de Schrift betrekkelijk weinig over de Heilige Geest spreekt. Hij is ook niet gekomen om van Zichzelf te spreken, maar om Christus te verheerlijken Joh. 16:14. Hierbij kwam dat het Griekse woord

voor de Geest (pneuma) onzijdig is en over Hem vaak gesproken wordt als over een 'gave'. Dit scheen toch te zeggen, dat de Heilige Geest (onzijdig) een 'ding' is, een 'gave'. Maar anderzijds sprak de Schrift van Hem toch ook als God en als een zelfstandig Persoon. De moeite werd minder toen men ging zien, dat Christus soms ook 'gave' heet en dat het onzijdige pneuma dikwijls vervolgd wordt met een mannelijk pronomen relativum (betr. voornaamw.).

Arius had gezegd: Alleen de Vader is God. Alle dingen zijn door Hem gemaakt. Daar kan men de Zoon niet van uitzonderen. Die is ook een schepsel Gods. Zijn volgelingen beweerden hetzelfde ten aanzien van de Heilige Geest. In 381 wees de kerk deze dwalingen op het Concilie van Constantinopel af (onze belijdenis van 'Nicea'). We horen de weerklank daarvan in ons artikel 'niet gemaakt, noch geschapen, noch ook geboren'.

Ook voor de Godheid van de Heilige Geest biedt de Schrift ons een viervoudig bewijs. Want zij kent aan de Heilige Geest toe:

1. Goddelijke namen. In Hand. 5:3 en 4 wordt Hij God genoemd;
2. Goddelijke deugden. Hij is alomtegenwoordig, Ps. 139:7;
3. Goddelijke werken. Hij nam deel aan de schepping, Ps. 33:6; 4. Goddelijke eer. Wij worden ook in Zijn Naam gedoopt, Matth. 28:19.

Dat de Heilige Geest een Persoon is en niet slechts een kracht of gave blijkt ook hieruit, dat van Hem gezegd wordt dat Hij alle dingen en zelfs de diepten Gods doorzoekt, 1 Cor. 2:10, en dat we Hem kunnen bedroeven, Ef. 4:30.

§ 3. 'Van beiden uitgaande'

Van de Heilige Geest zegt ons artikel niet alleen, dat Hij 'niet gemaakt, noch geschapen' is. Dit zei art. 10 ook van de Zoon. Maar nu komt daarbij 'noch ook geboren'. Want de Zoon is uit de Vader geboren (gegenereerd), maar de Geest 'gaat uit' van de Vader en de Zoon. De kerk heeft altijd vastgehouden, dat er tussen de generatie van de Zoon en de uitgang van de Geest onderscheid is, omdat de Schrift in haar spreken dit onderscheid aanwijst. Van de Geest wordt nooit gezegd, dat Hij geboren is. Maar de kerk heeft er zich altijd even zorgvuldig van onthouden dit

onderscheid te omschrijven of ook maar nader aan te duiden. Want daarover is ons niets geopenbaard.

Nu zegt ons artikel dat de Geest 'van de Vader en de Zoon uitgaat' en later nog, dat Hij 'van beiden' uitgaat. Over de cursief gedrukte woorden is veel te doen geweest. In het Nicaenum-Constantinopolitanum kwamen zij oorspronkelijk niet voor. De Synode van Toledo-589 voegde ze voor het eerst in. Maar de oosterse kerk heeft dit nooit aanvaard. Dit 'filioque' (en van de Zoon) werd in 1054 één van de redenen voor de scheuring tussen de oosterse en westerse kerk. En het markeert nog de kloof tussen die twee. De oosterse kerk wil er niets van horen en blijft zeggen, dat de Geest niet van de Vader en de Zoon, maar alleen van de Vader uitgaat.

Dit verschil heeft diep in het leven ingegrepen. Als het is, zoals de Griekse kerk stelt, dat naast elkaar de Zoon en de Geest van de Vader elk alleen uitgaan, dan grijpt God ons aan langs twee naast elkaar lopende wegen. Langs de openbaring door de Zoon in het historisch proces van de kerk met haar dienst van Woord en sacrament, en langs de openbaring door de Geest, los van dat historisch proces, los van Woord en sacrament, direct en onmiddellijk in ons innerlijke zijn. Het is duidelijk, dat hier de deur wordt opengezet voor allerlei mysticistische geestdrijverij. In het oosten groeien de secten dan ook welig en men heeft er geen verweer tegen. Dit is het ergste

§ 4. Troost

In de Heilige Geest hebben we God Zelf ontvangen 'ten Leidsman op de weg naar 't eeuwig, zalig leven'. Hij is geen Gave, over welke wij kunnen beschikken, maar die over ons beschikt. En Hij bidt voor ons, Rom. 8:26.

§ 5. De lastering van de Geest

De Schrift vermaant ons de Geest niet te 'bedroeven', Ef. 4:30, Hem niet 'uit te blussen', 1 Thess. 5:19, d.w.z. Zijn gaven niet te verachten en Zijn werkingen niet tegen te staan, Hem geen 'smaadheid aan te doen', Hebr. 10:29, en Hem niet te lasteren, Matth. 12:31, 32, Hebr. 6:4-6, 1 Joh. 5:16. De lastering van de Geest noemt de Schrift 'de zonde tot de dood', 1 Joh. 5:16, en zij verklaart die onvergeeflijk te zijn. Christus sprak van deze

zonde toen zijn vijanden lasterden: 'Hij werpt de duivelen uit door Beëlzebul, de overste der duivelen', Matth. 12:22-32, en zei toen, dat de lastering tegen de Zoon des mensen vergeven zal worden, uiteraard op conditie van berouw en bekering, maar dat de lastering tegen de Heilige Geest nooit vergeven wordt. Natuurlijk is dit niet zo, omdat de Zoon minder dan de Geest zou zijn. We moeten hier letten op het tijdstip, waarop Christus dit sprak. Christus stond toen voor Zijn sterven en was nog niet verheerlijkt. Hij was nog de lijdende knecht. Het is dan ook niet zonder reden, dat Hij Zich hier juist aandiende als 'de Zoon des mensen'. Zijn heerlijkheid was nog bedekt. De mensen moesten Hem dus alleen op Zijn eigen getuigenis geloven. Maar straks zal Hij de Heilige Geest als Zijn Geest ontvangen en in het grote Pinksteruur uitstorten over alle vlees, om Hem te verklaren en van Zijn werk te getuigen bovenal door de completering van het Oude Testament met het Nieuwe.

In Johannes 7 lezen we dat Christus sprak: Die in Mij gelooft, stromen van het levende water zullen uit zijn binnenste vloeien, vers 3X. En dan tekent Johannes hierbij aan: 'Dit zeide Hij van den Geest, welken zij, die tot het geloof in Hem kwamen, ontvangen zouden; want de Geest was er nog niet, omdat Jezus nog niet verheerlijkt was', vers 39. Natuurlijk betekent dit niet, dat de Heilige Geest toen nog niet bestond. Maar 'de Heilige Geest was er nog niet' wil zeggen, dat Hij nog niet uitgestort was en nog niet, gelijk op Pinksteren pas geschiedde, als de Geest van Christus gekomen was. Sindsdien heeft de Heilige Geest het evangelie van Christus zo duidelijk gesproken, dat niemand over Christus in twijfel of onzekerheid behoeft te verkeren. Thans kan niemand zich meer verontschuldigen omdat hij Christus en Zijn werk niet goed kan kennen.

Wie het thans door de werking van de Geest heerlijk stralende evangelie ontvangen heeft en de weg dus geweten heeft en toch al de weldaden, die in de Doop in de Drieënige Naam beloofd worden, willens en wetens verwerpt en afvallig wordt, die lastert de Geest en kruisigt de Zoon des mensen wederom, Hebr. 6:4-6. En voor deze pertinente verwerping van het evangelie, waarin de zondaar zich verhardt, is geen vergeving. Wie Jezus in de dagen van Zijn omwandeling op aarde verwierp, kon nog een volgende genade, immers die van de komst en werking des Geestes

verwachten, maar wie zich ook daartegen verzet en verhardt heeft niets meer te verwachten, die blijft in de zonde. Bij hem komt geen bekering meer.

Deze schrikkelijke zonde kan dus alleen bedreven worden door wie het evangelie ontving.

In het leven der gelovigen komt het soms voor, dat men meent aan deze zonde schuldig te staan. Dat wordt soms een obsessie (angstwaan), die tot ernstige psychische storingen kan leiden, zelfs wel een ongeneeslijke depressie kan veroorzaken en meer dan eens tot zelfmoord leidde.

Er dient echter bedacht, dat wie aan dit kwaad schuldig staan geen angst of bekommering kennen. Hun hart is zo verhard, dat zij er lust in hebben de Middelaar en de weg der zaligheid te lasteren. Wie dus vréést deze zonde te hebben bedreven, heeft haar nog niet bedreven. Moeilijkheden met het evangelie, worsteling om het aan te nemen en in die worsteling voorkomende afkerigheid en neiging om het evangelie te verwerpen, is geen lastering tegen de Geest. Die is er in de voltooide en bewuste verwerping. Niettemin make het weten, dat een mens tot zulke gruwelijke en onvergeeflijke zonde kan komen, ons voorzichtig, om ons niet tegen het evangelie te verzetten, maar onze gedachten gevangen te geven onder de gehoorzaamheid van Christus.

§ 6. Huidige geestdrijverij

De in onze tijd zich snel uitbreidende 'Pinkstergemeente' verwijt aan de kerk, dat zij de 'gaven des Geestes', die dan gezocht worden in tongenspraak, gezondmaking en openbaringen, niet meer heeft en zelfs niet zoekt. Zij wil deze buitengewone werkingen des Geestes hernieuwen. Zo meent zij tegenover het 'verschraalde en verminkte evangelie, dat de kerk preekt', weer te brengen 'het volle evangelie' Dit alles is echter niet naar de Schrift. Die laat ons zien, dat God van het buitengewone voortschrijdt naar het 'gewone'. De bijzondere gaven waren de feestelijke tekenen, waarmee de Geest in de gemeente kwam wonen, maar zijn niet als blijvend aan te merken. Zie 1 Cor. 12:31: 'Streeft naar de hoogste gaven. En ik wijs u een weg, die nog veel verder omhoog voert'. En dan beschrijft Paulus die 'weg' in hoofdstuk 13 en blijkt, dat dit is de weg der liefde. Die moeten we zoeken. Zie ook 1 Cor. 14:19.

ARTIKEL 12

VAN DE SCHEPPING ALLER DINGEN EN MET NAME DER ENGELEN

§ 1. Samenhang

Artikel 1 heeft aanstonds doen blijken dat de 37 artikelen, waarvan het het eerste is, belijdenis willen doen van het geloof in God. De art. 2-7 spraken daarna van de middelen, waardoor we Hem kennen; en de art. 8-11 over Hem Zelf en Zijn personele of inblijvende werkingen van generatie en uitgang van de Heilige Geest. De artikelen 12 en 13 gaan nu aanstonds spreken van Zijn uitgaande werken van schepping en voorzienigheid. Deze twee worden in onze confessie evenmin als in de Catechismus streng gescheiden. Want reeds in art. 12 is sprake over de voorzienigheid Gods onderhouding aller dingen begon ook aanstonds na Zijn eerste scheppingsdaad. Onze belijdenis gaat, na over Gods zelfopenbaring te hebben gesproken, dus niet eerst handelen over Zijn raad en verkiezing. Daarover gaat zij pas later spreken. Door de belijdenis van Gods grote werken in de tijd bereidt zij ons eerst voor tot de overdenking van Zijn eeuwige besluiten. Zij spreekt van deze laatste niet los van de geschapen werkelijkheid, maar om zo te zeggen van deze geschapen werkelijkheid uit. Een behartigenswaardige methode! Wie begint met te spreken over Gods raad en zoals dat dan (dwaas gezegd) wel eens genoemd is 'zijn standpunt in de eeuwigheid neemt', valt licht tot ongeoorloofde speculatie.

§ 2. Indeling

- I. Gods schepping aller dingen en Zijn doel daarmee. II. Gods schepping der engelen en hun werk.
- III. De val van sommige engelen, hun verderf en hun straf.
- IV. Verwerping van dwalingen der Sadduceeën en Manicheeën.

§ 3. 'Ex nihilo'

De belijdenis van Gods schepping aller dingen behoort tot het gemeengoed van de kerk aller eeuwen. Zij vormde ook in de zes

tiende eeuw geen twistpunt. Dat is zij door afval van het geloof pas later geworden, met name in de 19de eeuw.

Ons artikel zegt, dat de Vader alles heeft geschapen 'door Zijn Woord, dat is door Zijn Zoon', Ps. 33, 61, Joh. 1:3, Gen. 1:2b, Hebr. 11:3. De schepping was het werk van de Drieënige God. Ook de Heilige Geest werkte er in mee. Ons artikel bedoelt dit zeker niet te ontkennen. Toen men de eerste zin van ons artikel ging uitbouwen (De Bres had alleen: Wij geloven, dat deze enige (unieke) God de hemel, de aarde. . . enz.) had men ook de Heilige Geest behoren te noemen.

Scheppen is die daad van Gods almachtige wil, waarmee Hij alle dingen door ze te roepen, waar ze niet waren, in het aanzijn heeft gebracht. Dat God alles 'uit niet' (ex nihilo) schiep, zegt de Schrift niet met dat woord. Wellicht is het ontleend aan 2 Macc. 7:28: 'Weet, dat God alles heeft voortgebracht uit hetgeen niet is'. De aansluiting kan ook nauwer aan Hebr. 11:3 zijn. De Gnostiek kende het begrip me-on, niet-zijnde en wilde daarmee spreken van kwaliteitsloze, eeuwig zijnde, ongevormde stof. Hieruit, uit dit 'niet' zou God dan alles geschapen hebben. Er is wel beweerd, dat er hier een Gnostieke rest in onze confessie aan te wijzen zou zijn. Maar dat is onzin. Ex nihilo = post nihilum, terwijl er tevoren niets was.

God ving Zijn scheppen aan 'toen het Hem heeft goed gedacht'. Meer kunnen we niet zeggen. Maar dit is genoeg. God ging niet tot scheppen over om Zich van Zijn overvloed te ontdoen (emanatie), noch om Zijn 'eenzaamheid' te overwinnen, noch door welke noodzaak, maar omdat het Hem goed dacht en toen het Hem goed dacht, Openb. 4:11. 'In den beginne', dat is toen de tijd een aanvang nam. Omdat er daarvoor geen tijd was, kan m-.. eigenlijk niet vragen: wat was er voor de schepping?

God schiep niet slechts een oerstof, waaruit zich alles verder als vanzelf ontwikkelde, maar gaf aan ieder schepsel zijn wezen, gestalte en gedaante en onderscheiden 'ambten' (werkzaamheden).

Elk schepsel heeft zijn dienst. Ook die welke wij nooit zagen of zullen zien. God schiep alles 'om Zijnszelfs wil', Spr. 16:4 (Statenvert.). De schepping is er om Hem te loven.

Doch in Zijn verbond schonk Hij haar aan de mens. Nu moet het alles ook de mens dienen. En dit, opdat deze er God mee diene!

Zie niet voorbij, dat ook dit artikel begint met 'Wij geloven'. De schepping aller dingen door God is niet minder dan de ontvangenis uit de Heilige Geest van Christus een geloofsstuk! Wie aan dit 'stuk' tornt, schaadt het geloof en vermindert de troost. Want het is ons tot onze troost gezegd, dat God de Vader, de Almachtige, de Schepper van hemel en aarde is. Zie Cat., zondag 9.

Wij geloven in deze God. Dat is iets anders dan geloven aan God, geloven, dat Hij er is. Dat doen de duivelen ook, Jac. 2:19. Maar zie bij die plaats, wat zulk een geloof waard is! Maar wij geloven in, dat is: wij verlaten ons op; vertrouwen ons toe aan deze God.

§ 4. Eerste en tweede schepping

Men heeft Gen. 1:1 'In den beginne schiep God hemel en aarde' wel willen opvatten als een algemeen opschrift boven het scheppingsverhaal. Dit laatste zou dan beginnen met vers 2. Maar het kan duidelijk zijn, dat vers 2 'en de aarde. . .' terugslaat op vers 1 en voortzet wat daar begon gezegd te worden. Maar dan kan men Gen. 1:1 ook niet aanmerken als een algemeen opschrift; dan is het het begin van het verhaal zelf.

Wat Gen. 1:1 ons zegt noemen we dan 'de eerste schepping'. Daardoor riep God de 'materie' tot stand. Van de daar genoemde hemel lezen we nu eerst niet meer. Vers 2 zegt alleen, hoe de 'aarde', door Gods eerste scheppingsdaad opgeroepen, toen bestond. Zij was nog ongevormd, 'woest en ledig en duisternis lag op den vloed'. Men kan deze toestand geen 'chaos' noemen. Een 'chaos' ontstaat door instorting, zij is een ruïne. De fantasie der cyclische evolutie meent, dat de kosmos iedere 7000 jaar vernieuwd wordt. Aan het eind van die periode stort zij in en haar resten worden dan de fundamenten voor een nieuwe evolutie. Het 'In

den beginne' van Gen. 1 zou dan het begin van de huidige evolutie, die met de chaos der vorige begon, markeren. Doch de Schrift leert ons een lineaire ontwikkeling. Van de beginwereld naar de eindwereld van God.

De 'tweede schepping' is dan de zesdaagse toebereiding, waarvan Gen. 1:2 e.v. ons spreekt. In dit werken Gods is een opklimming en voortschrijding aanwijsbaar.

§ 5. Scheppingsmiddelaar?

In navolging van dr. A. Kuyper is vaak en wordt soms nog gezegd, dat Christus als het Woord de Scheppingsmiddelaar is. Evenwel ten onrechte. Een Middelaar treedt op tussen twee in conflict verkerende partijen om verzoening te bewerken. Doch tussen God en Zijn kosmos is geen tegenstelling, geen conflict. Niet God en Zijn geschapen wereld, maar God en de zonde zijn elkaars tegenpartijen.

§ 6. Geloof en wetenschap

De ongelovige wetenschap kreeg natuurlijk ook te doen met de vraag naar het ontstaan aller dingen. Volgens haar ontstond alles door autonome (Grieks autos = zelf; en nomos = wet; autonoom is naar eigen, in de dingen gelegen en werkende wet) ontwikkeling of evolutie.

De causaliteit Oorzakelijkheid, het ene veroorzaakt het andere in een onverbreekelijke keten) zou volgens haar de oorzaak van alles zijn. Door deze autonome ontwikkeling zou het hogere uit het lagere, zouden de meer ontwikkelde vormen uit de eenvoudiger vormen zijn voortgekomen. Uit de dode materie, die uit nevel en neerslag ontstond, zou in een lang proces de levende cel voortgekomen zijn. En uit dit levende organisme zou in de loop van miljoenen jaren en lange reeksen van vormveranderingen eindelijk de mens ontstaan zijn. Deze ontwikkeling zou zich voltrokken hebben volgens 'the survival of the fittest' (het overblijven der sterksten). In 'the struggle for life' (de strijd om te leven) gingen de exemplaren, die zich bij verandering van de klimatologische omstandigheden of bij verplaatsing naar andere klimaten niet konden aanpassen en zich niet konden handhaven, onder. Slechts de sterksten, die zich konden aanpassen bleven over. Deze droegen in die aanpassing verworven nieuwe eigenschappen erfelijk aan hun nageslacht over. Zo ontstonden gewijzigde, nieuwe vormen van levende wezens. En tenslotte zou zo uit de ene of andere reeds uitgestorven en nog niet teruggevonden (missing link!) apensoort de mens voortgekomen zijn. Voor de miljoenen of zelfs miljarden jaren, die voor heel dit proces nodig waren, meent men steun te vinden in de paleontologie (leer der fossielen).

Dit evolutionistisch schema heeft men ook aangewend om het ontstaan der 'cultuur' met inbegrip van godsdienst en zedelijk

leven te verklaren. Het is uitgegroeid tot een levens- en wereldbeschouwing, die alles betrekkelijk maakt.

Indrukwekkende denksystemen zijn op deze wijze opgebouwd. Maar de een verdrong de andere. Het waren alle ééndagsvliegen. Zij konden geen stand houden, want zij waren geen waarheid. Zij hangen van hypothesen (onderstellingen, loutere beweringen) aan elkaar. Zo is het nog nooit gelukt om de overgang van dode naar levende stof aan te tonen. Ook wijst alles naar de opkomst der mensheid uit één bron. En wat de boue, maar telkens weer omvergeworpen, beweringen der paleontologie betreft dient men wél te onderscheiden tussen feiten en gevonden voorwerpen (die niemand ontkent) én de daaraan vastgeknoopte beschouwingen en conclusies. Ook kan men niet aantonen, dat het ontstaan, dat door Gods scheppende daad zeker een schok-matig verloop had, zich naar dezelfde 'wetten' voltrok, die gelden in het procesmatig voortbestaan aller dingen.

De materialistische evolutieleer, die zelfs de levensverschijnselen meende te herleiden tot fysisch-chemische processen wordt wel door niemand meer aangehangen. Niettemin blijft men vasthouden aan het principe der autonome evolutie. Nog altijd geeft men zich liever over aan bespiegelingen van het telkens falende verstand dan aan het vaste Woord des Heeren. Doch de vreze des Heeren is het beginsel van wijsheid en wetenschap. Tussen wat de Schrift ons leert en ware wetenschap kan geen contrast zijn. Wanneer er tussen wat ons 'wetenschap' schijnt en de Schrift wél contrast is, dan hebben we te doen met 'valse', leugenachtige wetenschap. Dit is één der doeltreffendste middelen van satan om zielen te verderven. Terecht schreef dr. H. Bavinck: het eerste blad van de Bijbel is van meer betekenis dan alle folianten der natuurvorschers en filosofen.

Want de Schrift geeft ons de vaste troost, dat alle dingen in de hand van onze hemelse Vader liggen. Zij geeft ons uitzicht op de voltooiing aller dingen. Maar het evolutionisme begint en eindigt met een vraagteken. Vanwaar kwam 'het begin', 'de oerstof'? Wat zette de 'causaliteit' in werking? En waarheen stuwt zij ons? De mens die het Woord verwerpt, houdt geen antwoord over!

§ 7. Zes dagen

Van de tijd van Origenes af zijn er over de 'zes dagen' waarvan Genesis 1 spreekt, verschillende opvattingen gehuldigd. Ze kunnen in drie groepen samengevat worden:

1. in zes taferelen geeft de Schrift een visionaire voorstelling over het ontstaan der dingen;
2. de 'dagen' zijn tijdperken;
3. men moet vasthouden dat het dagen van 24 uren waren.

ad. 1. Deze opvatting is overgenomen door Athanasius en Augustinus en de scholastieke theologie der middeleeuwen. De reformatoren verwierpen haar terecht. Want Genesis 1 dient zich aan als beschrijving van Gods werken in de tijd, als historie. En in het vierde gebod legt de Heere Zijn zesdagen-werkweek ten grondslag aan de onderhouding van het zes dagen werken en op de zevende rusten.

Barth meent, dat wij in het begin van Genesis niet te doen hebben met geschiedenis, maar met bovengeschiedenis. Geschiedenis is altijd samenspel van mens en omstandigheden. Maar dan kan men, waar de mens ontbreekt ook nog niet van geschiedenis spreken. Die begint pas als de mens optreedt. En van wat voordien was kunnen we niet spreken. Dat is bovengeschiedenis, die we niet in mensenwoorden kunnen uitspreken. Zo is het begin van Genesis 'sage'. Het predikt ons, dat God boven alles staat. En het wijst ons aan, dat God Zijn werk doet 'in Christus'. Want dat Eva uit de zijde van Adam werd genomen, wijst aan, dat de gemeente ontstaat uit de dood (speerwond in de zijde) van Christus. Zo kan men alles van alles maken! En kan ieder over de schepping beweren wat hij wil.

Thans doet de 'kadertheorie' opgeld. Volgens haar biedt Gen. 1 geen beschrijving van werkelijk gebeurde geschiedenis. Het gaat er slechts om, dat God de Schepper is, uit Wie alles zijn oorsprong heeft. En dit wordt dan verteld in het kader (de omlijsting) van de Joodse Sabbat-week. Het is in verband met deze daar steeds meer aanvaarde voorstelling, dat men in synodale kring thans ijverig doende is, de uitspraken van de Synode van Assen-1926 (zaak Geelkerken) ongedaan te maken.

Doch de 'kader-theorie' stelt de zaak juist omgekeerd aan wat

de Schrift zegt. Deze zegt in het vierde gebod, dat de Joodse Sabbat-week gevormd is naar het model van Gods scheppingsweek. De kadertheorie keert dit om!

Zo wordt wel op allerlei wijze beweerd, dat de Bijbel begint met 'visioenen' over het begin en eindigt met 'visioenen' over het einde (Openbaring). Maar het laatste Bijbelboek dient zich ook aan als weergave van visioenen. Doch Genesis biedt zich aan als beschrijving van geschiedenis! Hier beslist enkel de vraag of wij het Woord willen geloven of niet.

ad 2. Men heeft door de dagen van Genesis 1 tot tijdperken te verklaren, getracht de 'resultaten' van 'de' wetenschap, die voor het ontstaan der dingen van miljoenen jaren spraken, in Genesis 1 in te passen. Een onwaardig geknoei. Daarbij is een periode een opeenvolging van dagen en nachten. Maar elke dag is in Genesis 1 de tijdsspanne tussen twee nachten. Elke dag is één dag.

ad 3. Of de scheppingsdagen van precies 24 uren waren valt moeilijk te beslissen. De duur der eerste dagen werd niet door de wenteling der aarde om haar as ten opzichte van de zon (pas op de vierde dag geschapen) bepaald. Toch worden deze eerste dagen met dezelfde naam benoemd als de latere, toen de zon er wel was. We zullen wellicht verstandig doen door niet verder te gaan dan de uitspraak, dat het 'scheppingsdagen' waren.

§ 8. Hemel

Over de schepping van de hemel vermeldt Genesis 1 niet meer dan het feit. Het vervolgt aanstonds met over de schepping der aarde en de daarop levende schepselen te spreken. Want de Schrift is geen volledige kroniek van Gods werken, maar Zijn Woord voor de gevallen mens, aan wie Hij in Zijn genade de Christus beschikt tot herschepping, opdat God toch van Zijn beginwereld tot Zijn eindwereld zou komen. De hemel van Genesis 1:1 kan niet het uitspansel zijn (soms eerste hemel genoemd). Dat schiep God op de tweede dag. Hij kan ook niet de sterrenhemel zijn (wel genoemd tweede hemel). Die schiep God op de vierde dag. Het moet dus de hemel der hemelen (de derde hemel), de woonplaats van God en Zijn heilige engelen zijn. Die is een plaats en geen toestand. Jezus is daarheen gegaan. We kunnen echter niet

zeggen, waar die plaats is. Wij zeggen, want dat doet ook de Schrift, dat de hemel boven is. Maar 'boven' is relatief en wijst bij onze tegenvoeters in tegengestelde richting. 'Boven' is dan ook niet lokaal maar waardschattend (axiologisch) bedoeld. Sinds de schepping van de hemel 'woont' God daar, d.w.z., dat Hij Zich daar het klaarst en meest luisterrijk openbaart. De hemel is opgenomen in het historisch proces der schepping en doorloopt zijn eigen geschiedenis (geen 'bovengeschiedenis').

§ 9. Engelen

Engelen zijn geesten, Hebr. 1:14. Zij zijn geen etherische (fijnstoffelijke) maar on-stoffelijke wezens. Zij zijn geen krachten, maar krachtige personen. De Schrift tekent hen ons met zelfbewustzijn, Luc. 1:19, begeerten, 1 Petr. 1:12, die aanbidden, Hebr. 1:6, en zich verheugen, Luc. 15:10, en spreken, 1 Cor. 13:1. God schiep er duizenden en tienduizenden. Zij komen niet op uit één, maar werden tegelijk en naast elkaar geschapen, kennen daarom geen familieverhoudingen. Er zijn cherubijnen en serafijnen, overheden, machten en tronen, Hebr. 9:5, Jes. 6:2, Col. 1:16. Er is dus onderscheid in hun wereld, maar wij kunnen dat niet nader aangeven. Hun werk is God te loven. Zij dienden Hem ook in de openbaring als boodschappers. En zij worden gezonden tot dienst van wie de zaligheid beërven zullen, en zullen Christus assisteren bij de definitieve scheiding van rechtvaardigen en onrechtvaardigen. Ons artikel spreekt met name van de hulp, die zij voor de gelovigen betekenen. Deze hebben de strijd niet tegen vlees en bloed, maar tegen de machten der hel. Welk een troost, te weten, dat die in Christus bij ons zijn, meer zijn dan die tegen ons zijn, Ps. 34, 91! Het Roomse fabeltje, dat elke gelovige een eigen beschermengel heeft, vindt in de schrift geen grond.

§ 10. Duivelen

Met de woorden 'van welke... vervallen zijn' spreekt ons artikel over de val van vele engelen. Deze moet wel na de zevende dag, Gen. 2:4, en voor de val des mensen plaats gehad hebben. Eén deel der engelen (legioenen, Luc. 8:30) is hierbij tegen God in opstand gekomen, een ander deel koos Zijn zijde. Over de aard van deze val biedt het Nieuwe Testament slechts sobere aanduidingen in 1 Tim. 3:6 en Judas:6. Uit de eerste

plaats is af te leiden, dat de zonde der engelen in hoogmoed bestond; uit de tweede, dat zij de positie, die God hun toegewezen had, niet wilden blijven innemen. Dus insubordinatie tegen de hiërarchieke orde. Het hoofd der gevallen engelen heet satan, dit is tegenstander (Gods). Hij strijdt met zijn vele boze geesten tegen de kerk als geheel, maar ook tegen elk lid persoonlijk, 1 Petr. 5:8 en Ef. 6:12, en dit wel door verleiding en bedrog, Cat., zondag 43. Het heeft God niet behaagd één van dezen te verlossen. Hun wacht enkel de eeuwige verdoemenis. Bij de hemelvaart van Christus is satan gebonden, zodat hij niet onbelemmerd zijn gang kon gaan en de volken niet meer verleiden kon. Kort voor Christus' wederkomst zal hij nog eenmaal ontbonden worden, Openb. 20

1-6 en 11:7-14. God overwint hem niet naar het recht van de sterkste, maar door de sterkte van het recht!

Zegt ons artikel, dat de goede engelen 'door de genade Gods' in hun eerste staat volhard hebben, dan valt niet in te zien, wat voor 'genade' dit was. Wel werkte hier Gods uitverkiezing, 1 Tim. 5:21. Maar 'genade' spreekt van goedheid jegens schuldigen. Wellicht was de oorspronkelijke bedoeling van De Brés hier beter weergegeven met 'Gode zij dank' als erkenning van Gods werk hierin en als uiting van dankbaarheid, want nu bleven in de gevaren en bestrijding ons krachtige helpers over! In de huidige tekst moet men het woord 'genade' wel in ruime zin opvatten.

§ 11. Sadduceeën en Manicheeën

De eersten loochenden het bestaan der engelen. Zij zouden krachten zijn, die van God uitgaan. Evenzeer gaat tegen de Schrift in de leer van sommige Joden en van Marcion als zouden de engelen een soort half-goden zijn, die bij de schepping meewerkten. Philo zegt, dat het 'Laat ons mensen maken', Gen. 1:26, gesproken is tussen God (volgens hem niet Drieënig) en deze halfgoden. Mani leerde onder invloed van de oude (dualistische) Perzische godsdienst, dat de machten van het goede en het kwade geschapen zijn door een goede en kwade God. Zo zouden de boze geesten boos zijn 'zonder dat zij verdorven zijn geworden'. Het kwade zou dan eeuwig naast God staan en niet onder Hem.

ARTIKEL 13

VAN DE VOORZIENIGHEID GODS EN DE REGERING ALLER DINGEN

§ 1. Indeling

- I. Onze goede God regeert alle dingen.
- II. Hij is geen auteur der zonde al gaat Zijn bestel ook over haar.
- III. Zijn ondoorgrondelijk bestel gaat ons verstand te boven.
- IV. Gods regering aller dingen geeft ons onuitsprekelijke troost.
- V. Verwerping van de dwaling der Epicureeën.

§ 2. Voorzienigheid

Dit woord 'voorzienigheid', dat in het opschrift boven ons artikel staat, komt in het artikel zelf niet voor. Wel in artikel 12. Het is niet aan de Heilige Schrift ontleend, maar dient, om wat de Schrift ons van Gods verhouding tot Zijn geschapen kosmos leert, in één term samen te vatten. Over deze verhouding is beweerd, dat zij er een was van volstreckte scheiding. God zou wel alles op gang hebben gebracht, maar Zich er voorts niet mee inlaten (Epicurus, Deïsme). Alles zou geschieden naar eigen wil der schepselen. Anderzijds heeft men God en Zijn schepping in elkaar doen opgaan (Pantheïsme).

Bij de deïstische scheiding van God en Zijn kosmos kwamen sommigen tot de mening dat alles geschiedt 'bij geval'; anderen meenden, dat er in de schepping dwingende krachten lagen, die alles beheersten. Dat leidde tot de poging deze op te sporen en er zich dan naar te regelen (astrologie en andere 'occulte wetenschappen') Ook ontwikkelde zich de leer van het fatum (noodlot), dat ons leven dwingend zou beheersen. De Islam is volstrekt fatalistisch. Wat Allah eens besloten heeft, dat geschiedt. Daar kan hij ook zelf niets aan veranderen. In de middeleeuwen filosofeerden de geleerden in hun kloosters over het 'probleem van Gods regering', maar in de praktijk floreerden de sterrenkijkerij en allerlei andere afgodische praktijken. Zelfs Pausen lieten zich daardoor leiden. Het is vandaag niet beter. 'Toverij en waarzeggerij'

hebben ontelbaren in haar greep. De 'gokzucht' is ook erkenning van 'fortuna'. Tegen dit alles hebben de reformatoren gestreden. En zij hebben, gebruik makend van de brede verhandelingen van Augustinus hierover, weer uit de Schriften aangewezen, dat God de wereld regeert.

Met de term voorzienigheid spreken we dan van:

1. Gods onderhouding. Hij conserveert het geschapene; doét alles bestaan en houdt het in stand. Soms rechtstreeks en onmiddellijk (engelen), soms middellijk, door tussenkomst van andere werkingen (mensen, dieren). Sommige schepselen onderhoudt Hij in het geschapen exemplaar (zon en aarde), andere in hun geslacht (bomen en dieren);

2. Gods regering. Hij leidt elk schepsel en elke situatie naar het door Hem beoogde doel. Dat is de verheerlijking van Hem in hemel en hel. En niets verhindert Hem daarin. Hij is groot. Ook het woeden der duivelen en de zonde der mensen vormen voor Hem geen beletsel. Zij zondigen wel tégen, maar niet buiten Zijn wil. Hij gaat elk schepsel te boven en regeert het, terwijl dat schepsel doet wat het wil.

§ 3. Karakter

Ons artikel spreekt over dit alles op praktisch-gelovige manier. Dat doet ook zondag 10. En het is in wat het op deze wijze zegt zonder verdere toelichting duidelijk. De volle nadruk wordt gelegd op de troost van Gods regering. En daarmee op onze roeping ons leven niet buiten de belijdenis dezer regering te laten omgaan. Maar op haar te zien in alles wat ons wedervaart, zoals Cat., antw. 28 dat omschrijft. Bij nadere theoretische bezinning rijzen hier vragen, die ons verstand ver te boven gaan.

Prachtig is wat ons artikel zegt over wat wij ten aanzien van zulke vragen hebben te doen. Maar natuurlijk heeft men Gods 'redelijk'(!) regeren willen verklaren. Het optimistische Humanisme en onder invloed van het Neo-Platonisme ook de Roomse leer wisten al het kwaad redelijk te verklaren als voorwaarde voor het goede, als donkere achtergrond, waartegen de lichte partijen te beter uitkomen. De ontzettende ervaring onzer eeuw heeft deze gedachtenspelsels weggevaagd. De moderne filosofie en literatuur ziet ons leven door het noodlot beheerst. Wij zijn geworpen in

het barre bestaan. Wat rest ons dan ons aan te passen en ons noodlot te aanvaarden? Doch wie kan nog hopen? De wereld is waanzin! Wij houden ons tegenover de theodice (rechtvaardiging van Gods doen) van Rooms en Humanisten en tegenover het uitzichtloze fatalisme der moderne filosofie (existentialisme) graag aan de goede raad van ons artikel!

§ 4. God en het kwaad

De méns doet het kwaad, Jac. 1:13. Hij is onder Gods regering geen willoos werktuig. Ook na de val hield de mens een eigen (verdorven) wil, waarmee hij zelf kiest en doet en zo blijft hij voor zijn doen verantwoordelijk. (Hierover meer bij art. 14.) Maar doét de mens het kwade, dit alles gaat niet buiten God om. Hij 'laat het toe' en wérkt (actieve permissie) daarin het goede. Zie Gen. 45:8 en 50:20. Hij is geen auteur van het kwade en heeft er geen schuld aan. Hij neigde de harten der broeders van Jozef, maar tot wat deze zelf wilden! Zo bewerkte Hij door het kwaad dezer broeders, dat er straks in Egypte koren was voor Jakobs huis. Hier is ons dit doen des Heeren geopenbaard. In verreweg de meeste gevallen blijft Gods doen met het kwade ons onnaspeurlijk.

§ 5. Natuurwet en wonder

Omdat God in Zijn voorzienigheid doorgaans naar één vaste orde werkt, kunnen we die naspeuren en omschrijven. We noemen de formulering dan 'natuurwet'. Doch 'de natuur' stelt geen 'wet'.

Soms werkt God op een wijze, zoals wij dat tevoren en daarna niet zagen. Dan zeggen wij: een wonder! Maar de Schrift spreekt van àl Gods werken als van wonderen.

§ 6. Algemene genade?

Door Zijn voorzienig bestel leidt God Zijn beginwereld naar Zijn eindwereld, waar Zijn barmhartigheid en Zijn rechtvaardigheid in hemel en hel zullen blinken. Daarom noeme men Zijn instandhouding aller dingen, waardoor ook in een zondige ontwikkeling het door Hem in de schepping gelegde tot ontplooiing komt, geen 'algemene genade'. Zijn instandhouding van alle dingen is substraat voor oordeel en ontferming beide. Zij doet tarwe en onkruid rijp worden. Doch als het onkruid rijpt voor het vuur kan men dit toch geen 'genade' noemen!

ARTIKEL 14

VAN DE SCHEPPING EN VAL DES MENSEN EN ZIJN ONVERMOGEN TOT HET WARE GOED

§ 1. Indeling

Dit artikel loopt uit op de verwerping van 'al wat men leert van de vrije wil des mensen'. Daar is het hier om te doen. Al het daar aan voorafgaande dient als aanloop om tot dat doel te komen. Vandaar dat de zeer omvangrijke onderwerpen 'schepping en val van de mens' hier bij lange niet volledig en slechts kort vermeld worden.

We kunnen het artikel als volgt indelen:

- I. de schepping van de mens naar Gods beeld (eerste volzin);
- II. de zondeval ('Maar als hij in ere was'... 'door de zonde afgescheiden');
- III. wat er door de zonde van de mens werd ('hebbende zijn gehele natuur' ... 'duisternis noemt');
- IV. verwerping der dwaling van de 'vrije wil' (van 'Daarom verwerpen wij' af).

§ 2. Historische achtergrond en actuele betekenis

In dit artikel wordt slag geleverd op het anti-Roomse front. Eén der brandpunten was daar en is daar nog steeds de dwaling van de 'vrije wil', volgens welke de mens 'vrij' is om het goede of het kwade te kiezen. Hij zou het ene zowel kunnen als het andere en dus in staat zijn goed te doen. In de eerste eeuwen werd dit wel hier en daar beweerd, maar deze dwaling verhief zich pas met kracht, toen Pelagius haar voorstond en Joh. van Eclanum haar verdedigde tegen Augustinus, die haar grote bestrijder is. De kerk verwierp deze dwaling, Synode van Orange 529. Doch hiermee was zij de wereld niet uit. In de eeuw der grote Reformatie vormde zij een twistpunt tussen Erasmus en Luther, Pighius en Calvijn, pater Grenier (monnik van St.-Victor) met zijn boek 'Le bouclier (= schild) de la Foy' en Guido de Bres met zijn 'Baston (= staf) de la Foy'. In het begin der 17de eeuw werd

zij weer verdedigd door Arminius en de Remonstranten, die door Gomarus en de Contra-Remonstranten werden weerstaan. En in het begin der vorige eeuw moesten H. de Cock en de Afscheidenen op dit punt de strijd aanbinden met Hofstede de Groot en de mannen van de Groninger richting. En nog is zij de controverse tussen de Gereformeerden en allerlei soort van Vrijzinnigen en Humanisten.

Het leven, ook dezer dwaling, is zo taai, omdat zij geen vergissing of onkunde is, maar de hoogmoedige zelfhandhaving van de zondaar, die niet aan Gods genade uitgeleverd wil zijn.

Met deze dwaling hangen tal van andere samen: loochening van de Schriftuurlijke leer der uitverkiezing en aantasting van de Borgtocht van Christus en zij maakt elk verstaan van de Schriftuurlijke leer aangaande de bekering en redding van de zondaar onmogelijk.

De Roomse kerk houdt, in tegenspraak met alle propaganda van die kant, welke het anders wil voorstellen, nog steeds aan haar vast. Wel enigszins gematigd; Semi- of Neo-Pelagianisme. Het Concilie van Trente sprak in het decreet over de justitie (rechtvaardigmaking) uit, dat 'de wilsvrijheid in den gevallen mens allerminst uitgeblust is, alhoewel verzwakt en verminderd wat haar kracht aangaat'. En in Canon 5 verklaarde dit Concilie: Zo iemand zou beweren, dat de vrijheid van de wil des mensen na Adams zonde verloren en uitgeblust is of een zaak van blote titel is of een titel zonder zaak, kortom een verzinsel van de duivel in de kerk ingevoerd, die zij verdoemd. En het Vaticaans Concilie (1870) heeft dit alles onderstreept.

De gruwelen der grote wereldoorlogen in de eerste helft der 20ste eeuw hebben het humanistisch geloof in de mens, dat Pelagius reeds predikte, wel een gevoelige slag gegeven, maar het herstelde zich al weer en de oude ideeën van Pelagius en de Neo-Pelagianen, van de Groninger richting en tal van vrijzinnigen, van Erasmus en Phigius, van Libertijnen, Doopsgezinden en Arminianen, worden reeds weer in allerlei nuancering en onder andere naam naar voren gebracht, 'Morele Herbewapening' [M.R.A.].

§ 3. Pelagius en zijn leer

Pelagius was een tijdgenoot van Augustinus, evenals deze geboren in 354. Een Britse monnik van grote geleerdheid. Zijn asceti

sche levenswijze dwong bewondering af. Hij werkte in Rome, Noord-Afrika en Palestina. Omstreeks 400 trad hij in Rome op tegen de losheid van zeden in het grote-stadsleven. Van enig onvermogen van de mens, zichzelf te verbeteren, wilde hij niet weten. Hij ontkende de erfzonde. Van Adam kregen wij alleen ons vlees. Maar daar zit de zonde niet in (Manicheïsme). De mens wordt nog met een 'vrije wil' geboren en kan het goede doen. Kleine kinderen behoeven volgens hem de Doop dan ook niet. Men leerde toen immers veelal, dat de Doop zélf de zonden afwast (Roomsen nog). Maar wel is door Adams zonde het slechte voorbeeld in de wereld gekomen. En daardoor komen de meesten tot verkeerdheid. Doch als we het voorbeeld van Christus kiezen is zondeloosheid mogelijk. De dood is volgens hem een natuurlijk proces en geen gevolg van de zonde.

§ 4. Vrijheid van wil?

Heeft een mens dan geen 'vrije' wil? Het antwoord is hier afhankelijk van de vraag, wat men onder die 'vrijheid' van de wil verstaat. De mens heeft zeker een eigen wil. Hij is geen 'stok en blok' (D.L.). Een eigen wil te hebben behoort tot het wezen van de mens. Maar deze wil is verdorven. Zijn keuze is niet nog onbeslist. De vijandschap tegen God leidt steeds tot de verkéerde keuze. Het hart des mensen wil verkeerd, daarom doet en kiest hij steeds het kwade. Men gebruikt hier wel de termen 'formele vrijheid', waarmee aangeduid wil zijn, dat de mens als redelijkzedelijk wezen geen machine is, maar zelf kiest en verantwoordelijk is. En 'materiële wilsvrijheid', de vrijheid om het goede of het kwade te kiezen, D.L. III/IV, verw. d. dw. 3-5.

§ 5. Het beeld Gods

Zie Gen. 1:26, 27. De woorden 'beeld en gelijkenis' wijzen één zaak aan. De Catechismus vat ze samen in het woord 'evenbeeld'. De confessie verwijst hier naar Ef. 4:24. De dogmatiek noemt ook Col. 3:10. De 'nieuwe mens', waarvan daar sprake is, is de mens zoals Christus hem vernieuwt. Waar nu Christus herstelt wat de zonde verdierf, en de Schrift slechts één idee van de mens kent, is uit deze 'nieuwe mens' de 'oorspronkelijke mens' te kennen, zoals men een verwoest standbeeld kent uit het nieuwe beeld, dat naar de tekening van het verwoeste vervaardigd werd.

Men kan het beeld-Gods-zijn niet uitsluitend zoeken in bepaalde kwaliteiten van de mens. Dan zouden ook engelen Gods beeld zijn, wat de Schrift echter nergens zegt. De mens was Gods beeld, Zijn representant, in heel zijn handel en wandel door trouwe verrichting van het ambt, waarin hij gesteld was. Hij was Gods beeld in zijn rechtvaardig heersen over alle schepselen, Gen. 1:28, Ps. 8. Hiertoe had God de mens begiftigd met al de gaven, die hij ervoor behoefde. Evenwel was de mens niet Gods beeld enkel door het bezit der gaven, die God hem schonk, om Zijn beeld te tonen. (De term 'beelddrager' valt af te wijzen.)

Roomse voorstelling. De Roomse theologie onderscheidt twee concepties van de mens. Zij kent allereerst 'de natuurlijke mens' (puris naturalibus). In deze goede mens is echter reeds de natuurlijke begeerte (concupiscentia), die wel een bron tot zonde, maar zelf nog niet zondig is (let hier op de innerlijke tegenstrijdigheid). Deze natuurlijke begeerlijkheid kan door de natuurlijke mens wel worden bedwongen. Echter slechts met de grootste inspanning. Daarom gaf God hem vervolgens als bovennatuurlijke gave het beeld Gods tot een gouden teugel om de begeerlijkheid te bedwingen (de mens in staat van genade). Door de zonde is hij deze 'gouden teugel' kwijtgeraakt. Maar zoals een paard zonder teugel nog een volkomen en goed paard is, zo is ook de mens na zijn val nog gaaf en goed (Pelagius!). Indien deze gevallen, maar gaaf gebleven, mens zijn vermogens goed gebruikt kan hij het goede, evenwel niet meer dan het natuurlijk goede, doen. Hij bereikt dan wel de zaligheid niet, maar gaat ook niet verloren. Heel de leer van de genade als een boven-natuurlijk goed staat hiermee in verband.

§ 6.

Bij de woorden onzer confessie: Kunnende met zijn wil in alles overeenkomen met de wil van God, is te denken aan wat Augustinus van de mens in de staat der rechtheid zei: Hij had het 'kunnen-niet-zondigen~. Dat moest worden: 'niet-kunnen-zondigen'. Maar het werd: 'niet-kunnen niet-zondigen'.

§ 7. Oorsprong der zonde

Buiten Gods openbaring is dit een onoplosbaar vraagstuk. Er zijn hier uiteenlopende antwoorden gegeven. Zij schuiven, zoals

dat al in het Paradijs begon, alle de verantwoordelijkheid voor de zonde van de mens af.

1. De zonde is oorspronkelijk in God als een donkere achtergrond, gelijk de schaduw bij het licht. Zij is dan eeuwig en noodzakelijk (Böhme, Schelling). Maar zie 1 Joh. 1:5: God is licht en in Hem is in het geheel geen duisternis.

2. Tegenover de goede god stond eeuwig de kwade god (Dualisme).

3. De zonde ligt in de stof (Plato). De ziel als 'hogere deel' van de mens is goed (Ascetisme).

Dialectische theologie. Deze beschouwt de eerste hoofdstukken van Genesis als 'sage' (niet mythe). Van een zondeval in de historie wil zij niets weten. De historie zelf is 'zondig'. En de sage van de val kwalificeert haar als zodanig.

Hiertegenover belijdt de confessie, dat de mens eens met zijn wil met Gods wil kon overeenkomen en 'in eer' was. De zondeval greep plaats in de geschiedenis. En dit wel door 'moedwillige ongehoorzaamheid' van de mens, Cat., vr. 9. Wij veronderstellen hier de geschiedenis van de zondeval en de betekenis van het proefgebod bekend te zijn.

Er is voor deze zondeval geen enkele verklaring te geven. Zij is 'dwaasheid' zegt de Schrift. En waar alle verklaring faalt, is er ook niet de minste verontschuldiging voor wat de mens deed. Wij moeten bij het doen van de mens blijven staan. Wie daarachter naar zijn natuur wijst, is al weer bezig God de schuld der zonde te geven.

§ 8. De 'zaak-Geelkerken'

Dr. J. G. Geelkerken was van oordeel, dat bij de verschillende opvattingen van de paradijsgeschiedenis, de gereformeerde niet als enig mogelijke mocht worden opgelegd. Zij kon juist zijn, maar het zou ook anders kunnen zijn. Hij wilde vrijheid, disputabel te stellen of boom, slang enz. zintuigelijk waarneembare werkelijkheden zijn geweest. De Synodé van Assen-1926 heeft dit als in strijd met art. 4 en 5 van de N.G.B. verworpen. Hier was ook metterdaad het gezag der Schrift in geding. Deze geeft ons de eerste hoofdstukken van Genesis duidelijk als historie

beschrijving. Men wil de uitspraken van 'Assen' thans ongedaan maken. Zie bij art. 12.

§ 9. Verdorvenheid door de zonde

Door zich moedwillig aan de zonde prijs te geven, heeft de mens de levensband met God verbroken, het verbond met Hem opgezegd en daardoor 'zijn gehele natuur verdorven'. Hij is nu 'geheel onbekwaam tot enig goed en geneigd tot alle kwaad'. 'In al zijn wegen goddeloos, verkeerd en verdorven' zegt ons artikel. Lees hierbij D.L. III/IV, § 1, Gen. 6:5, Rom. 8:7: De gezindheid van het vlees is vijandschap tegen God.

§ 10. De kleine vestigia

Ons artikel zegt, dat de mens van de uitnemende gaven, die God hem in zijn schepping geschonken had, niet anders overgehouden heeft dan 'kleine overblijfselen' daarvan. De Latijnse tekst heeft hier 'vestigia', dat 'sporen' betekent. Bij 'overblijfsel' zou men nog kunnen zeggen: de zaak is er wel niet meer, maar toch nog wel iets, nog wel een stukje ervan. Doch bij 'sporen' komt mooi uit, dat er nog wel enige herinnering aan de eerdere gaven is, maar van die gaven, zoals ze waren, zélf niets meer. Een spoor in de sneeuw wijst wel op de voet, die er was, maar is geen deel van die voet. Op deze uitspraak der confessie is dan geen 'leer' van een beeld Gods 'in engere zin', dat de mens verloren zou hebben en een beeld Gods 'in ruimere zin', dat hij nog over zou hebben, te bouwen. Van deze 'leer' uit is men tot zeer bedenkelijke beschouwingen over de mogelijkheden van de gevallen mens gekomen. Wel zegt God in Gen. 9:6, dat wie een mens doodt, gedood moet worden, omdat de mens naar het beeld Gods is gemaakt. Maar dit zegt niet, dat ook de gevallen mens nog enigerwijze Gods beeld zou zijn. Het zegt enkel, dat God de mens nog steeds ziet in verband met zijn opdracht en bestemming. Van de gevallen mens zegt Christus: Gij hebt de duivel tot vader en wilt de begeerten van uw vader doen. Joh. 8:44. Zie D.L. III/IV, § 4, over wat de mens met deze kleine overblijfselen doet.

§ 11. Straf

Door zijn zonde stelde de mens zich schuldig. En daar God de schuldige niet onschuldig houdt, blijft de straf niet uit. Hij viel aan dood en vervloeking ten prooi. Ons artikel spreekt hierbij

over 'lichamelijke en geestelijke dood'. Wat men oorspronkelijk met deze termen wellicht bedoeld heeft, kan in het midden gelaten worden. Wij kunnen en behoren ze Schriftuurlijk te verstaan. Dikwijls wordt nog een term meer gesteld. Dan onderscheidt men:

1. de geestelijke dood (waarin ook het lichaam deelt!), dat is onze onmacht tot het goede, Ef. 2:1 (dood in de zonden en misdaden);
2. de lichamelijke (of tijdelijke) dood, het sterven, Hebr. 9:27;
3. de eeuwige dood, het lijden van het eeuwig verderf ver van het aangezicht Gods, 2 Thess. 1:9.

De Schrift spreekt over 'eerste' en 'tweede' dood, Openb. 20:6, 14.

§ 12. Verwerping van de dwaling van de 'vrije wil'

Hiervoor wordt verwezen naar het laatste stuk van artikel 14. Het is geheel samengesteld uit aanhalingen uit de Schrift. De confessie theoretiseert niet over de dwaling van de 'vrije wil', maar wijst zonneklaar aan, dat zij lijnrecht in strijd is met het hier zeer breed klinkende getuigenis der Heilige Schrift.

ARTIKEL 15

VAN DE ERFZONDE

§ 1. Inleiding

Augustinus schreef eens: 'Voor de prediking mag er niets méér bekend zijn dan de erfzonde, maar voor het begrijpen is er niets méér verborgen. Het scherpste vernuft kan hier niets naspeuren. Alleen de autoriteit van Gods Woord moet ons van stap tot stap leiden. Voor deze autoriteit, die niet bedriegt en niet bedriegen kan, moeten wij wijken'. Waar de zaken hier zo staan, behoeft het niet te verbazen, dat juist tegen dit stuk onzer belijdenis van alle kanten een fel protest rijst.

H. Marsman heeft in 'Tempel en Kruis' dit protest zo vertolkt:

Geen dragonder, doodlijker wonde dan e knagend en slepend besef van een schuld, een erflijke zonde, bedreven voordat we bestonden en waarmee ook het vlees is besmet.

Ook hier komt alles aan op de vraag, of wij voor de soevereine God en Zijn Woord, dat de waarheid is, willen buigen of ons zelf willen handhaven. Ook hier wordt alles beslist door geloof of ongeloof.

§ 2. Indeling van het artikel

I. Omschrijving der erfzonde;

- a. haar oorzaak;
- b. haar wezen;
- c. haar uitgestrektheid.

II. Gevolgen der erfzonde;

- a. zij is in de mens een wortel van allerlei zonden;
- b. zij stelt ons verdoemelijk voor God.

III. De gelovigen en de erfzonde;

- a. zij is ook in de gelovigen als een fontein van zonden;
- b. zij wordt hun echter niet aangerekend tot verdoemenis;
- c. dit mag niet traag maken, maar moet aansporen de oude mens te doden.

VI. Verwerping der Pelagiaanse dwaling als was de zonde er alleen uit navolging.

§ 3. Termen

Het dogmatisch spraakgebruik verstaat onder erfzonde veelal iets anders dan ons artikel. Daar stelt men het vaak zo: erfschuld + erfsmet = erfzonde. Maar ons artikel verstaat onder 'erfzonde' de ons uit Adams overtreding aanklevende verdorvenheid, wat de Cat. ook noemt 'de aangeboren zonde' (dogmatiek: erfsmet).

§ 4. Oorzaak

De confessie wijst als oorzaak der erfzonde 'de ongehoorzaamheid van Adam' aan. Over de wijze, waarop Adams overtreding ons aangaat doet de confessie geen uitspraak (Kort Begrip, vr. 11:

Gaat ons de ongehoorzaamheid van Adam aan? Ja zij toch; want hij is ons aller vader en wij hebben allen in hem gezondigd). Doorgaans wordt hier op tweeërlei gewezen:

1. Adam was ons verbondshoofd; hij trad op als onze vertegenwoordiger. Zijn doen had niet slechts gevolgen voor hemzelf, maar ook voor al zijn nakomelingen;
2. De tegenwerping uit Ez. 18:20 (de zoon zal niet dragen de ongerechtigheid des vaders) deed hierbij wijzen op Rom. 5:12 (vgl. Hebr. 7:10). Adams zonde wordt ons niet toegerekend alsof, maar omdat wij daarin zelf betrokken waren. Paulus jubelt in Rom. 5 over de wijsheid van God in het 'één voor allen'. Door Adam die positie te geven kon God met handhaving van Zijn paradijsorde ons laten delen in de gerechtigheid, die Eén verwierf.

§ 5. Wezen

Ons artikel omschrijft de erfzonde als een verdorvenheid van heel onze aard. Daarbij wordt gewezen naar Rom. 3:10. Men lette hierbij ook op de volgende verzen van dit hoofdstuk. En voorts op Rom. 8:7 en D.L. III/IV, §1-4. Men kan de zonde wel 'erfelijk gebrek' noemen zoals de Nederlandse vertaling der confessie geeft voor 'vice hereditaire', maar niet in déze zin, dat zij ons wel van iets beroofde, doch voorts onaangetast liet (een man zonder arm). Zij verdierf onze aard en bestaanswijze geheel en al. Daarom zou de vertaling 'erfelijke verkeerdheid', die ds. C. Vonk voorsloeg, beter, tenminste duidelijker zijn. Het 'gebrek' is actief. Het streven des vlees is vijandschap tegen God, Rom. 8:7. De Roomse leer fantaseert hiertegenover, dat de erfzonde alleen bestaat in het verlies van de boven-natuurlijke gave van het beeld Gods. Zij liet ons natuurlijk bestaan, zij het door het verlies van Gods beeld verzwakt, onaangetast. Zie § 5 bij art. 14 en verder § 12 hieronder.

§ 6. Uitbreidheid

De zonde is tot allen doorgedaan. Allen worden in ongerechtigheid geboren (waren in Adam niet zo geschapen) en in zonde ontvangen. Alleen van de Heere Jezus geldt dit niet. De Rooms en zonderen ook Maria uit, maar kunnen hiervoor geen enkel Schriftbewijs geven. De schuld der eerste overtreding wordt ieder toege

rekend; daaruit volgt onder meer dat elk in zonde wordt geboren.

§ 7. Radicaal

De verdorvenheid van de mens is niet slechts totaal, maar ook radicaal (Latijn: radix, Frans: racine = wortel). Een mens wordt niet als een neutraal wezen geboren. Uit zijn hart komen alle zonden op, Jer. 17:9, Marc. 7:21-23. De erfzonde brengt allerlei zonden voort. Zij is een actieve beroving van het goede.

Wij kunnen de zonden wel onderscheiden naar het instrument, waarmee zij voornamelijk worden bedreven: zonden van gedachten of woorden of werken. Ook wel naar het gebod, dat zij voornamelijk schenden: zonde tegen het 1ste, 4de of 9de gebod. Ook wel naar haar vorm als zonde van bedrijf of van nalatigheid. Maar elke onderscheiding tussen groot en klein; tussen 'dagelijkse en 'doodzonden' is onzin. Een Indisch spreekwoord zegt: Bij slangen maakt groot of klein geen verschil. Beide zijn giftig. Zo stellen alle zonden ons schuldig. Eén zonde is onvergeeflijk: de lastering tegen de Geest (zie art. 11, § 5). De Roomse scholastiek spreekt van zeven hoofdzonden.

§ 8. Verdoemelijk

De erfzonde stelt ons verdoemelijk. Die in het vlees zijn kunnen God niet behagen, Rom. 8:8.

§ 9. Ook nog in de gelovigen

Over de uitspraak in ons artikel, dat de erfzonde ook zelfs door de Doop niet ganselijk te niet wordt gedaan, is veel geschreven. Hele beschouwingen over de Doop heeft men er aan opgehangen. Maar ten onrechte. Want de confessie spreekt hier niet over de Doop. Dat zal zij later nog uitvoeriger doen. Er is goede reden voor de mening van ds. C. Vonk, dat De Bres hier een uitspraak van het Concilie van Mileve op het oog had. Dit concilie sprak namelijk uit: De vrije wil, die bij de eerste mens krachteloos geworden is, kan zich niet anders dan door de genade van de Doop herstellen. Het verkeerde in deze uitspraken wordt hier dan weersproken. De Schrift is ook hier duidelijk, Rom. 7:18, 19. Zie ook D.L. V, § 1-4, en zie de tekst van het artikel.

Deze in de gelovigen overgebleven zonde wordt hun niet tot verdoemenis gerekend, Rom. 8:1-4, 2 Cor. 5:21, Cat., vr. 60.

§ 10. 'Ik jaag er naar', Fil. 3:12

Gods vergeving mag niet traag maken. Ps. 130:4 zegt: Bij U is vergeving, opdat Gij gevreesd wordt, Rom. 6:1-4, D.L. V, § 2.

De gelovigen hebben geen vermaak in de zonde, 1 Joh. 3:19. Zij strijden er tegen en zullen eens overwinnen, Rom. 16:20. De ongelovigen verdringen hoogstens de ene zonde door de andere. Hun hart blijft afkerig.

Bij de uitdrukking 'lichaam des doods' moet men niet denken, dat de zonde in het lichaam zou zetelen. De uitdrukking spreekt van het samenstel van dit leven dat in de dood ligt.

§ 11. Afwijzing van Pelagius

Tenslotte wordt de Pelagiaanse dwaling, als was de zonde geen 'erfelijk gebrek', maar enkel een navolging van verkeerd voorbeeld, kort afgewezen. Na het uitvoerige Schriftbewijs in art. 15 kan dit hier zo kort geschieden.

§ 12. Natuurlijk en boven-natuurlijk goed

Bij dit artikel geven wij even breder aandacht aan één, allesbeheersende trek van de Roomse leer. Deze wordt, op het voetspoor van Thomas van Aquino, niet beheerst door de Schriftuurlijke tegenstelling zonde- genade, vleselijk-geestelijk, vloek-vrijspraak, maar door de schoolse nevenschikking 'natuurlijk en bovennatuurlijk'. Onder 'natuurlijk' wordt dan verstaan alles wat het wezen van enig schepsel constitueert, dus datgene waardoor dat schepsel is, wat het is. Bij een mens behoren daartoe alle vermogens en krachten, waardoor hij ten volle mens is. 'Boven-natuurlijk' is daarentegen alles wat het 'natuurlijke' te boven gaat, maar wat God uit vrije genade aan mensen en engelen schonk. Daartoe behoren de aanschouwing Gods, de hemelse zaligheid en al de genadegaven, die tot het bereiken daarvan nodig zijn. Deze gaven heffen het redelijke schepsel ver boven de 'natuurlijke' orde en doen het delen in de Goddelijke natuur.

Op grond van deze onderscheiding trekt Rome een scherpe scheidslijn tussen weten en geloven, filosofie en theologie. En zij kent een 'natuurlijke' Godskennis uit de natuurlijke krachten én een bovennatuurlijke Godskennis uit de krachten der genade. Soms heet het dat althans de 'natuurlijke' mens aan de eerste genoeg heeft, soms dat hij toch de tweede begeert.

Want door de zonde is het boven-natuurlijke verloren. Van het

twee-verdiepingenhuis ging de etage er af. Maar de benedenwoning bleef goed bewoonbaar, leed hoogstens glasschade. De erfzonde heeft, volgens Rome, de mens niet verdorven. Hij is wezenlijk nog goed; slechts verzwakt. En hij kan zich nu niet meer tot het boven-natuurlijke verheffen. Zijn 'woning' is enger geworden, niet meer zo comfortabel. Thomas van Aquino kritiseert Pelagius wel, maar niet om te ontkennen, dat de mens nog een 'vrije wil' heeft en tot het goede in staat is, doch om er de vinger bij te leggen, dat Pelagius over het hoofd zag, dat de 'natuurlijke, vrije wil' slechts naar het boven-natuurlijke kan streven, indien zij door de genade wordt geëleveerd (Neo- of Semi-Pelagianisme). Deze elevatie wordt geschonken door de Doop. En daarmee is dan de erfzonde (verlies van het boven-natuurlijke vermogen) weggenomen. Tot het goed gebruik van de in de Doop verleende 'bovennatuurlijke' genade en tot herstel daarvan bij verlies, dienen de andere sacramenten. Zo is de Roomse kerk, naar eigen zeggen, de hoedster van het leven. Dat leven veroordeelt zij niet, indien het de natuurlijke wijsheid in acht neemt, maar zij heft het op tot hoger genade. Dit leidt tot volle aanvaarding van het 'natuurlijke' leven (carnaval) én tot mijding ervan (vasten) en tot de typisch Roomse zondagsviering. Hier ligt ook de verklaring voor de gemakkelijke samenwerking van de Roomsers met de Humanisten en Socialisten.

Van hieruit verstaan we, dat bij Rome de ongedoopte kinderen, die de boven-natuurlijke genade niet ontvingen, niet zalig kunnen worden, maar ook niet rampzalig zijn. Zij missen de zaligheid wel bewust, maar hebben in hun 'natuurlijk' bestaan genoeg. Het smart een wijze toch niet, dat hij niet vliegen kan, als is hij zich dat wel terdege bewust.

En van hieruit verstaan we het milde oordeel van Rome over de 'goede werken' der ongelovigen. Wel missen hun daden het bovennatuurlijke goed, maar daarom behoeven zij niet slecht te zijn. Een paard mist de menselijke redelijkheid, maar is daarom nog geen slecht paard.

Wij volstaan met tegen dit alles alleen op te merken, dat het uitgangspunt, de schoolse nevenschikking van 'natuurlijk' en 'bovennatuurlijk' volstrekt on-Schriftuurlijk is en dat dit stelsel de weg tot het verstaan van de Schriftuurlijke prediking van zonde en genade, van vloek en vrijspraak totaal verspert.

ARTIKEL 16

VAN DE EEUWIGE VERKIEZING GODS

§ 1. Inleiding

Waar de uitverkiezing vaak wordt aangemerkt als het voor de Gereformeerden meest kenmerkende leerstuk, valt de beperkte plaats, welke de belijdenis hiervan in de confessie heeft, aanstonds op. De Car. behandelt de uitverkiezing in het geheel niet. Zij noemt haar slechts als terloops in antw. 52 ('mij en alle uitverkorenen') en antw. 54 ('een gemeente, tot het eeuwige leven uitverkoren'). Alleen in de D.L. heeft deze belijdenis een bredere uitwerking gekregen. De Remonstrantse twisten dwongen daartoe. Maar ook dan wordt met vermijding van allerlei splinterige vragen voorzichtig gesproken. Zie vooral D.L. I, § 14. Intussen moeten wij ook niet wijzer willen zijn dan God en menen, dat we beter deden over de uitverkiezing maar geheel te zwijgen, De Heere openbaart ons de uitverkiezing in de Schrift toch duidelijk. En dit wel:

1 .tot heerlijkheid Gods. Want met deze belijdenis geven we de Heere alle eer voor onze verlossing. 'Het hangt dus niet daarvan af, of iemand wil, dan wel of iemand loopt, maar van God, die Zich ontfermt', Rom. 9:16, D.L. I, § 18;

2. tot onze troost. Lees 2 Tim. 1:3—10, Hier troost en bemoedigt Paulus zijn 'zoon' Timotheüs. Hij wijst hem daartoe ten eerste op de gave, die hem is geschonken (vers 6 en 7), ten tweede op de heilige roeping, waarmee God hem, een zoon van een Griekse vader, uit het heidendom heeft willen behouden (vers 9). Die roeping was toch niet omdat Timotheüs zich deze door zijn werken had waardig gemaakt. Dan zou hij zich die ook door zijn zonden weer onwaardig kunnen maken, Maar zij was uit Gods eigen genadig voornemen, waarmee Hij Timotheüs reeds 'v66r eeuwige tijden' in Christus had aangezien. En zou God dat eeuwig voornemen veranderen? Maar laat Timotheüs dan goede moed houden! En ten derde troost Paulus zijn helper Timotheüs door hem in vers 10 te wijzen op

de inhoud van het door hemzelf verkondigde evangelie. Zie D.L. I, § 14.

§ 2. Indeling van het artikel

I. God heeft Zich tegenover het gevallen mensengeslacht barmhartig en rechtvaardig betoond.

II. a. Hoe Hij Zijn barmhartigheid, en

b. hoe Hij Zijn rechtvaardigheid bewijst.

§ 3. Uitgangspunt en methode

De confessie gaat uit van de verdorvenheid van het menselijke geslacht en van wat God in de tijd tegenover dit geslacht deed. Zij begint dus niet met beschouwingen ‘van de eeuwigheid uit’. De D.L. gaan in Hoofdstuk I, § 1—6 evenzo te werk. Wij zullen goed doen, ons bij ons denken en spreken over Gods verkiezing aan deze methode te houden. En altijd moet daarbij ons uitgangspunt genomen worden in onze verlorenheid door eigen schuld. Wie deze weigert te erkennen raakt ten aanzien van Gods voorbeschikking in on-ontwarbare moeiten. Wie de verlorenheid door eigen schuld weigerden te erkennen vervielen dan ook altijd tot afwijzing van de belijdenis der verkiezing. En zo moeten allen die de belijdenis der verkiezing verwerpen wel komen tot loochening van de verdorvenheid van de mens, want dan moet het zoeken van God immers opkomen uit de mens zelf.

§ 4. Gods raad

God bewijst aan de gevallen mensheid Zijn barmhartigheid doordien Hij velen uit hun verlorenheid redt. Velen . . . niet allen ! Hij zendt het evangelie der redding reeds niet tot alien, maar ‘tot wie Hij wil, en wanneer Hij wil’, D.L. I, § 3. En onder degenen, tot wie Hij het reddend evangelie zendt, zijn er die dit aannemen, maar ook anderen, die het verwerpen. Van dit alles zoek men de oorzaak niet in enige waardigheid of in enig doen der mensen. D.L. I, verw. d. dw. 9 en III/IV, § 7. Dit alles geschiedt naar de raad Gods. Het is G6ds beslissing, wie het evangelie zullen horen en wie het zullen aannemen. Hij trekt en verlost degenen, die Hij in Zijn raad daartoe heeft verkoren.

Deze raad (beraden) noemt de Schrift met vele namen: voorkennis, voornemen, bepaalde raad, besluit, welbehagen. Gods raad

is het geheel van Zijn eeuwige besluiten over alles wat in de tijd zal zijn en geschieden. De raad heet hier 'eeuwig', 2 Tim. 1:9 en Ef. 1:14, en 'onveranderlijk'. 'Mijn raadsbesluit zal volbracht worden en Ik zal al Mijn welbehagen doen', Jes. 46:10. Deze raad Gods, zonder welke zelfs geen haar van ons hoofd valt, gaat niet slechts over alle 'natuurlijk' gebeuren, maar ook over alle zedelijke handelingen der schepselen. De mens heeft overleggingen des harten, maar het antwoord der tong is van de Heere, Spr. 16:1. En Hij beslist over ons eeuwig wel en wee. Dit 'onderdeel' (maar bij Gods raad kan men toch eigenlijk niet van een 'onderdeel' spreken) noemen we de predestinatie (voorbeschikking), die we onderscheiden in electie (uitverkiezing), D.L. I, § 7, en reprobacie (verwerping), D.L. I, § 15.

§ 5. Uitverkiezing en verwerping

De verkiezing is een onveranderlijk voornemen Gods, door hetwelk Hij voor de grondlegging der wereld een zekere menigte van mensen, niet beter of waardiger zijnde dan anderen, uit het gehele menselijke geslacht, naar het vrije welbehagen Zijns wils, tot de zaligheid, louter uit genade uitverkoren heeft in Christus. Zie D.L. I,

De verwerping is, dat niet alle mensen zijn uitverkoren, maar sommigen niet verkoren, of in Gods eeuwige verkiezing voorbijgaan, namelijk die, welke God besloten heeft in de gemene ellende te laten, in dewelke zij zichzelf door hun eigen schuld hebben gestort. Zie D.L. I, § 15.

§ 6. In Christus Jezus

De uitverkiezing geschiedde niet om Christus. Hij verwierf die niet voor ons. De Zijnen zijn Hem van de Vader gegeven en Hij verwierf voor hen het leven. Maar de verkiezing is wel in, dat is in nauwe samenhang met Christus. God zag de uitverkorenen aan in Hem. Zo ging Zijn liefde naar hen uit.

§ 7. 'Onverdiende zaligheên'

De electie is louter uit goedertierenheid. Zij vindt haar oorzaak niet in een 'voorgezien geloof' of enige verdienste van ons. Zij geschiedt 'zonder enige aanmerking der werken'. Zij is niet uit geloof maar tot geloof, niet omdat, maar opdat wij heilig en on

berispelijk zouden zijn, Ef. 1:14. Haar oorzaak is enig en alleen het welbehagen Gods.

§ 8. Onrechtvaardig?

Onrechtvaardig kan men de verkiezing niet noemen, want de Heere zou geen onrecht hebben gedaan, indien Hij allen had laten liggen in de ellende, waarin zij zichzelf hadden gestort. Wel kunnen we niet zeggen, dat de verwerping geschiedt om de zonden der verworpenen, maar dat zij verloren gaan is wel door hun eigen schuld. God 'laat' (actief hier!) hen in het verderf, waarin zij zich zelf geworpen hebben.

Onze moeite om tegen Gods verwerping van zondaren geen bezwaar in te brengen en deze niet onrechtvaardig te achten komt hieruit voort, dat wij telkens weer hoogmoedig als beoordelende toeschouwers van Gods werk willen optreden in plaats van ons als schuldige zondaren door Hem te laten onderwijzen. Zie Luc. 13:23 e.v.

§ 9. Onze zekerheid

Zeker worden van eigen verkiezing is vrucht van het geloof. Deze zekerheid is geen verworvenheid, die eens en voor altijd de onze is, ook al laten wij na te geloven. Zij is de onze slechts in het geloof, in het leven als gelovige, D.L. I, § 12. Wij moeten hiernaar staan. Benaarstigt u te meer om uw roeping en verkiezing vast te maken, want dat doende zult gij nimmermeer struikelen, 2 Petr. 1:10.

§ 10. Supra- en Infra-lapsarisme

In deze twist gaat het over de volgorde van Gods besluiten, of ook: over het voorwerp der verkiezing.

'Supra' (boven-valdrijvers) stelt het zo: I. verkiezing en verwerping; 2. schepping; 3. val; en dan verlossing. 'Infra' daartegenover: I. schepping; 2. val; 3. verkiezing en verwerping; en dan verlossing.

Bij Supra is de schepping slechts middel tot doel; bij 'Infra' meer een positief goed. 'Supra' doet de soevereiniteit van God, 'Infra' de verantwoordelijkheid van de mens beter verstaan. Doch heel de twist is onzin. Er is bij God geen successie en in Zijn besluiten geen volg-orde. Zijn raad is één conceptie. De gereformeerde belijdenisschriften doen hier

gelukkig geen uitspraak. Maar hun wijze van voorstelling is Infralapsarisch. Zij noemen als voorwerp der verkiezing de gevallen mens. Bij Supra is dit de nog niet gevallen, zelfs nog niet geschapen mens.

§ 11. Fatalisme

Het fatalisme stelt de verhouding tussen Gods raad en het gebeuren in de tijd als tussen een film en haar projectie. Dan is er voor enige verantwoordelijkheid van de mens geen ruimte. Doch zo leert de Schrift ons niet. Zij zegt én dat alles geschiedt naar Gods wil, én dat God Zich over wat geschiedt bedroeft en vertoornt. Wij zouden zelf God moeten zijn om te kunnen doorzien, hoe God alles reeds van eeuwigheid bepaalde en nu naar die raad bestuurt en toch geen mens dwingt en ieder vrij laat. De Schrift noemt Gods beslissing en ons doen tegelijk. 'Dezen (Jezus), naar de bepaalde raad en voorkennis van God, uitgeleverd, hebt gij gedood', Hand. 2:23. Zie D.L. I, § 13.

Wij dienen wel te onderscheiden tussen het besluit der verkiezing en de uitvoering van dit besluit. Niet overal waar de Schrift van 'verkiezing' spreekt, doelt zij daarmee op het besluit. Dikwijls spreekt zij dan van Gods verkiezend werken in de tijd, Deut. 10:15, 2 Petr. 1:10.

Moest in de dagen der Reformatie in de polemiek tegenover Rome en later tegen de Remonstranten alle aandacht vallen op het 'zonder enige aanmerking hunner werken', vandaag moet tegen het fatalisme (noodlotsleer) en het determinisme (alles is een gesloten keten van oorzaak en gevolg) de volle aandacht ook hieraan worden gegeven, dat Gods beschikking onze verantwoordelijkheid niet wegneemt. Hij heeft ons als verantwoordelijke schepselen in Zijn raad opgenomen en voert Zijn raad zo uit, dat onze verantwoordelijkheid niet wordt aangetast. Hij handelt met ons niet als met 'stukken en blokken', D.L. III/IV, § 16 en zie ook § 14.

§ 12. Remonstrantisme

De Remonstranten hadden bezwaar tegen:

1. het spreken over de 'onveranderlijke Raad';
2. het spreken over 'gegene', die Hij uitverkoren heeft;
3. de uitdrukking 'zonder enige aanmerking hunner werken';
4. het zeggen, dat God de anderen 'laat in hun val en verderf'.

Zij onderscheidten immers een 'voorgaande' en een 'volgende' wil. Eerst is er de 'voorgaande', die aan het doen des mensen vooraf gaat. Doch deze is nog pas voorlopig. De 'volgende' wil, die op het doen des mensen volgt en dit in rekening brengt, is pas definitief. Nu was Gods voorgaande wil, dat allen zalig zouden worden. Daartoe gaf Hij Zijn Zoon tot een Verlosser voor allen, en deed Hij de prediking van Hem tot allen uitgaan (niet waar!). Al naar gelang deze prediking aangenomen of verworpen werd, besloot God dan tot het schenken der zaligheid. Het kan hier doorzichtig zijn, waarom de Remonstranten dus juist tegen de genoemde punten van ons artikel bezwaren hadden. Wel spreken ook de Remonstranten van uitverkiezing, maar zij onderscheiden: 1. verkiezing tot aanvankelijke genade; 2. verkiezing tot effectieve genade (nadat de mens de eerste goed had gebruikt); 3. verkiezing tot heerlijkheid (nadat ook van de tweede een goed gebruik was gemaakt). Ook volgens hen is deze drieërlei verkiezing 'eeuwig'. Want God wist vooruit, wie van de aanvankelijke en effectieve genade een goed gebruik zouden maken. Maar deze eeuwige verkiezing is volgens hen uit een 'doorgezien geloof'. Deze Remonstrantse gedachten vindt men, zij het minder theologisch uitgewerkt, bij allerlei groepen, die de 'algemene verzoening' aanhangen. En dat geschiedt buiten het gereformeerde erf vrijwel overal. Trouwens ook op wat men 'het gereformeerde erf' noemt, dreigt een losweking van de leer der verkiezing. Dit begint met over de verwerping alleen te willen spreken als daad van God in de heilshistorie, als het Goddelijke antwoord op de weigering van het evangelie der genade. Op dit pad, van geen volle ernst maken met de Dordtse belijdenis der verwerping, houdt men straks van heel de leer der verkiezing nog slechts een Remonstrantse verloochening daarvan over.

ARTIKEL 17

VAN DE WEDEROPRICHTING VAN DE GEVALLEN MENS

§ 1. Zoekende liefde

De eerste aanvangen van het werk der verlossing worden hier dankend en prijzend aan God toegeschreven en er wordt beleden, dat Hij het werk der verlossing aanstonds na de val des mensen in het Paradijs reeds begon, Cat., antw. 19. De confessie stelt zich hier tegenover het gevoelen van onder meer Servet en de Dopersen, die beweerden, dat God aan Israël slechts beloften voor het tijdelijke leven had gegeven en dat dit volk van Christus en een eeuwige zaligheid nog geen weet had. Het Oude Testament zou daarom als een 'Judenbuch' voor ons van geen betekenis zijn. Maar het evangelie, waaruit wij leven, werd reeds in het Paradijs bekend gemaakt. Israël heeft ook zeker wel geweten, dat de zaligheid door Christus was. Het hoopte op Davids grote Zoon. En Zacharias en Maria erkenden het hun geboodschapte heil als een gedachtig zijn aan de beloften aan de vaderen. Zie ook Jes. 33:22. Paulus zegt terecht, dat de rechtvaardigheid van het geloof van de wet en de profeten getuigenis heeft. Het evangelie is één, reeds van het Paradijs af. Daar reeds ging het zoeken Gods naar ons. Ons artikel prijst daarbij de wonderlijke wijsheid en goedheid Gods. Zie 1 Cor. 1:23, 24. Niemand kon een weg ter verlossing vinden, maar God heeft die in Zijn wondere, Zijn Goddelijke wijsheid voor ons geopend. En daarin is Zijn goedheid niet minder te prijzen, Luc. 1:78, Ef. 1.

§ 2. Verbond

In het Paradijs eiste God van de mens de gehoorzaamheid der liefde en Hij stelde hem in uitzicht, beloofde hem in die weg de volle ontplooiing des levens in eeuwige gemeenschap met God. Of de mens hierin met Zijn God, die hem een Vader wilde zijn, wilde wandelen, werd beproefd door het 'proefgebod'. Deze verhouding, waarin God Zich tot de mens stelde, noemen wij de verbondsverhouding.

Het is opmerkelijk, dat in ons artikel niet over het verbond wordt gesproken. Calvijn, Bullinger, Olevianus en Ursinus hebben over het verbond veel geschreven. Maar in de confessie komt het slechts terloops ter sprake. Er is geen kerkelijk geijkte 'leer des verbonds'. Wel ligt er in de belijdenisschriften en ook in de liturgische formulieren veel bouw materiaal. Ook hier. Want hierin wordt beleden, dat God, hoewel de mens de band aan Hem brak, die mens niet losliet. Hij zette Zijn verbond voort. Hosea zegt (6:7a): zij hebben als Adam het verbond overtreden. God had dus reeds met Adam een verbond. Zie ook Rom. 5:12-14 en 1 Cor. 15:21, 22. Een verbond is een wederzijds samengaan van twee of meer partijen, waarbij deze zich aan elkander verbinden door beloften en eisen, met bedreiging van wraak ingeval van een bondsbreuk. Gods belofte voor de mens was en is: Hij-zelf en het eeuwig samenleven met Hem ('om u te zijn tot een God', Gen. 17:7). En Zijn eis is: Geef Mij uw hart. Daarbij is de bedreiging: de dood. Dit verbond wordt voor de val wel genoemd: werkverbond, of paradijsverbond, of verbond van Gods gunst, of ook scheppingsverbond. Het was toen tussen God en heel de in Adam begrepen mensheid. Toen de mens het brak, nam God de dreiging niet terug, maar schoof de Middelaar tussen tot redding van velen. Dan spreken we van: genadeverbond. Nu volbrengt de Middelaar de stipulatiën van het verbond. Hij draagt de vloek der overtreding weg (lijdelijke gehoorzaamheid) en volbrengt de eis (dadelijke gehoorzaamheid). Zo verwierf Hij voor al de Zijnen nu het eeuwig samenleven met God, dat Hij hun schenkt door het geloof in Hem. Hoewel het verbond in zijn oprichting (dat blijkt ook in art. 17 duidelijk) éézijdig is en het dus alleen van God uitgaat, is het werkelijk een verbond. In zijn voortbestaan is het tweezijdig. God stelt de mens tot werkelijke 'partij'. Het met Adam aangevangen en in hem aanvankelijk met heel de mensheid voortgezette verbond blijft dan ook alleen over in de linie der gelovigen en hun zaad.

§ 3. 'In den lichamelijken en geestelijken dood'

Met deze uitdrukking spreekt ons artikel, zij het niet in de termen van de Schrift, toch wel de taal der Schrift. Zij noemt ons 'dood in de zonde en de misdaden', Ef. 2:1. En zij zegt,

dat God Zijn Zoon heeft gezonden, opdat wij zouden leven door Hem, 1 Joh. 4:9. Dood-zijn is niet 'niet bestaan', maar bestaan in verlorenheid, bestaan in dis-harmonie. En 'leven' is niet enkel 'er-zijn'; wij zeggen toch ook, terwijl we daar dan toch wél zijn, 'het is daar geen leven'. Want leven is in rechte verhouding staan tot God en heel Zijn schepping.

Zo kunnen we verstaan, dat de gevallen mens 'dood' is. En dit dood-zijn grijpt hem aan in heel zijn bestaan, naar lichaam en ziel. Doopsformulier: Dit leven is niet anders dan een gestadige dood.

Ons 'dood-zijn' is dus niet, dat we machteloos zijn, maar dat we verkéerd bestaan, in opstand zijn tegen God en in vijandschap ontstoken tegen al wat Hij maakte.

In die schrikkelijke staat heeft God naar ons omgezien en ons gezocht, ja ons vertroost met de belofte, Zijn Zoon ons tot een Verlosser te zullen geven.

§ 4 . Moederbelofte

Wij noemen Gen. 3:15, dat hier wordt aangehaald, de moederbelofte. Want al de volgende beloften zijn nadere, bredere en duidelijker verklaringen van wat God reeds in het Paradijs beloofde, toen Hij zei: 'Ik zal vijandschap zetten (dus de voorgenomen vriendschap te niet doen) tussen u (slang = duivel) en tussen deze vrouw en tussen uw zaad (slangenzaad = haters Gods) en haar zaad (= Christus en de Zijnen); dat (Vrouwenzaad = Christus) zal u de kop vermorzelen en gij zult het de verzenen (hielen) vermorzelen (niet dan in bloedige strijd zou de overwinning behaald worden, gelijk het is geschied aan Golgotha's kruis). Hier is reeds het ganse evangelie (blijde boodschap) 'in een notedop'

ARTIKEL 18

VAN DE MENSWORDING VAN JEZUS CHRISTUS

§ 1. Indeling

- I. God heeft Zijn belofte vervuld en Zijn Zoon gezonden.
- II. Ontvangen van de Heilige Geest en geboren uit de maagd Maria, was Deze, in de gelijkheid van ons zondig vlees, ons in alles gelijk, uitgenomen de zonde.
- III. Weerlegging der doperse dwaling.

§ 2. In de 'volheid des tijde'

De nauwe aansluiting van ons artikel aan het voorafgaande is duidelijk en komt in het woordje 'dan' tot uitdrukking. God heeft Zijn belofte (art. 17) volbracht en Zijn Zoon gezonden 'ten tijde door Hem bestemd'. Gal. 4:4 zegt: 'Toen de volheid des tijds gekomen was heeft God Zijn Zoon uitgezonden, geboren uit een vrouw, geboren onder de wet'. De uitdrukking 'in de volheid des tijds' wil zeggen, dat de tijd, die naar Gods ondoorgrondelijk bestel vooraf moest gaan, nu vol was; en het bepaalde moment was aangebroken.

Van achteren bezien, bewonderen wij de wijsheid Gods, in de bestemming van deze tijd. Immers was er toen één wereldtaal, het Grieks; was het reizen in het ene Imperium Romanum gemakkelijk en heerste er bovendien bij alle volken een zekere geestelijke moeheid, waarin zij algemeen uitzagen naar de komst van een Redder. Toch schatte men dit niet te hoog. Want begunstigten deze omstandigheden de verbreiding van het evangelie, zij maakten voor de aanneming ervan niet geschikt.

In het 'ten tijde door Hem bestemd' wordt ook de éénmaligheid der vleeswording beleden. Elk gefantaseer over een progressieve incarnatie, die de kerk een 'voortgezette menswording van Christus noemt, zoals we die tegenwoordig bij sommige Roomse theologen (niet bij de 'officiële kerkleer') aantreffen, wordt hierin afgewezen.

§ 3. De verborgenheid der Godzaligheid

Ons artikel spreekt over de verborgenheid der Godzaligheid, die groot is, 1 Tim. 3:16. Die in de hemel zonder moeder was, was op aarde zonder vader. Christus heeft ons vlees 'aangenomen'. Zijn geboorte was Zijn daad. Hij nam, het wordt met nadruk gezegd, 'een ware menselijke natuur met al haar zwakheden' aan, gezonden als Hij was in 'de gelijkheid van ons zondig vlees', Rom. 8 3. Zie Fil. 2:7. Hij kwam niet in de volle luister van Adams goed geschapen natuur, maar in ons door de zonde gekwalificeerd mensenleven, vatbaar voor lijden en dood. Zijn tijdgenoten zeiden dan ook: Is deze niet de zoon van Jozef, de timmerman? Doch, werd Hij ons 'in alles gelijk', het was 'uitgenomen de zonde', Hebr. 4:15. Hij deelde niet in de erfzonde. Immers was Hij, in de schoot des Vaders zijnde, niet mee gevallen, toen heel het menselijke geslacht in Adam viel. Omdat Hij niet in Adam was geschapen, kon ook geen menselijke vader Hem verwekken. Hij is ontvangen van de Heilige Geest. Bij Zijn geboorte werd Zijn Godheid niet in mensheid veranderd. Hij bleef wat Hij tevoren was (God) en werd wat Hij niet was (mens). De Goddelijke Persoon van de Zoon, die eeuwig de Goddelijke bestaanswijze heeft, nam nu ook de menselijke bestaanswijze aan. En die geheel en al. Ons artikel zegt: niet alleen het lichaam 'maar ook een ware menselijke ziel'. De wijze waarop de confessie hier spreekt, mag niet die der Schriften zijn, hetgeen zij ermee zegt, is ten volle Schrituurlijk. En moet tegen Apollinaris en dergelijke dwaalgeesten ook gehandhaafd worden.

§ 4. Het ware zaad Davids

De Cat. zegt in zondag 14, dat de eeuwige Zoon van God uit Maria geboren is, 'opdat Hij ook het ware zaad Davids zij'. En we zien in de teksten, die in ons artikel worden aangehaald, hoezeer het Nieuwe Testament er nadruk op legt, dat Gods Zoon in de menselijke natuur uit David geboren werd. Zo immers is de belofte aan David vervuld. En deze belofte aan David, was de belofte van het 'vrouwenzaad', die in het Paradijs reeds werd gegeven Want in de loop der heilshistorie heeft God déze belofte verbonden aan Abrahams geslacht, en door Jakobs zegening, Gen. 49, aan Juda's stam en door Nathans profetie aan Davids huis, 2 Sam. 7:12-16.

Met de vleeswording begon de (zelf)vernederling van de Christus. Deze vernederling is niet zozeer te zoeken in de vleeswording zelf. Dan zou de Christus immers nog in vernederling zijn, want Hij is ook in Zijn heerlijkheid nog in ons vlees. Maar Zijn vernederling was, dat Hij kwam 'in de gestalte van een dienstknecht', met onze zonde beladen.

§ 5. Weerlegging der Dopersen

Menno Simonsz wees erop, dat de Schrift Adam, als enkel zondig, immer plaatst tegenover Christus, de Heilige. En zei 'van de stinkende vlierboom Adam' kan geen goede vrucht komen. Hij wilde er dan ook niets van weten, dat Christus ons vlees zou hebben aangenomen. Hij was, volgens hem, in maar niet uit Maria geboren. De nadere voorstellingen zijn hier bij de Dopersen uiteenlopend. Soms heet het, dat Christus Zijn vlees als een nieuw vlees uit de hemel heeft meegenomen en, zoals water door een trechter gaat, door Maria was gegaan. Soms dat Zijn vlees door Goddelijke schepping in Maria is geschapen. Maar in elk geval is Hij niet uit Maria geboren. Indien de cellen van zijn menselijk lichaam uit de hare gegroeid waren, dan was Hij volgens Menno Simonsz met de zonde besmeurd geweest. Dat men Christus' menselijke natuur als een nieuwe schepping zag, verbrak niet slechts de band van Hem met ons, maar leidde tot verstrekkende consequenties. De verlossing was volgens de Dopersen niet, dat déze wereld vernieuwd en gered werd, maar dat er een geheel nieuw leven kwam. Zij wilden daarom met het leven hier ook niets van doen hebben en weigerden krijgsveld, verwierpen de Overheden en wilden de eed niet zweren. Waartoe dit kon leiden heeft 'Munster' getoond. Onze vaders hebben niet zonder reden tegen deze dweperij zo fel gestreden.

§ 6. Ex virgine natus

De 'maagdelijke geboorte' is, sinds Harnack in de vorige eeuw haar ontkende, door velen losgelaten. Dit 'centrum' van Gods verlossend werk is immer het doel van satans felle haat geweest. In de eeuwen, die eraan voorafgingen, heeft hij het trachten te verijdelen (Openb. 12, Egypte, Saul, Attalia) en toen Christus op aarde was heeft hij Hem trachten te vernietigen, sindsdien, nu het Kind is weggerukt tot God in Zijn troon, poogt hij het te looche-

nen. Karl Barth wil de term vasthouden, doch hecht er een nieuwe betekenis aan. Volgens hem is de 'maagdelijke geboorte' een 'teken' van de onmacht van ons mensen. Hij wil nu over het 'teken' niet strijden als we toch overeenstemmen in wat het 'teken' aanwijst. Doch men mag een feit niet in een voorstelling laten opgaan. En de maagdelijke geboorte wordt ons in de Schriften als een feit geleerd.

§ 7. Om onze zonde te boeten

De menswording van Gods Zoon wordt in de Schrift altijd in verband gebracht met de zonde. Trouwens ook in onze belijdenisschriften. Zie Cat., zondag 5 en 6 en art. 19. Zonder zondeval zou zij niet nodig zijn geweest ter overbrugging van de 'kloof' tussen de Schepper en het schepsel of ter 'openbaring', dat God vrij is ook ten aanzien van Zijn eigen natuur en mens kan worden (Barth),

ARTIKEL 19

VAN DE VERENIGING EN HET ONDERSCHIED DER TWEE NATUREN VAN CHRISTUS IN EEN PERSOON

§ 1. Het punt in geding

In de Heilige Schrift worden van Christus zowel Goddelijke als menselijke dingen gezegd en beide reeksen van predikaten worden aan één en hetzelfde subject toegeschreven. Hij heet Gods Zoon, heeft macht de zonden te vergeven, was er eer Abraham was en tegelijk lezen wij van Zijn opgroeien en hongeren, bedroefd zijn en dorsten. En in beide reeksen gaat het over Eén en Dezelfde, Ef. 4:10: 'Die nedergedaald is is Dezelfde, die ook opgevaren is'. Zelfs worden aan de mens Jezus Goddelijke eigenschappen toegekend, Joh. 6:62: 'Wat dan, indien gij de Zoon des mensen zaagt opvaren, waar Hij tevoren was'? En Paulus zegt van onze God, Jezus Christus, tot de ouderlingen van Efeze, zeer menselijk, dat Hij door Zijn eigen bloed Zijn gemeente heeft verkregen,

Hand. 20:28. (Hier verdient de Statenvertaling verre de voorkeur boven die van het N.B.G., die hier een vreemde en afwijkende vertaling geeft: door het bloed van Zijn Eigene) En Corinthiërs verklaart Paulus, dat de Joden de Heer der heerlijkheid gekruisigd hebben.

Geen van deze gegevens der Schrift, die met vele soortgelijke vermeerderd kunnen worden, mogen wij negeren. Maar hoe kunnen wij hier het ene met het andere in overeenstemming brengen? Hierbij gaat het niet over de vraag, of Christus wel waarlijk God is (art. 10) en evenmin over de vraag, of Hij wel waarlijk mens is (art. 18), maar om de vraag, hoe deze twee, God en mens in Hem verenigd zijn.

§ 2. De katholieke erfenis aanvaard

In de Christologische strijd der eerste eeuwen moest ook over deze vraag gehandeld worden. En reeds op het Concilie van Constantinopel-381 en op dat van Chalcedon-451 heeft de kerk hierop haar stamelend antwoord gegeven en de dwalingen van Apollinaris, Eutyches en Nestorius afgewezen. Dit antwoord wordt hier tenvolle aanvaard. Evenals wat Irenaeus, Athanasius en later Augustinus hierover hebben geleerd. Chalcedon sprak van de twee naturen in Christus uit, dat zij waren:

1. onvermengd - elke natuur bleef zelfstandig;
2. onveranderd - elke natuur behield haar eigenschappen;
3. ongescheiden - elke natuur was steeds in de ene Persoon met de andere verenigd;
4. ongedeeld - gehéél de mensheid met gehéél de Godheid verenigd.

Het onder 1. en 2. genoemde keerde zich tegen Eutyches, die leerde dat Christus na Zijn menswording slechts één natuur had bezeten. De twee naturen waren in Hem samengevloeid als water en wijn tot een nieuwe 'God-menselijke' natuur.

Het onder 3. gestelde keerde zich tegen Nestorius, die de beide naturen zozeer scheidde, dat de eenheid van Persoon verloren dreigde te gaan (water en olie).

Het onder 4. genoemde richtte zich tegen Apollinaris, die in Christus de menselijke 'geest' vervangen waande door de Zoon van God.

Let erop, dat de kerk hier wel tot viermaal toe heeft gezegd, hoe het niet is, maar zich er eerbiedig van heeft onthouden,' de verborgenheid der Godzaligheid, die groot is' te willen verklaren.

§ 3. Herleefde dwalingen

In de dagen der grote Reformatie leefden ook de oude dwalingen weer op. De Dopersen wilden van twee naturen in Christus niets weten. De gedachte, dat Hij ons vlees zou hebben aangenomen, was voor Menno Simonsz een gruwel. Zie vorig art., § 5. Hij was, zoals Maarten Micron van hem zei, 'een plumpe koeckkoeck die altijd eenderleij zank zinght' en geen tekst kende dan Joh. 1:14: Het Woord is vlees geworden. En dit verklaarde hij dan zo, dat het Woord de materie was, waarvan het vlees van Christus gemaakt was. Zo hield hij evenals Eutychus slechts één 'God-menselijke' natuur over.

Servet, tegen wie Calvijn streed, en die de Drieëenheid loochende, beweerde, dat Jezus wel op wonderlijke wijze als mens was verwekt, maar erkende Hem niet als God. En ook Leo Socinus deed dit niet. Volgens hem zag de naam 'God' bij Christus niet op Zijn wezen, maar was deze een benoemingsnaam, waarmee Zijn buitengewone toerusting, majesteit en gezag, werden aangeduid.

Ook de Luthersens dwaalden op dit punt. Als onderbouw van hun Avondmaalsleer, waarin zij beweren, dat Christus lichamelijk in, met en onder de tekenen van het Avondmaal aanwezig is, leerden zij de ubiquiteit (alomtegenwoordigheid; ubiquitariërs) van Zijn menselijke natuur. De eigenschappen der ene natuur zouden in Hem op de andere zijn overgegaan. Daardoor was zijn menselijke natuur wel niet vergoddelijkt, maar had zij toch de Goddelijke eigenschappen gekregen. Zoals ijzer dat in het vuur gehouden wordt, wel geen vuur wordt, maar toch de hitte van het vuur overneemt. Deze overdracht van eigenschappen van de ene aan de andere natuur zou bij de hemelvaart voltooid zijn geworden. Sindsdien zou ook de menselijke natuur van Christus alom-tegenwoordig zijn. Zie de polemiek hiertegen in Cat., zondag 18, antw. 47/48.

Tegen deze dwalingen en met name tegen die der Dopersen keert zich ons artikel. Niet tegen Rome, waarmee hier geen verschil was.

§ 4. Indeling

I. In Christus zijn de Goddelijke en menselijke natuur in één Persoon verenigd.

II. a. Beide naturen behouden hun eigenschappen (tegen Eutyches, Dopersen en Luthersen);

b. beide naturen zijn nimmer van elkaar gescheiden (Nestorius).

III. De reden, waarom Christus God en mens is.

§ 5. Natuur en Persoon

De definities zijn hier vaag. Maar verder kunnen we niet komen. Onder 'natuur' verstaan we datgene, waardoor een schepsel is, wat het is. De 'natuur' van een paard is anders dan van een mens. Die van een engel is weer anders. Onder 'persoon' verstaan we datgene, waardoor iemand is, die hij is. Zijn 'ik'. Nu bestaat er geen on-persoonlijke menselijke natuur. De menselijke natuur is altijd georganiseerd in een persoon. Christus' menselijke natuur was nu georganiseerd in de Goddelijke Persoon van de Zoon. Deze bestond sinds Zijn vleeswording in twee naturen. In de mens Jezus waren dus geen twee personen. Het 'Ik' van Jezus' menselijke natuur was het 'Ik' van de Zoon van God.

§ 6. Reden

Indien Christus niet mens was, zou Hij niet voor ons Borg kunnen zijn en zou het menselijke geslacht niet in Hem tot God komen, Cat. zondag 6, vr. 16. En indien Hij niet God was, zou Hij voor ons de dood niet kunnen overwinnen. Cat. zondag 6, vr. 17. Doordat de Persoon, die in Jezus' menselijke natuur leed en betaalde, die van de Zone Gods was, had al wat Hij in die natuur deed oneindige waarde. Het bloed van Jezus Christus reinigt ons van alle zonde, 1 Joh. 1:7b, D.L. II, § 4.

§ 7. Algemeen verloochend

Met Rome is hier geen controverse, maar in het 'protestantse' kamp wordt deze belijdenis van twee naturen in één Persoon vrijwel algemeen geloofd. Volgens Barth is God de volkomen vrije, die ook door Zijn eigen natuur niet gebonden of beperkt is. Hij kan de grens tussen Zich en ons overschrijden. In Jezus Chris

tus demonstreert zich deze vrijheid. In Hem is God mens, in Hem sterft God zelfs. Van twee naturen in één Persoon en dat tot delging van onze zondesschuld is hier niets meer over. Wezenlijk herleeft hier de doperse dwaling.

ARTIKEL 20

GOD HEEFT ZIJN RECHTVAARDIGHEID EN BARMHARTIGHEID BEWEZEN IN CHRISTUS

§ 1. Samenhang

Nadat in de art. 17-19 gehandeld is over de belofte, de zending en de verborgenheid van Christus, wordt nu in art. 20 beleden, wat God door Hem deed en in art. 21 wat Hij als de van God gezondene voor ons deed.

§ 2. Indeling

I. God heeft Zijn Zoon in onze natuur gezonden om onze straf weg te dragen.

II. Zo betoonde Hij:

a. Zijn rechtvaardigheid tegenover Christus; b. Zijn barmhartigheid jegens ons.

§ 3. Volkomen barmhartig en rechtvaardig

Aan de ene kant zegt de Schrift, dat Gods liefde ook tot het zondige schepsel uitgaat: Alzo lief heeft God de wereld gehad Joh. 3:16. En tegelijk zegt ze, dat God tegen de zondige wereld toornst en dat Hij ons een vijand was, voordat we door de dood van Zijn Zoon met Hem verzoend werden, Rom. 5:10.

We mogen dit niet op deze wijze met elkaar in overeenstemming trachten te brengen, dat we zouden menen, dat Christus de eerst tegen ons toornende God gunstig voor ons zou hebben gestemd en zo Zijn liefde voor ons verworven zou hebben. Dit leidt tot Jesu-latrie en stelt Jezus in plaats van de Drieënige God in het middelpunt onzer verering (Hernhutters). Het is ook in strijd met al die uitspraken der Schrift, die ons verzekeren, dat

het juist Gods liefde was, die Christus overgaf voor zondaren. 'Hierin is de liefde,... dat... Hij... Zijn Zoon gezonden heeft als een verzoening voor onze zonden', Joh. 4:10. We stuiten hier op het voor ons ondoorgrondelijke, dat al Gods deugden in Hem één zijn. Er is tussen Zijn deugden geen tegenstelling. Barmhartigheid en toorn, recht en liefde zijn bij ons veelszins tegengestelde begrippen, omdat onze toorn meest zonder barmhartigheden en onze (dan slappe) barmhartigheid zonder toorn is. Maar Gods recht is niet zonder liefde en Zijn liefde niet zonder recht. Dit is de 'eenvoudigheid' Gods, die reeds in art. 1 werd beleden.

God is liefde, maar Zijn liefde doet Hem nimmer Zijn rechtvaardigheid 'vergeten'. In Golgotha's kruis staan ze beide voor ons. Wie zag een liefde als daar? En tegelijk, wie zag een rechtvaardigheid en toorn als daar? In Zijn aanbiddelijke wijsheid is God een weg gegaan, waarin Zijn barmhartige rechtvaardigheid, die ook Zijn rechtvaardige barmhartigheid is, zich volkomen openbaarde. Hij heeft hen, die Zijn vijanden waren, met Zich verzoend door in Zijn Zoon voor hun rechtsschending voldoening te bewerken, Cat., vr. 11.

§ 4. Rechtvaardig

Gods rechtvaardigheid (gerechtigheid) is Zijn trouw, waarmee Hij Zijn Woord volbrengt. Zo is Zijn gerechtigheid straffend én verlossend, 1 Sam. 12:7. Hier wordt evenals in Cat., vr. 12 vooral op de wrekende en straffende gerechtigheid gelet. Deze vordert zou God Zijn dreiging des verbonds ook niet houden? - dat wie de ongehoorzaamheid beging ervoor gestraft wordt, Cat., vr. 12, 14. Er is geen verzoening dan door voldoening. Heel het Oude Testament heeft dit, door al de offers en reinigingen, Israël ingescherpt. Doch het bloed van bokken en stieren kon die verzoening niet geven. Zie Hebr. 10:1-10. Het menselijke geslacht had de zonde begaan en moet ervoor boeten, Cat., vr. 12. Zo heeft God Zijn Zoon gezonden in de natuur in welke de ongehoorzaamheid begaan was. En heeft toen aan Hem de zonde bezocht. Al onze ongerechtigheden heeft Hij op Hem doen aanlopen, Jes. 53:6. Hij heeft Hem voor ons tot zonde gemaakt, 2 Cor. 5:21. Christus werd gesteld in de 'staat' van een zondaar. Iemands staat is zijn rechtspositie, welke afhankelijk is van het oordeel van de rechter.

Tot Zijn dood stond Christus, Zelf on-zondig, in de staat van een schuldige. Met Zijn opstanding in die van een gerechtvaardigde.

§ 5. Coccejus

Wel heeft God ook in de tijd van het Oude Testament Zijn wrekende gerechtigheid geoefend in het straffen der zonden. Denk slechts aan de zondvloed, aan Sodom en Gomorra, aan de giftige slangen in de woestijn, aan de ballingschap en zoveel meer. Maar de volle uitoefening van Zijn wrekende gerechtigheid bleef uit. Hij strafte wel, maar naar de zonde niet.

Coccejus (1650; Hoogleraar te Leiden) beweerde daarom, dat er gedurende het Oude Testament nog geen volkomen vergeving der zonde was. Toen was er nog slechts een voorbij-zien (paresis) der zonde. Pas onder het Nieuwe Testament kwam de volle vergeving (afesis); toen pas was de straf weggedaan.

Zo fabelen ook de Roomsens, dat de gelovigen van het Oude Testament in de 'limbus patrum', de wachtkamer der vaderen, op de offerande van Christus hebben moeten wachten voor zij de hemel konden binnengaan. Christus zou hen pas na Zijn sterven, door Zijn 'nederdaling ter helle', uit de wachtkamer der vaderen bevrijd en ten hemel geleid hebben.

Dit alles is echter in strijd met de Heilige Schrift. Zie Ps. 32:1, Ps. 103:12, Ps. 130:4, Jes. 40:1, 2.

Dit Coccejanisme leidde tot geringschatting van het Oude Testament. Voor ons zou dit nog slechts historische betekenis hebben. Maar van de gelovigen onder het Oude Testament geldt, dat zij op geen andere wijze zalig zijn geworden dan wij. Hun werd de verzoening door Christus 'op voorschot' toegerekend.

§ 6. Barmhartig

Hoe groot is de barmhartigheid Gods. Geen der zondaren heeft Hem om hulp of uitkomst gevraagd. Wij hebben God niet liefgehad, maar Hij heeft ons liefgehad en Zijn Zoon gezonden. En dit voor ons die vijanden waren. Rom. 5:6, 8.

§ 7. Om en tot

Ons artikel zegt, dat God Christus heeft opgewekt tot onze rechtvaardigmaking, maar in de Statenvertaling luidt deze tekst

(Rom. 4:25) om onze rechtvaardigmaking. Beide vertalingen zijn mogelijk al verdient 'tot' de voorkeur. Hij is opgewekt, om ons de door Hem verworven rechtvaardigheid te doen ontvangen, deelachtig te maken, toe te eigenen.

Bij de vertaling 'om' is de gedachte, dat Christus is opgewekt, omdat met Zijn sterven onze schuld voldaan en onze gerechtigheid bereikt was. Daarom werd de Borg uit de gevangenis van de dood vrijgelaten. De opstanding wordt dan gezien als Gods akkoordverklaring met het 'Het is volbracht' van Golgotha. Beide gedachten zijn te aanvaarden. De Catechismus neemt ze ook beide op als hij in zondag 17 de opstanding van Christus leert belijden als het bewijs der betaling onzer schuld (rechtvaardigmaking), de kracht onzer vernieuwing (heiligmaking) en het onderpand onzer volkomen verlossing (heerlijkmaking).

§ 8. Onsterfelijkheid

In het slot van ons artikel wordt gezegd, dat wij door de opwekking van Christus onsterfelijkheid ontvangen. Maar hebben we dan niet reeds een 'onsterfelijke' ziel? De Heilige Schrift zegt, dat God alleen onsterfelijkheid bezit, 1 Tim. 6:16, en dat de verlost en deze zullen ontvangen, 1 Cor. 15:53, 54. Buiten Christus is niet dan dood en zijn we geestelijk en lichamelijk dood door de zonden en de misdaden, Ef. 2:1. De belijdenis spreekt hier dus geheel Schriftuurlijk.

ARTIKEL 21

VAN DE VOLDOENING VAN CHRISTUS, ONZE ENIGE HOGEPRIESTER, VOOR ONS

§ 1. Inleiding

Dit artikel handelt (zie bij § 1 van art. 20) over het werk van Christus tot verzoening der zonde. Daarom is hier alleen sprake van Zijn priesterlijk werk. Er valt ook te spreken van Zijn profetisch en koninklijk werk. En de Cat. doet dit in zondag 12 uit

voerig. Daar wordt beleden, dat Hij als profeet ons de raad en wil van God tot onze verlossing volkomen heeft bekend gemaakt en dat Hij als priester met de enige offerande van Zijn lichaam ons verlost heeft en nog steeds met Zijn voorbeding voor ons tussentreedt bij de Vader en ook dat Hij als Koning ons door Zijn Woord en Geest regeert en bij de verworven verlossing beschut en behoudt. Niet, dat Christus drie ambten had. Maar aan Zijn ene Middelaarsambt zijn deze drie aspecten toch te onderscheiden. En dan kan er van Zijn profetisch, priesterlijk en koninklijk werk gesproken worden zoals Hij dit volvoerde en volvoert voor, in en na de dagen Zijns vleses. Ook volbrengt Hij deze ambten niet alleen Zelf, daarin volbrengende wat Adam weigerde (dadelijke gehoorzaamheid = gehoorzaamheid door het doen van de wet) en bovendien dragende de straf voor onze zonde (lijdelijke gehoorzaamheid = gehoorzaamheid in het lijden van de straf), maar Hij maakt de Zijnen ook tot profeten, priesters en koningen, Cat., antw. 32. Dat ons artikel alleen van Christus' priesterlijk werk spreekt en dan nog alleen van het offer, dat Hij bracht, is omdat het niet wilde handelen over Zijn ambt, maar over Zijn offer tot wegneming onzer zondesschuld.

§ 2. Indeling

- I. Christus is eeuwig priester naar de ordening van Melchizedek.
- II. Hij heeft Zichzelf geofferd tot wegneming onzer zonde.
- III. Schriftbewijs met aanduiding van de aard van Zijn priesterlijk offer.
- IV. Verdere aanwijzing uit de Schrift, dat wij Hem terecht als onze Zaligmaker belijden.

§ 3. Naar de ordening van Melchizedek

Er valt in de Heilige Schrift tweeërlei priesterordening op te merken. Die van Aäron of Levi, Hebr. 7:11. Deze is erfelijk. Niemand kan dit Aäronitisch priesterschap bedienen, tenzij hij uit de stam van Levi is. Het heeft zijn doel in de verzoening der zonde, Hebr. 5:1, hoewel het door zijn offers de zonde niet wegnemen kan, Hebr. 10:1-4 en 11. Doordat Christus de voor dit priesterschap onvervulbare taak van verzoening volbracht, heeft Hij 't Aäronitisch priesterschap afgeschaft, Hebr. 10:11--14,

7:11-14. Maar hiermee is niet alle priesterschap vervallen. Want behalve deze tijdelijke, bij de Sinaï ingestelde en door Christus afgeschafte ordening van Aäron, is er het altijd durend priesterschap, waarin de mens aanstonds bij zijn schepping werd gesteld. Dit heeft zijn doel niet in zonde-verzoening, maar in lof en dank en volle toewijding. Van dit oorspronkelijk priesterschap zien wij iets bij Melchizedek, de vorst van Salem in Abrams tijd en die een priester des allerhoogsten Gods wordt genoemd, Gen. 14:18-20.

Dit priesterschap was niet aan een bepaalde afstamming gebonden. Ook lezen we niet, dat het werd overgedragen, Hebr. 7:3. Ter kenschetsing van Christus' unieke priesterschap wordt nu naar deze Melchizedek gewezen en Hij heet Priester naar de orde van Melchizedek, Ps. 110, Hebr. 5 en 7. Want Christus ontving Zijn priesterschap niet krachtens een bepaalde afstamming. Ook werd het aan niemand overgedragen. Hij is eeuwig priester. Om dit te kunnen zijn in de menselijke natuur moest Hij het Aäronitisch priesterwerk der verzoening voltooien. Dat heeft Hij dan ook gedaan. Nu is Hij eeuwig priester, Hebr. 7:24, 25. Naast Hem of in opvolging van Hem nog andere priesters te kennen, gelijk Rome doet, is een ergerlijke miskennis en belediging van het priesterschap des Heeren.

§ 4. Eén offerande tot wegneming onzer zonde.

Elk offer moet vrijwillig zijn. Christus heeft dan ook Zichzelf aangeboden, Ps. 40:7-9 en Hebr. 10:5-10. En dit om in onze naam voor de Vader te staan. Hij trad op als onze Borg, Hebr. 9:24. Zo stilde Hij Gods toorn. Gods toorn is geen affect (aandoening) maar effect (van Hem uitgaande werking). Zijn toorn is Zijn heilige afkeer en afweer van de zonde, de schrikkelijke oefening van Zijn wraak, Zijn wrekende gerechtigheid. Christus heeft die toorn gestild door aan God volkomen genoegdoening van Zijn gerechtigheid te bieden, Hebr. 9:12 en 10:14 (geen acceptilatie-theorie, als zou Christus' offer niet werkelijk voldoen, maar slechts zo door God geaccepteerd zijn). Deze volkomen genoegdoening, in welke Christus aan al Gods rechtseisen voldoening heeft geboden, heeft Hij geboden door, beladen met de zonde van Zijn volk, in de erkenning van Gods recht, onder Zijn roede te bukken. Dit heeft Hij gedaan gedurende de ganse tijd van Zijn

leven op aarde. Maar inzonderheid aan het einde. Christus sprak over dit laatste ook als over 'Zijn lijden', Luc. 22:15. Toen heeft Hij Zijn kostbaar bloed, het bloed van de Zoon van God, vergoten, 1 Petr. 1:18, 19. Hij heeft Zichzelf ten offer geboden en geheel vrijwillig. 'Vader, Uw wil geschiede' en: Niemand neemt het leven van Mij, Ik leg het van Mijzelf af, Joh. 10:17, 18. En dit alles heeft Hij gedaan 'naar de Schriften', 1 Cor. 15:3, 4 en Luc. 24:25-27. Zie ook Cat., zondag 15, 16.

§ 5. Straf

De 'gouden lijdenspsalm' van het Oude Testament, Jes. 53, bezigt ter aanduiding van het lijden van Christus vele, verschillende woorden: veracht, geslagen, verbrijzeld. Bij al deze woorden zou men nog aan een ongeval kunnen denken. Maar dan zegt vers 5, dat Hem in dit alles opgelegd werd de straf, die, om tot onze vrede te komen, moest worden ondergaan. In Christus' lijden geschiedde vergelding. Daarom werd Hij niet door een volksoploop van het leven beroofd, maar door rechterlijk vonnis aan de dood overgegeven. Aan dit aspect van Christus' lijden heeft de kerk in haar confessie terecht grote aandacht gegeven. Zij nam het zelfs in het kortste symbool, het Apostolicum, op: 'die geleden heeft onder Pontius Pilatus', Cat., antw. 38. Deze straf, dit uitgaan van Gods rechtvaardige toorn tegen Hem, heeft Hem innerlijk met ontzetting aangegrepen en verbrijzeld. Het lijden van Christus is een verborgenheid. Niemand kan het peilen. Wij moeten daarbij niet zozeer zien op het aantal slagen en de duur daarvan als wel op wat Jesaja noemt 'de arbeid zijner ziel'. Hij is in Zijn lijden 'ter helle nedergedaald'. De eeuwige straf heeft Hij doorleden. Niet stukje voor beetje (extensief). Wij zouden het niet anders kunnen en er daarom nooit mee gereed komen. Hij leed het 'in eens'. Hoe had het gekund, indien het niet was gedaan 'uit kracht Zijner Godheid'.

§ 6. Verloochening

Zestien eeuwen werd de belijdenis van Christus' verzoenend werk min of meer algemeen aanvaard. Maar in de dagen der grote Reformatie werd zij door Socinus beslist verworpen. En omdat de argumenten der Socinianen nog telkens opgeld doen, laten we deze hier volgen:

1. liefde en recht sluiten elkaar uit. Doch liefde zonder recht is sentimentaliteit en recht zonder liefde wreedheid. In God zijn beide één;

2. als de verlossing door recht is, is zij niet door genade. En omdat zij door genade is, zijn rechtstermen hier niet te gebruiken. Doch Christus ging voor ons de weg van het recht en heeft ons zo door genade verlost;

3. overdracht van zedelijke schuld is onmogelijk. Doch dat moge voor mensen zo zijn, omdat elk mens zelf schuldig is, Cat., vr. 16. Christus is voor de Zijnen niet een willekeurig andere. Hij is ons Hoofd, de tweede Adam, Rom. 5:19.

Volgens de Socinianen is de spits der verzoening niet op God gericht. Het ging er niet om een 'toornend' God te verzoenen. God is liefde. De spits der verzoening is op ons gericht. Het ging er om, ons van onze waan, dat God toornt, te bevrijden en ons van Zijn liefde te overtuigen. Die liefde heeft God ons daarom bewezen door Zich geheel solidair met ons te maken en in ons lijden en onze dood in te gaan; en ook zelfs al sloegen wij Hem dood, niet terug te slaan. Deze solidariteitsopvatting kan men nog telkens horen. Vooral in het vrijzinnige kamp, maar ook van Barthiaanse kant. Zij weet aandoenlijk over Gods liefde te spreken, maar snijdt het hart uit het evangelie!

§ 7. Ik roem in het kruis van Christus

Tegenover de Sociniaanse verloochening, maar bijzonder ook tegenover de dwaasheid van Rome, die ook bij de heiligen, bij eigen werken en elders de zaligheid zoekt, Cat., antw. 30, verzekert de belijdenis, mee woorden aan de Schrift ontleend: Wij behoeven geen ander middel te zoeken of uit te denken om ons met God te verzoenen dan alleen deze enige offerande, eenmaal geschied, door welke de gelovigen in eeuwigheid volmaakt worden. De Roomse dwaling is herleving van het Judaïsme, waartegen Paulus in zijn brieven aan de Romeinen en Galaten streed.

§ 8. Jezus

Jezus is de Griekse vorm van de Hebreeuwse naam Jozua, de Heere redt, geeft verlossing. Het was een heel gewone naam, Ex. 17:9, 1, Sam. 6:14, Haggai 1:12, Zach. 3:1-9. Onze Heiland

heeft deze naam van God ontvangen, Luc. 1:31, Matth. 1:21. Hij hééft die naam niet slechts, Hij is wat deze naam zegt. Hij maakt Zijn volk zalig van hun zonden. Zie Cat. zondag 11.

§ 9. Allerlei vertroosting

Het werk van Christus is zo rijk, dat het niet door een enkel woord omschreven, noch in een enkele formule kan samengevat worden. De dood van Christus is in het Nieuwe Testament een paas- en een bonds-, een slacht- en een lof-offer; een losprijs en voorbeeld; een lijden en een doen, een werk en een dienst; een middel tot rechtvaardigmaking en heiligmaking, tot verzoening en heiliging, tot verlossing en verheerlijking, in één woord, de oorzaak van onze ganse zaligheid (Bavinck, Dogm. III, 423, 425). De solidariteitsopvatting behelst daarom zeker een sprankje waarheid. Maar haar aan te dienen als de adequate vertolking der Schriftopenbaring over Christus' plaatsbekledende genoegdoening is loochening van de eigenlijke boodschap der genade.

§ 10. Geen algemene verzoening

Het offer van Christus was wel genoegzaam tot verlossing der ganse mensheid, maar het komt alleen ten goede aan de Zijnen, voor wie Hij het ook alleen heeft volbracht. Zie hierover uitvoerig D.L. II.

Alle Remonstrantse groeperingen beweren, dat Christus voor alle mensen, hoofd voor hoofd, gestorven is en dat het nu voorts van ieder zelf afhangt, of hij de verlossing door dit sterven zal ontvangen. Zij beroepen zich graag op de teksten als 1 Tim. 2:4 Titus 2:11. Maar deze leren dit niet. Zij wijzen op de geheel andere bedeling van het Nieuwe Testament, waarin het evangelie tot alle volken komt. De universalisten kunnen niet ontkennen, dat niet alle mensen zalig worden. Maar. . . als Christus wél voor allen gestorven zou zijn, zou Hij geen volkomen Zaligmaker wezen. Doch Hij stierf niet voor allen, doch voor Zijn volk, gelijk Hij ook niet bidt voor de wereld, maar voor degenen, die God Hem gegeven heeft, Joh. 17:9.

ARTIKEL 22

VAN ONZE RECHTVAARDIGMAKING DOOR HET GELOOF IN JEZUS CHRISTUS

§ 1. Samenhang

De nu volgende artikelen 22-24 hangen nauw samen. Zij sluiten aan bij de art. 17-21. Deze spraken van Christus en Zijn Borgtochtelijk werk voor ons. Zie § 1 bij art. 20. De art. 22-24 handelen nu over de vruchten van dit werk van Christus en over de wijze, waarop wij deze verkrijgen.

De Heilige Geest ontsteekt in onze harten het geloof, waardoor wij gerechtvaardigd (art. 22, begin) en wedergeboren (art. 24, begin) worden. Er wordt dan verder in deze artikelen gesproken over onze rechtvaardiging door het geloof (art. 22 en 23) en over onze heiligmaking door het geloof. (Dezelfde stof in Cat., zondag 7, 23 en 24.)

§ 2. Indeling

I. Wie in Christus Jezus gelooft, bezit alles wat tot zaligheid nodig is. II. Bewijs van I:

- a. Van tweeën één: Christus is niet genoeg, of Hij is wel genoeg;
- b. verwerping van de eerste gestelde mogelijkheid;
- c. uit de tweede mogelijkheid wordt geconcludeerd, dat wij gerechtvaardigd worden door het geloof alleen;
- d. men versta dit niet zo, dat het geloof de verdienende oorzaak van onze rechtvaardigheid zou zijn. Die oorzaak is Christus en het geloof is het instrument, waarmee wij Hem aannemen.

§ 3. Pit en merg

De reformatoren schreven bij herhaling, dat de rechtvaardiging door het geloof alleen, de pit en het merg, de kern en het hart van het evangelie is. Met haar staat of valt de kerk. Art. 23 zege dan ook: En daarom houden wij dit fundament altijd vast. Tot

het behoud dezer belijdenis voerde de Heilige Geest door Paulus die felle strijd tegen het Judaïsme in de brieven aan de Romeinen, Galaten en Filippenzen. Het 'sola fide' was de inzet der Reformatie. Hier gaapt nog steeds de kloof tussen de gereformeerde belijdenis en de Roomse dwaling en tussen de ware leer en allerlei sekten, die als algemeen kenmerk hebben, dat zij niet leven uit het geloof, maar uit enige ervaring of uit welk bezit ook maar. Reeds de verzwakking der aandacht (veel liturgie en weinig preek) is hier dodelijk gevaarlijk.

§ 4. De oorsprong van het geloof

Dat het geloof door de Heilige Geest is ons wordt gewerkt heeft de kerk van de vroegste tijden af beleden. De Schrift spreekt hier ook overduidelijk. 'Hiervan ben ik ten volle overtuigd, dat Hij die in u een goed werk is begonnen, dit ten einde toe zal voortzetten tot de dag van Christus Jezus', Fil. 1:6, 'want aan u is de genade verleend, voor Christus, niet alleen in Hem te geloven, maar ook voor Hem te lijden', Fil. 1:29, 'Want door genade zijt ge behouden, door het geloof, en dat niet uit uzelf, het is een gave van God', Ef. 2:8.

De vraag hierbij is, hoé de Heilige Geest het geloof in ons werkt. De Remonstranten omschreven de wijze, waarop de Geest het geloof in ons werkt als een 'zachte aanrading'. Meer zou ook niet nodig zijn. Wanneer de Geest ons in het evangelie de uitnemender schatten, die God schenkt, voorhoudt, kiest de mens door eigen 'vrije wil' deze vanzelf. Zijn 'redelijk verstand' ziet zeer wel, hoever deze goederen van God boven die der wereld uitgaan.

Volgens de Roomsers is er een werking des Geestes nodig, omdat de natuurlijke mens geen antenne heeft voor de boven-natuurlijke inhoud van het Woord Gods. Om Gods Woord te kunnen aannemen moeten wij eerst tot het niveau, het peil, daarvan worden opgeheven. Daarom is er elevatie, verheffing door verlening van de bovennatuurlijke gave nodig (zie art. 15, § 12). Maar wij belijden, dat de werking des Geestes nodig is, niet vanwege het object des geloofs, maar vanwege de verdorvenheid van onszelf. Wij zijn van nature blind voor de waarheid en onwillig om het Woord Gods te aanvaarden, want het spreekt ons tegen en het vernedert ons. En dat wil geen zondaar accepteren. De werking van de Hei

lige Geest is niet slechts eleverend, maar regenererend, herscheppend. Dat de Heilige Geest het geloof is ons werkt door het horen van het Woord Gods, Rom. 10:17, zegt art. 24 (zie daar § 2) en de Cat. onderwijst in antw. 65, dat de Heilige Geest het geloof in ons werkt (niet wekt) door de verkondiging van het Evangelie. Zie ook antw. 21, Jac. 1:18: Naar Zijn raadsbesluit heeft Hij ons voortgebracht door het Woord der waarheid en Ps. 119:50: dat Uw belofte mij levend maakt. Zo zegt de Heilige Schrift zowel, dat het geloof in ons wordt gewerkt door de Heilige Geest als door het Woord Gods. Wij mogen die twee: Woord en Geest nooit van elkander scheiden. De Heilige Geest is de Geest van het Woord en het Woord is het Woord van de Heilige Geest. Hij is altijd in dat Woord present

§ 5. Het voorwerp des geloofs

Het ware geloof richt zich niet buiten Christus om op God. Dan zouden ook de Joden en Turken geloven. Maar er is geen rechte kennis van God buiten Christus om. In Hem komt God tot ons. Daarom grijpt het geloof Hem aan in de beloften van het evangelie. De Cat. wijst dan ook als voorwerp van het geloof aan 'al wat ons in het evangelie beloofd wordt' (antw. 22). En hetzelfde zegt ons artikel met de belijdenis, dat het geloof 'Jezus Christus met al Zijn verdiensten omhelst'. De Roomsens brengen hiertegen in, dat wij op deze wijze het Woord Gods verscheuren. Want dat Woord omvat meer. Daarin is niet alleen de belofte van het evangelie, maar ook de eis der wet. En zouden wij die wet niet ook moeten geloven en doen? Maar er is geen sprake van, dat wij Gods Woord zouden verscheuren. Doch aanvaardt het geloof alles, wat God ons heeft geopenbaard, Cat., antw. 21, en erkent het de eis der wet, als ook voor ons geldend, het steunt toch op Gods belofte en omhelst Jezus Christus. Het geloof begint, om zo te zeggen, altijd bij de beloften.

§ 6. Aard en werkzaamheden van het geloof

De Cat. omschrijft het geloof als een stellig weten en een hartelijk vertrouwen. Zo spreekt ook ons artikel van 'ware kennis' en het zegt, dat het geloof 'Jezus Christus met al Zijn verdiensten omhelst en zich 'Hem eigen maakt'. Denk bij dit 'omhelzen' aan een kind, dat het dreigend gevaar van een boze hond in de straat

ontvlucht, naar zijn moeder snelt, haar in de armen vliegt en haar omhelst en zich veilig voelt.

Calvijn spreekt in zijn definitie van het geloof alleen van een 'vaste, stellige kennis van Gods welwillendheid jegens ons'. Hier is echter geen verschil. Want de 'vaste, stellige kennis' is bij Calvijn geen dor verstandelijk weten zonder meer, maar de kennis der liefde, die vertrouwen insluit. Wij mogen het 'weten' en het 'vertrouwen' in de Cat. en evenzo de 'ware kennis' en het 'omhelzen van Christus' in de N.G.B. geen ogenblik van elkander losdenken. Al te vaak is dit geschied. Dan zei men: het wezen des geloofs is kennis en tot het wél-wezen behoort, dat er ook vertrouwen is. En dan kan iemand in de kerk belijdenis doen, als hij zijn catechismus maar kent, ook al is zijn hart dood voor de Heiland. Maar kennis zonder vertrouwen is geen geloof. Dan zouden ook de duivelen geloven, Jac. 2:19.

Het geloof is dus kennis. Wij verwerpen de Roomse dwaling van een fides implicita, een in-elkaar-gevouwen geloof, volgens welke de neiging om alles wat de kerk gelooft te aanvaarden (ook al weet men er zelf geen steek van) reeds 'geloof' zou wezen. Door deze dwaling kunnen de Roomsers in landen als Brazilië duizenden, die nog geheel in de macht van het heidendom gevangen zijn en in landen als Spanje velen, die geheel in de zonde leven, toch bij de kerk tellen en kunnen zij 'overkomende protestanten' zonder onderwijs al spoedig tot de sacramenten toelaten. Doch deze fides implicita is een hersenschimmig uitvindsel van de Scholastieken, die er altijd op uit waren de leer pasklaar te maken voor de (goddeloze) praktijk. Want hoe kan men toestemmen en voor waarachtig houden, wat men niet kent? En het geloof is amen zeggen op het Woord van God. Daartoe moet dat Woord gekend worden. Het geloof is dan ook kennis. En wel zulke, waardoor ik het Woord Gods voor waarachtig houd. Dit bestaat niet zonder verbreking des harten en zonder vertrouwen op Christus. Het is die kennis, waardoor we voor de Heere zwichten en ons aan Zijn genade in Christus toevertrouwen.

Deze voorstelling is vandaag bepaald niet in trek. Men vraagt niet naar inzicht. 'Wat heb je aan kennis'. Een preek, die onderwijst, wil men niet; men wil een preek, die je 'wat doet', die je 'existentieel' aangrijpt en je wat laat ondergaan. Maar al die preken, die je 'wat doen', doen op de lange baan meestal niet veel

en 'geloof', dat in opwinding en aandoening zijn wezen zoekt, is niet wat de Schrift geloof noemt.

Volgens de Barthianen is geloof een 'ogenblikshandeling'. Het is het overweldigd worden door God, die gans Andere. Maar zodra ik daarover ga spreken is dat geen geloof meer. De beleving der verrukking door een machtig oratorium is toch iets anders, dan wat je er later van vertelt. Dat is reflexie en niet meer het eigenlijke. Een 'geloofsbelijdenis' is dan ook niet mogelijk. Een gelovige leeft tussen herinnering en verwachting in. Maar de confessie zegt niet, dat het geloof ons doet leven tussen de herinnering aan een voorbije en de verwachting van een toekomstige ontmoeting met Christus, maar dat het geloof Jezus Christus met al Zijn verdiensten omhelst. Hierin zijn al de speculaties van de Barthianen over het geloof afgewezen.

Behalve het geloof zijn er andere reacties op het Woord van God, die met het geloof een schijn van overeenkomst hebben. Zo spreekt men soms van historisch, tijd- of wonder-geloof. Maar een louter verstandelijk aanvaarden van de inhoud der Schrift (historisch geloof) en een oppervlakkige, zij het levendige interesse voor de Schrift, die echter niet tot bekering leidt (tijdgeloof~ is geen geloof. Al dit 'geloof' is evenmin geloof als koffiesurrogaat koffie is. Toen men deze termen aanvaardde, ging men daarnaast spreken van 'zaligmakend geloof'. Doch het geloof maakt niet zalig. Dat doet Christus. Daarom moet ook deze term afgewezen worden.

§ 7. Sola fide

In het eerste gedeelte van ons artikel werd dus gezegd, dat het geloof buiten Christus niets meer zoekt. Het geloof is exclusief. Want het heeft in Hem en Zijn verdiensten alles. Dit wordt nu in het tweede gedeelte bewezen op dezelfde manier als waarop de Cat. in antw. 30 redeneert. Het dilemma wordt gesteld: of wij hebben in Christus niet alles, of wij hebben alles in Hem. Te zeggen, dat Christus geen volkomen Zaligmaker is, zou voor aller besef een al te ergerlijke Godslastering zijn. Maar indien wij dan in Christus alles hebben, dan zeggen wij met Paulus ook terecht, 'dat wij door het geloof alleen of door het geloof zonder de werken der wet gerechtvaardigd worden'. Bij deze uitdrukking 'door het geloof alléén' keert de volle woede van de Roomsers

zich tegen dat laatste woordje: alléén. Zij verweten Luther, dat hij dit woordje in zijn vertaling van Rom. 3:28 aan de Schrift had toegevoegd. Het staat daar in het Grieks ook niet. Doch Luther heeft zich hiertegen magistraal verdedigd en uiteengezet, dat het goed en duidelijk weergeven van wat Paulus schreef in het Duits de invoering van het woordje 'alléén' vorderde. En wij houden dit woord vast tegenover de Roomse voorstelling, als zou niet het geloof alleen, maar het 'door de liefde geformeerde geloof' rechtvaardigen. Dit door de liefde geformeerde geloof (fides informis en fides formata) is het geloof plus zijn werken en dat zou ons rechtvaardigen. De Roomsers hebben een eigen begrip omtrent het geloof. Zij gebruiken wel hetzelfde woord als de Schrift, maar duiden er iets geheel anders mee aan. Bij hen spreekt 'geloof' alleen van verstandelijke kennis. Het is nooit meer dan een begin-acte, die pas op de drempel doet komen. Voor werkelijke gemeenschap met Christus moet dit 'geloof' tot activiteit voortgaan. De kale boom van het 'geloof' moet opgesierd met 'onze (!)' goede werken. Luther noemde deze dwaling terecht een hels vergift. Er bestaat geen 'fides informis'. Dat is weer een verzinseltje van de Scholastieken. En op deze wijze wordt de grond der vrijspraak toch weer in onze werken gezocht. Het geloof is wel nooit zonder werken, want Luther zei terecht: Wij worden gerechtvaardigd door het geloof alleen, maar het rechtvaardigende geloof is nooit alleen. Maar in de rechtvaardigmaking komen deze werken niet in aanmerking. De Scholastieken filosofeerden wel graag: als het geloof altijd met de werken verbonden is, kan men niet zeggen, dat het geloof alleen rechtvaardigt. Maar Calvijn antwoordde snedig: Het licht der zon is er nooit zonder de warmte. Toch kan niemand zeggen, dat we door de warmte der zon zien. Zo is het geloof nooit zonder werken. Doch wij worden gerechtvaardigd door het geloof zonder dat de werken daarbij in aanmerking komen. De Heilige Schrift schrijft de rechtvaardiging altijd aan het geloof toe. Aan het geloof zonder de werken. Ook Jac. 2:24 weerspreekt dit niet, wanneer het zegt: 'dat een Artikel 22 mens gerechtvaardigd wordt uit de werken en niet slechts uit geloof'. Want uit het geheel van het betoog van Jacobus blijkt, dat hij zich daar keert tegen mensen, die zeggen: 'aangezien alles genade is, zijn er geen werken nodig'. Dan zegt Jacobus: zulk geloof zonder werken is dood! Het rechtvaardigend geloof moet

blijken uit de werken. Maar deze werken der liefde en des geloofs, die Jacobus bedoelt, zijn niet de 'werken der wet' van Rom. 3:28.

§ 8. Instrument

Niet ons geloof, maar Christus alleen is onze rechtvaardigheid voor God. Wij worden niet gerechtvaardigd om ons geloof. Evenwel kent de Schrift ook geen rechtvaardiging zonder het geloof. De rechtvaardiging is altijd door of uit het geloof. Het geloof is de hand, waarmee wij Christus aannemen, het instrument, dat ons met Hem in gemeenschap van al Zijn goederen houdt. Wij kunnen het geloof dan ook een conditie voor de rechtvaardiging noemen. Maar het is geen voorafgaande conditie zoals de Remonstranten beweren. Doch een samengaande conditie. Het ene is er nooit zonder het andere. Er is geen rechtvaardiging zonder geloof. Waar God het ene geeft, daar geeft Hij het andere. Hij geeft de rechtvaardiging langs de weg van het geloof. Zie ook Cat., antw. 60 en 61.

ARTIKEL 23

DAT ONZE RECHTVAARDIGMAKING BESTAAT IN DE VERGEVING DER ZONDEN EN TOEREKENING DER GEHOORZAAMHEID VAN CHRISTUS

§ 1. Indeling

I. De rechtvaardiging bestaat in de vergeving der zonden.

II. Schriftbewijs door citering van Rom. 4:6 en Rom. 3:23. III. Het tweevoudige oogmerk dezer belijdenis: a. Soli Deo Gloria; b. onze zekere vertroosting.

§ 2. Voor de rechterstoel der hemelse Majesteit

Het is niet de vraag, hoe wij over onszelf oordelen, maar hoe God over ons oordeelt. 1 Cor. 4:4. Al iemands wegen zijn rein

in zijn ogen, maar de Heere toetst de geesten, Spr. 16:2. Zie ook Spr. 21:2. En Gods oordeel gaat over alles. Ook over wat het diepst verborgen is, 1 Cor. 4:5. Hij is daarbij de Heilige, voor wiens glans de sterren verbleken en door wiens kracht de bergen versmelten, wiens wijsheid de listen der wijzen ontmaskert en wiens wraak gloeit tot in het uiterste der hel. Wie zou voor Zijn aangezicht staande kunnen blijven? In het besef, dat wij voor de rechterstoel dezer hemelse Majesteit zullen verschijnen, 2 Cor. 5:10, is ons artikel geschreven. Tal van uitdrukkingen in het laatste deel wijzen dit uit.

§ 3. Hoe hier rechtvaardig?

Op de vraag, hoe wij voor Gods tribunaal vrij uit zullen gaan, antwoordde de Roomse kerk, dat hiervoor nodig is:

1. de verbrijzeling des harten in erkenning onzer schuld;
2. de belijdenis van de zonde met onze mond;
3. de genoegdoening door de werken.

Wel is geen mens van zichzelf hiertoe in staat, maar de genade, die door de sacramenten der kerk ons wordt ingestort, bekwaamt hiertoe. Deze door Rome gewezen weg is een lange weg! Niemand, die met de gestelde eisen ernst maakt, komt op deze weg tot rust Want wanneer is de maat vol? Wanneer is de verbrijzeling des harten overeenkomstig onze schuld? Wanneer zijn alle zonden beleden? Wanneer hebben wij volle genoegdoening opgebracht? In de praktijk transigeert en schippert Rome hier schrikbarend. En zo bewerkt haar leer juist wat zij ons verwijt: oppervlakkigheid en zorgeloze onverschilligheid. En ernstiger naturen worden door deze leer in martelende zorg en vrees gevoerd (zie Hegger, Mijn weg naar het licht). Deze angst heeft Luther gekend en hem doen uitroepen: Meine Sünde, meine Sünde . . . Hiertegenover doet de kerk der Reformatie in ons artikel blij belijdenis van de korte heilsweg, door te zeggen, dat wij voor God rechtvaardig zijn door vergeving der zonde.

Gods vrijspraak, waarmee Hij ons de zonde vergeeft, is een synthetisch en geen analytisch oordeel! Bij een analytisch oordeel ligt het predikaat reeds in het subject (voorbeeld: dit paard is een zoogdier). Zo stelt Rome de rechtvaardiging voor. Bij haar is de vrijspraak erkenning van de in de vrijgesprokene aanwezige recht

vaardigheid (goede werken). Zij vat het zo op, dat God ons rechtvaardig maakt en dan als rechtvaardig erkent en vrijspreekt. Eerst de heiligmaking, dan de rechtvaardigmaking. Volgens Rome worden we slechts gerechtvaardigd voor zover we geheiligd zijn. Maar de vrijspraak is een synthetisch oordeel. Dus zulk een oordeel, waarbij het predikaat nog niet in het subject ligt, maar daaraan wordt toegevoegd (voorbeeld: dit paard is gestolen).

God rechtvaardigt de goddeloze. Door toerekening van de gerechtigheid van Christus. De reformatoren beschrijven de rechtvaardiging altijd als een rechtsgeding. De rechter is God en de zondaar de aangeklaagde. Satan en zijn geweten brengen, met de Schrift als wetboek in de hand, tegen hem als beschuldiging in:

1. gij hebt van Gods geboden niet één gehouden;
2. gij hebt ze alle zwaarlijk overtreden;
3. gij zijt nog steeds tot alle boosheid geneigd (Cat., antw. 60).

En deze beschuldiging is waar. Maar nu treedt Christus op als advocaat en zegt:

1. Ik heb al Gods geboden volbracht;
2. Ik heb heel de straf voor de overtreding gedragen;
3. Ik dek zijn verdorvenheid met Mijn heiligheid.

En dan rekt God ons dat werk van Christus, met wie we door het geloof één lichaam zijn, toe en spreekt ons vrij!

Rechtvaardigmaken is dus rechtvaardigverklaren. Evenals God grootmaken niet is, dat wij Hem groter zouden maken, maar dat wij Zijn grootheid erkennen en belijden. Dit is de betekenis in de Schrift, waar rechtvaardigen tegenover veroordelen staat, Spr. 17:15, Rom. 8:33. Een gerechtvaardigde is dus nog geen heilige. Zijn vrijspraak verandert niets in hem, maar verandert zijn verhouding tot God. Van een schuldige wordt hij een vrijgesprokene. Hierbij blijft het niet. Degene, die God rechtvaardigt, heiligt Hij ook, Rom. 8:30. Maar zijn rechtvaardiging en heiligmaking niet te scheiden, we behoren ze wel te onderscheiden.

Deze rechtvaardiging is een zaak van recht. God doet geen onrecht, wanneer Hij de schuldige onschuldig verklaart en de goddeloze om niet vrij spreekt. Want Hij doet dit op grond van het werk, dat Christus volbracht en waardoor Hij onze schuld weg-

droeg. Doch dat deze in Gods recht gefundeerde vrijspraak ook aan mij geadresseerd wordt is genade!

§ 4. Het tweevoudige oogmerk

Wie, op welke wijze ook, van deze belijdenis van de rechtvaardiging van de zondaar om niet iets afdoet, schendt de eer van God. Dan komt de lof der zaligheid Hem niet meer alleen toe en zou Hij Zijn glorie delen met het schepsel. Zo wordt ook de zekerheid onzer vertroosting ondergraven. Het laatste deel van ons artikel stelt dit uitvoerig in het licht.

§ 5. Niet ééns, en dan voor altijd klaar!

Men heeft vaak gezegd en het valt in allerlei 'dogmatieken' te lezen, dat Gods rechterlijke daad der rechtvaardiging een éénmalige daad is, die ons eens en voor altijd van al onze zonden vrijspreekt, zodat wij altijd vrede hebben met God en Hij nooit meer op ons toorn. Onze zonde zou dan wel ons besef van die vrede verstoren, maar niet onze verhouding tot de Heere. Eigenlijk zouden de eens gerechtvaardigden dan verder moeten bidden: Verdrijf ons schuldbesef, maar Christus leerde hen bidden en dat wel als een bede voor elke dag: Vergeef ons onze schulden. Wij hebben Gods vergeving en Zijn vrijspraak elke dag en steeds door nodig. Wel is de rechtvaardiging volkomen, zodat als God ons vrijspreekt, Hij al onze zonden en ook onze zondige aard, waartegen we ons ganse leven te strijden hebben, nimmermeer gedenkt, Cat., antw. 56. Doch daar wij onze schuld dagelijks meer maken, Cat., antw. 13, hebben we Zijn schuldvergevende vrijspraak steeds door nodig en hebben wij immer weer en steeds door onder de voorbede van Christus te schuilen.

§ 6. Loslating

De moderne religiositeit is geheel ontzonken aan de vooronderstellingen van de belijdenis der rechtvaardigmaking door het geloof in Christus. Men noemt de erfzonde een mythologisch fantoom, loochent het Goddelijk Zoonschap van Christus, beeft niet meer voor Gods toorn en verwijst heel de demonenwereld naar het rijk der fabelen. In dit gedachtenklimaat past de leer van de rechtvaardiging van de goddeloze niet meer. Voor de grote massa is heden het brandende vraagstuk niet, hoe wij van onze zonde

bevrijd zullen worden, maar hoe we de middelen zullen krijgen om ons een auto aan te schaffen en hoe we daarin met een rustig gemoed zullen kunnen rijden. De moderne religieuze liedjes zingen dan ook van een Jezus, die ons leven mooi maakt en ons over de zorgen heen helpt, in plaats van een Heiland, die Borg werd voor ons. Daarom spreekt de blijmare van de vergeving der zonden om niet, de massa van heden niet meer aan en werd deze confessie in de theologie geheel losgelaten.

ARTIKEL 24

VAN DE HEILIGMAKING DES MENSEN EN DE GOEDE WERKEN

§ 1. Overzicht

De levendige spreektrant, die heel onze confessie kenmerkt, maakt het ons bij dit artikel moeilijk, een nauwkeurige indeling te geven. Daarom kunnen we hier beter een kort overzicht van zijn inhoud bieden.

I. Evenals art. 22 begint ook ons artikel met over het geloof te spreken. In art. 22 werd gezegd, dat het geloof Jezus Christus met al Zijn verdiensten aangrijpt tot rechtvaardiging. Hier, dat dit geloof ons wederbaart en tot nieuwe mensen maakt. Tegelijk wordt hierbij nader gezegd, hoe dit geloof in ons wordt 'ontstoken'.

II. Dan wordt de Roomse laster, als zou de leer van de rechtvaardiging door het geloof alleen ons 'zorgeloos' maken, Cat., antw. 64, afgewezen en beleden, dat het geloof nooit zonder goede werken is, D.L. V, § 12, 13.

III. Deze werken komen echter voor de rechtvaardiging niet in aanmerking. Immers eerst moet de rechtvaardiging voorafgaan. Anders zou de boom niet goed zijn; maar hoe zou hij dan goede vruchten kunnen voortbrengen? Te minder verdienen wij door onze goede werken iets, omdat God ze in ons

werkt en Hij niet ons, maar wij Hem voor de goede werken dank verschuldigd zijn. Ook is al het goede, dat wij doen, niet meer dan onze schuldige plicht.

IV. Wel beloont God de goede werken, maar dit niet uit verplichting, doch uit genade, Cat., antw. 63. En zo kroont Hij niet onze prestatie, maar Zijn eigen werk in ons en voert dat tot zijn voleinding.

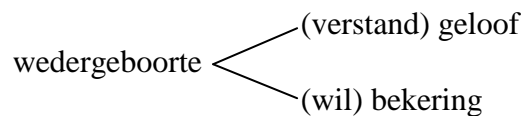
V. Wij baseren onze zaligheid dan ook niet op onze goede werken, ten eerste niet, omdat zij steeds met zonde zijn bevuurd, Cat., antw. 62, en ten tweede niet, omdat wij altijd in twijfel zouden blijven, indien wij niet steunden op de verdiensten van het lijden en sterven van onze Zaligmaker.

§ 2. Geloof en wedergeboorte of bekering

Over de oorsprong van het geloof zei art. 22 reeds, dat de Heilige Geest het in onze harten ontsteekt. Zie § 4 bij dat art. Hier wordt nu vollediger gesproken en gezegd, dat het geloof in ons wordt gewerkt 'door het gehoor des Woords en de werking des Heiligen Geestes'. De confessie keert zich hiermee tegen de geestdrijvers uit de tijd van haar ontstaan, die zeiden, dat het Woord slechts een dode letter is en het de Geest is, die levend maakt. Zo verachtten zij de prediking en het gebruik der sacramenten, ja heel de ambtelijke dienst der kerk. Deze dwaling leeft nog krachtig voort ook in onze tijd. Bovendien keert de confessie zich hier tegen de Roomse kerk, die met haar opvatting van het geloof als menselijke toestemming (*fides implicita!*) geen recht deed aan het werk des Geestes. Bij de Remonstranten werd dit later nog erger. Zij ontkenden de noodzaak der levendmaking en beweerden, dat de mens door zijn vrije wil zelf tot het gelovig aanvaarden van Gods Woord in staat was, D.L. III/IV, verw. d. dw. 6 en 7. Daarom wijden de D.L. aan de werking des Geestes in de totstandkoming van het geloof zo brede aandacht.

Wij dienen er zorgvuldig voor te waken, dat we 'Woord' en 'Geest' geen ogenblik van elkaar losmaken. De Cat. verbindt deze twee, door in antw. 65 te zeggen, dat de Heilige Geest het geloof in onze harten werkt door de verkondiging van het Heilig Evangelie. In later tijd heeft de Theologie, door schoolse constructiewellust vervoerd, deze twee wel gescheiden. Toen ging men opereren met het denkbeeld van een 'uiterlijke prediking', als was

het Woord ooit zonder Gods Geest. (Die term 'uiterlijke prediking' komt uit het kamp der Remonstranten; de D.L. kennen zulk een enkel 'uiterlijke prediking' niet.) En daarnaast meende men te kunnen spreken van de 'on-middellijke' (middel-loze) werking des Heiligen Geestes, dus een rechtstreekse werking zonder tussenkomst van enig middel. En men stelde dan dat er zulk een onmiddellijke werking des Geestes aan het horen van het Woord moest voorafgaan. Een zondaar is immers dood? Maar hoe zou een dode horen, indien hij niet eerst werd levendgemaakt? Doch zo kon men slechts redeneren bij het gedachte-beeld van een 'uiterlijke prediking' en zag men voorbij, dat het Woord des Heeren altijd krachtig is en doden roept alsof zij waren. Woord en Geest eenmaal van elkander gescheiden hebbende, ging men zeggen, dat de eerste levendmaking, die men wedergeboorte noemde, en die de Geest 'on-middellijk' werkte, buiten ons bewustzijn om geschiedde. Kuiper sprak daarbij van een inplanting van de 'kiem des geloofs' (een volslagen on-Schriftuurlijk begrip! en een begrip dat bedenkelijk dicht bij het Roomse genade-begrip komt!). Deze 'inplanting' van de kiem des geloofs zou zelfs bij zeer jonge baby's, ja zelfs voor hun geboorte kunnen geschieden. (In dat geval zouden déze kinderen dus niet meer 'in zonde geboren' worden!) Zo kwam men tot deze figuur:

Let erop, dat dit juist andersom is dan het in ons artikel wordt gesteld. Daar heet het, dat het geloof ons wederbaart, maar in de theologische constructies komt het geloof uit de wedergeboorte op.

Er is hier een verschillend gebruik van het woord 'wedergeboorte'. In de oude theologie en in onze confessie is 'wedergeboorte' gelijk aan 'bekering'. Daar is wedergeboorte levendmaking door Gods Geest + leven door Gods Geest. In de latere theologie werd wedergeboorte = éérste (on-middellijke) levendmaking door Gods Geest en bezigde men voor het leven door Gods Geest de term bekering. Wij zullen echter verstandig doen met ons aan de terminologie der confessie te houden. Deze weet van een onbewuste wedergeboorte niets. Ook niet in de D.L. Zij spreken wel uitvoerig over de werking des Geestes, maar nooit

los van het Woord. Ook niet in III/IV, § 11. Daar wordt allerm minst gezegd, dat de Geest de wedergeboorte werkt los van het Woord, maar dat het niet door het Woord alleen geschiedt (tegenover de Remonstrantse misvatting van een enkel 'uiterlijke prediking'). En als III/IV, § 12 zegt, dat God de wedergeboorte 'zonder ons in ons' werkt, dan keert zich dit tegen de Remonstrantse bewering, dat het juist door onze eigen wil, door onze toestemming geschiedt, maar wordt in het geheel niet gezegd, dat het ook buiten ons en buiten ons bewustzijn omgaat. In heel de D.L. wordt altijd geleerd, dat God ons door het evangelie levend maakt en wederbaart. Zie III/IV, ~ 6. Men kan zeggen, dat de levendmakende daad Gods toch aan het geloof voorafgaat, indien men op de logische volgorde let. Doch temporeel gaat het gelijk op. En de D.L. zeggen dan ook, dat wie levendgemaakt werd ook metterdaad gelooft, III/IV, § 12. Het denkbeeld der on-middellijke en onbewuste wedergeboorte leidde nu weer tot de waan van een sluimerende wedergeboorte. De kiem des geloofs zou jarenlang in ons kunnen sluimeren. Dan was men dus een gelovige, maar niemand merkte ervan. Kuiper wees hierbij op de eeuwenoude graankorrels uit de graven der Farao's. Maar prof. Greijdanus repliceerde ter snede, dat een mens geen doorkist is, maar dat de Schrift hem een akker noemt. En wie zag een graankorrel in een akker jaren sluimeren? Bovendien zegt de Schrift, dat men de boom kent aan zijn vrucht. Maar bij de Kuiperiaanse constructie zou dat niet meer opgaan. Dan kon de boom wel slechte vruchten dragen en toch de wedergeboorte reeds in zijn wortels sluimeren. Met het fantoom van een 'sluimerende wedergeboorte' in zijn achterhoofd kon men nu gemakkelijk spreken over het 'houden voor wedergeboren' bij kleine kindertjes. En kon men menen, dat een volle sacramentsbediening immer reeds aanwezige genade verzegelde. Heel dit logisch in elkaar gezette systeem is echter niets dan menselijke wijsheid, die zoals we aanwezen op allerlei punten met Schrift en confessie in strijd komt en voor de praktijk der Godzaligheid een dodelijk vergif is. Over het punt der 'on-middellijke wedergeboorte' heeft ook de synode van 1905 gehandeld. Haar uitspraak draagt ook in dit onderdeel het tweeslachtig compromis-karakter, dat haar geheel typeert. Zij zegt, dat deze term 'in goeden zin gebruikt kan

worden, inzoverre onze Kerken steeds tegenover de Lutherse en Roomse kerk hebben beleden, dat de wedergeboorte niet geschiedt door het Woord of de sacramenten als zodanig maar door de almachtige en wedervarende werking des Heiligen Geestes; dat deze wederbarende werking des Heiligen Geestes echter niet in dien zin mag losgemaakt worden van de prediking des Woords, alsof beide van elkaar gescheiden zouden zijn'. Maar zo werpt men de eerst als bruikbaar aangewezen term toch overboord. Elk kreeg dus wat wils.

Nu heeft men gevraagd: maar als de levendmaking dan geschiedt door het Woord, hoe kunnen dan kleine kinderen, die zeer jong sterven, wedergeboren worden? Hier past ons de bescheidenheid van D.L. I, § 17, die over de wedergeboorte der kinderen niet spreekt. Hoe God hun Christus deelachtig maakt, is ons niet geopenbaard. Maar voor ons geldt: Geloof en gij zult leven, hoor het Woord!

Het punt 'on-middellijke wedergeboorte' is ook van belang bij de vraag, of God ook in de heidenwereld niet buiten de prediking des Woords om toch sommigen wederbaart. 'Utrecht-1905' sprak daarover. Misschien wat te voorzichtig. Wij hebben hier te oordelen naar het Woord, dat er geen andere naam onder de mensen is gegeven door welke wij zalig worden, dan de Naam van onze Heere Jezus Christus.

§ 3. Nieuwe mens

Ons artikel zegt, dat het geloof de mens 'wederbaart en maakt tot een nieuwe mens en doet hem leven in een nieuw leven'. Hierbij valt te letten op wat D.L. III/IV, § 11 in zijn laatste deel zegt Over de algehele omkeer door de wedergeboorte. Dit geschiedt niet pardoos in één keer. De Cat. spreekt in antw. 115 van 'hoe langer hoe meer'. Er is hier een procesmatige voortgang, niet in één doorgaand oplopende curve, maar in vallen en opstaan. En het moge daarbij zijn, dat ook de allerheiligsten nog maar 'een klein beginsel dezer (door God bevorderde) gehoorzaamheid hebben', Cat., antw. 114, zij 'beginnen toch met een ernstig voornemen niet alleen naar sommige, maar naar alle geboden Gods te leven'.

De Barthianen willen van dit 'hoe langer hoe meer' natuurlijk niets weten. Barth schreef: 'Genade en zonde gaan geen procesmatige verbinding aan, waarin de eerste de tweede langzamer

hand verdringt en overwint'. En Van Niftrik schrijft in zijn 'Kleine Dogmatiek': 'Wij blijven de oude Adam'. Volgens hen is de genade van boven naar beneden gezien rechtvaardigmaking en van beneden naar boven gezien heiligmaking. Mijn heiliging is dus, dat ik mijzelf als zondaar ken voor God. Zo zou de gruwelijkste zondaar tegelijk de allerheiligste kunnen zijn. Laten de Rooms en de rechtvaardiging in de heiliging opgaan, de Barthianen laten de heiliging in de rechtvaardiging bestaan. En hun verwerping van presente heiliging is dopers.

§ 4. Tegen twee fronten

Ook hier levert de confessie slag op het Roomse en op het doperse front. De Rooms en leren, dat de mens door de genade der sacramenten in staat wordt gesteld tot volle vervulling der wet. Hiertegenover zegt de confessie, dat wij in dit leven wel verlost worden van de slavernij, maar niet van de besmetting der zonde. 'Wij kunnen geen werk doen of het is besmet door ons vlees en ook strafwaardig'. De anti-nomiaanse geestdrijvers beweerden, dat wij de wet niet behoeven te doen. Christus heeft ons van de wet verlost. Ook kunnen we haar niet volbrengen, maar dat is van geen belang meer. Zij schrijven alle zonden op rekening van 'de oude ezel'. Hiertegen belijdt de confessie de vernieuwing des mensen. Zie § 3.

§ 5. Overige vragen

Aangaande de vragen wat goede werken zijn en of zij volkomen zijn, hoe God ze beloont en zij tot de rechtvaardiging niet meewerken, is ons artikel duidelijk. Daarbij geeft het hierin dezelfde stof als zondag 24.

ARTIKEL 25

VAN HET AFDOEN DER CEREMONIËLE WET

§ 1. Samenhang

Op het eerste gezicht kan het bevreemden, dat de confessie na over rechtvaardiging en heiliging te hebben gesproken, nu ineens gaat spreken over het voorbijgaan van de ceremoniële wet. Doch als wij ons herinneren, dat de confessie in de voorafgaande artikelen één lange strijd voerde tegen de zakelijke verloochening van Christus door de Roomse leer, dan ontdekken we hier de voortgaande lijn. In de artikelen 17-21 ging het over Christus en Zijn borgtochtelijk werk; daarna werd in de artikelen 22-24 gesproken over de vruchten van dat werk en hoe wij die verkrijgen. En in al die artikelen was het grote thema: Christus alléén! Onder dit thema zet artikel 25 nu om zo te zeggen een streep door de belijdenis, dat in Christus niet alleen al de beloften aan de vaders werden vervuld, maar dat in Hem ook heel de oudtestamentische eredienst haar vervulling heeft gekregen. Art. 26 zet dan onder het grote thema 'Christus alléén' nog een tweede streep door de belijdenis, dat Zijn werk geen enkele aanvulling behoeft.

§ 2. Indeling

Ons artikel valt duidelijk in twee delen uiteen. Het eerste deel richt zich tegen de Roomsers, het tweede tegen de doperse geestdrijvers.

I. De oudtestamentische eredienst is in Christus vervuld. II. De boodschap van het O.T. blijft ook tot ons spreken.

§ 3. Betekenis

Ons artikel is van grote betekenis inzake de verhouding van het Oude en Nieuwe Testament; de plaats der wet in ons leven; de inrichting van de eredienst en de chiliastische verwachting van de herstelling van de tempeldienst te Jeruzalem.

§ 4. Oud Testament - Nieuw Testament

'Figuren' zijn afbeeldingen. Hiermee doelt ons artikel op al de voorwerpen, die in Israëls eredienst werden gebruikt, als kandelaar, borstlap, ark en zoveel meer, die alle afbeeldingen waren. 'Ceremoniën' zijn de plechtige handelingen in Israëls eredienst, als besnijdenis, offer en reiniging.

In al deze figuren en ceremoniën had Israël een voor-afbeelding van Christus en Zijn werk, Hebr. 8:5a, Col. 2:16, 17. Zij dienden alle om Israël te brengen en te houden in het gelovig verwachten van de Beloofde. Zij onderwezen het volk de rechtvaardigheid des geloofs. Weinig heeft Israël dit verstaan. Het volk volbracht de ceremoniën vaak enkel als uiterlijke handeling, waardoor zij zich verdienstelijk dachten te maken bij God. Hoe hebben de profeten daartegen getoond! Zij riepen uit, dat God zulke offers haatte. En onderwezen, dat het Hem niet om bokken en stieren, maar om het hart van Zijn volk te doen was.

Zo is er tussen het Oude en het Nieuwe Testament geen tegenstelling. Beide openbaren de rechtvaardigheid des geloofs. Maar er is wel verschil. Het Oude Testament is een (kinder)boek met veel figuren en weinig tekst; het Nieuwe Testament een boek (voor volwassenen) met weinig figuren en veel tekst. Doch beide boeken geven samen één doorlopend verhaal. Tot volwassenheid gekomen, staren we niet meer op de figuren in het eerste deel, maar blijven we wel nog naar de boodschap ervan luisteren. Wij verwerpen het Oude Testament niet. Dat deed ook Christus niet. En de apostelen eerbiedigden het als Gods Woord. Eigenlijk is heel het N.T. niet anders dan uitlegging en verduidelijking van het O.T. (Christus en de apostelen grepen dan ook telkens op het Oude Testament terug.:Zonder kennis van het Oude kunnen we het Nieuwe Testament niet verstaan. Denk aan de vele aan het Oude Testament ontleende symbolen in het boek Openbaring. Daarbij blijft de boodschap der ceremoniën en figuren gelden. Voorbeeld: geen priester mocht zonder offer voor Gods aangezicht verschijnen. Dat betekent nu niet, dat ook wij nog moeten offeren, maar wel, dat ook wij alleen door gelovig zien Pp het offer van Christus tot God mogen komen. Wij behoeven ons vandaag niet meer te laten besnijden, maar hebben wel de boodschap der besnijdenis ter harte te nemen en de oude mens te doden. Ook heeft wat Israëls wet voor het burgerlijke en zedelijke leven

bepaalde zijn kracht niet verloren. De 'Mozaische' wet heeft veel te weinig de aandacht der kerk gehad. De theologen lieten haar liggen omdat zij een 'wet' was en de juristen gingen aan haar voorbij omdat zij in de Bijbel staat. Zo liet de een het aan de ander over. De onder ons herleefde belangstelling voor het verstaan der wet is een goed ding.

§ 5. Waar vervuld?

Er is tussen Rome en ons geen verschil over, dat de ceremoniën en figuren van het Oude Testament thans haar vervulling hebben verkregen. Maar er is verschil over de vraag: waar? Wij belijden naar de Schrift, dat ze deze vervulling verkregen in Christus, Matth. 5:17. Maar de Roomse kerk zegt, dat zij die verkregen in Christus én in Zijn lichaam, de kerk. Daar worden zij alle 'in vervulling' onderhouden. Het offer bleef er, maar nu als onbloedige herhaling van het 'vervullende' offer. De ganse, overdadige eredienst der Roomse kerk is aan Israëls eredienst ontleend en naar dat patroon nog met vele symbolen en plechtigheden aangevuld.

§ 6. Verwerpelijk

Paulus verbood het vasthouden aan de oudtestamentische figuren en ceremoniën, als de besnijdenis, het vasten, de feestdagen. Deze thans, nadat God zelf het voorhangsel van de tempel gescheurd heeft, nog te onderhouden zou het evangelie verduisteren. De reformatoren hadden tegen de Roomse eredienst dan ook vele bezwaren. Zij komen in hoofdzaak op de volgende punten neer: 1. alleen God is de wetgever der kerk. En wij moeten Hem dienen

en eren gelijk Hij ons in Zijn Woord bevolen heeft. Zelfverzonnen vormen zijn geboden van mensen en het is vergeefs Hem daarnaar te eren. Zie Cat., zondag 35;

2. de Roomse ceremoniën voeren in de praktijk tot Judaïsme. Men meent door nauwkeurige volbrenging van allerlei geboden zich verdienstelijk te maken bij God;

3. de Roomse ceremoniën bevorderen de geveinsdheid. Men wil jegens de Heere wel allerlei plichtplegingen, maar onthoudt Hem het hart. Geloof en bekering vindt men te zwaar, maar offers wil men wel brengen. Zo meent men met een onbekeerlijk leven Gode toch aangenaam te zijn.

§ 7. In geest en in waarheid

In het Nieuwe Testament zijn ons geen andere 'ceremoniën' voorgeschreven dan Doop en Avondmaal. En voorts geeft het Nieuwe Testament ons voor de inrichting van de eredienst slechts sobere aanwijzingen. Hij blijft wat hij ook voor Israël was: ontmoeting van God en Zijn Bondsvolk. Doch nu niet in vormen en 'schaduwen', maar in geest en waarheid. Daarom moet de bediening des Woords het centrum zijn. De eredienst verloopt thans in Woord en ant-woord. En hoe minder 'poes-pas' we daaromheen maken, hoe beter.

We kunnen de eredienst onderscheiden in openbare, huiselijke en persoonlijke eredienst.

Zijn zin is ons te sterken tot de ware eredienst, waarin we ons zelf met onze lichamen Gode tot een welbehaaglijke offerande stellen door navolgers van Hem te zijn in de liefde.

§ 8. Romanisering

De oecumenische beweging is eigenlijk een 'liturgische' beweging. Men wil de eredienst doen culmineren in de sacramentele gemeenschapsoefening met God. Het sacrament wordt er centraal. In de moderne kerkgebouwen staat dan ook niet de preekstoel, maar de Avondmaalstafel in het aandacht-centrum. Dit is verroomsing en geestelijke verarming bij vermeerdering van vormen. De liturgische beweging is reeds voor meer dan één het pad naar de Roomse kerk geworden.

ARTIKEL 26

VAN DE ENIGE VOORBIDDING VAN CHRISTUS

§ 1. Samenhang

Zie voor de plaats van dit artikel in het geheel der confessie bij art. 25, § 1. In art. 21 was ook reeds sprake van het priesterlijke werk van onze Heere Jezus Christus. Daar werd belijdenis gedaan van Zijn priesterlijke offerande. Hier van Zijn priester

lijke voorbedding. Dat de confessie zo alleen over het priesterlijke werk van Christus spreekt en niet over Zijn profetisch en koninklijk werk werd veroorzaakt door het feit, dat juist in de belijdenis van Zijn priesterlijk werk in het conflict met Rome een brandpunt lag.

§ 2. Christus, de enige Middelaar

Het is zonneklaar, dat de confessie hier strijdt tegen het Roomse misbruik van de aanroeping der heiligen. Deze aanroeping van gestorvenen (in de Bijbel zijn 'heiligen' altijd levende leden der kerk) is voor Rome geen bijkomstige zaak. En dat was zij ook voor de reformatoren niet. Luther ontried in de bestrijding van dit misbruik weliswaar elke te grote voortvarendheid, omdat dit misbruik naar zijn mening vanzelf zou verdwijnen, indien maar werd verstaan, dat wij aan Christus' voorbede genoeg hebben. Maar hij was hierin zeer beslist. En Calvijn niet minder. Hier was de breuk volkomen. Ook onze confessie wijst elke aanroeping der heiligen volstrekt af. Prachtig is haar positieve wijze van spreken in dit artikel. Zij put zich niet uit in argumenten tegen de aanroeping der heiligen, maar biedt een breed en overredend betoog voor de aanroeping van Christus alléén. Zo beperkt zij zich in het conflict met Rome tot de hoofdzaak, en spreekt niet, zoals de Franse belijdenis, over vagevuur, kloostergeloften, bedevaarten, celibaat, vasten, waarneming van heiligendagen, aflaat enz.

De Roomsens onderscheiden tussen een middelaarschap van verzoening en een middelaarschap van tussenkomst. Het eerste heeft Christus alleen, het tweede wordt ook door de heiligen bediend.

Doch men kan deze twee niet scheiden. Er is geen tussenkomst op grond van aangebrachte verzoening. En voorts onderscheiden zij tussen aanbidding (*latreia*) en verering (*doeleia*). Liggen iemands bovennatuurlijke voortreffelijkheden in de geschapen orde, dan zijn we tot *doeleia* (verering) geroepen, liggen zij in de omgeschapen orde, dan tot *latreia* (aanbidding). De dienst der aanbidding is aanbidding in volstreekte zin. De dienst der verering vraagt verering en aanroeping, waarin velerlei graduele onderscheidingen optreden in verband met het verschil in mate van bovennatuurlijke voortreffelijkheden en verdiensten. De hoogste graad van verering komt toe aan Maria, de moeder Gods. Rome leraart, dat de onderscheiding van aanbidding en verering elke

vorm van afgoderij uitsluit. Maar de praktijk is anders!

De heiligen worden godsdienstig vereerd en aangeroepen om hun verdiensten. Zij hebben overvloedige goede werken, die zij in de gemeenschap der heiligen ten goede doen komen aan wie hen aanroepen.

Onder de heiligen is allerlei verbijzondering. George is de schutspatroon van Engeland, Willebrordus van Nederland. Sint Servaas is de beschermer van Maastricht en St.-Jeroen van Noordwijk. De dokters hebben St.-Lucas, de ingenieurs St.-Virgilius en de schoolmeesters de heilige Cassianus tot patroon. St.-Blasius helpt bij keelzieken en de heilige Apollonia bij koorts. En zo oneindig verder.

De Schrift biedt ons echter noch voorbeeld, noch gebod, noch belofte voor deze aanroeping. En zij is metterdaad een verloochening van de Enige Hogepriester, Jezus Christus, Cat., antw. 30, Deut. 18:11, Hand. 14:14, 15, Openb. 19:20.

Of wij dan voor de heiligen, die ontslapen zijn, geen enkel respect hebben? Dat zou wel geheel tegen de Schrift zijn. Deze vermaant ons immers hen te gedenken. En dit willen we doen door God te danken voor het voorbeeld Zijner barmhartigheid, dat Hij ons in hen schonk en door hun trouw voor ogen te houden en hun geloof na te volgen. Maar het punt in geding is de intercessie, de tussenkomst en voorbede der heiligen.

§ 3. Indeling

I. Alléén door Christus hebben we toegang tot God.

II. Voor deze Middelaar moeten we niet bang zijn.

III. De leer van de aanroeping der gestorvenen kwam op uit achterdocht.

IV. Het argument, dat wij geen verhooring waard zijn, zegt hier niets

V. De Schrift predikt ons Christus als de Hogepriester door wie we tot God mogen gaan.

VI. Op welke wijze wij dus bidden.

Bij het tweede deel van dit artikel valt te bedenken, dat men in de middeleeuwen Christus zich voorstelde als de strenge rechter. Er bestaat een schilderij uit die tijd, waarin Christus en Maria

elk als op de rand van de hemel zitten. Van de aarde loopt naar elk van beiden een ladder. Langs beide ladders trachten veel mensen omhoog te klimmen. Maar wie langs de ladder, die naar Christus leidt, klimmen, vallen bij het naderen van Hem van schrik omlaag. Doch die langs de ladder van Maria klimmen, worden vriendelijk ontvangen en door haar naar Jezus geleid. En Rubens schilderde voor de Franciscanen te Gent een stuk, waarop Christus afgebeeld wordt met vlamme bliksemstralen in zijn hand, gereed om de aarde te verdelgen. Doch het smeken van Maria en Franciscus houdt Hem terug. Dat had de Roomse kerk van onze barmhartige Hogepriester gemaakt!

Voor het overige kan ons artikel duidelijk zijn.

Hoe wij wel mogen en behoren te bidden onderwijst de Cat. in de zondagen 45-46 en 47-52.

ARTIKEL 27

VAN DE ALGEMENE CHRISTELIJKE KERK

§ 1. Samenhang

In de artikelen 17-21 en 25-26 sprak de confessie over Christus en Zijn borgtochtelijk werk tot onze verlossing. En in de artikelen 22-24 over de vruchten van dat werk, en dat deze de onze worden door het geloof, dat de Heilige Geest door de prediking van het evangelie in ons ontsteekt. Zo komt zij er vanzelf toe nu te gaan spreken over de kerk, aan welke de prediking van het evangelie immers is toevertrouwd en in wier midden de Heere ons de schatten van Christus wil schenken. Zij is 'ons aller moeder'.

In art. 27 zien de woorden 'gewassen door Zijn bloed' terug op wat in de artikelen 17-21 en 25/26 beleden werd en zo ook de woorden 'geheiligd en verzegeld door den Heiligen Geest' op wat beleden werd in de artikelen 22-24.

§ 2. De plaats der kerk in de confessies

De Ned. Geloofsbelijdenis wijdt niet minder dan 6 artikelen (27-32) aan de kerk, dat is dus bijna een zesde van het totale aantal harer artikelen. Niet minder aandacht geeft het Apostolicum aan haar. Van de 107 woorden, die dit symbool in onze taal telt, spreken er 11 (10 % over de kerk. En ook de Catechismus brengt haar op vele plaatsen ter sprake.

Art. 27 zegt wat de kerk is en geeft een omschrijving van haar. Art. 28 zegt, dat ieder verplicht is, zich bij haar te voegen.

Art. 29 wijst het onderscheid tussen de ware en de valse kerk aan.

Art. 30 zegt, dat zij geregeerd wordt door de ambten.

Art. 31 zegt, dat alle ambtsdragers gelijkelijk dienaren van Christus zijn.

Art. 32 handelt over de kerkelijke tucht.

In de Catechismus belijdt zondag 19, dat Christus ten hemel gevaren is ‘opdat Hij zich daar bewijze het Hoofd van Zijn christelijke kerk door wien de Vader alle ding regeert’. En zondag 21 belijdt, dat de Zone Gods uit het ganse menselijke geslacht Zich (3de naamval) een gemeente, tot het eeuwige leven uitverkoren (let op de werkwoordsvorm), door Zijn Geest en Woord, van den beginne der wereld tot het einde, vergadert, beschermt en onderhoudt en dat ik daarvan een levend lidmaat ben en eeuwig zal blijven. Zondag 27 spreekt uit, dat ook de kinderen tot haar behoren. Zondag 30 belijdt, dat de kerk de goddelozen, totdat zij betering des levens bewijzen, door de sleutelen des hemelrijks behoort uit te sluiten en zondag 31 werkt dit nader uit. Zondag 38 leert, dat de trouwe onderhouding van het vierde gebod vordert, dat wij inzonderheid op de sabbat ‘naarstig tot de gemeente Gods komen’. En zondag 48 onderwijst, dat Christus ons met de bede ‘Uw koninkrijk kome’ ook leerde bidden: ‘bewaar en vermeerder Uw kerk’.

§ 3. Ik geloof . . . een kerk

Het Apostolicum zegt bij de kerk niet gelijk bij God, de Vader, de Zoon en de Heilige Geest: ik geloof in — maar ik geloof . . .

een kerk. Want 'geloven in' spreekt van betrouwen op, rusten in. Dit doen we wel in God, maar niet in de kerk (Rooms!).

Dat de belijdenis niet zegt 'ik zie', maar 'ik geloof de kerk', is niet omdat de kerk onzichtbaar zou zijn, maar omdat ze slechts door het geloof kan worden gekend, Gelijk ook de Heilige Schrift, Deze zien we zeker, maar we kennen haar alleen door het geloof, als het Woord Gods. Zo kennen we haar alleen door te horen naar het Woord Gods. En zo alleen kennen we ook de kerk. Want wat we van de kerk zien is altijd maar weinig in verhouding tot haar geheel. De kerk is nog een huis in aanbouw. Van zulk een huis zien we fundamenten en reeds opgerezen muurstukken en gestelde kozijnen. Maar wat dit alles nu eigenlijk is en worden zal kan alleen de architect, die bestek en tekening kent, ons vertellen. Zo kan God, de Bouwheer der kerk, ons alleen wat we van de kerk zien, doen kennen, Ook hier dienen we niet meer dan bij de Drieëenheid of de voorzienigheid te leven uit het geloof en ons door het Woord te laten onderwijzen, om dan daarnaar ook te doen. Want, zegt art. 27, wij geloven en belijden een kerk.

§ 4. Vergadering

Ons artikel zegt van de kerk, dat zij is een 'heilige (= 'afgezonderde', uit de wereld uit-geroepen) vergadering van de ware christgelovigen. De kerk is een vergadering, In de Franse tekst lezen we op de plaats van dit ene woord 'vergadering' twee woorden: congragation et assemblee. De Latijnse tekst heeft hier ook twee woorden: congregatio seu coetus. 'Congregatio' is het samenvoeren of verzamelen tot een 'grex' of kudde. En 'coetus' hangt samen met co-ire samenkomsten. De kerk is de kudde van de Goede Herder, die Hij samenbrengt. De Cat. wijst, als zij in antw. 54 over de kerk spreekt, dan ook aanstonds op Hem, de Zone Gods, en belijdt, dat Hij Zich (= voor Zich, om van Hem te zijn) een gemeente vergadert. Hij roept Zijn schapen. Maar dan horen zij ook en komen tot Hem en daarin ook tot elkander. Dus is de kerk niet alleen een congregatio, maar ook een coetus. In haar zijn God en door Hem ook de gelovigen beiden actief.

Op dit 'vergadering-zijn' moet goed gelet worden. De kerk is beslist niet te omschrijven als 'het totaal der uitverkorenen', zodat men overal, waar gelovigen zijn, de kerk zou aantreffen. Ook

maakt het feit, dat hier of daar gelovigen zich tot een vergadering verbonden, die vergadering nog niet tot de kerk. Als die gelovigen daar tegen de wil van de Herder of op een wijze, die Hij verboden heeft, samenzijn, kan men daar hoogstens spreken van een troepje ongehoorzame schapen, maar niet van de kudde, de kerk. Dan ontbreekt immers het samenbrengen van de Herder!

Bij de vraag, of een bepaalde samenkomst van christenen als de kerk erkend mag worden, moet erop gelet worden, of men daar samenkomt door de roep van de goede Herder, naar Zijn gebod. Het komt er daarbij op aan, of de wetten, die de samenkomst constitueren en beheersen uit God zijn of uit de mensen.

De Schrift tekent ons de heerlijkheid dezer vergadering met vele beelden. Zij is de Bruid des Lams, de vrouw van God, het lichaam van Christus, het Huis Gods. Wij moeten niet een van deze beelden afzonderlijk nemen om dan van daar uit op onze manier over de kerk te gaan spreken, maar bedenken, dat zij alle spreken van de vergadering.

Van deze kerk(vergadering) belijdt ons artikel, dat zij 'is geweest van den beginne der wereld af'. Reeds in het Paradijs is de Zone Gods begonnen met uit het verloren menselijke geslacht Zijn kerk te vergaderen, Gen. 3:15. En Hij is daarmee voortgegaan. Tegen het woeden der hel. En reeds in Gen. 4 lezen we ook van het samenkomen der gelovigen, door die trekking van Gods Zoon. Want als we daar lezen, dat men in de dagen van Enos de Naam des Heeren begon aan te roepen, wil dit niet zeggen, dat er toen voor het eerst werd gebeden, maar dat de gelovigen zich toen tot gebed vergaderden, zij gingen het samen doen. Daar was in die tijd van de snelle en schrikkelijke afval van de linie van Kain ook alle reden toe. De gelovigen stonden ook toen als het 'kleine kuddeke' tegenover de hoogmoed en machtsconcentratie der brute ongelovigen. Daartegen scholen zij bij elkaar en zochten hun sterkte in God. Zo was reeds in de tenten der patriarchen en later binnen Israëls grenzen de kerk. Tot Christus haar op Pinksteren vergaderde uit alle volken. En zij zal er zijn 'tot den einde toe'. Haar vrijheid zal tegen het einde gewelddadig ingeperkt worden en voor haar ambtelijke dienst zal nauwelijks enige ruimte blijven, maar hoe in de tijd der 'ontbinding van satan', Openb. 20, ook neergedrukt en verstrooid, zij zal er zijn. Want Christus is een eeuwig Koning, die niet zonder onderdanen kan zijn.

Juist omdat de kerk een vergadering is, is elk spreken over een onzichtbare kerk even dwaas als over droog water of koud vuur, een contradictio in terminis.

En het is tegen de zin van de confessie om bij art. 27 of bij Cat., antw. 54 te redetwisten over de vraag of daar nu over de zichtbare of onzichtbare kerk gesproken wordt. Want de confessie en de Cat., die de kerk belijden als een vergadering, kennen deze tegenstelling niet. Wel is de kerk on-overzienbaar. Wie zal haar grenzen in de historie of zelfs in het heden nauwkeurig aanwijzen? Maar deze on-overzienbare kerk heeft een bepaald adres en daar en elders niet is zij, daar waar art. 29 haar ons leert vinden.

Ook is niet alles van de kerk zichtbaar. Haar geloof en de inwoning des Geestes, haar on-overwinnelijkheid en nog veel meer zijn on-zichtbaar. Doch dit kan ons niet van een 'on-zichtbare kerk' doen spreken.

Dat art. 27 zegt, dat de kerk een vergadering is der (let op dat lidwoord) ware christgelovigen (Lat.: omnium vere fidelium Christianorum) zegt niet, dat alle gelovigen zich altijd binnen haar bevinden, maar stelt de norm en doet een krachtig appel op allen. Er zijn schapen buiten de schaapskooi, die behoren bij de kudde, en deze zijn volgens art. 28 'schuldig zich bij haar te voegen'.

§ 5. Eigenschappen der kerk

1. Heilig. Want zij is door God uitverkoren, door Christus' bloed gekocht en door de Heilige Geest met het evangelie afgezonderd van de wereld tot de dienst en de verheerlijking van God, 1 Petr. 2:9, 10. Zo wordt zij wel naar haar toekomstige zondeloosheid heengeleid, maar zij heeft die nog niet.

2. Katholiek of algemeen. Zij behoort niet tot een bepaalde tijd of een bepaald volk of bepaalde beschouwing. Zij is in alle tijden en onder alle volken altijd dezelfde. Zij wordt van den beginne tot het einde vergaderd uit het ganse menselijke geslacht en belijdt steeds door hetzelfde geloof.

3. Christelijk. Want zij is van Christus en Zijn zalving deelachtig, Cat., zondag 12. En zij staat of valt met de belijdenis, dat Jezus is de Christus, de Zoon van God, Matth. 16:16, 18 en 1 Joh. 5:1.

4. Apostolisch. Zo noemt de Geloofsbelijdenis van Nicea haar te

recht. Want zij is gebouwd op het fundament der apostelen, Matth. 16:18, Openb. 21:14. Aan het woord der apostelen is de kerk gebonden, Joh. 20:23, Matth. 10:40. De trouwe kerk volhardt in wat de apostelen geleerd hebben, Hand. 2:32 en 2 Tim. 3:14, en verwerpt wat daartegen strijdt of daarboven uitgaat, Gal. 1:8.

5. Eén. Bij alle onderscheid, dat binnen de kerk gevonden wordt, is zij één in de enigheid des geloofs, Cat., antw. 54. Zij is tezamen gevoegd en ver-enigd met hart en wil 'in éénzelfden Geest door de kracht des geloofs'. Elke éénheid, die niet in deze eenheid rust, is bedrog.

§ 6. Algemene en plaatselijke kerk

Bij 'algemene' kerk denken we aan de kerk van alle tijden en plaatsen. Deze is overal, op elke plaats, waar Christus haar vergadert. En in ons lid-zijn van zulk een plaatselijke kerk zijn we lid van de algemene kerk.

Van die algemene kerk belijden wij, dat zij 'zal zijn tot den einde toe'. Dit sluit evenwel niet uit, dat zij somwijlen een tijd lang zeer klein en in de ogen der mensen als tot niet kan worden. Dan wordt zij op vele plaatsen weggenomen. Let op Klein-Azië en de noordkust van Afrika. Christus dreigt in de Openbaring sommige plaatsen ook, dat Hij daar de kandelaar wegnemen zal, indien zij zich niet bekeren. Dus is de belofte, dat de kerk er altijd zijn zal, geen oorkussen om in de zonde rustig op te slapen, maar een troost voor wie in de goede strijd soms veel verdrukking ondervinden.

§ 7. Een enige... kerk

Het woord 'enige' (Frans: une seule église; Latijn: unicam ecclesiam) zegt, dat er slechts één kerk is. Maar art. 29 zegt in zijn laatste zin, sprekende over de ware en de valse kerk: 'Deze twee kerken zijn lichtelijk te kennen en van elkander te onderscheiden'. Is dat geen tegenstrijdigheid? Nee, want het woord 'kerk' heeft niet alleen vele betekenissen, maar wordt ook op verschillende manieren gebruikt. Het betekent: 1. een gebouw; 2. een samenkomst of dienst; 3. een gemeente. Nu wordt het in de confessie in de laatste betekenis gebruikt. Maar dit nog op twee manieren. In art. 27 gebruikt de confessie dit woord belijdend, in art. 29

naar het algemeen spraakgebruik. Zo spreken wij ook bijvoorbeeld van de Hervormde Kerk, terwijl we die toch niet als de kerk kunnen erkennen. Dan richt men zich, gemakshalve, naar het algemeen spraakgebruik.

Tegen dit tweërlei gebruik van het woord kerk behoeft geen bezwaar gemaakt te worden, indien men dit tweërlei spreken maar uit elkaar houdt en elk op de rechte wijze schat. Doch de ellende is, dat men niet het praktisch spreken aan de belijdenis toetste, maar steeds meer zijn belijden naar de zondige praktijk richtte. Men stuitte in de ervaring op de taaie en weerbarstige werkelijkheid, dat er vele kerken waren, die ook nog steeds vermeerderden. In plaats van deze situatie te toetsen aan de in de Schrift gegeven en in de confessie beleden norm, en op te roepen naar deze norm te handelen, leidde de toenemende verzwakking van het geloofsinzicht, waardoor men de norm ook niet meer recht kende, er toe, dat men zich in het belijdend spreken over de kerk steeds meer ging richten naar de voor ogen zijnde werkelijkheid.

Men zag nu eenmaal vele kerken. En deze verschilden wel in allerlei opzicht van elkander, maar zij hadden toch alle ook veel gemeen. In dat gemeenschappelijke meende men bij elke kerk iets van de kerk te zien. En zo ging men zeggen: de kerk is in alle kerken verspreid. Elke kerk is een openbaring van de kerk, welke laatste men dan als een boventijdelijk ideaal zag. Van dit boventijdelijke ideaal (onzichtbare kerk) werd in de ene kerk wel meer zichtbaar dan in de andere en zo ging men spreken over 'meer' en 'minder' zuivere kerken. Dit is kort aangeduid wat men de 'leer der pluriformiteit', de leer van de veelvormigheid der kerk noemt. De ene onzichtbare kerk zou zich in elke kerk min of meer openbaren. Sommigen (Kuyper) bejubelden deze pluriformiteit; anderen (H. Bavinck) betreurden haar.

Schrift noch confessie weten ook maar iets van deze op de leest van Plato's ideeënleer geschoeide speculatie. Kuyper erkende in 1892 nog, dat Schrift en confessie van deze pluriformiteit der kerk niets leren. Zij kwam volgens hem pas door de latere ontwikkeling der kerkgeschiedenis aan het licht. Maar sinds het gravamen van dr. Buizer zijn er in gereformeerde kring tal van pogingen ondernomen om deze beschouwing in de confessie in te lezen. Daarbij bediende men zich dan van tal van vernuftige onder

scheidingen die wel tegen de waarheid aan lagen, maar dragers van reeksen misverstanden waren. We noemen hier: zichtbare en onzichtbare kerk; kerk als organisme en kerk als instituut, strijdende kerk (op aarde) en triomferende kerk (in de hemel), waartussen de Rooms en dan nog de 'lijdende' kerk (in het vagevuur) kennen. Wij geloven en belijden een . . . enige kerk. Want de Herder heeft één kudde, de Zone Gods vergadert de kerk en Hij en Zijn werk zijn ongedeeld.

§ 8. Oriëntatie

De belijdenis aangaande de kerk staat heden in het brandpunt van de strijd der geesten. Zoals het in de eerste eeuwen der christelijke kerk ging om het dogma van de Drieëenheid en van de twee naturen van Christus, en in de tijd der grote Reformatie vooral om het dogma van zonde en genade, zo stelt onze eeuw het dogma van de kerk aan de orde.

In het gereformeerde kamp. In 1917 diende dr. C. M. Buizer, leraar te Middelburg, bij de Classis Middelburg een gravamen (bezwaarschrift) in tegen de art. 27-29 der N.G.B. Hij gaf van deze artikelen een verklaring die historisch en confessioneel in hoofdzaak juist te achten is, maar betoogde voorts, dat deze opvatting niet strookte met de inzichten, die toen in de Geref. Kerken algemeen erkend werden (of althans héétten algemeen erkend te worden) en concludeerde daaruit, dat de art. 27-29 gewijzigd behoorden te worden. Op de Classis Middelburg bracht dr. A. A. van Schelven hierover een rapport uit, waarin hij betoogde, dat de verklaring, die dr. Buizer van de geïncrimineerde artikelen gegeven had, niet juist was en waarin hij poogde de algemene opvattingen van die tijd over de kerk in de confessie in te lezen. Hij oordeelde dan ook, dat de art. 27-29 geen wijziging behoefden. En zo besloot de classis. Maar de zaak kwam in appel op de Part. Synode van Middelburg. En daar bracht ds. G. Doekes er een geheel ander rapport over uit. Hij achtte de door dr. Buizer gegeven verklaring van de art. 27-29 juist, maar verwierp zijn conclusies. Tenslotte diende deze zaak nog op de Generale Synode van Leeuwarden-1920. Daar heeft prof. dr. H. Bouwman erover gerapporteerd. De synode verenigde zich met zijn conclusies en sprak uit, dat het gravamen van dr. Buizer zich

eigenlijk niet tegen de artikelen 27-29 zelf richtte, maar tegen een door hem gegeven onjuiste verklaring en daarom eigenlijk geen bezwaar tegen deze artikelen inhield, weshalve het terzijde werd gelegd. En dit laatste deed men te gemakkelijker omdat deze synode een commissie had ingesteld met de opdracht, te adviseren over de vraag, of de belijdenis, inzake de Heilige Schrift en de kerk en de verhouding van de kerk tot de Overheid, wijziging of nadere aanvulling behoefde.

Dit heeft evenwel tot niets geleid. Er is over de hoogst belangrijke zaken die hier aan de orde kwamen nooit een uitspraak gevolgd. Maar al stopte men de zaak zo in de doofpot, zij bleef aan de orde. Sindsdien is er over het belijden aangaande de kerk steeds door strijd gevoerd. Hier worden ter markering van deze strijd slechts genoemd: 1. de brede serie artikelen over dit onderwerp, door prof. dr. H. H. Kuypers in 'De Heraut' (nummer 20872096); 2. het referaat van dr. K. Dijk op de wetenschappelijke samenkomst der V.U. in 1920: 'Buiten de kerk geen zaligheid'; 3. vele publikaties van prof. dr. V. Hepp, die de nieuwe leer der pluriformiteit trachtte te verdedigen-; 4. en hiertegenover sinds omstreeks 1930 vele artikelen van (later prof. dr.) K. Schilder in 'De Reformatie' en enige kleine geschriften van hem als 'Ons aller Moeder'.

In 1936 besloot de Generale Synode van Amsterdam een commissie in te stellen, die uitspraak zou doen over de 'meningsverschillen' inzake het genadeverbond en het zelfonderzoek, de 'algemene genade', de twee naturen van Christus, de 'onsterfelijkheid' der ziel en de pluriformiteit der kerk. De Synode van 1942 deed over al deze punten, behalve over het laatstgenoemde, enige uitspraken, die later aanleiding werden tot de Vrijmaking. Enige jaren daarna besloot de synode der gebonden kerk over de pluriformiteit der kerk geen uitspraak meer te doen, omdat dit niet meer 'opportuun' te achten was! Daarmee ging de zaak dus weer in de synodale doofpot. Maar intussen had in de gemeenschap der gebonden kerk de nieuwe leer inzake de pluriformiteit in de praktijk op alle fronten gezegevierd.

In breder kring. Bij de overgang van de 19de naar de 20ste eeuw werd de kerk nog algemeen gezien als een vrije vereniging van godsdienstige mensen, zonder enig Goddelijk recht. En de belangstelling voor haar was zeer gering. Deze richtte zich op de

religieuze ervaring en persoonlijke belevenissen van de enkeling Het religieuze ideaal was individualistisch en democratisch. Daar om schold men de papale inrichting van de Roomse kerk als een afval van het oorspronkelijke Christendom. De situatie wordt getypeerd door de slagzin: 'Jezus verkondigde het rijk Gods en gekomen is de kerk' (Loisy). Ook het Piëtisme en het Réveil hadden weinig aandacht voor de kerk. Thans is de wind om. Het welig groeiende sectendom moge de kerk nog geringschatten, de 'officiële' theologie heeft grote interesse voor haar en beschouwt haar niet meer enkel als een stichting van mensen, maar als een schepping van boven, het lichaam van Christus. Hierbij werken soms sterk Romaniserende tendenzen. Grote invloed in deze omzwaai had de 'oecumenische' beweging, die de kerkvraag tot een centraal thema maakte.

De oecumenische beweging, die de kerk der gehele wereld (oecumene) organiseren wil, kwam in de 19de eeuw tot haar kracht. Tevoren hadden wel enkele stemmen hiervoor gepleit, maar zonder algemeen gehoor te vinden. Dit kwam in de 19de eeuw. Drie motieven bewerkten dit:

1. het zendingsmotief. Men wilde voorkomen, dat de kerkelijke verdeeldheid uit het westen zonder meer naar het oosten zou worden overgebracht en men wilde door éénheid van organisatie de kracht van het getuigenis vergroten;
2. het secularisatiemotief. Dit kwam vooral in het begin der 20ste eeuw. Na de wereldoorlogen ontstond een algemene afval en verwereldlijking. Men hoopte hiertegen en vooral ook tegen het opkomende wereldcommunisme sterker te worden door verenging;
3. het mondiale motief. De wereld ging open; afstanden krompen weg door het sneller wordend verkeer. 'Wij denken in werelddelen'.

In de 19de eeuw ontstonden veel wereld-omvattende organisaties. Confessionele als van de Lutheranen, Baptisten, Methodisten, Anglicanen; en ook categoriale als: de wereld-zondagschoolvergadering; de wereldalliantie van Chr. Jongemannenverenigingen; de wereldfederatie van Chr. Studenten (N.C.S.V.). Dit heeft alles meegewerkt tot het scheppen van een voor de oecumenische beweging gunstig klimaat.

Aanvankelijk werkte vooral het zendingsmotief. In 1910 riep John Mott de eerste wereldzendingsconferentie te Edinburg samen. Latere bekende conferenties zijn die te Jeruzalem (1928) en die te Tambaran (1938). In 1962 is de Internationale Zendingsraad (I.Z.R.) in de Wereldraad van Kerken opgenomen.

Deze Wereldraad resulteerde uit twee omvangrijke oecumenische bewegingen.

Faith and Order (1910, Edinburg). Deze beweging, gestuwd door William Brent, zag terecht, dat de knelpunten der kerkelijke verschillen lagen in de belijdenis van het geloof (faith) en de wijze van kerkregering (order). Men wilde die nu onderzoeken en daarin tot eenheid trachten te komen. Na voorgaande, kleinere conferenties werd in 1927 de grote conferentie van Lausanne gehouden. Daar zei Brent: 'Wij zoeken hier de waarheid en de eenheid; als het kan de waarheid met de eenheid; als het moet de waarheid zonder de eenheid'. Maar men vond elkaar niet. Ook niet op de grote conferentie van 1937 te Edinburg onder leiding van William Temple.

In dat jaar was er ook een wereldconferentie van de tweede grote oecumenische beweging Life and Work. Deze stond onder leiding van Nathan Söderblom, die zei: 'Leer scheidt, dienst verenigt'. Na haar grote conferentie te Stockholm (1925) hield deze in 1937 een conferentie te Oxford.

In dat jaar 1937, waarin de beide grote bewegingen in Engeland vergaderden, heeft men elkaar gezocht. En, opdat de oecumenische beweging niet langer buiten de kerken zou omgaan, besloot men te pogen een Wereldraad van Kerken op te richten.

Er werd een voorbereidend comité benoemd (14 leden; uit elke beweging 7). Dit comité vergaderde in 1938 te Utrecht en ontwierp een basisformule en een statuut en stelde een uitnodiging aan de kerken vast. Er kwam een bureau te Geneve, dat deze stukken aan de kerken zond en zich aandiende als 'De Wereldraad van Kerken, in oprichting'. Maar toen begon de tweede wereldoorlog, die de voortgang stagneerde. Intussen werd door de 'Wereldraad in oprichting' veel werk gedaan. Hij bemiddelde om de correspondentie tussen de kerken in door de oorlog voor elkaar gesloten landen gaande te houden. Veel werk werd gedaan in krijgsgevangenkampen en voor vluchtelingen; 'verweesde zendingsposten' werden gesteund. Dat alles heeft veel goodwill gewonnen. En in

tussen groeide in de concentratiekampen en in het verzet een geest van éénheid. Zo was het klimaat in 1948, toen de eerste vergadering in de Nieuwe Kerk te Amsterdam samenkwam, gunstig voor de oprichting van de Wereldraad van Kerken, die daar dan ook haar beslag kreeg.

Tegenover deze 'Wereldraad', die ondanks haar schoonklinkende basisformule aan geen enkele confessie bindt, werd opgericht de International Council of Christian Churches (I.C.C.C.), een soort Bijbelse Wereldraad, met een eigen geloofsverklaring, die echter onder meer over de sacramenten zwijgt en het Baptisme niet uitsluit.

Helaas werken al deze oecumenische organisaties enkel verwereldlijkend. Men heeft er de maatstaf des geloofs weggeworpen en kan daarom niet dan valse eenheid bewerken.

Aanvankelijk stond de Roomse kerk duidelijk afwijzend tegenover deze oecumenische strevingen. Voor Pius XI en Pius XII was de enige weg tot eenheid: terugkeer tot de Roomse kerk. Onder Johannes XXIII veranderde dit optreden. En Paus Paulus VI schijnt daarmee voort te gaan. Het tweede Vaticaanse Concilie nodigde protestanten als gasten en spreekt van hen als van de gescheiden (niet eens dwalende) broeders.

Dit gewijzigde optreden betekent evenwel niet de minste verandering in leer, inrichting en pretentie der Roomse 'moeder-kerk'.

Hier worde ook genoemd de Gereformeerde Oecumenische Synode, waarin met andere als gereformeerd aangeduide kerken uit andere landen en werelddelen hier te lande de gebonden kerken en de Christelijke Gereformeerde Kerken samenwerken. Deze G.O.S. laat ook kerken, die lid zijn van de Wereldraad, in haar kring toe (Indonesië). De Gereformeerde Kerken deden over haar in de Generale Synode van Amersfoort-1948 een uitvoerige uitspraak.

Het oecumenische streven, dat immer weer een verkeerd beroep op Joh. 17:20 en 21 doet, neemt de geesten steeds meer in beslag en is door zijn invloedrijke organisatie een benauwende en gevaarlijke macht in onze wereld geworden.

ARTIKEL 28

DAT IEDER SCHULDIG IS ZICH BIJ DE WARE KERK TE VOEGEN

§ 1. De hoofdzaak

Deze is hier in het opschrift nauwkeurig aangegeven. Er staat in dit artikel wel meer, wat ook van geen geringere betekenis is, maar het gaat hier om het belijden der roeping, zich bij de ware kerk aan te sluiten. Vergelijk Cat., antw. 55. Uitvoerig wordt omschreven, hoe men zich 'daarbij te voegen en daarmee te verenigen heeft'. Immers door de eenheid der kerk, die in Christus en in het geloof gegeven is, ook metterdaad te onderhouden door zich aan de onderwijzing en tucht der kerk te onderwerpen. Dit heet het buigen van de hals onder het juk van Christus. Met dit juk wordt bedoeld de instelling der ambten. Zich aan hun vermaning en tucht te onderwerpen, moet gedaan worden om Christus' wil, dus ook voor zover zij als dienaren van Christus trouw zijn. Zouden ambtsdragers lasten opleggen, die niet van Christus zijn, dan hebben we dit te weigeren.

Hierbij komt dan dat men zijn gaven en krachten tot nut en zaligheid der andere lidmaten aanwendt in broederlijke omgang en door op elkander toe te zien tot opscherping der onderlinge liefde.

Dit is de plicht van allen, te weten van alle gelovigen, van ieder, die zijn heil in Christus zoekt.

§ 2. Bij welke kerk?

Bij de kerk, die in art. 27 aangewezen werd. Het gaat hier niet om toebehoren aan de zogenaamde 'onzichtbare kerk'. Naar het redebeleid van ons art. is ieder schuldig zich te voegen bij 'deze heilige vergadering', wat duidelijk op art. 27 terugslaat. Men heeft hier wel willen onderscheiden tussen 'vergadering' en 'verzameling' en dan gezegd: het buiten haar geen zaligheid slaat alleen terug op 'verzameling'. En dan meende men, dat ons artikel vermaant om zich niet aan de trekking van Christus, waardoor Hij de kerk verzamelt, te onttrekken. Maar het artikel zegt juist

dat de verzameling hetzelfde is als vergadering. We worden hier dan ook wel degelijk geroepen tot vereniging met de in art. 27 beleden algemene kerk, die plaatselijk voor ons treedt.

§ 3. Waarom?

De redenen, die ons artikel voor zijn vermaning bijvoert, liggen door heel het artikel verspreid. Wij kunnen ze als volgt ordenen. Ieder is schuldig zich bij de ware kerk te voegen:

1. omdat de Heere dit beveelt, 'volgens het Woord Gods', Tit. 3:10;
2. omdat wij zelf de gemeenschap met de kerk niet kunnen missen. Aan haar gaf de Heere de middelen der zaligheid, die we dan ook alleen in haar midden mogen verwachten, Ef. 4:11-16;
3. omdat wij verantwoordelijk zijn voor onze medegelovigen en hun opbouw in het geloof moeten zoeken.

Hiertoe is niet genoeg, dat wij als lid der kerk zijn ingeschreven. Men kan ook binnen de kerk zich 'op zichzelf houden' en 'op zijn eigen persoon staan'!

Zegt ons artikel, dat er buiten de kerk geen zaligheid is, dan leze men goed wat er staat. Er staat niet, dat er buiten de kerk niemand zalig wordt, dat er buiten haar geen zalige is, maar dat de zaligheid niet buiten haar is. Want God schenkt haar immers juist aan Zijn kerk. Daarom moeten we haar daar en niet buiten haar zoeken. Ons artikel zegt ook nergens dat wie zich toch aan de gemeenschap der kerk onttrekt niet zalig kan worden, maar dat die 'tegen de ordinantie Gods doet'.

§ 4. Ongeregelden en dubbelhartigen

Ons artikel richt zich bijzonder tot hen, die zich aan haar onttrekken (zie Latijnse tekst) en aan zichzelf genoeg menen te hebben. Tegenwoordig heet het dan: het komt maar op het geloof aan, niet of je lid van de kerk bent. Hier richtte De Bres zich zeker ook tot de geestdrijvers van zijn tijd, die om allerlei futiliteit de kerk de rug toekeerden en hun eigen weg gingen.

In het tweede deel van het artikel gaat het tegen hen, die uit vrees voor moeite en vervolging, zich niet met de kerk verenigden: de Nicodemieten. Zie § 1 bij art. 1.

ARTIKEL 29

VAN HET ONDERSCHIED EN DE MERKTEKENEN DER WARE EN VALSE KERK

§ 1. Overzicht en indeling van het artikel

Er zijn twee 'kerken', die men wel van elkander moet onderscheiden, opdat men niet van de ware kerk afgetrokken worde, maar zich bij haar houde. Hier wordt het woord 'kerk' praktisch gebruikt, zoals men in de tijd der Reformatie ook sprak van de Joodse kerk en de Mohammedaanse kerk. Dan heeft het woord 'kerk' de algemene, niet nader onderscheidende, zin van godsdienstige organisatie.

Dit onderscheiden van ware en valse kerk is Schriftuurlijk. De Schrift waarschuwt ons juist, niet elke profeet voor een profeet des Heeren aan te zien en niet elke lering als Gods Woord aan te nemen, maar 'alle dingen te beproeven'. Zie Matth. 7:15, 24:5, 24-25, Joh. 10:1 e.v., Hand. 20:29-30, 2 Petr. 2:1. Er zijn herders in schaapsklederen, die van binnen grijpende wolven zijn en de menigte, die zich rondom hen verzamelt, moge de kerk schijnen, zij is er het tegendeel van.

Ons artikel kan nu in de volgende delen onderscheiden worden:

- I. a. waarom het nodig is, ernstig na te gaan, welke de ware kerk is;
b. nadere aanduiding, van hetgeen, waarover het hier gaat;
- II. a. de kenmerken der ware kerk;
b. de kenmerken der trouwe gelovigen en ware kerkleden;
- III. de kenmerken der valse kerk;
- IV. conclusie uit het voorgaande.

§ 2. Waarom en hoe de ware kerk gezocht moet worden

Alle secten, die er in de wereld zijn, bedekken zich met de naam der kerk. Het spraakgebruik kent voor het woord 'secte' geen vaste definitie. De een zoekt het kenmerkende van een secte hierin, de ander daarin. Het komt van het Latijnse werkwoord 'sequi' dat volgen betekent en werd door de Romeinen gebruikt

ter aanduiding van een bepaalde denkrichting, school of partij. Het had bij hen geen ongunstige klank. Thans meest wel. In de tijd der Reformatie werd het gebruikt ter aanduiding van groepen, die een valse leer propageren. Dus voor de doperse groepen en ook wel voor de Roomse kerk, die men ook in het begin van ons artikel niet uitgezonderd behoeft te achten, al wordt zij later apart aangewezen. Omdat nu al deze groepen beweren, dat zij de echte en ware kerk zijn, kan men, om deze werkelijk te vinden, niet afgaan op de naam, waarmee een vergadering zich presenteert. En evenmin kan men afgaan op de gedaante. Tal van onwettige groepen tonen in hun optreden en verrichtingen veel dat aan de kerk doet denken. Er wordt daar ook gepreekt, gezongen, gecollecteerd en zij bedienen vaak ook de sacramenten. Doch, hoe zal men dan uitmaken, of men bij een bepaalde vergadering met de ware kerk te doen heeft?

Hier kan uitsluitend het Woord Gods, dat ons alleen de kerk doet kennen, beslissing geven. Ons artikel belijdt dan ook, dat men 'uit den Woorde Gods behoort te onderscheiden, welke de ware kerk zij'. En het zegt dat men dit 'naarstig' (ijverig) en 'met goede voorzichtigheid' (met grote nauwkeurigheid) behoort te doen! Hiermee is alle indifferentisme (onverschilligheid) met betrekking tot de kerk veroordeeld.

§ 3. Het gaat om de vergadering, de organisatie

Ook de wettige en ware kerk is nooit volmaakt. Onder alle koren is kaf, en in elke kerk mengen zich hypocrieten onder de gelovigen. Het woord 'hypocriet' wijst oorspronkelijk een toneelspeler aan, iemand, die zich anders voordoet dan hij is. Wij wijzen er thans schijn gelovigen mee aan. De mensen, die zich uiterlijk en voor het oog der mensen naar de leer van het evangelie schikken, maar die 'de wil des Vaders' niet doen, al zeggen ze tot Jezus: 'Heere, Heere'. Zoals nu op de akker, waar de tarwe pas uitspruit, de echte tarwe nog niet van het ook opspruitende onkruid kan worden onderscheiden, zo kunnen wij ook de hypocrieten niet van de gelovigen onderscheiden. God kent hen. En Hij zal, als Hij straks de tarwe in Zijn schuren brengt, het onkruid verbranden. Ook kunnen de hypocrieten zichzelf kennen, al zullen zij dit in hun zorgeloosheid en oppervlakkigheid meest niet doen.

De hypocrieten bevinden zich in de kerk, maar zijn niet van de

kerk, behoren niet bij haar (als galstenen in het menselijk lichaam). Omdat wij hen niet kunnen kennen, kunnen we hen niet door de tucht van de kerk scheiden. De Dopersen meenden dit wel te kunnen doen. Daarom zegt ons artikel, dat het met zijn waarschuwing tegen de valse kerk, waaraan men zich onttrekken moet, het oog niet heeft op de hypocrieten, maar op het lichaam en de gemeenschap der kerk en de secten (groepen), die als kerk optreden. Het gaat hier dus niet over de leden van een groep, maar over hun groepering, hun samenkomst en organisatie. Men moet niet vragen: deugen die mensen (dan kan men bij elke groep tot hetzelfde antwoord komen) maar: deugt die vergadering, dat lichaam, die wijze van gemeenschapsoefening, die daar regel is?

§ 4. De kenmerken der ware kerk

De kenmerken der kerk zijn niet haar eigenschappen. Zie art. 27, § 7, waarin het eigenaardige van haar leven altijd slechts gebrekkig uitkomt, maar de normen, die God in de Schrift voor haar werkzaamheid heeft bekend gemaakt. De gelovigen behoren zich naar de duidelijke onderwijzing der Schrift aan-één te sluiten en dit wel tot de prediking van het evangelie, tot de bediening der sacramenten en tot het op elkander acht nemen tot opscherping der liefde en opdat de kwaden geweerd worden. Zij behoren samen de ambten, die Christus instelde, te doen functioneren. Dus is het bij elke aan-éénsluiting der gelovigen de vraag, of hun gemeenschap hierin trouw is en dit doet op de wijze, waarop de Heere het bevolen heeft. Indien dit door Gods genade zo is, dan zal er ook bij die vergadering nog veel gebrek overblijven en zullen de eigenschappen der kerk bij haar nog slechts gebrekkig aan de dag treden, maar dan wordt daar toch vergaderd, bijeengebracht en bijeengehouden, naar het Woord des Heeren.

Wij ontlene de criteria (maatstaven) om de kerk te kennen dus geheel aan de Schrift. Volgens de Roomse kerk komen we daarmee natuurlijk niet verder. Want zij stelt de kerk boven de Schrift. Volgens haar kan de kerk alleen de Schrift uitleggen. En dan zou het Schriftgetuigenis hier geen zekerheid brengen.

De Roomse kerk noemt dan ook geheel andere kenmerken. Belarminus somde er wel 15 op: het doen van wonderen; de grote menigte der gelovigen; de kwade afloop van haar tegenstanders; de ouderdom en de apostolische successie en andere. Doch

de Schrift zegt juist uitdrukkelijk, dat we aan deze kenmerken de ware profeten en dus ook de ware kerk niet kunnen kennen !

De confessie somt nu drie kenmerken op:

1. dat de reine predikatie van het evangelie regel is, De vraag is niet, of er in een bepaalde samenkomst ook uit de Bijbel wordt 'gepreekt', maar of daar de 'reine predikatie des evangelies' is. Dat is zulke prediking, waarin het evangelie getrouw wordt doorgegeven: niets er af, niets er bij en niets er tegen! En dan is het niet de vraag of er in een bepaalde kerkgemeenschap nog wel predikers zijn, die zo prediken, maar of het de regel, de wet is, dat er z6 en niet anders gepreekt zal worden (let op het Latijn: 'uti');

2. dat de reine bediening der sacramenten regel is. De reine bediening is die 'gelijk ze Christus ingesteld heeft'. Dus alleen Doop en Avondmaal en geen 7 sacramenten als bij de Roomsens; ook geen verwaarlozing als bij het Leger des Heils! ook niet om de gewoonte of bijgelovigheid te voeden, als dikwijls bij de Hervormde kerk, waar men alles doopt, wat in het doophuis wordt gepresenteerd; ook niet met achterhouding van de beker bij het Avondmaal, als bij de Roomse kerk; en evenmin om te verzegelen wat in ons aanwezig is of verondersteld wordt aanwezig te zijn. En ook hier gaat het om de 'regel'. Die moet zijn, dat de sacramenten in die vorm en aan diegenen worden uitgereikt, gelijk Christus het aanwees;

3. dat de kerkelijke tucht gebruikt wordt om de zonden te straffen, Ook de valse kerk oefent wel 'tucht', maar niet om de zonden te straffen doch om zich te ontdoen van wie tegen haar valse leer en afgoderij getuigen met het Woord des Heeren. Zo deed de Paus Luther in de ban en wierp de Hervormde kerk ds. De Cock uit. Enzovoorts!

Deze drie kenmerken vormen een geheel en hangen onderling samen. Bederf in het ene veroorzaakt zeker ook bederf in het andere. En zij kunnen alle herleid worden tot de eis, waarin de confessie ze kort samenvat: dat men zich aanstelt naar het zuivere Woord Gods, verwerpende (dus niet 'tolererende' met bezwaardheid!) alle dingen, die daartegen zijn, houdende (erkennende en aanvaardende) Jezus Christus als het enige Hoofd.

Let er op, dat hier niet over het ontstaan en de historie ener

kerk gesproken wordt, Deze kan schoon en goed zijn, terwijl zij later verbasterde. Zo was het toch ook met de Roomse kerk. Het gaat niet om de vraag, welke vergadering eens 'Christus voor het enige Hoofd hield', maar welke het thans doet.

Aan deze kenmerken kan ieder gelovige de ware kerk kennen en het staat niemand vrij om zich van deze kerk, die hem bekend kan zijn, af te zonderen.

§ 5. De merktekenen der christenen

Deze worden in ons artikel zo duidelijk aangegeven, dat herhaling en verklaring hier niet nodig zijn. Doch waarom worden deze hier in het artikel over de kerk apart genoemd? Stellig om twee redenen. Ten eerste kan niemand zich vergenoegen met te constateren dat hij lid is van de ware kerk. Want de kerk is altijd gemengd. De Roomse kerk ontkent dit. Allen die zich aan de Paus onderwerpen, zijn ware leden, Maar wij belijden zowel tegenover de Roomsens als tegenover de Dopersens, dat de kerk gemengd is.

Ten tweede wordt hier tegenover de Dopersens beleden, dat ook de ware leden der kerk niet zonder veel zwakheid en gebreken zijn. Zij wilden een volmaakte kerk van louter heiligen. Daarom scheidten zij zich telkens weer af, als zij merkten, dat niet al hun medeleden enkel heiligen waren.

Tegenover de Roomse opvatting moeten wij de eis der zelfbeproeving stellen. Niet alle leden zijn levende leden, Er zijn onvruchtbare ranken. ieder moet toezien, of hij gelooft, gelijk het hier omschreven wordt.

En tegenover de Dopersens moet gezegd worden, dat er ook in de allerheiligsten nog altijd grote zwakheid is, doch dat zij daartegen strijden, zoals het in ons artikel aangewezen wordt.

§ 6. De valse kerk

Het bijvoeglijk naamwoord 'vals' kan passief en actief worden verstaan. (Passief: een valse gulden, vals haar; dan betekent het:

onecht, nagmaakt, ontrouw. Actief: valse leer, vals getuigenis, valse aanwijzing; dan betekent het een leer en aanwijzing, die op een dwaalspoor voeren en ten val leiden.)

Het zal hier vooral in passieve zin te nemen zijn, al behoeft daarbij de actieve betekenis niet te worden uitgesloten. Want de valse kerk is wel allereerst

ontrouw, onecht, maar zij voert ook velen ten verderve.

In de opsomming van de kenmerken der valse kerk wordt het contrastbeeld der ware kerk getekend.

Hier wordt niet gezegd, dat er in de valse kerk niets meer van het evangelie of de sacramenten over is, maar het wordt alles onderworpen aan de hoogheid van de kerkleer en de kerkregeerders. Christus zit er niet ten troon, maar de mens. Dit kan min of meer openlijk zijn. Er zijn graden in ontrouw en valsheid. De altijd beslissende vraag is, of de gemeenschap wil buigen voor het Woord, ja of nee. Niet het feit, dat er in een kerk dwalingen en zonden en gebreken aan te wijzen zijn, stempelt haar tot valse kerk. Dat toont zij zich indien zij zich in die zonden verhardt en de waarschuwing met het Woord des Heeren verwerpt en de profeten doodt. Ook in de donkere middeleeuwen was de pauselijke kerk de wettige kerk, maar toen zij Gods roep tot reformatie verwierp en de profeten doodde, werd zij valse kerk.

Het is duidelijk, dat de confessie in haar aanwijzing van de valse kerk het oog had op de Roomse kerk. Dit betekent niet, dat deze ook thans alleen de valse kerk is. De geschiedenis ging voort. En er kwamen sindsdien helaas meer groepen, die zich kerk noemen, en die in toenemende mate de trekken der valse kerk vertonen, voor het Woord des Heeren niet willen buigen en daarom, zij het mogelijk in mindere mate dan de Roomse kerk, toch vals genoemd moeten worden.

§ 7. De conclusie van ons artikel en de 'derde weg'

Ons artikel concludeert, dat de twee 'kerken', waarover het sprak 'lichtelijk te (her)kennen en van elkander te onderscheiden zijn'. Natuurlijk moeten we dit verstaan in verband met wat in het begin van ons artikel werd gezegd. De ongelovigen zullen in de veelheid der kerken de weg niet licht vinden. Maar wie zich door het Woord des Heeren leren laat, behoeft hier niet onzeker te zijn. De Heere wijst Zijn schapen de weg naar de schaapskooi duidelijk aan. Niemand moét wel verdwalen.

Het ganse zich christelijk noemende leven is thans echter aan dit belijden ontzonken. In de zogenaamde oecumenische beweging en met name bij de Wereldraad van Kerken wil men niets weten van het 'zwart-wit-schema', dat de belijdenis heet te hanteren. Daar wijst men tegenover de twee wegen, die de confessie aan

wijst, een 'derde weg' welke uit allerlei pluriformiteitstheorieën wordt afgeleid. Alle kerken samen vormen pas de ware kerk. Natuurlijk wordt hier de waarheid aan de eenheid ten offer gebracht.

§ 8. De roeping der gelovigen

Deze is, naar de verschillende omstandigheden, waarin een gelovige zich bevinden kan, volgens onze belijdenis nu als volgt te omschrijven:

1. indien hij komende in een vreemde plaats daar de kerk niet vindt, behoort hij met medegelovigen contact te zoeken en met hen door instelling der ambten de kerk te institueren;
2. indien hij ontdekt, dat de kerk, waartoe hij behoort, de merktekenen der valse kerk vertoont of begint te vertonen, dient hij die kerk tot bekering te roepen, Hos. 2:1. Weigert zij gehoor te geven, dan behoort hij zich af te scheiden en zich bij de ware kerk van zijn plaats te voegen, of zo deze daar niet is haar met andere medegelovigen te institueren. Hij scheidt zich dan niet van de kerk af, maar van hen, die buiten de kerk zijn;
3. indien hij met vreugde mag opmerken, dat 'zijn' kerk trouw is als 'ware kerk', heeft hij voor zijn deel te zorgen, dat zij trouw blijft.

ARTIKEL 30 EN 31

VAN DE REGERING DER KERK DOOR KERKELIJKE AMBTEN en VAN DE DIENAREN, OUDERLINGEN EN DIAKENEN

§ 1. Overzicht van de inhoud dezer artikelen

Omdat deze twee artikelen eigenlijk over één onderwerp handelen nemen we ze in de bespreking samen.

Art. 30 I. Welke ambtsdragers er moeten zijn.

II. Wat de taak van deze ambtsdragers is.

III. Aan welke vereisten zij moeten voldoen.

Art. 31 I. Dat men alleen door wettige verkiezing tot deze ambten mag komen.

II. Hoe deze ambtsdragers geëerd behoren te worden a. door de mede-ambtsdragers; b. door de gemeente.

§ 2. 'Geestelijke politie'

Het woord 'politie' heeft hier de betekenis van bestuurswijze. Naar haar aard kan de kerk, die immers een vergadering, een lichaam is, niet zonder een bestuur, een hoofd, dat het lichaam samenhoudt en regeert. Hoe dit besturen nu moet geschieden is geen zaak, die wij mogen uitmaken. De regering der kerk behoort 'geestelijk' te zijn, dat wil zeggen, zij moet geschieden naar het Woord Gods. Nu werd sinds de vorige eeuw, met name in het Hervormde kamp, telkens beweerd, dat het Nieuwe Testament ons niets over de besturing der kerk zou leren. Hoe men die regelt is een zaak van nuttigheid, waarin het historisch geworden een invloedrijk woord spreekt. Men wijst er dan op, dat in het gemeentelijke leven der christenen nog geen vaste wetten bestonden en alles nog vaag en vloeiend was. En dit is waar. Maar het Nieuwe Testament laat ons niet alleen iets van die eerste tijd zien, doch biedt ons ook wat uiteindelijk als resultaat van de leiding des Heiligen Geestes door de apostelen daaruit voortkwam. Dat

vinden we in de pastorale brieven. Daar wordt niet slechts terloops, maar opzettelijk, over de inrichting van het gemeentelijke leven gehandeld. En daar wordt heel duidelijk geleerd, wat de confessie hier belijdt. En indien we vanuit hetgeen we in deze brieven lezen ook letten op wat in vroegere brieven nog minder scherp omlijnd over het gemeentelijke leven te leren valt, dan vinden we ook daar allerlei bewijs voor onze artikelen.

Duidelijk predikt de Schrift, dat Christus het enige Hoofd der kerk is. En we zien reeds in de evangelieën, dat Hij twaalf apostelen riep, die Hij ook voor hun latere taak bekwaamde en macht gaf. Zij traden dan na de Pinksterdag ook aanstonds op als leiders der gemeenten. En uit hun ambt ontstonden onder hun leiding de drie ambten, die onze confessie noemt. Zonder deze ambten mag de kerk niet zijn. Zolang niet al deze ambten onderhouden worden, ontbreekt er iets en dan moet dat ontbrekende aangevuld worden, Tit. 1:5. Bij dit alles blijft Christus echter de enige 'Bisschop', het enige Hoofd der kerk. Hij regeert haar door Zijn Woord en Geest, waarbij Hij Zich van de dienst der ambtsdragers bedient. Ambtsdragers hebben dus nooit een heerschappij-voerende, maar alleen een bedienende macht. Zij bedienen de macht van Christus door onderwijzing met het Woord. Zij regeren niet door dwang, maar door voorlichting. Zij hebben de gelovigen niet aan zich te onderwerpen, maar aan Christus en Zijn Woord.

§ 3. Drie ambten

In de eerste tijd waren er naast de apostelen aanstonds de buitengewone ambten van profeet en evangelist. Toen het Nieuwe Testament nog niet gereed was liet Christus dikwijls door profeten tot Zijn gemeente spreken. En evangelisten waren helpers der apostelen. Deze dienden echter alleen in de eerste tijd tot oprichting der kerk. Voor altijd worden alleen bevolen de drie 'gewone' ambten:

1. herders en leraars (één ambt), die het Woord hebben te bedienen in de openbare prediking, de catechese, het huis- en zieken-bezoek en aan wie ook de bediening der sacramenten opgedragen is. Zij zijn daarbij 'ouderlingen, die in de leer arbeiden', 1 Tim. 5:17;
2. ouderlingen (presbuteros = oudste, ziet op leeftijd of waardigheid; episcopos = opziener, spreekt van het werk). Zij hebben

met de dienaren des Woords leiding te geven, te regeren en zorg te dragen, dat 'alle dingen in de kerk wel en ordelijk toegaan'. Daartoe moeten zij toezien op de leer en wandel van de predikanten en op de bediening der sacramenten en de kerkelijke tucht oefenen, Hand. 20:28;

3. diakenen. Hun werk is barmhartigheid te oefenen en zorg te dragen, dat ieder heeft, wat hij tot de dienst des Heeren nodig heeft. Spreekt ons artikel van 'armen' dan versta men daaronder de behoeftigen en bij het woord 'bedrukten' denke men aan vervolgd en om het geloof, Hand. 6:1-6.

§ 4. Vereisten voor de ambtsdragers

Voor de bediening van het ambt gelden bijzondere eisen. Zij worden ons in 1 Tim. 3 en Titus 1 uitvoerig beschreven.

§ 5. 'Door wettige verkiezing der kerk'

Reeds art. 30 zegt aan het slot, dat de personen verkozen moeten worden en art. 31 wijst dit nader aan. Tegenover de Rooms en geldt: 'door wettige verkiezing der kerk'. Zij sluiten bij de benoeming door de 'hogere curie' de kerk immers geheel en al buiten. En tegen de Dopers en geldt: '(met) goede orde'. Want bij hen wierp ieder, die zichzelf geroepen achtte, zich op tot ambtsdrager. De verkiezing geschiedt onder leiding der ambtsdragers door de gemeente en 'met aanroeping van de Naam Gods', opdat Hij wijsheid en inzicht tot rechte keuze schenke. Want elk ambt is een opgelegde plicht. Niemand mag zichzelf die eer aannemen, Hebr. 5:4. Wie zo wettig door de gemeente verkozen zijn, die zijn van God geroepen en door den Heiligen Geest aangesteld, Hand. 20:28.

Inzake de vraag, of ook de vrouwen in de gemeente het actieve kiesrecht hebben, sprak de Synode van Arnhem-1930 uit, dat hier in het Nieuwe Testament meer tegen dan voor schijnt te spreken.

§ 6. 'Of gij gevoelt in uw hart'

In het bevestigingsformulier wordt aan hen, die bevestigd zullen worden, gevraagd: 'Of gij gevoelt in uw hart, dat gij wettig van de gemeente en mitsdien van God Zelf tot deze heilige dienst geroepen zilt?' Hier valt niet aan enige 'innerlijke ervaring' te denken. Gevoelen had oudtijds wijder betekenis. Men vindt deze betekenis nog terug in 'het gevoelen' (de overtuiging); wat niets met

het gevoel en alles met het verstand te maken heeft. De vraag betekent dan ook: Zijt ge innerlijk of vast en zeker overtuigd... enz. Kunt ge verzekeren, dat uw verkiezing geen gevolg is van simonie in welke vorm ook, maar dat zij wettig is, zodat daaruit volgt dat gij van God Zelf tot uw dienst zijt geroepen? Door de wettige verkiezing is er de zekerheid der Goddelijke roeping.

Een ambtsdrager is dan ook geen vertegenwoordiger of vrijgestelde van de gemeente en geen dienaar van de kerkeraad, maar dienaar van God! Aan Hem is hij verantwoordelijk en van Hem heeft hij zijn instructie te vragen (de Heilige Schrift).

§ 7. Geen hiërarchie

Onder hiërarchie verstaan we de opklimming in de ambten, waardoor de ene ambtsdrager gezag zou hebben over de andere (Rome). Onze confessie verwerpt dit uitdrukkelijk. Alle dienaren des Woords, of ze nu dienen in een grote dan wel in een kleine gemeente, hebben éézelfde macht en autoriteit. In de kerk is er slechts één Bisschop, die over alle ambtsdragers gesteld is: Christus Jezus. Dit geldt ook ten aanzien van de drie onderscheiden ambten. Het ene is niet hoger dan het andere, wel anders. Elk heeft een eigen taak, maar allen zijn gelijkelijk dienaren van Christus.

§ 8. 'In bijzondere achting'

De Schrift vermaant ons de ambtsdragers te eren. Niemand achte een gemeenteraadslid hoger dan een kerkeraadslid. Ook een kerkeraad is een regerend college. En de Heere beveelt ons 'de dienaren des Woords en de ouderlingen der kerk in bijzondere achting... te hebben'. Hier hadden ook de diakenen wel genoemd moeten zijn. In de Roomse kerk waren deze verzonken tot helpers bij de mis. Pas de Reformatie heeft dit ambt zijn plaats gegeven. De ambtsdragers zijn te eren 'om des werks wille, dat zij doen'. Welk een heerlijke betekenis heeft dit werk toch voor de gelovigen en de kinderen der kerk. Hen niet te eren, leidt dan ook altijd tot verachting van het Woord en is daar het gevolg van. Intussen heeft ook de gehoorzaamheid aan de kerkelijke ambtsdragers haar grens. Zijn ze ontrouw en leggen zij op, wat God niet beveelt, dan moeten zij worden afgewezen, 2 Joh.:10. Daarom zegt art. 31 ook, dat wij met hen 'in vrede' hebben te zijn 'zo veel mogelijk is'.

§ 9. Waar blijft de synode?

Bij de schrikbarende ver-rooming van het protestantse leven heeft men tegenwoordig algemeen veel meer ontzag voor een synode dan voor een kerkeraad. Het is daarom opmerkelijk, dat de confessie alléén van de kerkeraad spreekt. Zie art. 30: 'door dit middel'. Classes en synoden zijn voor het wél-wezen der kerk van grote betekenis, maar voor haar wezen niet nodig. Ook toen in oorlogstijd soms lange tijd geen classes of synoden konden samenkomen ging het leven der kerk haar gezegende gang.

Van enig gezag boven de kerkeraad wil de confessie niets weten. In de eerste uitgave stond in art. 31 een zin, die dit uitdrukkelijk afwees. Guido de Bres schreef in art. 31 achter de zinsnede over de gelijkheid der dienaren: 'En daarom heeft geen kerk enig gezag of heerschappij over de andere om daarover te heersen'. De Synode van Antwerpen-1564 schraptte deze woorden, omdat zij hier, waar over ambtsdragers en niet over kerken werd gesproken, niet thuis hoorden. Helaas nam zij ze ook elders niet op.

Doch in de kerkorde van de Synode A la Vigne (1 mei 1564) werden zij opgenomen als art. 1. Zij geven ook uitdrukking aan één der grondbeginselen van het gereformeerde kerkrecht. Wij vinden ze dan ook in onze K.O., art. 85.

Christus heeft het bestuur van Zijn kerk plaatselijk geregeld. Let er op, hoe Hij in Zijn brieven in Openb. 1-3 elke gemeente apart aanspreekt; en niet in een gemeenschappelijk adres, wat zij niet hebben. De kerkeraad is de enige besturende macht in de kerk. Wel behoren de verschillende plaatselijke kerken met elkander in verband te treden, maar 'meerdere' (= bredere) vergaderingen, waarin afgevaardigden van meer plaatselijke kerken samenkomen, zijn geen hogere besturen. En al hebben de kerken vrijwillig besloten sommige zaken (bijv. de afsnijding) niet zonder het oordeel dezer meerdere vergaderingen te doen, opdat zij daarin elkanders hulp in moeilijke zaken zouden genieten, ook daardoor worden deze meerdere vergaderingen niet tot hoger bestuur. Zij hebben geen ambtelijk, maar slechts gedelegeerd gezag. 'Tweede-hands-gezag'. Want wie is meerder, die zendt of die gezonden wordt?

In een classis (een keer per drie maanden) komen twee afgevaardigden (predikant en ouderling) van een aantal genabuurde plaatselijke kerken samen. In de particuliere synode (een keer per jaar)

afgevaardigden van een aantal classes. In de generale synode (een keer per drie jaar) afgevaardigden van alle particuliere synoden. De besluiten dezer meerdere vergaderingen behoren door de kerken voor vast en bondig te worden gehouden (tegen het independentisme) tenzij(en niet:totdat) aangewezen worde art. 31 K.O. Dit treft het fundament der kerkelijke organisatie en raakt de eer van Christus. Hiërarchie was altijd de weg tot voortgaand bederf der kerk (Roomse kerk; Hervormde kerk 1816; gebonden kerken 1944 en vooral ook 1957: herziene kerkenordering).

ARTIKEL 32

VAN DE ORDE EN DISCIPLINE OF TUCHT DER KERK

§ 1. Bepalingen van orde

Aan de kerk is drieërlei macht verleend:

1. die om de leer vast te stellen, 1 Tim. 3:15. Zie hoofdstuk I, 2;
2. die om orde-bepalingen te maken, 1 Cor. 14:40;
3. die van rechtspraak en tucht, 1 Cor. 5:13, Matth. 18:18, Tit. 3:10.

Wel haast overbodig te zeggen, dat de kerk in de uitoefening van deze drieërlei macht volstrekt aan de Schrift gebonden is. In ons artikel gaat het nu over de onder 2. en 3. genoemde macht.

Toen Luther in 1522 de banbul en het Corpus Canonis Juris verbrandde, deed hij volgens sommigen alle kerkelijke wetten voor altijd weg. En, naar dezen menen, ook terecht. Want volgens hen behoort de gemeente enkel een rechtstreeks door de Geest geleide gemeenschap te zijn. Met name in de 19de eeuw overheersten deze gedachten. Elke vaste orde achtte men aantasting der vrijheid en bewijs van armoe, enkel dienende om het gebrek aan Geest en Geestesgaven te bedekken. Hierin kwam wel kentering. Men

dichtte op deze manier de Reformatie ook toe wat specifiek dopers is. De Dopersen wierpen alle bepalingen ter zijde. Nu hadden deze in de Roomse kerk ook veel ellende bewerkt. Daar zuchtte het kerkvolk onder een loden last van eigenwillige inzettingen en verordeningen. Vandaar dan ook dat in ons artikel de waarschuwing tegen verkeerde bepalingen wel heel sterk klinkt. Maar wij vinden hier niets van het radicalisme der geestdrijvers.

De Schrift beveelt ons ook: Laat alles betamelijk en in goede orde geschieden, 1 Cor. 14:40. Hiervoor zijn in bepalingen neergelegde vaste afspraken nodig. Trouwens hoe kan een samenleving zonder deze bestaan? 'Tot onderhouding van het lichaam der kerk' zijn ze onmisbaar.

De Gereformeerde Kerken hebben de bepalingen voor haar samenleving in de kerkenorde vastgelegd. Hierin liggen de afspraken zowel voor het plaatselijke kerkelijke leven als ook voor het verkeer der kerken onderling. Hiernaast bestaan in elke plaats nog bijzondere regelingen, bijvoorbeeld betreffende de uren waarop de diensten worden gehouden, de wijze, waarop attesten kunnen worden aangevraagd enz. En al deze regelingen en bepalingen zijn 'nuttig en goed'.

Doch hierbij doet zich tweërlei gevaar voor:

1. dat men door een massa vroomheidsregels aan de gemeente een dwingend juk van eigenwillige en valse godsdienst oplegt (Judaïsme);
2. dat men door een menigte van organisatorische bepalingen de vrijheid van het ambtelijke handelen aan banden legt en een valse heerschappij invoert.

Tegen deze verkeerdheden waarschuwt ons artikel. Maar tegen het eerste veel uitvoeriger dan tegen het tweede. Helaas is in latere eeuwen de vrijgemaakte kerk der Reformatie telkens juist voor het tweede gevaar bezwiken (1816 en nieuwe K.O. der gebonden kerken!) Men meende door centraliserend aan de meerdere vergaderingen de macht van hogere besturen te geven de éénheid te dienen; het heeft slechts tot verstrooiing der schapen gewerkt.

§ 2. Excommunicatie of ban

Ons artikel leert, dat om het lichaam der kerk in goede orde te houden en eendracht en enigheid te bewaren de excommunicatie of ban 'geëist' wordt, dus beslist nodig is. Calvijn noemde de tucht ook

de zenuw der kerk; aan haar hangt haar leven op deze wereld.

Excommunicatie = buiten de gemeenschap sluiten. Ban komt van (uit)bannen en zegt hetzelfde.

De tucht der kerk is geestelijk. Zij heeft geen zwaardmacht als de Overheid en zij tuchtigt niet door vrijheids- of lichaamsstraffen, maar geestelijk. Art. 30 zei reeds, dat 'de overtreders op geestelijke wijze gestraft' moeten worden, d.w.z. gelijk de Geest het beveelt in Zijn Woord. Door vermaning, en zo deze geen gehoor vindt, door uitsluiting uit de gemeenschap.

Deze tucht dient tot behoud. Haar doel is:

1. om de zondaar te redden. Zelfs de ban is nog een 'uiterste remedie', een laatste geneesmiddel. De Cat. behandelt de tucht dan ook in het stuk der verlossing, 1 Cor. 5:5;
2. om de gemeente voor overwoekering van het kwaad te behoeden;
3. om de Naam des Heeren te heiligen.

§ 3. Taak der gemeente

Alle tucht begint en eindigt in de gemeente. De gelovigen dienen de gemeenschap der heiligen niet het minst te beoefenen door op elkander acht te nemen tot elkanders behoud; zo nodig hebben zij elkaar ook te vermanen en te bestraffen, Hebr. 3:13, 10:24, 25, Matth. 18:15, Jac. 5:19, 20. Bij elke voortgang in de kerkelijke censuur wordt dan ook de gemeente ingeschakeld. Zonder haar trouw in dezen is geen goede oefening der tucht mogelijk. Verslapping der kerkelijke tucht - en dat wordt de ondergang der kerk - is altijd schuld der geméente! Indien uw broeder tegen u gezondigd heeft (waarschijnlijk horen de woorden 'tegen u' niet in de tekst; de nieuwe vertaling laat ze dan ook weg), ga heen en bestraf hem tussen u en hem alleen; indien hij u hoort, zo hebt ge uw broeder gewonnen. Maar indien hij u niet hoort, zo neem nog één of twee getuigen met u, opdat in de mond van twee of drie getuigen alle woord besta. (Deze getuigen dienen om getuigen van de Schriftuurlijkheid der vermaning te zijn; niet van de bedreven zonde.) En indien hij dezelve geen gehoor geeft, zo 'zeg het der gemeente' (kerkeraad: Formulier van bevestiging der ouderlingen).

Dit alles geldt bij de zogenaamde geheime zonden, die slechts

aan weinigen bekend zijn en niet zodanig zijn, dat zij wel algemeen bekend moeten worden. Bij openbare zonden kan men zich aanstonds tot de kerkeraad wenden.

§ 4. Gang der kerkelijke tucht

Indien de bovenbedoelde broederlijke vermaning niet tot bekering en betering des levens leidt en de zondaar aan de kerkeraad is aangewezen, behoort deze eerst na te gaan, of de aangevers naar de regel van Matth. 18 handelden en zo ja, of de beschuldiging juist is. In dit geval gaat ook hij de zondaar vermanen. Hierbij geldt art. 76 K.O.: Zo wie hardnekkig de vermaning van de kerkeraad verwerpt, en desgelijks wie een openbare of anderzins grove zonde gedaan heeft, zal van het Avondmaal des Heeren worden afgehouden (stille censuur). Leidt dit tot bekering, dan zal de verzoening plaats hebben op de manier, die de kerkeraad het meest tot stichting (opbouw in het geloof) van de gemeente oordeelt; hetzij door schuldbelijdenis in het openbaar voor heel de gemeente of voor de kerkeraad of een deputatie uit zijn midden (art. 75 K.O.). Doch volgt ook bij voortgaande vermaning door de kerkeraad geen bekering, dan volgt:

Eerste openbare vermaning. Hierbij wordt de zonde bekend gemaakt en de gemeente opgewekt voor de broeder, wiens naam nog verzwegen wordt, te bidden en zo de arbeid der ambtsdragers te ondersteunen. Volgt nu nog geen bekering, dan volgt:

Tweede openbare vermaning. Hierbij wordt behalve de zonde ook de naam van de zondaar bekend gemaakt en de gemeente opgewekt, niet alleen voor hem te bidden, maar hem ook als een broeder te vermanen. Deze tweede vermaning geschiedt niet dan na advies der classis, opdat alles zo rechtvaardig mogelijk geschiede. Baat ook dit niet, dan volgt:

Derde openbare vermaning, waarbij — weer na ingewonnen advies der classis — nu wordt afgekondigd, dat wanneer niet binnen nader aangeduide tijd bekering volgt, tot afsnijding moet worden overgegaan.

Deze afsnijding geschiedt met het formulier daarvoor. Lees dit maar eens na! Hierbij wordt ambtelijk verklaard, dat de zondaar ‘zolang hij hardnekkig en onboetvaardig blijft in zijn zonden, uitgesloten is en wordt uitgesloten, mits dezen, buiten de gemeente

des Heeren, en vreemd is aan de gemeenschap van Christus, van de heilige sacramenten en van alle geestelijke zegeningen en weldaden Gods, die Hij aan Zijn gemeente belooft en bewijst'. Zo worden de geëxcommuniceerden 'door het verbieden der sacramenten Uit de christelijke gemeente en van God Zelf uit het rijk van Christus gestoten, Cat., zondag 31, antw. 85.

Indien de kerk zondigt en als de valse kerk afsnijdt 'die heilig en naar Gods Woord leven' (art. 29), dan heeft dit generlei gevoig, Spr. 26 2.

§ 5. Wederopneming

Komt een afgesnedene later door Gods ontferming tot bekering, dan mag hij, nadat betering des levens beloofd en ook bewezen is, weer in het midden der gemeente opgenomen worden. Dan is een broeder, die dood was, weer levend geworden (Formulier van wederopneming). Lees ook het formulier hiervoor.

§ 6. Twee sleutels

De Cat. zegt in zondig 31, dat de kerk tot de bediening van haar macht om het koninkrijk der hemelen voor de gelovigen te openen en voor de ongelovigen toe te sluiten, twee sleutels heeft ontvangen; niet alleen de christelijke ban, die hierboven werd besproken, maar ook 'de verkondiging van het heilig evangelie', Cat., antw. 83. Dit is de hoge betekenis der prediking, dat zij niet slechts een gemoedelijk woordje over godsdienstige onderwerpen spreekt, maar het eeuwig wel en wee bekend maakt; en dat God naar dit gepredikte evangelie zal oordelen beide in dit en in het toekomende leven.

De prediking opent het hemelrijk. Zij wijst het aan en leert het kennen. En zij wijst de weg tot dat rijk: Jezus Christus. En in de Naam des Heeren verkondigt zij aan elk, die op deze weg gaat, dat zijn zonden hem vergeven zijn. Zo opent zij het rijk en leidt in tot de vreugde des Vaders.

Maar de prediking sliut het hemelrijk ook. Zij spreekt niet alleen van zaligheid, maar ook van rampzaligheid en zegt aan wie de Zoon ongehoorzaam is, dat de toorn Gods op hem blijft.

Deze 'algemene' sleutelbediening is ongenoegzaam. Ons artikel zegt daarom, dat de 'excommunicatie' 'geëist' wordt.

ARTIKEL 33

VAN DE SACRAMENTEN

§ 1. Eén van de brandpunten in de strijd der kerk

Over de sacramenten handelen onze belijdenisgeschriften uitvoerig. De N.G.B. reserveert voor hen drie, waaronder twee zéér lange artikelen en de Cat. niet minder dan zes zondagsafdelingen. De belijdenisgeschriften waren o.m. ook strijdschriften. En de belijdenis aangaande de sacramenten vormde in de tijd van hun ontstaan één der brandpunten in de geestelijke strijd. En dit is nog niet anders. En geen wonder, want in de leer der sacramenten loopt alles in een knooppunt samen. Want we belijden van Christus, van Zijn offer en Zijn verhoging, van de Heilige Geest en de redding van de zondaar, is hier alles van doorslaggevende betekenis. Daarom heeft de Boze alle eeuwen door op dit bastion van de belijdenis aangaande de sacramenten zijn felle aanvallen ge richt om, kon het zijn, de gemeente zo van een der machtigste pijlers onder haar enige troost te beroven. En juist hierom komt het er voor ieder gelovige op aan, aangaande de sacramenten een heldere en gefundeerde kennis te hebben.

Tegen ons art. heeft men het bezwaar ingebracht, dat de Heilige Schrift niet over de sacramenten als zodanig ('in genere') spreekt. Zij spreekt alleen over Doop en Avondmaal. En men achtte het scholastieke speculatie, dat hier over de sacramenten als zodanig apart werd gesproken. Maar ten onrechte. Want in het spreken van het Nieuwe Testament over Doop en Avondmaal is zoveel, dat in beide hetzelfde is, dat een verstandig leermeester, dit als een inleiding op de bespreking van beide, afzonderlijk laat voorafgaan. En onze confessies zijn ook leerboeken.

§ 2. Sacrament

Het woord sacrament komt in de Heilige Schrift niet voor. Dat behoeft tegen het gebruik ervan geen bezwaar te zijn. Het kreeg nu eenmaal burgerrecht. In het Latijn duidt het een zaak aan, waardoor men aan iets of iemand wordt gewijd. Krijgseed, tempeldeposito bij rechtsgedingen enz. De christenen gebruikten het voor

Doop en Avondmaal, waardoor zij 'den Heere gewijd' waren. Het gemak is, dat we nu met één woord kunnen aanduiden hetgeen, waarvoor de Schrift twee woorden gebruikt. Zij spreekt van teken en zegel, Rom. 4:11.

Wij duiden met dit woord nu één der twee genademiddelen (Woord en sacrament) aan, waardoor de Heilige Geest ons het heil in Christus door het geloof wil doen genieten.

§ 3. Waarom nodig?

Ons artikel zegt, dat onze 'goede God' de sacramenten 'bij het Woord des evangelies' 'gevoegd heeft'. Dit deed Hij niet, omdat dat Woord des evangelies nog ontoereikend, onvolledig of zwak zou zijn. Dat Woord behoefde geen enkele toevoeging. Maar wij maken deze toevoeging nodig door onze 'grovigheid en zwakheid'. Grovigheid spreekt van wat alle mensen eigen is. Wij zijn voor hetgeen, waarover het Woord Gods ons spreekt, bot. Onze verdorvenheid stompte ons af en maakte ons hardleers en onvatbaar. Hier komt nu bij de zwakheid, die in alle gelovigen overblijft. Want al werkte de Heilige Geest het geloof ook in ons, het oude ongeloof bleef evenzeer in ons, en dat spreekt het Woord Gods steeds weer tegen en trekt het in twijfel. Daarbij schijnt Gods Woord immer door de feiten weersproken te worden. En dan maken die verwarrende 'feiten' soms zulk een indruk op ons, dat we weer aan het Woord gaan twijfelen. Zo blijven we zwak. 'Als pasgeboren kinderen, 1 Petr. 2:2. En hier houdt onze 'goede God' nu rekening mee! Hij gaf aan de weifelende Gideon zelfs tot tweemaal toe een teken. En zo deed Hij keer op keer. Met Abraham en met Achaz en zoveel anderen. En Hij schonk ook blijvende tekenen: de regenboog; besnijdenis en Pascha; Doop en Avondmaal. Deze laatstgenoemde, blijvende tekenen 'verordende' Hij. Hij schonk ze ons als 'inzettingen', die wij zelf hebben te onderhouden. Wie hierin nalatig is, handelt tegen de ordinantie Gods!

§ 4. Teken en zegel

'Zichtbare waartekenen en zegelen' noemt ons artikel de sacramenten en de Cat. voegt er het adjectief 'heilig' nog bij, omdat zij door God zijn ingesteld. De Cat. geeft in antw. 66 een kortere en meer volledige definitie van de sacramenten, dan ons artikel, dat eer een loflied op Gods goedheid dan een exacte definitie is.

De sacramenten zijn tekenen. Zij bieden 'afbeelding' van wat onzichtbaar is, stellen dat symbolisch voor en geven zo aanschouwelijk onderwijs, opdat wij 'te beter zouden verstaan'.

Daarbij zijn het ook zegelen. Zij verzekeren ons iets. Zoals een zegel aan een document de betrouwbaarheid daarvan verzekert (handtekening, handelsmerk).

Deze waardering der sacramenten wordt van twee zijden aangevallen. De Rooms en menen, dat wij er te weinig mee zeggen. Want volgens hen zijn de sacramenten 'voertuigen der genade'. Zij betekenen en verzegelen die niet alleen, maar voeren die ons toe. De genade zit volgens hen in het sacrament en kan zonder het sacrament ons niet gegeven worden. Van de andere kant beweren Dopersen en Socinianen en ook Zwingli, dat wij met onze waardering der sacramenten te véél zeggen. Zwingli erkent ze alleen als afbeeldende tekenen en wil van geen verdere werkzaamheid der sacramenten weten. Vele Dopersen en andere geestdrijvers zien de sacramenten alleen als handelingen van onze kant en beschuldigen ons, dat wij aan stoffelijke dingen, als brood, water en wijn toekennen wat de Heilige Geest alleen doet. En dit terwijl ons art. juist zegt, dat God ons door de sacramenten verzekering schenkt. Let ook op het 'opdat Hij ons. . .' in antw. 66.

§ 5. Doel

De confessie belijdt, dat de Heere de sacramenten gebruikt 'om aan ons Zijn beloften te verzegelen', opdat we ons aan die beloften zouden vastgrijpen en er ons zonder enige twijfel op zouden verlaten. Zo schenkt Hij ze ons als 'panden' van Zijn goedwilligheid en genade jegens ons. Hij geeft ons in de sacramenten Zijn beloften immers als tastbaar in handen, zoals iemand aan een ander een pand schenkt om hem de betrouwbaarheid, de wél-gemeendheid van een gedane belofte te verzekeren (verlovingsring, cheque). En zo voedt Hij dan ons geloof. Want dat is sterk naarmate het zich aan Gods belofte vasthoudt en daarop verlaat.

Het doel is dus de sterking des geloofs. En deze wordt door de sacramenten bevorderd omdat zij ons de belofte des evangelies zichtbaar voor ogen stellen en verzegelen en als in handen geven.

Zou iemand nu hierop geen acht geven en de panden, die God hem in de hand geeft, voor niets achten, dan zal de ontvangst van

die panden hem eens te schuldig stellen! Het sacrament kan ons tot verdoemenis zijn (art. 35). Maar het wordt ons, gelijk ook het evangelie, gegeven als pand van Gods genade jegens ons.

§ 6. Woord en sacrament

Uit de vorige paragraaf kan reeds duidelijk zijn, dat de sacramenten de belofte des evangelies tot inhoud hebben. Die verzegelen zij. Zij zijn gevoegd 'bij het Woord des evangelies'. Niet dat zij hier iets aan toevoegen. Zij zijn als de plaatjes in een geïllustreerd boek. 'Een sichtbaerlicke predicatie'. Hetzelfde, dat de Heere ons leert door het evangelie, toont Hij ons door de sacramenten, namelijk dat onze ganse zaligheid in Christus is. Zo komt de Heere met het Woord door de poort van het gehoor en met het sacrament door de poort van gezicht en smaak en gevoel tot ons met de éne belofte des evangelies. Zij geven herhalingsonderwijs.

Omdat zij bij het Woord zijn gevoegd, zijn ze zonder dit niet doorzichtig. Onderwijs met het Woord moet voorafgaan, anders kan niemand de sacramenten gebruiken. Zoals iemand niets van een foto van de maan begrijpt, indien hij niet reeds veel over dat hemellichaam heeft gehoord.

Men kan dan ook niet, gelijk de Roomse kerk, het sacrament belangrijker achten dan het Woord. Het Woord is ter zaligheid onmisbaar. Het sacrament niet. Niettemin is het toch nodig vanwege Gods goede en wijze ordinantie.

Het sacramentalisme, dat in de protestantse eredienst hand over hand toeneemt en de kansel opzij en de Avondmaalstafel centraal stelt, is een diep verontrustende ver-roomsing van het leven.

§ 7. Sacrament en geloof

Volgens de Roomsens wordt het geloof door de sacramenten gegeven. En dit 'ex opera operato', enkel door het volbrachte werk; dus als automatisch.

Ons artikel spreekt alleen van 'voeden' en 'onderhouden' (in stand houden) van het geloof. Maar ook dit geschiedt niet 'automatisch'.

Niet de bediening (uitreiking) en ook niet de ontvangst der sacramenten is tot voeding van het geloof genoegzaam. Het 'gebruik' der sacramenten, Cat., antw. 66, omvat meer. Tot voeding

van ons geloof is nodig, dat wij de belofte des evangelies, in de sacramenten aangewezen en verzegeld, aannemen. Dus met de sacramenten werkzaam zijn. Zo vragen de sacramenten geloof. Zij stellen ons onder verwijzing naar onze zonde (Dooop) en zwakheid (Avondmaal) Gods belofte van vergeving en vernieuwing door Christus voor ogen en verpanden ons die, opdat wij onze zonde en zwakheid zouden bedenken en ons geheel op Christus zouden verlaten. Zij roepen ons dus wel op andere wijze maar niet minder dan het evangelie tot geloven. En alleen door aan deze roep gehoor te geven, ontvangen wij de sterking des geloofs.

Indien dit geloof zou onthreken is het sacrament daardoor geen lege dop, geen schijn geworden. Wel ontvangen we dan niet de 'waarheid' van het sacrament. Jezus Christus. Maar zoals een portret, om het even of de afgebeelde bij dat portret aanwezig is of niet, een echt en duidelijk en geldend portret is, zo zijn de sacramenten waarachtig, ook waar wegens het ongeloof dat Christus verwerpt, Hij, die hun waarheid is, niet wordt verkregen (art. 35).

Hiertegenover is nu wel gezegd, dat wanneer het geloof ontbreekt, het sacrament zijn inhoud mist en men noemde de Dooop van een ongelovige: een niet-volle Dooop, schijndooop, watermorserij en anders niets. Want men oordeelde, dat, zou men iemand iets 'te beter te verstaan geven', Cat., antw. 66, hij het eerst reeds verstaan moest (doch 'te beter' ziet op de wijze van geven). Zo achtte men het 'voile' sacrament een zegel op het reeds 'aanwezige geloof' (houden voor wedergeboren, of 'te wederbaren'). En men dacht dit ook in ons artikel te lezen, waar immers wordt gezegd, dat de sacramenten te beter aan onze uiterlijke zinnen voorstellen 'zowel hetgeen Hij ons te verstaan geeft in Zijn Woord, als hetgeen Hij inwendig doet in onze harten' .

De sacramenten zouden dan spreken van het Woord Gods (buiten ons) en van Zijn werk dat Hij in ons heeft gedaan. Doch men lette erop, dat er niet staat wat Hij in ons heeft gedaan', maar 'doet' en dat leert Hij ons door het Woord en stelt Hij ons voor door het sacrament, dat ons dus het voile Woord Gods zowel over Zijn werk voor ons als over Zijn werk in ons voor ogen stelt.

De sacramenten verzegelen niets in de ontvanger; zij verzegelen de belofte. Zij zeggen dan ook niets van de ontvanger, maar zij spreken van God; het zijn panden van Zijn goedwilligheid en genade jegens ons.

§ 8. Het getal der sacramenten

De twee sacramenten van het Oude Verbond, besnijdenis en pascha, zijn vervangen door niet meer dan twee sacramenten van het Nieuwe Verbond, Doop en Avondmaal, Nu de bloedstorting in Christus volkomen was geworden, waren geen bloedige sacramenten meer nodig. Zeiden de oudtestamentische sacramenten vooral: er is een offer nodig zult gij verzoening vinden, de nieuwtestamentische sacramenten verzekeren, dat de verzoening verkregen is. De Rooms en fabelen van zeven sacramenten: Doopsel (om de genade te geven); Vormsel (om tot volle ontvangst der genade te sterken); Communie (om de genade te onderhouden); Biecht (om de genade te herstellen); Laatste Oliesel (om stervensgenade te verlenen). Daarbij komen dan nog Huwelijk en Priesterwijding, maar daartussen kan men alleen kiezen, Bij de vijf Roomse 'sacramenten' ontbreekt het Goddelijke Woord der instelling, Zij zijn niet door God verordend, maar door de mensen uitgevonden om het onderscheid van clerus en leken te markeren en de laatsten uit de hand der eersten te doen leven.

ARTIKEL 34

VAN DE HEILIGE DOOP

§ 1. Plaats in N.G.B. en Catechismus

De Nederlandse Geioofsbelijdenis en de Heidelbergse Catechismus spreken beide uitvoerig over de Doop. De Catechismus richt zich daarbij opzettelijk tegen de Roomse, de N.G.B. ook tegen de doperse dwaaling en tegen deze het meest.

De Catechismus wijdt twee zondagsafdelingen aan de Heilige Doop (26 en 27). Hij bespreekt in

vr. 69: het teken en de belofte, die daardoor wordt aangewezen en verzegeid;

vr. 70: de inhoud van die belofte;

vr. 71: de Schriftplaatsen, waar die belofte wordt gevonden;

vr. 72: hoe het verband tussen het teken en het beloofde goed niet is;
vr. 73: hoe dit verband tussen het teken en de beloofde zaak wel is;
vr. 74: het recht van de kinderen der gelovigen op de Heilige Doop.
De Nederlandse Geloofsbelijdenis spreekt in art. 34, een van haar langste artikelen, uitvoerig over dit onderwerp. Wij delen het als volgt in:

- I. a. wie de Doop i.p.v. de besnijdenis instelde;
b. waartoe de Doop dient
  1. ten aanzien van de mensen;
  2. ten aanzien van God;
- II. waaraan wij bij het deelachtig worden van de goederen, waar de Doop van spreekt, wel en niet gebonden zijn;
  - a. wijze van Doopsbediening;
  - b. wat de Doop te zien en te geloven geeft;
  - c.
    1. afwijzing van de Roomse dwaling;
    2. afwijzing van de doperse dwaling;
- III. geen herdoop
  - a. want wij kunnen ook niet tweemaal geboren worden;
  - b. want de Doop houdt zijn nut gedurende ons gehele leven;
- IV. a. verwerping van de dwaling der her-doop van de Dopersen;
b. verwerping van de afwijzing der kinderdoop door de Dopersen;
c. bewijzen van de kinderdoop:
  1. ook hun komt de belofte toe;
  2. en niet minder de belofte-inhoud: Christus;
  3. daarom is ook het belofte-zegel voor hen.

§ 2. Instelling van de Heilige Doop

Christus heeft de Heilige Doop ingesteld (antw. 69, N.G.B., art. 34), kort voor Zijn hemelvaart, Matth. 28. Tevoren kende Israël niet alleen allerlei rituele wassingen, maar ook de proselieten-doop. Reeds voor de instelling door Christus doopte Johannes. Zijn Doop is wezenlijk aan de Christelijke Doop gelijk. Beide heten in de

Schrift een Doop der bekering tot vergeving der zonden. Maar Johannes doopte alleen in Israël en dan nog slechts wie tot hem kwamen. Pas na Pinksteren kon de Doop onder alle volken worden bediend en mocht men uitgaan om te dopen. De Doop van Johannes zag vooruit (Die na mij komt), de Christelijke Doop ziet terug op het volbrachte werk des Heeren.

Ons artikel zegt dat Christus het sacrament des Doops verordende in de plaats der besnijdenis. De besnijdenis is eerst aan Abraham gegeven als zegel van de rechtvaardigheid des geloofs, Rom. 4:11, en daarna aan Israël als volk bij de verbondssluiting in de woestijn. Deze besnijdenis heeft Christus niet zonder meer afgeschaft en aan de kant gezet; Hij heeft haar vervuld, hetgeen waarvan zij sprak, gegeven. En hiervan gaf Hij een nieuw, nu onbloedig, teken: de Doop, Deze heeft dus dezelfde belofte-inhoud als de besnijdenis; hij verschilt slechts in vorm, in wijze van bediening.

Het is onbegrijpelijk, dat waar Christus zo uitdrukkelijk beval:

‘alle volken’ te dopen, bijvoorbeeld het Leger des Heils toch kan beweren, dat de Doop slechts voor de eerste tijd zou zijn geweest.

§ 3. Teken

Het teken van de Heilige Doop is het water, waarmee we gedoopt worden in de Naam des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes. De Cat. noemt dit in antw. 69, ‘dit uitwendige waterbad’ en de N.G.B. spreekt van ‘het uiterlijk water’. Hiermee is niet gezegd, dat de Heilige Doop enkel iets uitwendigs zou zijn, maar dat hij uiterlijk een waterbad is. Hiervoor dient gewoon, rein water gebruikt te worden. Geen bijmenging van olie en zout als bij de Rooms en ook liever geen Jordaanwater als vaak bij vorstelijke kinderen en andere ‘dure dopen’. Confessie en Gatechismus doen geen uitspraak over de vraag, of wij met het water besprenkeld of daarin ondergedompeld moeten worden. In de eerste tijd doopte men meest door onderdompeling. Zo ook Johannes de Doper. Het is echter de vraag, of de 3000 van de Pinksterdag en de ‘stokbewaarder’, die in de nacht in zijn eigen huis gedoopt werd, door onderdompeling zijn gedoopt. Later (in koudere streken en bij kinderdoop) kwam de besprenging in gebruik. Men kan dit niet verkeerd noemen. De kracht van de Doop ligt niet in de hoeveelheid water, die erbij wordt gebruikt.

En de Heilige Schrift spreekt van ‘het bloed der besprenging’, Hebr. 12:24, en zegt: ‘Ik zal rein water op U sprengen’, Ez. 36

25. Toch is de symboliek bij onderdompeling rijker. Dan verdwijnt de dopeling in het water: hij is weg. Zo is hij met Christus begraven in de dood, der zonde afgestorven. Daarna stijgt hij als een nieuw, een gereinigd mens uit het water op. Zo is hij met Christus opgestaan in nieuwigheid des levens, Rom. 6:3, 4. Men make van de onderdompeling echter geen twistvraag gelijk de Baptisten, Pinksterbeweging e.a.

§ 4. De doopsformule

Het is zeer de vraag of de Heere met het doopbevel van Matth. 28 ook het gebruik van een bepaalde doopsformule heeft voorgeschreven. Het Nieuwe Testament kent ook andere uitdrukkingen, als: dopen in (op) de Naam van de Heere Jezus, Hand. 2:38, 8:16, Rom. 6:3, Gal. 3:27. Het werd echter reeds zeer vroeg in de christelijke kerk vaste orde, de Heilige Doop te bedienen in de Naam des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes. ‘In de Naam van’ is niet: in opdracht, op gezag van. Wij worden door de Heilige Doop ‘ingedompeld in de Naam van . . .’, met die Naam op het nauwst verbonden. Let op Gal. 3:27: ‘Zovelen als gij in Christus gedoopt zijt, deelt gij Christus aan’. De Doop spreekt van een zeer innige, allesbeheersende vereniging met God in een eeuwig verbond der genade.

§ 5. Het aanschouwelijk herhalingsonderwijs door het teken

Het teken van de Heilige Doop stelt ons voor ogen en herhaalt ons wat het evangelie ons reeds leerde. Het zegt ons, dat z6 als het water de vuilheid van ons lichaam wegneemt, het bloed en de Geest van Christus de vuilheid onzer ziel, dat is onze zonde wegnemen. Het ‘bloed van Christus’ is de aanduiding van heel Zijn lijden, dat zijn einde en hoogtepunt vond in de bloedstorting op Golgotha. In dat lijden heeft Hij de straf onzer zonden gedragen en zo onze schuld betaald. Daarom kan gezegd worden, dat Zijn bloed, dat is Zijn lijden, ons reinigt van de zonde, n.l. van haar schuld (rechtvaardigmaking). En de Geest van Christus vernieuwt ons, ontrukkt ons aan de dienstbaarheid der zonde, doet ons die zonde afsterven en leert ons, Gode welbehaaglijk te leven. Hij neemt hoe langer hoe meer de smet der zonde weg (heiligmaking). Zie ook antw. 70.

§ 6. Zegel

Wij worden door de Heilige Doop ‘vermaand’ (onderwezen; antw. 69) en ‘verzekerd’. Hij dient ons tot een getuigenis, zegt ons art. Want de Doop is niet alleen een teken. Dit teken is een zegel, en wel van dezelfde belofte, die het teken ons afbeeldt, De Heilige Doop verzekert ons, dat die belofte waar is en betrouwbaar en dat zij ons geldt, 6ns aangaat; dat wij ‘een eeuwig verbond der genade met God hebben’.

De Heilige Doop bewerkt de reiniging onzer zonde niet. De Roomse mening, dat de Doop de bovennatuurlijke genade schenkt, moet worden afgewezen. Het verband van teken en afgebeelde zaak is niet automatisch. De Roomsens moeten nu wel leren, dat de Doop onmisbaar is tot zaligheid. Een ongedoopte staat bij hen dan ook buiten alle genade (nooddoop). Dit leidt al verder tot de dwaling van de verliesbaarheid der genade en de afval der heiligen. Zie verder nog over de Roomse dwalingen ons artikel en Cat., antw. 72.

Ook verzegelt de Doop niet de reeds gewerkte, aanwezige reiniging onzer zonde, zodat we elke gedoopte hebben te houden voor wedergeboren.

De Heilige Doop is gevoegd bij het evangelie; hij verzegelt de belofte. Het Formulier van de Doop zegt ook, dat hij een ordening Gods is om ons en ons zaad Zijn verbond te verzegelen.

Het verband van teken en afgebeelde zaak is federatief, verbondsmatig; God beloofde in Zijn verbond, aan het gebruik der sacramenten Zijn genade te verbinden (cat., antw. 69 ‘daarbij toegezegd’). Dit gebruiken is meer dan bedienen of ontvangen. De beloofde weldaad van reiniging wordt alleen ontvangen in de weg des geloofs, waartoe de Heere ons ook door de Heilige Doop aanvuurt.

Hiertegenover wordt nu wel gezegd, dat de Doop ons niet verzekert: gij hebt een door genade u geschonken recht op vergeving, maar gij hebt vergeving. En men wijst er dan graag op, dat de Cat. in antw. 69 toch ook zegt: dat ik gewassen ben en in antw. 73, dat wij van onze zonden geestelijk gewassen zijn. Maar hierbij mag men niet vergeten, dat in deze antwoorden de gelovige belijder aan het woord is. Hij dus, die de HEERE vertrouwt. Het is hiermee als met een cheque. Die cheque zelf zegt niet: gij hebt f 100,—, maar gij hebt recht op f 100,—. Die cheque is een pand,

een bewijs van dat recht, van de gedane belofte. Maar wie die cheque nu heeft en vertrouwt, zal zeggen: ik heb f 100,-. Toch is die cheque zelf geen f 100,-, noch ook de verzekering, dat haar bezitter die heeft, maar het bewijs en de verzekering van de gedane toezegging en van zijn recht op f 100,-. Om het in de cheque genoemde bedrag te ontvangen moet men er mee naar de bankier. En om het in de Heilige Doop beloofde goed te verkrijgen moeten we naar de Heere Jezus Christus.

§ 7. Geen herdoop

De wederdopers erkenden een Doop alleen voor echt als hij was bediend 1. aan een heilig mens, 2. in een heilige kerk, 3. door een heilige dienaar.

Dit leidde tot een eindeloze herdooperij. Telkens wanneer men ontdekte, dat het aan één der drie genoemde eisen had ontbroken, doopte men opnieuw.

Bij de wederdopers was de Doop ook geen daad Gods, waardoor Hij ons Zijn verbond verzegelt, maar enkel een daad van de gelovige, waardoor hij getuigde van wat God aan 'zijn ziel' gedaan had.

Hiertegenover zegt ons art., dat we maar één keer gedoopt moeten worden, want wij kunnen ook maar één keer geboren worden. De Doop is het sacrament der in-lijving in de kerk. Wel worden de kinderen der gelovigen in de kerk, als leden der kerk, geboren. Maar dat krijgt in de Doop zijn plechtige verklaring en bezegeling. Wij worden niet 'tot', maar 'als lidmaten Zijner gemeente' gedoopt (Doopsformulier). (Geloofsbelijdenis afleggen is niet 'tot lidmaat aangenomen worden'.)

§ 8. Levenslang van betekenis

Naar de aard der sacramenten valt er ook bij de Heilige Doop te onderscheiden tussen: 1. zijn bediening; 2. zijn ontvangst, 3. zijn gebruik. Bediening en ontvangst zijn éénmalig. Maar de Heilige Doop wordt gegeven en ontvangen voor heel het leven (trouwacte) en wij behoren hem ons hele leven in ere te houden en er werkzaam mee te zijn, dat wil zeggen: hetgeen hij ons onderwijst ter harte te nemen. Hij leert ons 1. onze ellende, door ons te zeggen, dat we vuil zijn en reiniging nodig hebben; 2. onze verlossing, door ons te onderwijzen en te verzekeren, dat het bloed en de

Geest van Christus ons reinigen, opdat wij ons op Hem en Zijn werk verlaten; 3. onze plicht tot dankbaarheid, door ons te zeggen en te verzekeren, dat God de hand op ons legde, onze Vader is en ons tot Zijn kinderen aannam en wij 'Zijn merk en veldteken dragen'.

§ 9. Wie gedoopt moeten worden

Ons art. zegt: 'Zo heeft Hij dan bevolen te dopen al degenen, die de Zijnen zijn', dat zijn al de geheiligden in Christus Jezus, die tot het verbond Gods en Zijn gemeente behoren. Alle bekeerde ongelovigen en alle kinderen der gelovigen. Het is niet geoorloofd alles wat in het doophuis gebracht wordt te dopen, in de hoop, dat ze het later zullen leren verstaan en ze zo op die manier enigermate aan de kerk te binden (Roomse praktijk op de zendingsvelden en Hervormde praktijk).

§ 10. Het goed recht van de kinderdoop

De Cat. belijdt dit in antw. 74 en zegt, dat ook de kinderen in Gods verbond en in Zijn gemeente begrepen zijn, Gen. 17:7, Hand. 2:39.

Ons art. noemt ook drie argumenten voor de kinderdoop:

1. de kindertjes in Israël hadden dezelfde beloften als onze kinderen en ontvingen deswege in de besnijdenis het teken des verbonds; dan moeten ook onze kinderen het bondsteken ontvangen;
2. Christus heeft ook de kinderen de handen opgelegd en gezegend en erkend als bij Hem en Zijn Koninkrijk te behoren. Hij is ook hun Heiland;
3. de Doop kwam in de plaats der besnijdenis, Col. 2:11, 12.

De kinderdoop is dan ook al zeer vroeg gewoonte geweest, zoals kan blijken uit de geschriften van Tertullianus.

§ 11. Bezwaren tegen de kinderdoop

1. Er is in het Nieuwe Testament geen bevel voor kinderdoop. Dit was ook niet nodig. Dat ook de kinderen het zegel des verbonds ontvingen, was reeds sinds Abraham bevolen. En als men nu zo 'wettisch' bewijs vordert, dan moet men ook geen vrouwen aan het Avondmaal toelaten. Dat is ook nergens bevolen.

2. Er is in het Nieuwe Testament geen voorbeeld van kinderdoop. Geen wonder, want toen werd de kerk vergaderd door bekering uit het heidendom. Intussen lezen wij telkens: Hij werd gedoopt en zijn huis (Cornelius, Hand. 10 48; Stokbewaarder, Hand. 16 33). Dit sluit wel niet beslist in, dat er in dat huis ook kleine kinderen waren, maar het ging hierbij duidelijk naar de regel des verbonds, dat met de vader ook het gezin tot de gemeente behoorde.
3. De kinderen verstaan de Doop niet, maar de besnijdenis ook niet en toch beval de HEERE hen te besnijden.
4. Wij weten niet of die kinderen wel geloven, Maar wij dopen hen niet op grond van hun geloof, maar op grond van Gods bevel en belofte.

Het goede recht van de kinderdoop wordt in onze tijd door velen betwijfeld en zelfs bestreden. Vooral sinds Karl Barth. Deze wil niet gelijk de Wederdopers een Doop, die in de kinderleeftijd ontvangen werd, voor niets achten en verwerpt de her-doop. Doch hij wijst erop, dat in heel het Nieuwe Testament sprake is van zichzelf te laten dopen en niet van tot de Doop gebracht worden. Dit is het oude, onder 2. genoemde bezwaar. En hij meent, dat er maar een zeer dunne draad is om zich bij de verdediging van de kinderdoop aan vast te houden, namelijk dat er in het Nieuwe Testament sprake is van 'en zijn huis'. Ook erkent hij wel, dat de kinderen volgens het Nieuwe Testament tot het rijk Gods behoren, maar dat is volgens hem nog wat anders dan de kerk. En dit is wel zo, maar niet in die zin, dat het getal der burgers van Gods rijk een ander zou zijn dan dat van de leden der kerk. Wie hierover meer wil weten kan terecht in het mooie boekje van ds. G. Visee, 'Ons aller Moeder' (uitgave Oosterbaan & Le Gointre N.V., Goes, 1961), pag. 126—129.

§ 12. Op dopers spoor geraakt

Het verschil tussen de gereformeerde belijdenis en de meningen van allerlei Dopersen van vroeger en later tijd laat zich in deze drie punten aanwijzen:

1. volgens de Dopersen zijn de sacramenten niet teken én zegel, maar alleen teken;

2. volgens de Dopersen zijn de sacramenten niet teken van het heil, dat God belooft en ook schenkt aan wie Zijn belofte geloven, maar teken van wat God 'aan de ziel gedaan heeft';

3. volgens de Dopersen spreekt in de sacramenten niet God, maar de gelovige.

Dit houdt in dat volgens de Dopersen geloof en belijdenis aan de Doop vooraf moeten gaan. De dopeling moet de weldaden eerst ontvangen hebben en dit kan alleen door het geloof. Doch volgens de gereformeerde belijdenis kan de verzegeling door de Heilige Doop ook aan het geloof vooraf gaan, Ook in dat geval is de Doop niet 'ijdel of ledig' (art. 33), want niet het geloof, maar Gods belofte is de inhoud van de Doop en het geloof doet deze en neemt die aan.

In de strijd tegen vroegere en latere Dopersen hebben de Gereformeerden zich helaas wel laten verleiden hun vraagstellingen over te nemen, waardoor ze soms op dopers spoor geraakten.

Dan zei men: al kan een kindje het geloof nog niet belijden, het kan toch als 'geloofsvermogen' reeds in hem zijn (van zulk vermogen weet de Heilige Schrift niets!) en wij mogen 'bet er voor houden, dat dit geloof er is'. Doch op grond waarvan? Maar zo kwam men er toe zelfs in kerkelijke besluiten uit te spreken, dat men de kinderen der gelovigen moest houden voor wedergeboren . . . totdat het tegendeel zou blijken (1905—1942), of dat men ze moest beschouwen 'als delende in de wederbarende genade des Heiligen Geestes' (Vervangingsformule, 1946). Deze laatste formule is in 1959 'ter zijde gesteld'. Doch alle bezwaren ertegen werden afgewezen en aan haar leer-inhoud werd vastgehouden.

Deze theorieën verwaarlozen niet alleen tal van Schriftgegevens, maar komen ook met andere in strijd en ondergraven de vastheid der sacramenten. Doch elke Doop is 'vol', echt en welgemeend. Zeker bij het opgroeien der gedoopten blijkt verschil. Maar dit niet doordat de HEERE sommigen niets zou hebben beloofd (1 Cor. 10:4), maar door het ongeloof der onwilligen, 1 Cor. 10:5, Hebr. 4:6.

§ 13. Het verzegelde verbond

De meningen, dat de Doop 'aanwezige, reeds gewerkte wedergeboorte' bezegelt en men elke gedoopte 'voor wedergeboren heeft

te houden', of althans heeft te houden 'als delende in de wederbarende genade Gods', hangen samen met een verkeerde voorstelling inzake het verbond des Heeren. Over dit verbond werd reeds bij art. 17 gesproken. Zie dus ook daar.

Het Doopsformulier wijst bij het verbond, dat door de Doop wordt verzegeld naar Gods verbond met Abraham, waarvan we lezen in Gen. 17. Daar blijkt, dat dit verbond geheel en alleen van God uitgaat. Hij stelt het. Het verbond komt niet tot stand door een overeenkomst van God met de mens, God legt het op. Zo is het verbond in zijn ontstaan ééNZijdig (monopleurisch).

Duidelijk blijkt, dat dit verbond niet slechts Abraham persoonlijk geldt, ook zijn nageslacht deelt erin. Het is een eeuwig verbond, d.w.z., dat het geldt tot het laatste geslacht.

In dit verbond belooft de Heere: Ik zal u en uw nakomelingschap tot een God zijn. Wat dit inhoudt wordt duidelijk omschreven in het Doopsformulier. God de Vader wil voor Zijn bondelingen zorgen en God de Zoon hen vrijkopen door Zijn bloed en God de Heilige Geest hen vernieuwen en brengen in het eeuwige leven met God.

Hiermee is nu gegeven, wat in Gen. 17 ook uitdrukkelijk wordt gezegd, dat de bondelingen dit verbond moeten houden. God wil door hen als hun Bondsgod erkend en aangehangen worden. Zij behoren Hem uit het geloof, waarin zij zich op Hem, die het heil werkt, verlaten, lief te hebben en te dienen. Ook dit 'tweede deel' van het verbond wordt in het Doopsformulier uitvoerig omschreven.

Zo functioneert het verbond twee-zijdig. De Heere houdt en Abraham en zijn geslacht houde het verbond (di-pleurisch).

Hand. 2:39 trekt dit verbond door in de tijd van het Nieuwe Testament. En de brief aan de Romeinen leert ons, dat Abraham de vader van alle gelovigen is en al de gelovigen als zijn geestelijk nageslacht in het met hem opgerichte verbond delen. Voor al die gelovigen geldt, dat God hun God en de God hunner kinderen is.

Later kwam de misvatting op, dat het verbond Gods toch eigenlijk alleen voor de uitverkoren en wedergeboren kinderen volledig geldt. De anderen horen God niet toe en delen niet in Zijn verbond Zij hebben daar slechts uiterlijk een plaats. God heeft met hen slechts 'een uitwendig verbond', of: 'zij behoren alleen tot de aardse verschijningsvorm van het verbond'. Dezen zouden daarom

ook geen recht hebben op de verzegeling van het verbond in de Doop. Wel worden zij gedoopt en wij moeten hen ook wel dopen, omdat we hen niet van de echte bondelingen kunnen onderkennen, maar hun Doop is dan 'een Doop in niet-volle zin', een 'schijndoop', 'watermorserij'.

Zo ging men onderscheiden tussen die echt en die uitwendig tot het verbond behoren, tussen die de volle en die een niet-volle Doop hadden ontvangen. Voor de eersten was het evangelie een onvoorwaardelijke toezegging van Gods heil, voor de tweeden niet meer dan een uiterlijke aanbidding, komend tot allen die het evangelie horen, maar tot de gedoopten met bijzondere kracht.

Van de echte bondelingen heette het nu, dat zij wedergeboren waren of althans zeker zouden worden. En daarom werden zij gedoopt: op grond van deze veronderstelde wedergeboorte. Zo werden ook wel de slechts uitwendig tot het verbond behorende kinderen gedoopt, maar als bij hun opgroeien bleek, dat zij niet geloofden, dan kwam aan de dag, dat zij een niet-volle Doop hadden ontvangen.

Op deze wijze werd dus onderscheiden tussen tweeërlei evangelie (één onvoorwaardelijke toezegging voor de uitverkorenen én een uitwendige aanbidding des heils, dus een krachtig Woord én een uitwendige prediking), tweeërlei sacrament en tweeërlei bondelingen .

Doch waar is van al deze indelingen en onderscheidingen, waarmee men een fraai sluitend systeem opbouwde maar het levende Woord Gods krachteloos maakte, sprake bij de belofte aan Abraham en zijn nakomelingschap? Deze onbijbelse beschouwingen zijn vastgelegd in de synodale leeruitspraken van 1942 en hoewel deze in 1946 door een 'vervangingsformule' werden vervangen, welke in 1959 niet verworpen of afgeschaft, maar 'terzijde' gesteld werd, nooit zijn deze beschouwingen veroordeeld of herroepen. Bij elke 'vervanging' en 'terzijdestelling' werd wat tevoren was besloten, gehandhaafd en geprezen als 'naar den Woorde Gods' en 'zegenrijk gewerkt hebbende'. Bij dit fraai sluitende systeem wordt een en ander, dat het Woord Gods duidelijk leert, verwaarloosd omdat het niet in het systeem past en komt men op meer dan één punt met het Woord Gods in strijd, en berooft men Gods volk van zijn vastigheden, die het genadig ontvangen heeft.

Gods beloften zijn voor al de gedoopten en niemand hoeft te vragen of zijn Doop wel een volle Doop is geweest, waarop in dit leven ook geen antwoord mogelijk is. Maar ieder heeft toe te zien, dat hij het verbond bewaart en zich klemmend aan Gods beloften naar Zijn eisen richt. Want. .. kinderen des Koninkrijks zullen buiten geworpen worden en ranken van de ware wijnstok afgesneden, wanneer zij ongehoorzaam zijn en geen vrucht dragen. Maar indien wij uit zwakheid in zonde vallen en dit hartelijk betreuen, dan moeten we niet aan Gods genade wanhopen noch in de zonde blijven liggen, omdat de Doop een 'zegel en ontwijfelbaar getuigenis is, dat wij een eeuwig verbond met God hebben' (Doopsformulier), Joh. 15:6,1 Cor. 10:1-5, Hebr. 4:6,12:16.

ARTIKEL 35

VAN HET HEILIG AVONDMAAL VAN ONZE HEERE JEZUS CHRISTUS

§ 1. Plaats in N.G.B. en Catechismus

Ook over dit tweede sacrament wordt in beide breed gesproken. En geen wonder, want de strijd om de sacramenten was in de tijd der grote Reformatie een strijd om het Avondmaal. Werd Guido de Bres ook niet tot de strop veroordeeld, omdat hij het Avondmaal had durven bedienen? De Catechismus wijdt aan dit sacrament drie zondagsafdelingen en de N.G.B. een nog langer artikel dan aan de Doop.

De Catechismus bespreekt in:

vr. 75: het teken en de belofte, die daardoor wordt aangewezen en verzegeld;

vr. 76: de inhoud van die belofte;

vr. 77: de Schriftplaatsen, waar die belofte wordt gevonden;

vr. 78: hoe het verband tussen het teken en het beloofde goed met is;

vr. 79: hoe het verband tussen het teken en het beloofde goed wel is;
vr. 80: het onderscheid tussen het Avondmaal des Heeren en de pauselijke mis;
vr. 81: voor wie het Avondmaal is ingesteld en wie er gewenste gasten zijn;
vr. 82: dat de gemeente het Avondmaal heilig behoort te houden en hoe zij dit moet doen.

Let er op, dat de behandeling van Doop en Avondmaal in de Catechismus volgens één schema geschiedt. Zie §1 bij art. 34. Ons artikel laat zich als volgt indelen:

I. het Avondmaal is ingesteld om ons te voeden; namelijk ons geestelijk leven, en dit door het eten van Jezus Christus;

II. want door het gelovig eten van brood en wijn ontvangen wij waarlijk Jezus Christus. De Heilige Geest bewerkt dit op voor ons onnaspeurlijke wijze;

III. zo is het dan een geestelijke maaltijd voor de gelovigen,

a. waaraan Christus zich aan hen meedeelt;

b. - de ongelovigen ontvangen geen deel aan Hem -;

c. waaraan de gelovigen dankbaar en eerbiedig verschijnen;

IV. verwerping der dwalingen.

§ 2. Instelling

Het oudste bericht van de instelling vinden we 1 Cor. 11:23-28 en verder wordt zij ons in al de drie synoptische evangeliën meegedeeld: Matth. 26:26-28, Marc. 14:22-24, Luc. 22:19,20.

Uit al deze berichten is duidelijk, dat de instelling van het Avondmaal een bevel bevat voor allen (drinkt allen daaruit, Matth. 26:27) en voor alle tijden en plaatsen (verkondigt de dood des Heeren totdat Hij komt, 1 Cor. 11:26). Dit bevel heeft de kerk aanstonds opgevolgd, Hand. 20:7, en bij de evangelieprediking heeft Paulus de instelling des Avondmaals 'overgegeven', 1 Cor. 11:23. Zou de kerk de bediening ervan nalaten, dan deed zij 'tegen de ordinantie Gods' en dit zou ook elke gelovige doen, die het Avondmaal verzuimt.

Bij de berichten over de instelling merken we kleine verschillen

in de formulering op, maar in de hoofdzaak is er volkomen overeenstemming.

Zij tonen duidelijk:

1. dat de Heere Jezus aan zijn discipelen gebroken brood en in een beker vergoten wijn gaf;
2. dat Hij van dit brood verklaarde: 'Dit is Mijn lichaam' en van de vergoten wijn: 'Dit is het bloed van Mijn (of: het) verbond' of: 'Dit is het nieuwe verbond in Mijn bloed'.
3. dat Christus uitsprak, dat Zijn lichaam verbroken en Zijn bloed vergoten zou worden ten bate van de Zijnen (voor velen) tot vergeving van zonden;
4. dat het Avondmaal niet alleen is ingesteld, opdat Christus daardoor tot de Zijnen zou spreken, maar ook opdat zij Hem zouden belijden als de voor hen geofferde: zij verkondigen er de dood des Heeren, 1 Cor, 11:26.

De verschillende formuleringen in de onderscheiden berichten toont, dat ons niet een bepaalde formule voor de viering voorgeschreven is. En dat we bij de instellingswoorden nog veel minder hebben te denken aan een toverformule, De woorden zijn trouwens ook niet tot brood en wijn gericht, maar tot de ontvangers om hun de betekenis van de dood van Christus te leren en het heil, dat deze dood zou brengen, te verzekeren.

§ 3. De tekenen van het Avondmaal

Deze zijn brood en wijn, aanwijzende het lichaam en bloed des Heeren; dat wordt verbroken en vergoten, aanwijzende, dat het lichaam des Heeren verbroken en Zijn bloed vergoten is; uit gereikt en toe gedeeld, aanwijzende, dat de offerande van Christus ons toekomt, ons ten goede is geschied tot betaling onzer zondesschuld; aan genomen en ontvangen met hand en mond als aanduiding van ons gelovig aannemen met het hart van de ons in de belofte voorgestelde en geschonken gekruiste Christus gegeten en gedronken, aanwijzende, dat wij door het geloof zozeer met Christus worden verenigd en de schuldhetaling door Zijn lijden en de vernieuwing door Zijn Geest zozeer tot de onze verkrijgen, als brood en wijn door eten en drinken onafscheidelijk met ons worden verenigd; en dat Hij ons evenzo voedt als brood en wijn ons lichamelijk leven voeden en verkwikken. Bovendien is het eten

en drinken met onze mond aanduiding van ons vertrouwen des harten op Christus alleen.

Zo spreken de tekenen van het Avondmaal van wat Christus voor (ten behoeve) van ons deed: Zijn offer, aan het kruis volbracht; en van wat Hij in ons doet door Zijn Geest: ons voeden en laven, sterken en vernieuwen tot het eeuwige leven.

Zij spreken van vergeving der zonden, Mattb. 26:27 28, eeuwig leven, Job. 6:54, en van de gemeenschap der heiligen, 1 Cor. 10:17, want gelijk wij allen hetzelfde brood eten, zo hebben wij allen aan dezelfde Christus deel; zoals een brood en wijn door de Avondmaalsviering in ons komt, zo is door Christus een leven in al de gelovigen en zijn zij elkanders leden.

§ 4. Doel en bestemming van het Avondmaal

Het Avondmaal is ingesteld voor de gelovigen. Ons artikel noemt hen hier ‘wedergeborenen’ en omschrijft dit woord verder als ‘die Hij in Zijn huisgezin, hetwelk is Zijn kerk, ingelijfd heeft’. Het is voor alle gelovigen, ook en juist voor de zwakken in het geloof, ‘die begeren hoe langer hoe meer bun geloof te sterken en bun leven te beteren’, Cat., antw. 81. Aan het Avondmaal behoort dus de Doop, waardoor we immers in de kerk ingelijfd worden, vooraf te gaan. De Doop is het sacrament der inlijving, het Avondmaal dat der inlijving in de gemeente Gods.

Want dit laatste dient ‘om ons te voeden en te onderhouden’. Daarom worden wij eenmaal gedoopt, maar vierden het Avondmaal bij herhaling. —

§ 5. Geestelijke voeding

Ons artikel geeft een brede uiteenzetting over ‘tweeërlei leven’, dat de wedergeborenen, de gelovigen, in zich hebben; immers het lichamenlijk en het geestelijk leven. Zie ook D.L. III/IV, 17. Wij mogen dit niet zo opvatten als zouden dit lichamenlijk en geestelijk leven los van en naast elkaar bestaan. Dus niet als zou dat geestelijk leven, dat uit de wedergeboorte is, ons lichamenlijk leven onveranderd laten. De wedergeboorte heiligt immers ook ons lichamenlijk leven en leert ons dat tot een geestelijke offerande te maken voor de Heere, Rom. 12:1. Ons artikel handelt niet over wedergeboorte, maar over het Avondmaal. En om nu duidelijk te maken, dat dit tot geestelijke voeding is gegeven en dient om

ons geloof te sterken, geeft het deze breed uitgewerkte vergelijking van 'tweeërlei leven'. Lees haar oplettend in ons artikel na. Zij is te duidelijk om er nog iets aan toe te voegen.

Let er op, dat het 'levende brood, dat uit de hemel nedergedaald is' en dat God gezonden heeft om ons geestelijk leven te onderhouden niet is het brood van het Avondmaal, maar Jezus Christus Joh. 6:51. Het brood, dat wij moeten eten is dan ook Jezus Christus, die het brood des levens is. Wij moeten Zijn vlees eten en Zijn bloed drinken, Joh. 6:35. Zie Cat., vr. 76. Dit eten en drinken van het vlees en bloed van Christus geschiedt niet met de lichamelijke mond, doch als Christus door ons 'toegeëigend en ontvangen wordt door het geloof in den geest'. Vergelijk Joh. 6:35 met Joh. 6:51 en zie ook Joh. 6:56. De Cat. omschrijft het eten van Christus' gekruisigde lichaam en het drinken van Zijn vergoten bloed dan ook geheel naar de Schrift als 'met een gelovig hart het ganse lijden en sterven van Christus aannemen' en 'door de Heilige Geest hoe langer hoe meer met Hem verenigd worden'.

Het brood van het Avondmaal is ons nu gegeven om ons 'het geestelijke en hemelse brood', dat Christus is, af te beelden (teken) en om ons te betuigen (zegel) 'dat Hij Zelf mijn ziel met Zijn gekruisigd lichaam en vergoten bloed zo zekerlijk tot het eeuwige leven spijst en laaft als ik het brood en de drinkbeker des Heeren (als zekere waartekenen des lichaams en bloeds van Christus) uit des dienaars hand ontvang en met de mond geniet', Cat., antw. 75.

De wijze waarop Christus in ons werkt, hetgeen Hij ons door de tekenen van het Avondmaal voor ogen stelt, gaat ons verstand te boven en is ons onbegrijpelijk, zoals heel het werk van de Heilige Geest ons verborgen en voor ons ondoorgrondelijk is.

Maar bij gelovige ontvangst van het Avondmaal eten en drinken wij niet slechts brood en wijn, doch 'het eigen en natuurlijk lichaam en het eigen bloed van Christus'. De waarde en betekenis van Christus' offer wordt ons dan gegeven en door ons aangenomen, zodat wij vergeving der zonden hebben en met Christus Zelf hoe langer hoe meer verenigd worden. Zo eten wij Hem niet door onze lichamelijke mond, maar door het geloof in de geest. Want het geloof is 'de hand en mond der ziel'.

Deze gemeenschapsoefening door het geloof, dit 'eten' van Christus' vlees en dit 'drinken' van Zijn bloed mogen en behoren wij elke dag te doen. Maar aan het Avondmaal ontvangen we de

zichtbare tekenen en zegelen hiervan. En met die tekenen en zegelen wordt ons het eigen en natuurlijk lichaam van Christus en Zijn eigen bloed verpand en in dat pand ook gegeven, zoals in een cheque van f 10,- ons tien guldens verpand en gegeven worden. Maar wie die cheque niet inwisselt, verkrijgt toch de hem gegeven tien guldens niet, en dit door eigen schuld. Zo ontvangt, wie het pand niet gelovig gebruikt en het daardoor verpande niet in geloof begeert en aanneemt, het verpande en gegevene niet. Geven en ontvangen zijn dus wél te onderscheiden!

§ 6. Maaltijd aan een tafel

Het Avondmaal is ingesteld aan de Paasdis; na de viering van dit oudtestamentische sacrament. Dat Pascha was een offer en een maaltijd. Christus stelde nu in het licht, dat Hij het offer, waar elk Pascha om riep, ging volbrengen en verordeneerde ons voortaan alleen een maaltijd. Zo is het Avondmaal in de oude kerk dan ook gevierd: als een eenvoudige maaltijd. Maar het is verworden tot een offer en deze verwording is in de Roomse kerk het een en het al geworden. Zij viert haar sacrament van de dood des Heeren dan ook niet bij een tafel maar bij het altaar. Daardoor is de Paapse (geen scheldwoord, maar oude vorm voor pauselijke) mis dan ook iets geheel anders dan het Avondmaal des Heeren. De Roomse mis wil niet een herinnering aan het offer van Golgotha zijn maar een herhaling van dat offer. Volgens Rome geschiedt in de mis een onbloedige herhaling van het offer van Christus, daar op haar altaren het lichaam en bloed van Christus, dat daar door de transsubstantiatie wezenlijk aanwezig wordt geacht, van elkander gescheiden zijn. En zonder deze herhaling zouden 'de levenden en de doden geen vergeving der zonden hebben', Cat., antw. 80. Ook aanbidden zij bij de mis Christus in de gedaante van het brood. De Geuzen noemden de Roomsers daarom broodgodaanbidders! Het is dan ook niet te veel gezegd, als antw. 80 van de Cat. leert, dat de mis in de grond een verloochening van de enige offerande van Christus is. Want hier wordt niet beleden de verlossing door het offer van Christus, éénmaal geschied, Hebr. 10:11-14, maar meent men door de dienst van de priester zelf zijn verlossing te werken door herhaling van het offer. En de aanbidding van wat inderdaad niets dan stof is, is vervloekte afgoderij. Hoe arm is in al haar praal de Roomse mis. En hoe rijk

is in zijn eenvoud het Avondmaal. Daar is de prediking, dat onze verlossing gereed is. Een eenvoudige Avondmaalsviering in een schuur is rijker dan een pontificale hoogmis in een kathedraal.

(De naam 'mis' is vermoedelijk uit misverstand ontstaan. Oudtijds was het de verkeerde gewoonte, dat wanneer na de prediking het Avondmaal zou worden gevierd, de gedoopten de kerk verlieten. De voorganger zei dan: Gaat heen, de vergadering wordt ontbonden. *Ite, concio missa est, of alleen missa est.* Dit werd door verkeerd verstaan, toen men geen Latijn meer kende, opgevat als: het is mis.)

§ 7. Christus' tegenwoordigheid in het Avondmaal

De tekenen van het Avondmaal zijn dus 'aards en zienlijk' brood en wijn. Wij noemen het wel 'heilig brood' en 'heilige drank' (Avondmaalsformulier) omdat het tot een bepaald doel is afgezonderd, maar het is en blijft 'aards en zienlijk' brood. Er vindt geen wezensverandering plaats, zoals de Rooms en fabelen (transsubstantiatie). Zij menen, dat hoewel de eigenschappen (smaak, reuk enz.) van het brood gelijk blijven het wezen daarvan verandert in het wezen van Christus' vlees. Dit is onzinnig. Verandert het 'wezen', dan ook de eigenschappen. (Water, dat in wijn veranderd werd op de bruiloft te Kana, smaakte toen ook als wijn.)

Als Christus zegt: Dit is Mijn lichaam, is duidelijk, dat dit 'is' hetzelfde is als wanneer ik op de landkaart die stip bij het IJ aanwijzende zeg: dit is Amsterdam. En noemt de Schrift soms het brood Zijn lichaam en de wijn Zijn bloed, dan treffen we daar de zogenaamde 'sacramentele spreekwijze', die het teken noemt met de naam van het afgebeelde. Zie Cat., antw. 79.

De Luthersen leerden de wezens-tegelijkheid (consobstantiatie) Zij meenden, dat het lichaam van Christus tegelijk met (onder, bij en in) de tekenen aanwezig is (ubiquitariërs).

Zo is er inzake de tegenwoordigheid van Christus in het Avondmaal dit verschil:

Rooms: Lichamelijk en stoffelijk (transsubstantiatie); Hij wordt gegeten met de mond des lichaams.

Luthersen: Evenzeer lichamelijk (consobstantiatie) en gegeten met de mond des lichaams.

Zwingli: Niet aanwezig; het Avondmaal is louter en alleen een gedachtenismaal.
Gereformeerd: Wel wezenlijk, maar geestelijk aanwezig; lichamenlijk is Christus in de hemel. In het Avondmaal wordt Hij gegeten met de mond des geloofs, Cat., antw. 78.
(De Lutherse construeerden voor hun Avondmaalsleer hun vreemde leer, dat Christus bij de hemelvaart alom-tegenwoordig was geworden, Cat., Zondag 18.)

§ 8. Het sacrament en de gelovigen

De sacramenten zijn nooit 'ijdel of ledig, om ons te bedriegen', zei art. 33. Hiermee overeenstemmend leert ons artikel nu, dat het brood en de wijn van het Avondmaal altijd met de betekende zaak, dus met het lichaam en bloed des Heeren, met heel de schuldbetaling door Zijn offer en de vernieuwing door Zijn Geest, 'tezamen gevoegd zijn'. De Heere geeft elke Avondmaalsganger het volle sacrament en nooit alleen een ledig teken. Doch wie nu ongelovig alleen brood en wijn en niet de daarin verpande Christus aanneemt, die ontvangt ook enkel brood en wijn. Aan Christus blijft hij vreemd. En brood en wijn strekken hem tot verzwaring van het oordeel. Want hij achtte niet wat hem gegeven werd en maakte huichelachtig het gebaar van Christus aan te nemen, terwijl zijn hart koud voor Hem was.

Ons artikel noemt nu als voorbeelden hierbij Judas en Simon de tovenaars. Gelukkig gekozen zijn deze niet. Vele Schriftuitleggers zijn van oordeel, dat Judas aan het eigenlijke Avondmaal niet meer heeft deelgenomen. En waar lezen we ooit, dat aan Simon het Avondmaal werd bediend? Niettemin zijn deze voorbeelden als voorbeelden duidelijk.

§ 9. De viering van het Avondmaal

Ons artikel beschrijft de viering als:

1. te geschieden 'in de verzameling van het volk Gods'. Het Avondmaal is een gemeenschappelijke maaltijd der gelovigen. Geen aparte bediening dus aan de huizen (krankencommunie). En geen 'mis' zonder communie, waarbij de priester alleen het Avondmaal nuttigt;
2. te geschieden 'met ootmoedigheid en eerbied'. De Roomsse verwijten ons wegens het ontbreken van hun pompeuze praal ge

brek hieraan. Maar de kerk belijdt, dat zij in de heilige ontmoeting met God, die het Avondmaal is, ootmoedig en eerbiedig tot Hem komt;

3. te geschieden terwijl wij 'onder ons (met elkaar) houden een heilige gedachtenis aan den dood van Christus, onzen Zaligmaker' en dit 'met dankzegging'. Schoon wordt deze 'gedachtenis' omschreven in het tweede deel van ons Avondmaalsformulier;

4. te geschieden om 'aldaar belijdenis van ons geloof en de christelijke religie te doen'. Want wij verkondigen daar de dood des Heeren, 1 Cor. 11:26, als de enige grond der zaligheid.

Ons artikel spreekt er niet over, hoe dikwijls wij het Avondmaal behoren te vieren. Een voorschrift biedt de Schrift hier niet. Wel is er op te letten, dat de wijze, waarop God de oudtestamentische eredienst regelde, ons tot soberheid maant. Er was elke week slechts één sabbat en elk jaar slechts één grote verzoendag. En een vrijwillig offer mocht hoogstens één dag duren. Algemeen gebruik is één viering per seizoen. Art. 63 K.O. bepaalt: 'Het Avondmaal des Heeren zal tenminste alle twee of drie maanden gehouden worden'.

§ 10. De zelfbeproeving

Ontvangen de ongelovigen het sacrament tot hun verdoemenis, de gelovigen ontvangen het niet automatisch tot hun vertroosting. Zij kunnen zichzelf een oordeel eten. Een oordeel is nog niet het oordeel. Beking blijft mogelijk. Maar zij eten zich een oordeel en halen zich Gods toorn op de hals als zij onwaardiglijk (op onwaardige wijze) zonder geloofsoefening eten en drinken. Onheilig Avondmaal vieren zal de consciëntie verharderen en ons te meer in de zonde verstrikt doen raken. We gewinnen ons dan om met het heilige onheilig om te gaan.

Sommigen zeggen daarom: laten wij nooit aan het Avondmaal gaan, dan ontheiligen we het ook niet. Maar zo wordt het ook ontheilgd. Wel niet door mis-bruik, maar door 'on-bruik'. Paulus vermaant ons, onszelf te beproeven en alzo van het brood te eten.

Deze zelfbeproeving bestaat niet in het stellen van de vraag: gaan of niet gaan? Gaan is gebod! Maar het is toezien, dat we niet op onwaardige, niet bij het Avondmaal passende, wijze toegaan. Deze zelfbeproeving dient niet om ons het Avondmaal waardig

te maken. We zijn het altijd onwaardig, maar worden door de Heere verwaardigd. De zelfbeproeving dient, opdat wij het Avondmaal tot onze troost (en niet tot ons oordeel) mogen gebruiken. Zij bestaat in deze drie stukken:

1. het bedenken van onze zonde en vervloeking, opdat wij ons voor God verootmoedigen (klein neerbuigen), ook door de zonde weg te doen en rechte wegen te maken met God en onze naaste;
  2. het gelovig omhelzen van de belofte der schuldvergeving;
  3. het vernieuwen van ons voornemen, de Heere te dienen naar Zijn Woord en onze naaste lief te hebben als onszelf. Zie ook het begin van het Avondmaalsformulier.
- Behalve deze zelftucht is ook de kerkelijke tucht nodig, Cat., antw. 82 en zondag 31 en art. 32.

§ 11. De vrucht van het Avondmaal

Als zodanig wijst ons artikel aan, dat wij door het gebruik van het Avondmaal 'bewogen worden tot een vurige liefde jegens God en onze naaste'. Deze vrucht zal als alle vrucht langzaam rijpen, Duidelijk blijkt hier, dat onze belijdenis de vrucht niet alleen zoekt in 'innerlijke ervaring', maar in algehele bekering des levens.

§ 12. Verwerping der dwalingen

Hierin is de belijdenis in dit artikel wel zeer sober. Van al de 'inmengselen en verdoemelijke vonden, die de mensen bij de sacramenten gedaan en gemengd hebben, als evenzo vele ontheiligingen daarvan' noemt zij er niet één. Zij spreekt niet uitdrukkelijk over de transsubstantiatie, de kelk-onthouding, de hostie-aanbidding, de processie met de hostie, enz. Alles wat prikkelen kon werd vermeden door de simpele vermaning zich te vergenoegen met de ordening, die Christus en Zijn apostelen ons hebben geleerd. Toch is heel ons artikel in al zijn voorstellingen één protest tegen de Roomse verbastering. Niet het minst in zijn doorlopend spreken van het Avondmaal als van een maaltijd aan een tafel.

ARTIKEL 36

VAN HET AMBT DER OVERHEID

§ 1. Indeling van het artikel

- I. God heeft de Overheden ingesteld om de losbandigheid der mensen te bedwingen.
- II. Hij gaf hun daartoe de zwaarmacht.
- III. De plicht der Overheden t.a.v. de openbare godsdienst. IV. De plichten der onderdanen tegenover de Overheden.
- V. Verwerping der dwalingen.

§ 2. Grensoverschrijding?

Door tal van Gereformeerden (o.a. prof. dr. K. Dijk, ds. S. G. de Graaf, prof. dr. mr. I. A. Diepenhorst) is beweerd, dat de kerk met art. 36 'de grenzen van haar profetische bevoegdheid heeft overschreden'. Volgens hen behoort in de belijdenis geen artikel over de Overheid.

Nu is het waar, dat de kerk zich niet met de technische bijzonderheden inzake het regeerbeleid heeft te bemoeien. Zij heeft niet, gelijk de Hervormde Synode in haar 'boodschappen' bij herhaling deed, in allerlei concrete vragen van regeerbeleid de Overheid voor te schrijven, wat deze behoort te doen. Ook de Wereldraad van Kerken bemoeide zich in dezen al te vaak met wat de kerk in het geheel niet aangaat. Doch dit neemt niet weg, dat de kerk in haar belijden het Woord Gods nasprekende, ook behoort te belijden, wat dit Woord ons leert inzake de Overheid en bijzonder inzake onze verhouding tot haar. En dit doet de N.G.B. in dit artikel. Zij geeft hier geen uitgewerkte leer over het gezag, of over de staat, maar belijdt hier tegenover de bedreiging der anabaptistische dwaling en revolutie, hoe de christenen zich tegenover de Overheden hebben te gedragen. De Schrift spreekt hierover duidelijk, Rom. 13. Hierbij moest nu ook wel iets gezegd worden over de taak der Overheid. Doch het geheel van ons artikel is meer een beroep op de bescheerming der Overheden, dan dat het de Overheden nu eens de les zou lezen over hun plichten. De oor

spronkelijke tekst van De Bres luidde: Nous croyons finalement (= tenslotte geloven we). Later schrapte men dit 'finalement' (= tenslotte), blijkbaar omdat art. 37 ook begint: Finalement nous croyons. Doch De Bres heeft blijkbaar een dubbel slot bedoeld. En dit als een dubbel beroep, ten eerste op de aardse (art. 36) en ten tweede op de hemelse Overheid (art. 37). En juist als zulk een beroep op degenen, die God tot 'schilden der aarde' gaf, Ps. 47, is dit art. in de belijdenis geheel op haar plaats.

§ 3. Alleen om de zonde?

Ons art. begint met de belijdenis, dat onze goede God 'Koningen, Prinsen en Overheden' verordend (ingesteld) heeft. De Schrift leert dit duidelijk. Zie Rom. 13:1, 1 Petr. 2:13 v.v., Tit. 3:1. Met dit te belijden keert onze confessie zich aanstonds tegen de oproerige Wederdopers, die hier niets van wilden weten. Trouwens heel ons art. keert zich tegen het gevaar, dat de kerk van die zijde verschrikkelijk bedreigde. Het is één worsteling om de gelovigen uit de greep der revolutie te houden, En het wil hiermee tegelijk aan de Roomse Overheid, die de Gereformeerden met de Wederdopers op één hoop wierp en hen daarom als oproermakers vervolgde, duidelijk maken, dat de Gereformeerden de meest gezagsgetrouwe onderdanen zijn. Want zij erkennen, dat we in het ambt der Overheid God ontmoeten (geen volkssouvereiniteit). Verder zegt ons art., dat God de Overheden instelde 'uit oorzaak van de verdorvenheid van het menselijke geslacht' en wel opdat de ongebondenheid der mensen bedwongen worde'. Hiermee wil niet gezegd zijn, dat er zonder zondeval geen Overheid zou zijn geweest. Het is meestal onmogelijk om te zeggen, hoe de wereld er zonder zondeval zou hebben uitgezien. Maar er is reden voor het zeggen, dat er ook dan Overheden geweest zouden zijn. Zij zijn immers ook in de wereld der goede engelen. En voor de goede samenvoeging zouden, zo veel wij kunnen beoordelen, ook zonder zondeval, leiders nodig zijn geweest. Doch het gezag der Overheden zou dan geen dwingend karakter gehad hebben. Het zou om zich te laten gelden geen zwaard behoeven. Maar onze confessie doet over dit alles geen uitspraak en beperkt zich tot wat heden de werkelijkheid is. De Overheid, gelijk zij thans is en zoals wij haar kennen, is er 'om der zonde wil' en om de 'ongebondenheid te bedwingen. Dat het 'straffen der boosdoeners' niet haar

enige taak is blijkt uit het vervolg van ons art. De Overheid is er ook 'om wille van de verlossing'. Christus heeft alle macht, d.w.z. ook alle Overheden onder Zich gekregen. En alle koningen behoren Hem, de Koning der koningen, te dienen en 'het Koninkrijk van Christus te bevorderen'. Dit is ook het beste wat zij voor hun land en volk ooit kunnen doen! Let op 1 Tim. 2:1-5.

Let er op, dat de confessie ook hier, evenals bijvoorbeeld in art. 33, spreekt van 'onze goede God'. Wij mogen wel dankbaar zijn voor Gods instelling van de Overheden. Wat zou er anders van de wereld worden?

§ 4. Zwaardmacht

De Overheid oefent haar gezag niet uit, zoals de kerkelijke ambtsdragers dat doen, door onderwijzing, maar door dwang. Om de zonde kan dit niet anders. God gaf haar daartoe het zwaard. Hij verleende haar de macht om zelfs te doden en zich met geweld te handhaven. Tot deze 'zwaardmacht' behoort ook het opleggen van straffen.

§ 5. Plicht der Overheid tegenover de openbare godsdienst

Over het derde onderdeel van ons artikel is veel te doen geweest en het rumoer rondom wat hier gezegd wordt is ook in onze tijd nog niet verstild. Hierbij stonden met name de 21 woorden die meestal tussen haakjes staan, in het middelpunt. Op de Generale Synode van Middelburg-1896 dienden acht leden hiertegen een bezwaarschrift in. De beslissing over dit bezwaarschrift viel pas op de Synode van Utrecht-1905.

Deze schrapt deze woorden. De Chr. Geref. Kerk en de Herv. Kerk deden dit niet. Op de 'Geref. Oecumenische synode' Amsterdam-1949 kwam de zaak opnieuw aan de orde, want ook de kerken in het buitenland hadden deze woorden niet verwijderd. Op de 'Geref. Oecumenische synode' Edinburg-1953 werd een verklaring aangenomen over de verhouding van kerk en Overheid. Ook in de Herv. Kerk hield deze zaak de geesten steeds weer bezig.

De Generale Synode van Utrecht-1905 redeneerde in haar zeer lijvig rapport als volgt: Men moet de confessie lezen naar de bedoeling der opstellers. (Fout! Wij moeten haar lezen in het licht der Heilige Schrift.) De bedoeling der opstellers zou zijn, dat de Overheid de kettters moet verbranden. (Weer fout! De Gereformeerden

zijn hier wel eens bedenkelijk uitgegleden. Maar hun overheersende gedachte was dat de Overheid tolerant behoort te zijn. Toen Datheen later in Gent de Overheid tot harde maatregelen tegen de Rooms en opriep kreeg hij de Gereformeerden tegen zich.) Doch in de mening, dat de Gereformeerden van de 16de eeuw 'ketterbranders' waren, oordeelde de Synode van 1905, dat men in de 21 woorden wel moest lezen, dat het de roeping der Overheid was de kettters uit te roeien. Terecht achtte zij dit in strijd met de Heilige Schrift. En daarom schrapte zij de 21 woorden.

Dit dient evenwel betreurd te worden. Want de vraag is niet, wat deze of die gereformeerde wel eens heeft bepleit, maar of de woorden, die hier staan, in het licht van de Schrift een goede zin kunnen hebben. En dit hebben zij wel, indien men maar goed leest wat er staat.

'De hand houden aan den heiligen Kerkedienst' wil niet zeggen, dat de Overheid deze dienst moet organiseren en uitrichten. Maar dat zij deze behoort te beschermen; haar van overlast moet vrijwaren en voor haaf volle ruimte moet geven. Dit wordt ook gezegd in de woorden 'het Koninkrijk van Christus te doen vorderen en het woord des evangelies overal te doen prediken'. Verder staat hier niet, dat de Overheid de afgodendienaars moet uitroeien, maar dat zij 'alle afgoderij en valse godsdienst moet weren en uitroeien', dat wil zeggen, dat zij op haar terrein, het terrein van het openbare leven, het bedrijven van afgoderij en de uitoefening van de valse godsdienst behoort te voorkomen en zo deze er reeds is, die behoort te verbieden. Hier wordt van de Overheid geen consciëntiedwang geëist. Die komt haar niet toe. Maar wel dat zij voor het openbaar bedrijven van afgoderij en valse godsdienst geen ruimte zal bieden. En dit, opdat zij het 'rijk van den antichrist' geen opening zal geven (en zo ook haar eigen ruiten zou ingooien) maar dit ook op haar terrein zal 'te gronde werpen'.

Zo opgevat hebben deze woorden een goede en Schriftuurlijke zin. Want de Overheidspersonen (en over hén spreekt ons artikel) behoren, evengoed als alle mensen in de uitoefening van hun taak zich te richten naar de beide tafels van de wet des Heeren.

§ 6. Kerk en Overheid

De Rooms en onderwerpen de Overheid geheel aan de kerk. De Luthers en geven de Overheid gezag over de kerk.

Doch de een heeft over de ander geen heerschappij. Beide zijn door God gewild. En elk heeft een eigen taak. De kerk ziet zich deze toegewezen in de regering der kerk en de uitoefening van de eredienst en de prediking van het evangelie. De Overheid heeft haar taak in het openbare leven om daar recht en orde naar de wet des Heeren te bestellen en te handhaven.

Voor zover de kerk in de uitoefening van haar taak in het openbare leven optreedt, heeft de Overheid haar te beschermen.

En de kerk heeft de Overheid te eerbiedigen en tot haar eerbiediging op te roepen. Daarbij heeft zij in haar confessie en prediking ook te verkondigen, wat de Heere ons over de taak en roeping der Overheid leert.

§ 7. Plicht der onderdanen

Deze is in ons artikel zo duidelijk aangegeven, dat geen verdere toelichting nodig is. De hier omschreven plicht geldt niet enkel tegenover christelijke en rechtvaardige, maar ook tegenover harde en onrechtvaardige Overheden. Lees 1 Petr. 2:13-25; en bedenk, dat Rom. 13 werd geschreven toen Nero regeerde! Er is hier slechts één grens: 'Men moet Gode meer gehoorzaam zijn dan de mensen', Hand. 5:29. Slechts wanneer de Overheid ons tot zondigen zou bevelen, mogen we niet gehoorzamen. Ook dan blijft de plicht van eer bieden over!

§ 8. Verwerping der dwalingen

Hierbij bedenke men, dat de confessie stamt uit de tijd van de Munsterse excessen en het oproer te Amsterdam. Hoe gemakkelijk konden de vromen in dit verzet tegen de Overheid, die hun geliefden op het ijselijkst ter dood bracht, worden meegesleurd. Het is ook telkens geschied. Dit deel en trouwens heel ons artikel heeft nog niets van zijn actualiteit verloren.

ARTIKEL 37

VAN HET LAATSTE OORDEEL

§ 1. Karakter en indeling van dit artikel

Ons artikel biedt geen 'leer der laatste dingen'. Tal van onderwerpen, die daartoe behoren, komen hier niet ter sprake. We lezen hier niets over de tussentoestand (tijd tussen sterven en opstanding), het duizendjarig rijk, de antichrist, de tekenen der tijden. Ons artikel is ook geen paragraaf uit een dogmatiek, maar een cri de coeur. De geplaagde martelaren-kerk doet hier een vurig beroep op haar hemelse Rechter en belijdt hier haar hoop tegenover haar vervolgers, tegelijk dezen waarschuwend voor hun verderf. Zulk een hartekreet uit de diepte in te delen, is haast tegennatuurlijk. Toch zullen we naar de gevolgde gewoonte dit ook nu doen ter ondersteuning van het geheugen. De laatste dag der historie, waarop ons artikel de hoop vestigt, is een gerichtsdag. Zo handelt ons artikel over het laatste, dat is het voor eeuwig beslissende, oordeel. En het spreekt over:

I. de majesteitlijke komst van de Rechter;

II. de dagvaarding van alle mensen, zowel levenden als doden; III. de processtukken, die op tafel zullen komen;

IV. de rehabilitatie der vromen, die deze grote dag met groot verlangen verwachten.

§ 2. De majesteitlijke komst van de Rechter

De Rechter zal onze Heere Jezus Christus zijn, Hand. 1:11, Matth. 25:13, 2 Tim. 4:1. Dit is aanstonds vertroostend voor al de Zijnen. De kerk noemt Hem hier 'onze Heere' en duidt Hem in zondag 19, antw. 52 aan als 'even dezelfde, die zich tevoren om mijnentwille voor Gods gericht gesteld en al den vloek van mij weggenomen heeft'. Maar voor wie Hem verwierpen is dit aanstonds verschrikkend, want zij zullen tot Rechter ontvangen 'Dengene, dien zij doorstoken hebben', Openb. 1:7. Hij zal komen, als de tijd, van de HEERE verordend, daar is. Deze tijd is 'allen creaturen onbekend'. Plotseling en onverwacht, als een dief

in de nacht, zal Hij verschijnen, 1 Thess. 5:2, Matth. 24:37, 38. Van die dag en ure weet niemand, noch de engelen, die in de hemel zijn, noch de Zoon dan de Vader. Wel noemt de Schrift ons vele tekenen, die op de nadering van Christus' wederkomst wijzen: de goddeloosheid zal toenemen, Matth. 24:12; de openbaring van de mens der zonde, de antichrist, 2 Thess. 2:1-12; oorlogen en geruchten van oorlogen, Marc. 13:7, 8; aardbevingen in onderscheidene plaatsen, Luc. 21:25-27; zware vervolging der kerk, Matth. 24:9-12; prediking van het evangelie aan alle volkeren, Matth. 24:14. Deze tekenen zijn de gedurige klop op de deur, die de mensheid waarschuwt: Ziet, Hij komt!

Christus zal lichamelijk en zienlijk wederkomen, Hand. 1:11 en Openb. 1:7. En dan zal Hij Zijn werk van Redder als Rechter voltooien. En als zodanig komt Hij dan 'in Zijn heerlijkheid', omstuwd door al de heilige engelen. En Hij zal zich dan zetten 'op de troon Zijner heerlijkheid', Matth. 25:31. En Zijn macht zal dan zo groot zijn, dat Hij 'deze oude wereld in vuur en vlam' zal stellen 'om haar te zuiveren', 2 Petr. 3:7-10.

§ 3. Chiliasme

Het Griekse woord 'chilios' betekent duizend. Met het hiervan afgeleide woord 'Chiliasme' wordt aangeduid de dwaling aangaande het duizend-jarige rijk van Christus. Zie Openb. 20 2, 4, 6. Dit Chiliasme is zeer oud en vooral in Amerika en gebieden, waar van Amerika uit zending werd bedreven, wijd verbreid. Het is afkomstig uit de scholen der Joodse rabbijnen. Dezen zagen de Messiaanse tijd als een tijd van politieke heerschappij van Israël over de volken, een tijd van grote voorspoed, waarop het wereldgericht zou volgen. Uit deze bespiegelingen kwamen soortgelijke verwachtingen van een aards rijk, waarin de christelijke kerk tot glorie zou komen, voort. Wij vinden het bij de Apostolischen, de Russelsten (Jehova-getuigen), de Mormonen en allerlei Adventisten. Elk geeft er zijn eigen voorstelling van, maar de grondlijnen zijn hierbij gelijk.

De Chiliasten onderscheiden tweeërlei komst van Christus. Bij Zijn eerste komst zal Hij de anti-christelijke machten overwinnen, de satan binden, de gestorven gelovigen opwekken, de gemeente en inzonderheid die van de bekeerde en naar Palestina teruggekeerde Joden rondom zich vergaderen, met die gemeente over de

wereld heersen en voor Zijn volk een tijd van geestelijke bloei en stoffelijke welvaart doen aanbreken. Sommigen verwachten, dat Christus dan in Jeruzalem zal zetelen, anderen (Mormonen), dat Hij in Utah zal resideren, nog anderen wijzen de hemel als Zijn residentie aan. Aan het einde van deze periode, die duizend jaren zal duren, gaat Christus weer naar de hemel en wordt de satan ontbonden. Deze zal dan de kerk de laatste en vreselijkste strijd aandoen. Maar wanneer de nood daarin op het hoogst is, komt Christus ten tweeden male. Dan worden alle mensen opgewekt en het eeuwig gericht wordt dan gehouden. In onderdelen is hier allerlei verschil in de voorstelling (bijvoorbeeld de duur van dit rijk, zijn aanvang, de plaats der Joden daarin) maar men stemt overeen in de hoofdzaken.

Ter rechtvaardiging dezer dwaling beroept men zich op de oudtestamentische profetieën over het komende heilsrijk van Messias. Maar het hoofdbewijs put men uit Openb. 20. Hier meent men deze voorstelling duidelijk te lezen.

Doch Openb. 20 zegt niet, dat satan 1000 jaren op aarde totaal machteloos zal zijn, maar dat hij de volken niet zal kunnen verleiden. En dit heeft hij sinds Christus met de hemelvaart de troon des Vaders besteeg, niet gekund. De hemelvaart markeert een scherpe wending in de wereldhistorie. Tevoren was het volk Gods, Israël, zonder enige invloed in de grote wereld. Daar heerste satan onbeperkt. Maar sinds Christus' troonsbestijging moest de Romeinse adelaar wijken voor het kruis. De wereldheerschappij kwam en bleef in handen der door het evangelie gestempelde volken. En het evangelie trok zegevierend voort van volk tot volk. Dat is de Christusheerschappij, Zijn rijk van 1000 jaren. Duizend (10 x 10 x 10) is dan als alle getallen uit het boek Openbaring symbolisch te verklaren. Het spreekt van een lange periode, die niet halverwege afbreekt, maar volledig is en waarin al wat bereikt wilde worden ook bereikt wordt.

Openb. 20 zegt nu niet, dat de gelovigen na een 'eerste opstanding' met Christus op aarde zullen heersen, zoals de Chiliasten fabelen. Johannes zegt in vers 4 niet, dat hij de zielen der om Christus' wil onthoofden zag opstaan, maar hij zag ze leven (in de hemel) en daar (zielen!) deelden zij in de heerschappij, die Christus uitoefent.

Het Chiliasme is een gevaarlijke dwaling. Het geeft ten eerste

een verkeerde voorstelling van de verhouding tussen het Oude en Nieuwe Testament. Het erkent het Nieuwe niet als vervulling van het Oude. Die vervulling zou straks pas komen in 'het duizendjarige rijk'. Wij leven nu tijdelijk op een zijspoor, waar van een volk Gods op aarde niet kan worden gesproken. Hiermee is elk recht verstaan der Schriften belemmerd.

En vervolgens is dit Chiliasme de dood voor het christelijke leven. Het meent, dat Christus' heerschappij straks pas komt. Maar de waarheid is, dat Hij heden koning is en overal moet gediend worden. De Chiliasten verachten echter elke christelijke actie. Zij vergenoegen zich in al hun bedrijvigheid met lijdelijk wat te preken en te praten.

Er dient op gelet te worden, dat de wending, die de wereldhistorie bij de hemelvaart kreeg, sinds de laatste twee wereldoorlogen weer kentert. De hegemonie der door het evangelie gestempelde volken, waar de kerk afvalt en het ongeloof overwint, neemt een eind, héeft al een eind! De ontbinding des satans laat zich in het aan de macht komen der heiden-volken duidelijk opmerken. Dus komt het nu tot de laatste strijd. Zijt nuchteren en waakt! En vreest niet: de laatste strijd leidt tot de volle overwinning!

§ 4. De dagvaarding van alle mensen, zowel levenden als doden

Alle mensen, niet één uitgezonderd, zullen dan voor de Rechter worden geroepen door een stem, die tot allen doordringt en hen dwingt te verschijnen. Zie 1 Thess. 4:16. De dan reeds gestorvenen zullen uit de aarde verrijzen. De confessie zegt, dat zij hun 'eigen lichaam, in hetwelk zij zullen geleefd hebben', terug zullen krijgen. Dit sluit niet in, dat dit lichaam uit dezelfde stofdeeltjes zal bestaan, waaruit het hier bestond. Reeds hier op aarde wisselen deze stofdeeltjes gedurig. En toch blijft ons lichaam bij al die wisseling hetzelfde. Zo ontvangen we straks hetzelfde lichaam, waarin we nu leven. Maar in geheel andere hoedanigheden. Met betrekking tot de gelovigen spreekt Paulus, in 1 Cor. 15, van het onderscheid van hun huidige en dat heerlijke lichaam in de tegenstellingen verderfelijkeit-onverderfelijkeit; onere-heerlijkeit; zwakheid-kracht; sterfelijkeit-onsterfelijkeit; natuurlijk-geestelijkeit. Dit laatste betekent niet, dat het dan onstoffelijkeit zou zijn, maar dat het geheel aan de geest onderworpen, voor de bedeling der heerlijkheid geschikt zal wezen. Voedsel heeft het niet meer nodig;

voortplanting heeft niet meer plaats, want het wisselende en groeiende wijkt dan voor het eeuwig voltooid zijn, 1 Cor. 6:13, Matth. 22:30. Van de opstanding der goddelozen zegt de Schrift, dat zij zullen ontwaken tot versmaadheden en eeuwige afgrijzing, Dan. 12:2, en tot de opstanding der verdoemenis, Joh. 5:29. Dan zal ook in hun lichaam de vloek zich ten volle doorzetten. Dezen komen door de opstanding dan ook niet tot het leven en de heerlijke onsterfelijkheid, maar zullen, zoals ons artikel zegt 'onsterfelijk worden, doch in zulker voege, dat het zal zijn om gepijnigd te worden in het eeuwige vuur'.

Degenen, die bij de verschijning van de Rechter nog leven, zullen niet eerst sterven, maar in een oogwenk veranderd worden, 1 Cor. 15:51, 52.

§ 5. Tussen sterven en opstanding (de tussentoestand)

In onze tijd wordt de oude doperse dwaling van de zielelaap in wat gewijzigde vorm opnieuw voorgedragen door de publikaties van ds. B. Telder. Volgens deze keert de mens bij zijn sterven weer tot stof. Meer valt er niet te zeggen. Hij gaat dan als een dode in het graf en is er niet meer. Slechts blijft hij in Gods aandacht bestaan. Hij vergeet de Zijnen niet en zal hen eens opwekken. Maar de Schrift zegt van wie weerkeerden tot stof en onder de doden kwamen: God is niet een God der doden, maar der levenden; want voor Hem leven zij allen, Luc. 20:38. En deze laatste woorden spreken niet van wat God doet, maar van wat die 'doden' doen! De doden worden niet alleen naar het graf gedragen, maar gaan uit het lichaam tot Christus, om het eeuwige leven, ook buiten dat dode lichaam, terstond in Christus' gemeenschap voort te zetten tot de dag, dat zij als geheel verheerlijkte mensen zullen herrijzen uit de graven, Cat., antw. 42, 57a en zie ds. J. R. Wiskerke, 'Léven tussen sterven en opstanding' (uitgave Oosterbaan en Le Cointre N.V., Goes, 1963).

In genoemde publikaties wordt er sterke nadruk op gelegd, dat het spreken over lichaam én ziel uit de scholen der Griekse filosofen in de christelijke leer ingedrongen zou zijn en dat de Bijbel van zulk spreken niet weet. Die zou de mens alleen als een éénheid zien. Maar er is niet alleen een verkeerd (dichotomistisch) spreken over lichaam én ziel als bij de Grieken. Ook de Bijbel spreekt zo, Matth. 10:28, en doet ons verstaan, dat de 'ziel' ook

na het sterven lééft. Zie voorts Luc. 23:43, Joh. 11:25, Filipp. 1:23, 2 Cor. 5:8, Openb. 20:4.

Deze dwaling van de zielelaap, als zou er tussen sterven en opstanding geen bewust leven voor ons overblijven, is geen losse, op zichzelf staande gedachte. Dat is een dwaling nooit. Hier is in geding, wat men verstaat onder het eeuwige leven en hoe groot en heerlijk we de macht van Christus als Levensvorst belijden; hoe we denken over de vernieuwing door de Geest en over de verhouding van 'natuur' en 'genade'.

§ 6. De processtukken, die op tafel zullen komen

Als processtukken komen op tafel alle daden en woorden, zelfs ook alle gedachten der mensen, Openb. 20:12, 2 Cor. 5:10, Matth. 12:36. Het komt er daarbij op aan, of onze werken bewijs waren van ons geloof, dat met Christus verenigt; met Hem, die onze gerechtigheid is.

Wel ontvangt ieder mens aanstonds na zijn sterven een 'voorlopig' oordeel; de gelovigen mogen tot Christus gaan en de goddelozen gaan in voorlopige hechtenis, maar dan wordt openbaar het definitieve gericht gehouden.

§ 7. De rehabilitatie der vromen

De confessie belijdt de wederkomst van Christus als deel van de 'enige troost'. Zo doet ook de Cat. in antw. 52. Hier wordt de kerk verdrukt en wordt de zaak, waarvoor zij strijdt, verguisd en veracht. Maar hoeveel rechters en overheden haar zaak thans ook als kettters en goddeloos veroordelen, als Christus komt, zal haar zaak de zaak van de Zoon van God blijken te zijn. Dan zal Hij al Zijn en haar vijanden in de eeuwige verdoemenis werpen, maar al Zijn uitverkorenen tot Zich in de hemelse blijdschap en zaligheid nemen. Daarom is de gedachtenis van dit oordeel met recht schrikkelijk en vervaarlijk voor de bozen en goddelozen en zeer wenselijk en troostelijk voor de vromen en uitverkorenen, daar alsdan hun volle verlossing volbracht zal worden en zij zullen ontvangen de vruchten van hun arbeid en moeite, die zij zullen gedragen hebben. Daarom bidt de Bruid met de Geest: Kom, Heere Jezus!, Openb. 22:17. Wie de zaak van God in dit leven als zijn zaak kiest, kent dit verlangen. Waar de Maranatha-bede verstomt, is het geloof ingezonken. Hoe krachtiger dit is, hoe vuriger ook de bede zal opklinken: Kom, Heere Jezus, ja kom haastig!